

45 1235

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΥΠΟ

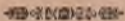
ΔΑΜΠΡΟΥ ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΑ

Ταγματάρχου.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ « ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ » Δ. ΚΑΡΑΚΑΤΖΑΝΗ.

(ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΑΡΙΘ. 488)

1863.

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

1847

THE AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

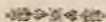
1847

AMERICAN ANTI-SLAVERY SOCIETY

NEW YORK

1847

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΥΠΟ

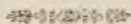
ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΑ

Τογματάρχου.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ» Δ. ΚΑΡΑΚΑΤΖΑΝΗ.

(ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΑΡΙΘ. 483)

1863.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

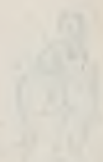
1917

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1917

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1917

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

CHICAGO, ILL.

1917

ΠΡΟΣ
ΤΗΝ Α. Μ. ΤΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΝ
ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΤΟΝ Α΄.

THE J. M. CO. SYSTEM
BANKING THE BARRON
REMARKS FOR A

Βασιλεῦ!

Πρὸς τὴν Υ. Μ. τὸν προστάτην τῆς παι-
δείας καὶ τῶν φώτων τῆς Ἑλλάδος τῆς νέας
ταύτης Πατρίδος Ὑμῶν, ἀφιερῶ τὸ πόνημα
τοῦτο τὸ ἐξιστοροῦν τὰ συμβάντα τεῦ κατὰ
τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ
αὐτονομίας ἱεραῦ ἡμῶν ἀγῶνος, ἐν ᾧ ἐμπεριέ-
χεται καὶ ἡ ἱστορία τεῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου καὶ
τῶν τεράστων κατορθώματα τῶν Σουλιωτῶν
διότι καθ' ἣν ἐποχὴν διεννοούμεν τὴν εἰς φῶς
ἐκδοσιν τοῦ ποιήματός τοῦτου ἀγαθῇ τύχῃ
κοινῇ θελήσει τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀνηγορεύ-
θητε Βασιλεῦς τῶν Ἑλλήνων, ἵνα ὁδηγήσε-
τε αὐτοὺς διὰ τῆς Βασιλικῆς Ὑμῶν ἀρρώγης
εἰς τὴν αὐτῶν εὐδαιμονίαν, καὶ διότι ἐν τῷ
ποιήματι τούτῳ θέλει ἶδαι ἡ Υ. Μ. διάφορα
συμβάντα τοῦ ἔθνους ἡμῶν σύγχρονα τῇ
ἐπαναστάσει μας καὶ πολὺ προγενέστερα αὐ-
τῆς, καθὼς μάχας, ναυμαχίας, πολιτείας κλπ.

Σὺν αὐτοῖς θέλει λάβει ἰδέαν ἐκ τῶν ἐν
αὐτῷ γεωγραφικῶν ἐκθέσεων περὶ πάντων
τῶν φυλῶν τῶν οἰκούντων πάσας τὰς χώρας
τῆς Εὐρωπαϊκῆς Χερσονήσου (Τουρκίας).

Δέξασθε Μεγαλειότατε εὐμενῶς τὴν εἰς
τὴν νέαν Ὑμῶν Πατρίδα χρήσιμον ταύτην
Βίβλον ἣν ταπεινῶς ἀνατίθηναι.

Τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος

τῇ 7 Ἰουνίου 1863.

ΑΘΗΝΑΙ

Εὐπειθέστατος

Ὁ Συγγραφεὺς
Λ. ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΑΣ.

The first of the three parts of the
 work is devoted to the history of the
 world from the beginning of time
 to the present day. The second part
 is devoted to the history of the
 world from the present day to the
 future. The third part is devoted
 to the history of the world from the
 future to the end of time. The
 first part is divided into three
 books. The second part is divided
 into three books. The third part
 is divided into three books. The
 first book of the first part is
 devoted to the history of the
 world from the beginning of time
 to the present day. The second
 book of the first part is devoted
 to the history of the world from
 the present day to the future. The
 third book of the first part is
 devoted to the history of the world
 from the future to the end of time.
 The second book of the second
 part is devoted to the history of
 the world from the present day to
 the future. The third book of the
 second part is devoted to the
 history of the world from the future
 to the end of time. The third
 book of the third part is devoted
 to the history of the world from
 the future to the end of time.

THE HISTORY
 OF THE
 WORLD
 FROM THE
 BEGINNING
 OF TIME
 TO THE
 END OF TIME

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Ἡ θεία πρόνοια ἥτις ἐδημιούργησεν ἐν τοῖς σπλάγχ-
χνοις τῆς Ἑλλάδος τὰ μεγάλα τῆς προόδου αὐτῆς στοι-
χεῖα, εἰς τὸν ἀτρόμητον ναύτην τοῦ Αἰγαίου, τὸν γεν-
ναῖον στρατιώτην τῆς Στερεᾶς, τὸν ἄριστον ἵππεύ τῆς
Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν νοῦμονα Πελο-
ποννήσιον, βεβαιοῦσιν ὅτι αὕτη ἐπρωώρισε πολὺ ὑψηλό-
τερον καὶ μεγαλότερον μέλλον παρ' αὐτὸ τὸ ὅποιον ἡ
διπλωματία ἠθέλησε νὰ τῇ ἀπονείμῃ.

Ἡ αὕτη γλῶσσα, ἡ αὕτη ἑρμηνεία, τ' αὐτὰ ἤθη καὶ
ἔθιμα καὶ τόσα ἄλλα κοινὰ μετὰ τῆς ἀπελευθερωμέ-
νης καὶ μὴ Ἑλλάδος εἶναι τόσα ἐλαττήρια καὶ μοχλεῖ
τείνοντες νὰ συνενώσωσι τὰ διὰ χαλαρῶν φραγμῶν ἀπο-
κεχωρισμένα μέρη καὶ νὰ ἀνεγείρωσιν ἐπὶ βάσεων πολὺ
ἐκτεταμένων καὶ ἰσχυρῶν τὴν Ἑλληνικὴν Βασιλείαν καὶ
ἐθνικότητα.

Ἡ ἀπελευθερωμένη Ἑλλὰς εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέ-
πousι πάντες οἱ ἐξω πάσης φυλῆς ὁμογενεῖς μας καθῆ-
κον ἔχει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀτενῇ
προσοχὴν ὅλα τὰ μέσα ἅτινα θέλει ἐπισπεύσει τὴν ἐκ-
πλήρωσιν τῆς θείας προνοίας.

Ἡ διπλωματία δὲν δύναται οὔτε νὰ προῖδῃ οὔτε νὰ
ἐμποδίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων πρὸ αἰώνων ἀποφασισμέ-
νων. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ πᾶς Ἕλληνα ἰδίως ἀπαραίτητον
καθῆκον ἔχει νὰ σκέπτεται περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πα-
τρίδος καὶ νὰ συνεισφέρει ὅ,τι ἐκ τῶν δυνάμεών του ἐξαρ-
τᾶται.

Ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ὁρμώμενος καὶ ὑπὸ πατριω-
τικοῦ ζήλου κινούμενος ἐπεχειρίσθη τὴν συγγραφὴν τῆς
ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν προσε-
πίθησα νὰ συσχετίσω καὶ συνενώσω καὶ τὴν τοῦ Σουλίου
καὶ αὐτὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Τεπελενιώτου Μουτζορσάκη
ἡγεμόνος τῆς Πείρου καὶ Ἀλβανίας ὡς εὐσῶν συνδε-
δεμένων καὶ ἀναποσπᾶστων.

Τὸ ἔργον τοῦτο βεβαίως ὑπάρχει πολὺ ἀνώτερον τῶν
δυνάμεων καὶ τῆς ἱκανότητός μου, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία καὶ

ὁ πατριωτικὸς ζήλος ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυρὰ ὥστε ὑπερέβησαν καὶ αὐτὰς τὰς δυνάμεις μου, διὸ καὶ ἐλπίζω νὰ τύχω τῆς κοινῆς συγγνώμης διὰ τὰς ἐλλείψεις μου.

Ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου μου ἀπῆντησα διάφορα πολιτικὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔφερον ἀκριβεῖς σημειώσεις, προσέτι κατὰ διαφόρους καιροὺς συνδιαλεγόμενος ἐξέταζον τοὺς ἀρχαίους γέροντας τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος, ὡς καὶ ἄλλους προκρίτους διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας ἐπὶ ἀντικειμένων ἀφορώντων τὰ πολιτικὰ πράγματα τῶν Ἐπαρχιῶν τῶν καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, οὗτοι δὲ ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ ἀθωότητι μοὶ ἐξιστοροῦσαν τὰ πάντα ἐπὶ ὧν αὐτῶν ἔφερον πιστὰς καὶ εἰλικρινεῖς σημειώσεις· τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ ἐπὶ τῶν συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεώς μας ὥστε τὰ ἐμπεριεχόμενα ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ δὲν τὰ ἔγραφα παραδεχόμενος ἐξ ἀκρίβειας τυχαίων ἀνθρώπων, μήτε καθὼς ἡ φαντασία μου τὰ ἐσχεδιάζειν, ἀλλ' ὅπως τὰ ἔβλεπον μὲ τοὺς ἰδίους μου ὀφθαλμοὺς ὧν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ὅπως τὰ ἐπληροφορήθην ἀπὸ ἄλλους εἰδήμονας τῶν πραγμάτων καὶ ταῦτα πάλιν τὰ ἔθετον ὑπὸ ἐξέτασιν καὶ παραλληλίαν διὰ νὰ εὕρω μετ' ἀκριβείας τὴν καθ' αὐτὸ ἀλήθειαν, τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν ἐρανίσθη καὶ ἐκ διαφόρων συγγραφέων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεώς μας.

Τὴν ἱστορίαν ταύτην διήρξα εἰς τέσσαρα τμήματα, τόμους δὲ δύο, καὶ εἰς μὲν τὸ Ἄν τμήμα τοῦ Α'. Τόμου ἐμπεριέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Σουλίου, πατρίδος μοι, ὡς ἀναγκαιοτάτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, οὔσης ἀναποσπάστου αὐτῆς, ἀρχομένης ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ τελευτώσης τὸ 1804 ἔτος, εἰς ἣν ἐμπεριέχονται τὰ ἤθη, ἔθιμα καὶ ἡ τοπικὴ αὐτοῦ διοίκησις καὶ τῆς μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ἀνίσου πάλης, πρὸς δὲ καὶ τὴν 17ετῇ μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ πασᾶ πάλιν καὶ τῶν τρομερῶν καὶ τραγικῶν μεταξὺ αὐτοῦ μαχῶν.

Εἰς τὸ Β'. τμήμα τοῦ αὐτοῦ Τόμου ἐμπεριέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Μουτζησάκη ἡγεμόνος τῆς

Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας διότι καὶ τοῦ τυράννου τούτου ἡ ἱστορία συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλίου καὶ ἄλλων περιστατικῶν καὶ συμβάντων ἀναποσπάστων ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐπαναστάσεώς μας. Εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐμπεριέχονται, ἡ καταγωγή, αἱ πρόοδοι, καὶ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἐξουσίας του ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῆς Ἰλυρίας κατὰ μῆκος καὶ ἀπὸ Αὐλῶνος μέχρι Θεσσαλονίκης κατὰ πλάτος. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο ἐθεώρησα ἀνγκαιότατον νὰ κάμω γνωστὸν εἰς τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος, καὶ μίαν στατιστικὴν ἢ γεωγραφικὴν ἐκθεσιν ὧν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας καὶ τινῶν τῆς Μικρᾶς ἢ κατὰ Μακεδονίας, αἱ ὁποῖαι εἰσὶν ὀλίγον γνωσταὶ ἢ παντάπασιν ἄγνωστοι εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ πρὶν κάμω ἀρχὴν τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας ταύτης ἔκρινα δεόν νὰ ἐνδιατρίψω ὀλίγον εἰς τὸ πολυπραγμονούμενον ζήτημα περὶ τῆς ἀρχαίας καταγωγῆς καὶ τῆς διαλέκτου τῶν Ἀλβανῶν καὶ νὰ ἐκθέσω σπουδαίου αὐτοῦ ἀντικειμένου σκέψεις τινάς. τοῦτ' αὐτὸ ἐπραξα καὶ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ Βλάχων.

Εἰς τὸ τρίτον τμήμα τόμον Β'. ἔθεσα τὴν ἐν συντόμῳ περιγραφὴν τῶν κατὰ τόπους καὶ ἐπαρχίας πρώτων συμβάντων ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεώς μας, ἀρξάμενος ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τῆς ὑποκρατορίας Κωνσταντινουπόλιν, τὰς κυριωτέρας ἐπαρχίας τῆς κυρωπαϊκῆς Τευρκίας, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τῶν νήσων ὡς καὶ τὰ πρῶτα βήματα τῶν ἐπαναστατησάντων ἐπαρχιῶν τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος τῶν ὁποίων τὰ κινήματα ἐγένοντο οὐχὶ ἐκ συμφῶνου ἀλλ' ὡς αἱ περιστάσεις ἐδηγοῦσαν αὐτὰς μέχρις οὗ ἐγενικεύθη τὸ κίνημα, ἐνδιατρίψας κατὰ τὸ μᾶλλον εἰς τὰ συμβεβηκότα τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἐπαναστατήσασαι ὑπέμειναν τὴν γενικὴν αὐτῶν καταστροφὴν καὶ ἐπὶ τέλους ἡ κακὴ αὐτῶν μοῖρα τὰ ἔθεσεν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου μέινσαι καὶ πάλιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας. Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσω εἰς τὸ αἴσιον ἀποτέλεσμα τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας ταύτης ἔπρεπε νὰ

διετρέξω πολὺ προγενεστέραν ἐποχὴν, ἐξ ἧς νὰ ἐξάξω κρίσεις τινὰς ἐκ σπουδαίων γεγονότων τὰς ὁποίας ἐκθῶ· τῷ εἰς τὸ κοινὸν καταδείξω ποία ἦτο πρὶν τῆς ἐπιναστήσεως ἡ κατάστασις τῶν ἑλλήνων πολιτικῶς θεωρουμένων, στρατιωτικῶς, ναυτικῶς καὶ οἰκονομικῶς, ἥτοι πρὶν συλλάβει τὴν θείαν καὶ σωτήριον ἰδέαν ἵνα ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας.

Εἰς δὲ τὸ τέταρτον τμήμα τόμον Β'. ἐξιστοροῦνται ἅπαντα τὰ συμβάντα τῆς ἐπαναστάσεως, μάχαι, ναυμαχίαι, πολιορκίαι, πολιτικαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἐνέργειαι ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ τὰ λοιπά· ἄρχονται δὲ ἀπὸ τὴν 6 Δεκεμβρίου 1820 καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Σουλιῶται πρῶτοι πάντων ἐτόλμησαν νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Τυραννίας εὐρισκόμενοι μάλιστα ἀπέναντι τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις στρατοπέδου τῶν Ὀθωμανῶν τοῦ πολιορκουντος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ συγχειμένου ἐκ 50 χιλιάδων στρατοῦ, καὶ οἱ Σουλιῶται οὐχὶ μόνον εὐδοκίμησαν μαχόμενοι, ἀλλὰ διὰ τῆς συνέσεως αὐτῶν ἀνέμιξαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν μέχρι τινὸς καιροῦ καὶ τὸν πολιορκημένον Ἀλῆ πασσᾶν. Τελευτῶσι δὲ τὰ ἱστορηθέντα τὸ 1833 ἔτος καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἑλλὰς ἠτύχησε νὰ λάβῃ τὴν ἐντελῆ αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν καὶ νὰ βασιλευθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος τοῦ πρώτου. Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἱστορία μου οὕσα ἀπλοϊκοτάτη θέλει ὠφελήσῃ τοὺς ὅσους ἐπιθυμοῦσι νὰ μίθωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν συμβεβηκότων καὶ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ μέλλον πρὸς αὐτοὺς οἵτινες θέλουσι νὰ γράψωσι γενικώτερον καὶ λεπτομερέστερον τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας.

Ἡ τιμὴ τῶν βιβλίων ἐμπεριεχόντων περίπου 40 τυπογραφικῶν φύλλων προσδιωρίσθη μετριωτάτῃ ἥτοι διὰ τοὺς δύο τόμους δραχμαὶ 14 διὰ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ δραχμαὶ 18 διὰ τὸ ἐξωτερικόν, καὶ τοῦτο πρὸς εὐκολίαν τῶν συμπολιτῶν ἵνα δυνήθῃ ἕκαστος νὰ ἀπολαύσῃ καὶ κατέχῃ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεώς μας κλπ. λεπτομέρεστάτην.

Ἐν Κύμῃ τῆς Καρυστίας, τῇ 24 Ὀβρίου 1861.

Ὁ ἐκδότης ΔΑΜΠΡΟΣ ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΑΣ.

Προλεγόμενα ἰδίως ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Σουλίου.

Οἱ πλήρεις ἀρεταῖς, πατριωτισμοῦ καὶ ἐλευθερίας κάτοικοι τοῦ Σουλίου ἐφ' ὅλου τοῦ μακροῦ χρόνου τῆς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος των πάλιν ἐνήργησαν τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἐξωτερικῶς μὲν μεθ' ὅλου τοῦ ζήλου καὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ, ἐσωτερικῶς δὲ ἐδιοικοῦσαν τὸν τόπον αὐτῶν μετὰ πάσης συνέσεως ἐπαινούμενοι ὑπὸ τῶν νοημόνων γειτόνων Ἑλλήνων καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ μεμακρυσμένου ἀλλὰ φίλους τῆς ἀληθείας ξένους, εἴτινες τοὺς ἔδιδον πάντοτε τὸν δίκαιον ἐπαινον, καρύττοντες ὅτι ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ πολιτείᾳ ἐνυπῆρχε ἡ ἀρχαία Σπαρτιατικὴ ἀρετὴ, τιμῶσα τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν, ἀτυχῶς ὅμως εὐρέθη ἄνθρωπος ξένος τῶν τοῦ τόπου πραγμάτων μὴ ἔχων γνῶσιν τῶν περιστάσεων, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ τόπου, φατριάζων δὲ μακρόθεν ἐπὶ τῶν τότε τοῦ τόπου διαιρέσεων, καὶ λαβὼν κατὰ κέρον συμπάθειαν ὑπὲρ τῆς μιᾶς μερίδος καὶ ὑπὲρ τὸ δέον ἀντιπάθειαν κατὰ τῶν ἄλλων ἐπεχειρίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἡρωϊκοῦ Σουλίου, ἀντὶ δὲ ἀμερολήπτου ἐξιστορήσεως τῶν ἡρωϊκῶν καὶ τεραστίων κατωρθωμάτων τῶν γνησίων τούτων τέκνων τῆς Ἑλλάδος, οὗτος γενόμενος φατριάρχης ἐπὶ τῶν διαιρέσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, συνέγραψε μεροληπτικὴν καὶ πλήρην φατριασμοῦ ἱστορίαν, διχστρέφων τὴν καθ' αὐτὸ ἀλήθειαν, μεμφθεὶς ἀρετὴν ἀνδρῶν Πατριωτῶν, κατακρίνων τούτους ἐξύμνησε μόνον τοὺς κατὰ τὸ δοκεῖν αὐτοῦ εἰς δὲ τοὺς ἐγκαρτερήσαντας μέχρις ἐσχάτων καὶ πεσόντων εἰς τὸν Βωμὸν τῆς ἐλευθερίας προσῆψε μῶμον ἀντιπατριωτισμοῦ τὴν ἀθλίαν ταύτην λογικὴν δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ ἀνασκευάσωμεν ἀλλ' ἀφίνομεν ταύτην νὰ τὴν κρίνῃ τὸ κοινὸν καὶ ὁ κόσμος ἅπας, ἐκ τῶν εἰλικρινῶν ἐνταῦθα ἱστορηθέντων, καὶ ὁ ἴδιος οὗτος ἱστορικὸς αἰσθανόμενος τὴν παρεκτροπὴν καὶ τὸ σφάλμα τοῦ ἐπιχειρίσθη συγγραφὴν νέαν τῆς ἱστορίας ταύτης, κηρύττων, ὅτι τὰ εἰς τὴν πρώτην ἐξιστορηθέντα ἦσαν ἡμαρτημένα ὡς μὴ ἔχων ἀληθεῖς πληροφορίας, δυστυχῶς

ἔμως ἀντὶ νὰ διορθώσῃ τὰ ἡμαρτημένα ἀναμιασῶν τὰ αὐτὰ, ἡμαρτεν ἔτι πλέον συγγράψας μόνον τὴν ἑαυτοῦ ἱστορίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ αἰμύνηστος Γέρων Θ. Κολοκοτρώνης πραινεθεῖς ποτὲ παρὰ τοῦ Συγγραφέως τούτου ὅπως εἶπῃ τινα ἀπὸ τοὺς εὐφυεῖς μύθους αὐτοῦ πρὸς διασκεδάσιν, τὴν ἀπήντησεν, εἶθε φίλε νὰ εἶχε καὶ ἡ Ἱστορία Σας τόσῃν ἀλήθειαν ὅσῃν ἔχουν οἱ παρ' ἐμοῦ λεγόμενοι Μῦθοι.

Λ. Κ.

Ὅλίγας λέξεις καὶ ἐπὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Σουλίου
τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Π. Α. Σ.

Ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι τοῦ περὶ Σουλίου πονήματος ἡμῶν, ἐξεθέσαμεν περὶ τῶν βάσεων τῆς πρώτης ἐκδοθείσης Ἱστορίας τοῦ Σουλίου, ἀλλὰ πρὶν ἔλθῃ εἰς φῶς τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου πόνημα ἡμῶν, μᾶς ἐνεχειρίσθη νέα τις Ἱστορία τοῦ Σουλίου ἐκδοθεῖσα ἐσχάτως ὑπὸ πατριώτου τινὸς ἀνωνόμου μὲν ἔχουσα δὲ τὰ στοιχεῖα Π. Α. Σ., ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγκαζόμεθα νὰ κάμωμεν ὀλίγας τινὰς παρατηρήσεις.

Ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀξιότιμος οὗτος πατριώτης ὑπὸ ζήλου κινούμενος, προσεπάθησε νὰ συνεισφέρῃ ὑπηρεσίᾳ τινὰ εἰς τὴν πατρίδα, διὰ τῆς ἐκδόσεως Ἱστορικοῦ τινὸς πονήματος, καταδεικνύον, ὅτι τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε ἔπαυσαν παλαίοντες μετὰ τῶν Βυρβάρων κατακτητῶν των· ὡς προσφυῇ δὲ ὕλην ἐξελέξατο ὁ ἀξιότιμος οὗτος ἀνὴρ τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἡρωικοῦ Σουλίου, ἐρανισθεῖσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ὡς εἰρηγικὴ ἐκ τῆς πρώτης Ἱστορίας τοῦ Σουλίου. Τούτου ἕνεκεν ὑπέπεσεν ἐξ ἀγνοίας εἰς σφάλματα καὶ ἡμαρτεν λαβῶν, ὡς ὁδηγὸν Ἱστορίαν γέμουσαν φαντασμοῦ, καὶ οὕτω ἀπεμικρύνθη τῆς ἀληθείας· δεῦτερον δὲ μὴ γνωρίζων τὴν γεωγραφικὴν κατάστασιν τῆς χώρας ταύτης καὶ τὴν τοποθεσίαν αὐτῆς, ἐξ ἀγνοίας ὑπέπεσεν εἰς ἄλλο ἀμάρτημα καὶ συνέγραψεν τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ ὑπὸ ποιητικὴν φαντασίαν, πλάσας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ καὶ σχηματίσας τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ὁμη-

λὴν χώραν ταύτην καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς ὡς ὄρη ἀποπερατούμενα καὶ περιστοιχούμενα πανταχόθεν ὑπὸ βράχων ἀποτόμων, ἀνωμάτων καὶ δυσβάτων, παρουσιάζοντων εἰς τὸν θεατὴν ἀγριωτάτην εἰκόνα, σελ. 5. Λέγει δὲ προσέτι, ὅτι οἱ βράχοι οὗτοι ἀποτελοῦν ἐν γιγαντιαίῳ καὶ ἀνώμαλῳ φρούριῳ, τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος εἶναι ἐπικίνδυνος, τοὺς δὲ κατοίκους λέγει ἐσκινομένους ἐν τοῖς πύργοις καὶ σπηλαίοις καὶ τὰ παρόμοια.

Τοιαύτη λοιπὸν παραμόρφωσις τῆς ἀληθείας οὕτω ἀσυγχώρητος, μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἀντιτάξωμεν ἀπέναντι τῆς διαστροφῆς ταύτης μόνην τὴν ἀλήθειαν. Τὸ Σουλὶ κεῖται γειτονεῦον τὴν ἐλευθέρην Ἑλλάδα, καὶ εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἐν ὅλῃ τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ εἰσὶν τόποι ὁμαλοὶ χωματοδούρια κοινῶς, χρήσιμοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ποιμαντικὴν, τοὺς ὁποίους δύναται ἕκαστος νὰ διέλθῃ εὐκόλως καὶ ἀνέτως πεζὸς τε καὶ ἵππευον, ἡ δὲ πρωτεύουσα τοῦ Σουλίου κεῖται ἐπὶ θέσεως πεδινῆς μεταξύ τῶν βουνῶν Βούτζη καὶ Ζιθρούχας, πανταχόθεν δὲ δύναται τις νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ, διὰ τοῦτο καὶ πολλάκις ἠλώθη παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἀποσυρθέντων τῶν κατοίκων εἰς τὴν τῆς Κιάφας ὑπερκειμένην ράχιν· μόνον ἢ πρὸς τὸ πεδῖον τοῦ φαναρίου ἄγουσα ὁδὸς συγχειμένη ἐκ μιᾶς καὶ ἡμίσεως ἢ δύο ὥρῶν διαστήματος εἶναι ἀνώμαλος καὶ στενωπὸς κατὰ τὸ μᾶλλον· οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Σουλίου δὲν ἦσαν ἐσκηνομένοι ἐν ὄρεσι καὶ Σπηλαίοις, ὡς ἐσφαλμένως περιγράφει ὁ ἱστορικὸς οὗτος ἀλλ' ἐνοικοῦσαν οἱ μὲν κάτοικοι τῆς πόλεως εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν συγχοιμένων ἐξ 800—1000 οἰκογενειῶν ἔχοντες τακτικὰς οἰκίας, διαφερόντων μόνον τῶν προκρίτων καπετχνιῶν, οἵτινες ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον πύργοι ὀχοιριί· οἱ δὲ κάτοικοι τῶν χωρίων καὶ οὗτοι ἦσαν συγκεντρωμένοι ἔχοντες τακτικὰς οἰκίας ὡς ἦσαν καὶ ὅλα τὰ χωρία τῆς Ἠπείρου, καὶ ἐγεωργοῦσαν τὰς γαίας των πεδινὰς τε καὶ ὄρεινὰς, καὶ τοῖς ἐχωρήγουν αὐτοῖς τε καὶ τῶν κατοίκων τοῦ Σουλίου ἀφθόνους καρπούς, σίτου, ἀροβοσίτου καὶ ὀρυζίου· τὰ δὲ διαπραγνθέντα τεράστια ἔργα εἰς τὴν μετὰ τῶν ἐχθρῶν πάλην,

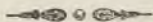
ταῦτα τὰ ἐνήργησεν ὁ πατριωτισμός, ἡ γενναιοφυχία καὶ τὸ φιλέλευθερον τῶν κατοίκων, καὶ οὐχὶ ποτὲ οἱ κρημνοὶ, καὶ ταῦτα μκρτυροῦσιν αἱ ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν συγκρωτηθεῖσαι ἐν Ἡπεύρῳ μάχαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ ἐν πεδίοις ὅπου καὶ ἂν εἴτυχον, ἀγαθοὶ δὲ μάρτυρες τῶν λεγομένων ἡμῶν ὑπάρχουσιν, τὸ Μεσολόγγιον, τὸ Χαρπενήσιον, ἡ Κλεῖσοβα, ἡ Ἀμπλιανη, τὸ δίστομον, τὰ Σάλων, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἅπαντα ἡ στερεὰ καὶ ἡ χερσύνησος καὶ ταῦτα πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ τοῦ ἔθνους ὑλοκλήρου

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις εἰς ἀπάντησιν τινῶν παρεκτροπῶν τοῦ Κυρίου Π. Α. Σ. ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς γεωγραφικῆς τοῦ Σουλίου θέσεως, τὰ δὲ λοιπὰ ἀφίνομεν νὰ δικάσῃ ὁ ἀδίκαστος κριτῆς ἡ κοινὴ γνώμη παραληλίζον ταῦτα μὲ τὰ ὅσα ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐξεθέσαμεν μετὰ τῆς ἀπλουστάτης ἀληθείας

Α. Κ.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρων τὴν ἰδιόχειρον υπογραφήν μου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ.

Ἡ ἐπαρχία τοῦ Σουλίου κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς κάτω Ἠπείρου, ἔχουσα ἐξ ἀνατολῶν τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἰωαννίνων, ἐκ δυσμῶν τὴν Τσαμουρίαν καὶ τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, πρὸς ἄρκτον τὰ λεγόμενα Μπαλυτουμοχώρια ἢ τὴν Παραμυθίαν καὶ πρὸς μεσημβρίαν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἄρτας. Ἡ πρωτεύουσα, τὸ Σοῦλι, δίδουσα τὴν ὀνομασίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν λοιπὴν ἐπαρχίαν, κεῖται μεταξὺ τῶν ὀρέων Βούτζη καὶ Σαμωνίβας ἢ Κραννιάς· οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης δὲν ὑπερβαίνουνσι τὰς χιλίας οἰκογενείας· οἱ δὲ τῆς ἐπαρχίας ὀλοκλήρου συμποσοῦνται περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας, αἱ οἰκίαι τῶν προκρίτων τῆς πρωτευούσης εἶναι πύργοι ὀχυροὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν ὑπάρχει σημεῖον τι ἀρχαιότητος, ὀλίγον τι μακρὰν ὁμως φαίνονται ἄπειρα λείψανα ἀρχαίων πόλεων καὶ μάλιστα εἰς τὸ νῦν Φανάριον, ἔνθα ἡ ἰδέα ἐπικρατεῖ, καὶ οὐχὶ ἀπιθάνως, ὅτι ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία τῆς Ἠπείρου Πανδοσία, καθέδρα τοῦ ἀτρομήτου ἐκείνου τῆς Ἠπείρου βασιλέως Πύρρου, τὰ λείψανα τοῦ ὁποίου, τὰ ἔτι σωζόμενα ἐν διαφόροις τῆς ἐπαρχίας μέρεσι, μαρτυροῦσι μετὰ βεβαιότητος τὴν ὑπαρξίν πολλῶν τῆς Ἠπείρου ἀρχαίων πόλεων, τὰς ὁποίας οἱ ἀπληστοὶ τῆς Ρώμης κατακτηταὶ κατεδάφισαν, ὅτε κατερήμωσαν τὴν τε Αἰτωλίαν καὶ Ἠπειρον, καὶ τῶν ὁποίων οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι, γενόμενοι λεῖα τοῦ σρατιώτου ῥωμαίου, ἄλλοι μὲν κατεστάγησαν, ἄλλοι δὲ αἰχμαλωτισθέντες προσήχθησαν εἰς τὴν Ρώμην παρὰ τοῦ ὑπάτου Λευκίου Παύλου Αἰμιλίου, ὅστις λεηλατήσας καὶ καταστρέψας 70 πόλεις τῆς Ἠπείρου ἠνδραπόδισε 150,000 ἀνθρώπους (*). οἱ ἐναπολειφθέντες, ὅσοι ἠτύχησαν νὰ

(*) Οἱ Ἠπειρῶται καὶ ἐξαιρέτως οἱ Μολοσσοί, διότι μετέβησαν εἰς τὸν

διαφύγῳσι τὰς χεῖρας αὐτῶν, κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ἔμειναν κατασκευάσαντες νέας κατοικίας καὶ πόλεις, μία τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ σήμερον ὀνομαζόμενον Σοῦλι· τὴν ὀνομασίαν δὲ ταύτην ἔδωσαν οἱ ἀποικίσαντες ἐν αὐτῇ ἀπὸ ἀρχαίαν τινὰ, ὥς ἐστὶν εἰκάσται, ὀνομασίαν, ἄγνωστον ἡμῖν ὡς διαφθαρεῖσαν ἀπὸ τὸν χεῖμαρρόν τῶν αἰώνων.

Ἐν τούτοις πῶς ὁ τόπος οὗτος διетήρησε τὴν ἐλευθερίαν του μέχρις ἡμῶν, ὅλως ἄγνωστον εἶναι, οὐδ' ἔχομεν πηγὰς εἰς ἃς ν' ἀνατρέξωμεν διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν περὶ τούτου, γνωρίζομεν ὁμῶς ἐκ τῶν παλαιῶν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἦν κατωκημένον καὶ παρ' Ὀμήρῳ Ἰλιάδος Π. στιχ. 233—235 εὐρίσκομεν·

» Ζεῦ ἄνα, Δωδωναε Πελασγικέ, τηλόθι ναίων,
 » Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου· ἀμφὶ δὲ Σελλοί
 » σοι ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες Χαμαιῆναι.

» Μετὰ δὲ τοὺς Θεσπρωτοὺς Μολοστοὶ λεγόμενοι οἰκοῦσιν, » οὗς κατήγαγεν Πύρρος ποτὲ, ὁ Νεοπτολέμου παῖς· ἦτε Δωδώνη » Διὸς Μαντεῖον· ἱδρυμ' ἐστὶ δ' οὖν πελασγικόν ». Σκύμνος Χίος ς. 446—449.

» Οἱ δὲ Σελλοὶ ἢ Ἐλλοί, ὥς ὑπὸ τοῦ Πινδάρου λέγονται, κλη- » θέντες δὲ οὕτω ἀπὸ τῶν περὶ τὸ ἱερὸν ἑλῶν· οἱ δὲ οἰκήσαντες » τὴν χώραν ταύτην ἦσαν λείψανα τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν, ἀφ' ὧν » καὶ ἡ οἰκηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κοιλὰς ἐκλήθη Ἐλλωπία ». Στράβ. Β. 7. σ. 328.

» Ἀπὸ τῶν Θεσπρωτῶν κτητόρων ἐκλήθη ἡ Δωδώνη ὑπὸ τῶν » ποιητῶν Θεσπρωτίς ». Μελ. Ἀθην.

Προσέτι ὁ Θουκυδίδης Βιβλ. Γ'. § 95. « Ἄρας οὖν (ὁ Δημο- » σθένης) ξύμπαντι τῷ στρατεύματι ἀπὸ τῆς Λευκαδὸς ἀκόντων » Ἀκαρνάνων παρέπλευσεν εἰς Σόλλιον » καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν,

Περσεῖα βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ἐτιμωρίθισαν τρομερώτατα παρὰ τῶν Ῥωμαίων· ἑβδομήκοντα πόλεις παρεδόθησαν μίαν ἡμέραν εἰς λεηλασίαν τῶν στρατιωτῶν· τὰ τείχη τῶν κατεδράψθησαν καὶ 450 χιλ. ἄνθρωποι ἐπωλήθησαν δοῦλοι, ἐκ δὲ τῶν πολυτίμων πραγμάτων καὶ τοῦ ἀργυρίου ἐχωρίσθη μέρος διὰ τὸ κοινὸν τῆς Ρώμης ταμεῖον, ἔλαβον δὲ πολλότατα λάφυρα οἱ στρατιῶται. Συνέβησαν δὲ ταῦτα περὶ τὰ 466—470 Π. Χρ.

« Δισχίλιοι Χάονες ἀβασίλευτοι ἐξ Ἠπείρου, στρατηγούντων τοῦ
 » Φωτίου καὶ Νικάνορος, ἦλθον βοηθοῦντες τοὺς Κορινθίους κατ'
 » Ἀθηναίων. Τόμ. Β'. Βάρβαροι δὲ Χάονες χίλιοι ἀβασίλευτοι,
 » ὧν ἡγοῦντο ἐτησίῳ προστασίᾳ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γένους, Φώτιος
 » καὶ Νικάνωρ· ἐστρατεύοντο δὲ μετὰ Χαόνων καὶ Θεσπρωτοὶ
 » ἀβασίλευτοι * ».

Ταῦτα δὲ κατὰ τὸν ἀρχαῖον καὶ μυθώδη αἰῶνα εὐρίσκομεν εἰς
 τοὺς Συγγραφεῖς ἀναφερόμενα περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῶν Ἠπει-
 ρωτῶν Σουλιωτῶν, καὶ τῆς μετέπειτα καταστροφῆς ἣν ἐπέφερον,
 ὡς ἐρρέθη, οἱ στρατιῶται Ῥωμαῖοι ἐπὶ πᾶσαν τὴν χώραν ταύτην (*)
 Τὰ δὲ ἐπακόλουθα καλύπτει σκότος μέγα. Ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς
 αὐτοκρατορίας ὑπῆρχεν ἡ Ἠπειρος μετὰ τοῦ Σουλίου ἐπαρχία ἡ-
 νωμένη μὲ τὴν ἀπέραντον αὐτὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ διοικουμένη
 ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτῆς.

Περὶ δὲ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες κατεπλημύρη-
 σαν ὅλην τὴν εὐρωπαϊκὴν χερσόνησον μέχρι τῆς Θεσσαλίας καὶ
 τῆς Ἠπείρου, γνωρίζομεν ἐκ παραδόσεως τῶν γεροντοτέρων καὶ
 ἐκ τινων χειρογράφων τῆς ἐν Ἰωαννίνοις βιβλιοθήκης, ὅτι ἅμα
 ἐγένετο κατακτητῆς τῆς Θεσσαλίας ὁ Σουλτὰν Μουράτης ὁ Β',
 οἱ πρόχριτοι τῆς Ἠπείρου προϊδόντες τὸν ἀκάθεκτον τοῦτον χεί-
 μαρρον ἐσκέφθησαν νὰ στείλωσι πρὸς αὐτὸν πρεσβεῖαν, ἵνα προσφέ-
 ρωσι τὴν ὑποταγὴν των, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιτύχωσι

(*) Πολὺ περίεργος εἶναι ὁ παράγραφος οὗτος τῆς ἱστορίας τοῦ Θουκυ-
 δίδου, « ἡγοῦντο, λέγει, ἐτησίῳ προστασίᾳ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γένους Φώτιος
 καὶ Νικάνωρ », ἡ συνήθεια λοιπὸν τῶν ἀρχηγῶν ἐκάστης φάρας (Γενεᾶς),
 προέρχεται ἀπὸ παλαιώτατα ἔθιμα, μάλιστα δὲ διετηρήθησαν καὶ αὐτὰ
 τῶν ἀρχαίων τὰ ὀνόματα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

(*) Κατὰ τὸν μυθώδη αἰῶνα, τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἠπείρου ἐδιοικεῖτο
 ὑπὸ ἀρχηγούς φυλῶν, πατριαρχικῶς διοικουμένων, καὶ κατοικοῦντας περὶ
 τὸν Ναὸν τῆς Δωδώνης· ἀκολούθως ἐβασιλεύθησαν ὑπὸ τῶν Αἰακιδῶν, με-
 χρι τοῦ τελευταίου γόνου αὐτῶν Πτολεμαίου, δολοφονηθέντος εἰς τὸν Ναὸν
 τῆς Ἀμβρακείας· ἀκολούθως δὲ οἱ Μολοσσοί, οἱ Χάονες καὶ οἱ Θεσπρωτοὶ
 συνεκρότησαν ὁμοσπονδίαν Ἠπειρωτικὴν, ὁμοίαν τῆς Αἰτωλικῆς, ἥς προ-
 σταντο 3 στρατηγοὶ ὡς ἀνώτατοι ἄρχοντες· διήρκεσε δὲ μέχρι τῆς τελείας
 ὑπισταγῆς των εἰς τὴν Ῥώμην.

προνόμια ἐπὶ τῆς τοῦ τόπου αὐτῶν διοικήσεως. Ἡ πρεσβεία ἀπε-
 στάλη καὶ ἔτυχε παρὰ τοῦ Σουλτάνου εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς
 καὶ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ πληρέστατα· μεταξὺ δὲ τῶν προνομίων,
 ἅτινα ὁ Σουλτάνος ἐχορήγησεν αὐτοῖς, ἦν καὶ τὸ νὰ ἔχωσι καὶ
 ἡγεμόνα ἄρχοντα τοῦ τόπου αὐτῶν ἐγχώριον χριστιανὸν καὶ τῆς
 ἐκλογῆς των καὶ ἐμπιστοσύνης. Ἐπιστρέψαντες δὲ οἱ πρέσβεις εἰς
 τὴν πατρίδα των τὰ Ἰωάννινα ἐσχημάτισαν τὴν κυβερνήσιν των
 σύμφωνα μὲ τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Σουλτάνου συμφωνη-
 μένας συνθήκας καὶ διῆγον ἡσύχως ἀπολαμβάνοντες ὅλα τὰ ἐκ
 τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ· τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἡπεί-
 ρου διήρκεσεν ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους καὶ πολλοὶ τοῦ τόπου Ἀρχον-
 τες διεδέχθησαν ἀλλήλους ἐν ἡσυχίᾳ, εἰς ὅμως ἐξ αὐτῶν τῶν ἡ-
 γεμόνων ὁ καὶ τελευταῖος, ὁ παρὰ τῶν Ἡπειρωτῶν ὀνομαζόμενος
 Σκυλόσοφος, συνέλαβε τὴν ιδέαν ν' ἀποτινάξῃ τὸν ὀθωμανικὸν ζυ-
 γὸν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εὔρε συμφώνους καὶ τοὺς λοιποὺς προκρί-
 τους, ἐπροσποιήθη ὅτι συμμερίζεται τὰς σκέψεις των καὶ συναινεῖ
 εἰς τὰς βουλὰς αὐτῶν. Ἐν μιᾷ ὁμως τῶν ἡμερῶν προσκαλεῖ ὅλους
 τοὺς προκρίτους τούτους εἰς συμπόσιον ἐν τῇ Νήσῳ, τῇ ἐντὸς τῆς
 λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἐνταῦθα ἔχων φρουρὰν κεχυρμένην
 ἐφόνευτε δι' αὐτῆς ἅπαντας τοὺς προσκεκλημένους τοῦ τόπου προ-
 κρίτους καὶ συνάμα ἐπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας κατὰ
 τῆς ὀθωμανικῆς δεσποτείας, προκηρύξας συγχρόνως νὰ συνα-
 χθῶσι στρατεύματα πρὸς ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ
 τούτῳ συνῆλθε μικρὰ τις δύναμις, ἣν λαβὼν ὑπὸ τὰς αὐτοῦ δια-
 τηγὰς διευθύνθη πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Πίνδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρ-
 χουν ὄχυραὶ θέσεις, ἐπὶ τῶν ἐκ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας διαβά-
 σεων, διὰ νὰ τὰς καταλάβῃ· ἡ φήμη αὕτη δὲν ἤργησε διὰ νὰ φθάσῃ
 εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Σουλτάνου, ὅστις ἅμα τῇ εἰδήσει διέταξε τὸν
 Σατράπην τῆς Θεσσαλίας νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν Ἡπειρον μὲ δυνά-
 μεις ἀναλόγους καὶ ἀρκούσας πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἀποσκιρτή-
 σαντος τούτου μέρους καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας· οὗτος δὲ
 λαβὼν τὰς ἀναγκαίαις δυνάμεις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιέσθῃ κατὰ
 τοῦ ἀντάρτου ἄρχοντος, μεθ' οὗ συμπλακεῖς κατέστρεψε τὴν
 στάσιν, τὸν μὲν στρατὸν τοῦ ἀφανίσας, τὸν ἴδιον δὲ ζωγράφας

πληγωθέντα, ἀποδιώσαντα ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἔνεκα τῆς πληγῆς*.

Ἐν τούτοις οἱ Ἡπειρώται μαθόντες τὴν ἥτταν καὶ καταστροφὴν τοῦ Ἀρχοντος αὐτῶν, ἔσπευσαν νὰ ἀποστείλωσι τοὺς προκρίτους αὐτῶν πρὸς προϋπάντησιν τοῦ στρατάρχου τοῦ Σουλτάνου, διὰ νὰ φέρωσι τὴν ὑποταγὴν καὶ προσέτι νὰ διαβεβαιώσωσιν αὐτὸν περὶ τῶν ἀπροσδοκῆτων συμβεβηκότων ὅτι πρωταίτιος μόνος ὁ ἄρχων ἦν καὶ οὐδεὶς ἄλλος· ὁ Σατράπης ἀκούσας ταῦτα οὐδένα μὲν ἐκακοποίησεν· ἀλλ' ἡσύχως καὶ ἐν εἰρήνῃ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων διέτριψεν ἐν αὐτῇ καιρὸν τινα πονηρευόμενος κατὰ τῶν χριστιανῶν· ὅθεν ἐν μιᾷ τῶν ἑρτῶν αἴφνης περιεκύκλωσε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς θύρας αὐτῆς φρουρήσας συνέλαβεν ἅπαντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐξ ὧν τοὺς μὲν ἄνδρας ἀφῆκεν ἐλευθέρους, ἐκ δὲ τῶν γυναικῶν καὶ νεανίδων ἐκλέξας τὰς εὐειδεστεράς συνέζευξε μὲ ὀθωμανοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκε καὶ ὅλην τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τῶν αὐτῶν συζύγων καὶ πατέρων τῶν δυστυχῶν τούτων γυναικῶν. Μετὰ τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Σατράπου οἱ ὀθωμανοὶ τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἀπεκατέστησαν πόλιν τῶν ὀθωμανῶν, τοὺς δὲ οὕτω νυμφευθέντας καὶ ἀποκατασταθέντας ὀθωμανοὺς κατέστησαν Σπαχίδες τῆς ἐπαρχίας· ἐκ τῶν ὀθωμανῶν τούτων κατὰγονται οἱ Ἰωαννῖται ὀθωμανοὶ, οἱ λεγόμενοι Σχοταράδες.

Αὕτη εἶναι ἡ κατὰ παράδοσιν τοῦλάχιστον ἱστορία τῶν συμβεβηκότων τῆς κάτω Ἡπέρου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰσβολῆς τῶν ὀθωμανῶν, οἵτινες εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἡδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω πρὸς κατάκτησιν, ἴσως διὰ τὴν γειτονίαν

(*) Ὡς ἐκ παραδόσεως ὑπάρχει φήμη ἐν Ἡπείρῳ ὅτι ὁ ἄρχων οὗτος πρὶν ἐπαναστατῆσαι κατὰ τοῦ Σουλτάνου εἶδεν ἐνύπνιον ὅτι ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος αὐτὸς ἐπροσηκώθη διὰ νὰ τὸν προϋπαντήσῃ, καὶ ὅτι τὸ ἐνύπνιον αὐτὸ συνετέλεσε πολὺ εἰς αὐτὸν ἵνα ἐπαναστατήσῃ, ἀτυχῶς ὅμως ζῶν δὲν ἡδυνήθη νὰ παρουσιασθῇ, διότι ἐκ τῆς πληγῆς ἀπέβίωσεν· ἀλλ' ὅτε ὁ στρατάρχης τῶν ὀθωμανῶν ἀπέστειλεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Σουλτάνον, οὗτος ἐσηκώθη νὰ ἰδῇ ποίος ἦν ὁ κατ' αὐτοῦ ἀνταρτίσας, δηλωθέντος κακῶς τοῦ ἐνυπνίου· τὰ Ἰωαννῖνα ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Ἀμουράτη Β' κατὰ τὸ 1124.

τῶν Ἐνετῶν, καὶ ἔμειναν εὐχαριστημένοι εἰς ταύτην τὴν κατὰ-κτησιν μόνον. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἄνω Ἡπειρον ἐγένετο ἡ τρομερωτέρα πάλη μεταξύ τῶν ὀθωμανῶν καὶ τοῦ περιφήμου ἥρωος Γεωργίου Καστριώτου, τοῦ ἐπονομασθέντος Σκεντέρ Βέη, βασιλέως τῆς Ἀλβανίας, τούτου ἕνεκα καὶ ἐνταῦθα εἰς τὴν κάτω δηλαδὴ Ἡπειρον διέμενεν ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ὁ χριστιανισμὸς ἀμετάβλητος καὶ ἀπρόσβλητος, ὡς καὶ εἰς τὴν ὀρεινότεραν ἐπαρχίαν τοῦ Σουλίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία, ἣν συνέτρεχον, ἐβόηθον καὶ περιέθαλλον μυστικῶς οἱ πρό-κριτοι τῶν Ἰωαννίνων.

Αὗται εἶναι αἱ κατὰ παράδοσιν γνώσεις καὶ πληροφορίες, ἃς ἐκ πολλῶν συμβεβηκότων ἔχομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἱστορίας ταύτης τοῦ Σουλίου· ἐν τούτοις ἐν ἀπὸ τὰ μοναδικὰ φαινόμενα, ἅτινα παρυσιάζονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι, τὸ πῶς ὁ μικρὸς οὗτος τόπος, ὁ πανταχόθεν περικυκλούμενος ἀπὸ ἐχθροὺς, ἡδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἀπέναντι ἐνὸς τρομεροῦ καὶ γίγαντος κατακτητοῦ, καθότι αἱ δυνάμεις τοῦ τόπου τούτου, αἱ εἰς παντοτεινὴν ἐνέργειαν εὐρίσκόμεναι, δὲν ὑπερέβησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν χιλίων καὶ πεντακοσίων ἀνδρῶν, ἐπειδὴ μόνη ἡ πρωτεύουσα καὶ δέκα ἕως δώδεκα ἐκ τῶν πλησιοχώρων χωρίων εὐρίσκοντο πάντοτε ἐπὶ τῶν ὀπλων, τὰ δὲ ἐπίλοιπα κατεγίνοντο εἰς τὰς γεωργικὰς καὶ ἄλλας ἐργασίας, καὶ ἅτινα πολλάκις οἱ ὀθωμανοὶ αἰφνιδίως ἐφορμῶντες κατέκτων, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ δὲν ἡδύναντο νὰ διατηρήσωσιν αὐτὰ. Ἐν τούτοις εἰς τὰς μεγάλας ἀνάγκας οἱ ἀρχηγοὶ ἐκάστης φέρας (μεγάλης τῆς ἐπαρχίας μερίδος), ὦπλιζον καὶ τοὺς χωρικοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἡ δύναμις τοῦ τόπου τούτου δὲν ὑπερέβαινε τὸν ἀριθμὸν τῶν τριῶν χιλιάδων στρατιωτῶν. Ἄν καὶ ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως εὐρίσκοντο οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου τούτου εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἡπέρου καὶ περιεκυκλούντο πανταχόθεν ἀπὸ μεγάλας ἐπαρχίας, αἵτινες ἅπασαι κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν καὶ μάλιστα τῆς Τσαμουριᾶς, ἥτις μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινῶν ἀπὸ τὴν κατάκτησιν, ἐδέχθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν, μολογτοῦτο ἀπέναντι

ἄλλων αὐτῶν τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν προσβολῶν τῶν συχῶν, ὁ μικρὸς οὗτος τόπος ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ καὶ νὰ ὑπερπηδήσῃ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀνυπερβλήτους δυσκολίας καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Ὡς ἐκ παραδόσεως γνωρίζομεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ πρῶτοι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, εἰσβαλόντες ἐν Ἡπείρῳ ὀθωμανοὶ ἐξαπέστειλαν μίαν δύναμιν ἐκ πέντε χιλιάδων ὀθωμανῶν κατὰ τοῦ Σουλίου· τούτους σκοπεύοντες ἀπὸ τὰ ὄρη, ἅμα εἶδον εἰσελθόντας ἐν τοῖς ἑαυτῶν χωρίοις, ἀφ' ὧν εἶχον ἀποσύρει τοὺς κατοίκους, ἐπιτεθέντες νύκτωρ κατ' αὐτῶν τοὺς κατέστρεψαν· ἀκολούθως ὁμως τοῖς ἐγένοντο προτάσεις παρὰ τοῦ Παστᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως προσκυνήσωσι καὶ δώσωσιν ὑποταγὴν εἰς τὸν Σουλτάνον, εἴτε ἄλλως ἐπαπεῖλει αὐτοὺς μὲ καταστροφὴν, ἀλλ' οἱ ὀρεσιῖβοι οὗτοι φίλοι τῆς ἐλευθερίας πατριῶται ἀπήντησαν τῷ Σατράπῃ τῷ αἰμοχαρεῖ ὅτι μυριάκις προκρίνουν τὸν θάνατον ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς βαρβάρους ὀθωμανούς· ἐν τούτοις τριαύτην ἀπάντησιν ὁ Σατράπης λαβὼν δὲν ἐπῆλθε μετὰ δυνάμεως κατ' αὐτῶν βαρυτέρας, τὰ αἷτια δὲ εἶναι ἄγνωστα. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου διάφοροι κρίσεις ἐγένοντο ἀπὸ τοὺς τότε γέροντας τοῦ τόπου, δηλαδὴ, οἱ μὲν ἐφρόνουν ὅτι οἱ ὀθωμανοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὠθήσωσιν ἐπὶ πλεόν τοὺς Σουλιώτας, φοβούμενοι μήπως οἱ Σουλιῶται ἠναγκασμένοι ἐκ τῶν περιστάσεων ἐξαιτήσωσι τὴν προστασίαν τῆς γείτονος Ἀριστοκρατικῆς Ἑνετίας, τῆς ἰσχυρᾶς εἰσέτι ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ οὗτης καὶ ἐχούσης καὶ ἐπὶ τῆς Ἡπείρου διαφόρους πόλεις, ὡς τὴν Πρέβεζαν (Νικόπολιν), Βόνιτζαν, Πάργαν, Βουθρωτὸν καὶ ἄλλας, καὶ ὡς ἐκ τούτου παρήτησαν τὸν μικρὰν ταύτην ὑπόθεσιν εἰς ἄλλην περίστασιν εὐχερεστέραν· ἕτεροι δὲ αὐτῶν ἐφρόνουν ὅτι οἱ ὀθωμανοὶ ὄντες ἐτερόθρησκοι ἐφοβοῦντο καὶ οὐχὶ ὀλίγον μὲν ἀνοίξωσι πληγὴν τινὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς χριστιανικωτάτης ταύτης χώρας τῶν Ἡπειρωτῶν ἐχούσης μέγαν πληθυσμὸν ἐκ μόνων χριστιανῶν καὶ γείτονα τὴν Βενετίαν, καὶ ἐπομένως ἐνούμενου μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ ἥρωος Καστριώτου φέρει βεβαίως τὸν κλονισμὸν τῶν ὀθωμανῶν, τούτου ἕνεκα δὲν ἔδωσαν ὠθησιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Σουλίου, παραιτήσαντες αὐτὴν εἰς περιστάσεις ἄλλας καταλληλοτέρας.

Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ Σούλιον καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν ὀθωμανῶν εἰς τὴν Ὑπείρου ἔμεινεν ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον καὶ οἱ κάτοικοι διῆγον βίον ἡσυχον καὶ εἰρηνικόν, διατρεφόμενοι ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ τόπου καὶ τῶν ποιμνίων, εἰς ἃ εἶχον μεγίστην κλίσιν.

Ἡ εἰρηνικὴ αὕτη κατάστασις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1650—1700 ἔτους, ὅτε εἰς Πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ὃν ὡς ἐκ μνήμης ἐγνώριζον καὶ ἔλεγον οἱ τότε ζῶντες καλὸ Πασσᾶν ἢ οὐχὶ ὁ καλὸς Πασσᾶς, ἀλλ' ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Χατζῆ Πασσᾶς, υἱὸς τοῦ Ἀσλὰν Πασσᾶ, ὢν εἰς τὸ ἄκρον θρησκομανῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ βλέπων μίαν πληθὺν ἀνθρώπων χριστιανῶν ἐλαχίστων εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἰωαννίνων, τὴν πρωτεύουσιν αὐτοῦ, νὰ καταφρονοῦσι τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν· τούτου οὖν ἕνεκα ἐξαπέστειλεν πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς Σουλιώτας ζητῶν τὴν ὑποταγὴν. Τούτου δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀφιχθέντος καὶ τὰ παρὰ τοῦ Πασσᾶ ἐντεταλμένα προτείναντος, οἱ Σουλιῶται ἀπήντησαν διὰ τοῦ ἰδίου ἀπεσταλμένου πρὸς τὸν Πασσᾶν, ὅτι οἱ Σουλιῶται εἶναι ἐλεύθεροι καὶ τοιοῦτοι θὰ ὑπάρξουν ἕως οὗ μείνουν, καὶ ὅτι οὐδεμία δύναμις τοῦ ἐχθροῦ δύναται ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἀπόφασίν των ταύτην, καὶ ὁ Πασσᾶς καλὸν ἤθελε κάμῃ νὰ μὴν ἐνοχλήσῃ αὐτοὺς, καθόσον καὶ αὐτοὶ οὐδεμίαν βλάβην ἐπροξένησαν ποτὲ εἰς τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας, ἔὰν ὅμως ἀπ' ἐναντίας ζητήσῃ ὁ Πασσᾶς νὰ διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν αὐτῶν, μαθέτω ὅτι ἄκοντες θὰ ἐπιφέρουν μεγίστην βλάβην πανταχοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ του. Τούτων οὕτω λεχθέντων, ὁ διοικητὴς τῶν Ἰωαννίνων οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδωκεν εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλ' ἀμέσως ἤρχισε νὰ συλλέγῃ Στρατὸν πρὸς ὑποδούλωσιν. Τούτου συλλεγέντος καὶ συμποσομένου περὶ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας ἐξεστράτευσε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ τμήμα Λάχα, τὴν ὀνομασθεῖσαν ἀκολούθως Λάχα τοῦ Μπότσαρη, καὶ ἐντεῦθεν κατεσπευσμένως εἰσῆλθεν εἰς τὸ Σούλι, τὸ ὁποῖον ἐπολιόρχησε, οἱ δὲ Σουλιῶται ἀντέστησαν μεθ' ὅλης τῆς γενναιοψυχίας καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφάσιζαν νὰ ὀρμήσωσι κατὰ τῶν βαρβάρων τούτων διὰ νὰ καταστρέψωσιν αὐτοὺς ἐν ἀκαρεῖ καὶ

διὰ νὰ δώσωσι παράδειγμα εἰς τοὺς ἀπίστους τούτους, ὥστε ἄλλοτε νὰ μὴ τολμήσωσι νὰ πατήσουν τὸ ἐλεύθερον τῆς πατρίδος αὐτῶν ἔδαφος· τὴν ἀπόφασίν των ταύτην ἔβαλαν εἰς πλήρη ἐνέργειαν· πενταχόσιοι δὲ πατριῶται ἐπετέθησαν νύκτα κατὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατῷ τοῦ συγκειμένου ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων, (διότι εἰς τὴν αἰφνίδιον ταύτην εἰσβολὴν τῶν ἐχθρῶν, οἱ Σουλιῶται εὐρέθησαν διασκορπισμένοι εἰς τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἐργασίας καὶ μόλις πενταχόσιοι πατριῶται εὐρέθησαν εἰς τὸ Σουλί), ἐκ τούτων ἄλλους μὲν κατέσφαξαν, ἄλλους ἐπλήρωσαν, καὶ ἄλλους ἐζώγησαν· οἱ δὲ μείναντες διασκορπισθέντες δὲν εἶδεν ὁ εἷς τὸν ἕτερον, ὅσοι δὲ ἐκ τούτων ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσι καὶ νὰ διαφύγῃσι τὰ θανατηφόρα ὄπλα τῶν τέκνων τούτων τοῦ Ἀρεως, ἔτρεχαν ἔντρομοι χωρὶς καὶ νὰ γυρίσωσιν ὀπίσω αὐτῶν, ἵνα ἴδωσι τί ἐγένετο καὶ πεφοβισμένοι ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου ὁ Πασσᾶς φοβηθεὶς δὲν ἐτόλμησεν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα νὰ κάμῃ κίνημά τι πλέον κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ οὕτως οἱ Σουλιῶται διηγόν βίον εἰρηνικὸν μέχρι τοῦ ἔτους 1750.

Πόλεμος μεταξύ Σουλιωτῶν καὶ Ὀθωμανῶν ἐξ αἰτίας τοῦ Λάπα.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ἄνω ρηθείσης ἐποχῆς, ἤρξατο καὶ πάλιν ὁ μεταξύ Σουλιωτῶν καὶ Ὀθωμανῶν πόλεμος· δούσης ἀφορμὴν τῆς ἐπομένης περιστάσεως. Λάπας τις Καπετάνος τῶν κατὰ τὴν Θεσσαλίαν ἐπαρχιῶν, πρόγονος τῆς οἰκογενείας τῶν Στουρναρέων, κατὰ τὸ ἔαρ διέτριβεν ἐν Ἀγρίφῳ καὶ Ἀσπροποτάμῳ ἀκατάπαυστα πολεμῶν τοὺς ὀθωμανοὺς καὶ πολεμούμενος, κατὰ δὲ τὸν Χειμῶνα κατέφευγεν εἰς τὰ χωρία τῆς Τζαμουργιᾶς τὰ γειτνιάζοντα μετὰ τοῦ Σουλίου. Ἐν καιρῷ τῆς χειμερινῆς ταύτης διαμονῆς του ὁ Λάπας ἔλαβε φιλικὰς σχέσεις μετὰ τινος τῶν προκριτῶν ὀθωμανῶν τῆς Τσαμουργιᾶς Σαῖτ Τζαπάρην λεγόμενον καὶ κατὰ τὴν ἐγγύριον συνήθειαν τῶν ἠπειρωτῶν ἐγένιναν κουμπάροι· ἀλλ' ἐνῷ ὁ Λάπας οὗτος μετὰ τινος ἄλλου συναδέλφου τοῦ Τρίψα λεγομένου, διέτριβαν ὡς εἰς καταρύ-

γιον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἠπείρου, ἐξεδόθησαν παρὰ τῆς Πύλης διαταγαὶ αὐστηρόταται πρὸς ἅπαντας τοὺς Βεζύρας τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, δι' ὧν ἐζητεῖτο παρ' αὐτῶν καὶ ἡ Πύλη διὰ παντοίων μέσων ἢ νὰ συλληφθῶσιν ζῶντες οἱ ἀποκεκρυγμένοι οὗτοι ἐχθροὶ τῆς Πύλης Λάπας καὶ Τρίψας, ἢ νὰ φονευθῶσι καὶ ἀποσταλῶσιν αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰ δ' ἄλλως οἱ Βεζύραι οὗτοι ὑπεβάλλοντο εἰς μεγίστην εὐθύνην μέχρι τῆς ἀποστερήσεως καὶ αὐτῆς αὐτῶν τῆς ζωῆς. Συνεπεῖα τούτου ὁ Διοικητὴς τῆς Θεσσαλίας αὐστηρῶς διερευνήσας καὶ ἐξετάσας ἐπληροφόρηθη ἐπὶ τέλους ὅτι οἱ ἀντάρται οὗτοι παρεχέμαζον εἰς τὴν Ἠπειρον, κατὰ συνέπειαν οὖν τῶν πληροφοριῶν τούτων καὶ πρὸς ἀπολλαγὴν πάσης εὐθύνης εἰδοποίησε τὰ περὶ τούτου τὴν Σουλτανικὴν Κυβέρνησιν, αὕτη δὲ παραχρῆμα διέταξε τὸν Διοικητὴν τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως λάβῃ ἅπαντα τὰ συντελεστικά πρὸς σύλληψιν τοῦ Λάπα καὶ Τρίψα μέτρα, ἢ ἂν δὲν δυνηθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο, νὰ φονεύσῃ ἀμφοτέρους· ὁ Διοικητὴς οὗτος ὀνομαζόμενος Μουσταφᾶ-Πασσᾶς, λαβὼν τὰς διαταγὰς ταύτας καὶ μετ' ἀκριβείας ἐξερευνῶν, ἔμαθε τὸ μέρος, ἐν ᾧ διέτριβαν οἱ ἀποκεκρυχθέντες παρὰ τοῦ Σουλτάνου συνάμα δὲ ἐπληροφόρηθη καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ Ὄθωμανοῦ Σαῖτ Ἰσαπάρη, προκρίτου Ἰσάμη ἀπὸ τὴν κωμόπολιν Μαργαρίτι· συνεπεῖα τούτου λοιπὸν διέταξεν ὁ Διοικητὴς τῶν Ἰωαννίνων τὸν ὀθωμανὸν τοῦτον νὰ προσπαθῇ δι' οἰουδήποτε τρόπου νὰ συλλάβῃ τὸν Λάπαν καὶ Τρίψαν, εἰ δὲ τοῦτο ἀπεκαθίστατο αὐτῷ ἀδύνατον, νὰ φονεύσῃ αὐτούς· διότι ἄλλως εἶναι εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Δουβλετίου (τῆς αὐλῆς) μὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Ὁ ὀθωμανὸς οὗτος Ἰσαπάρης ὑπακούσας εἰς τὴν Σουλτανικὴν διαταγὴν ἐπροσποιήθη ὅτι θὰ τελέσῃ τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ του· συνεπεῖα τούτου καὶ ὡς πρόκριτος συνεκάλεσε κατὰ τὸ ἔθιμον αὐτῶν πολλοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν Λάπαν καὶ Τρίψαν, οἵτινες ἤτοιμάσθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τοὺς γάμους τοῦ φίλου των. Οἱ Σουλιῶται ἐν τούτοις γνωρίζοντες τὴν πανουργίαν τῶν ὀθωμανῶν ἐπρότρεψαν αὐτοὺς νὰ μὴν ὑπάγῳσιν εἰς τοὺς οὓς προσε-

κλήθησαν γάμους, οὔτοι ὁμῶς πεπεισμένοι ὄντες εἰς τὴν φιλίαν τοῦ Τσαπάρη δὲν ἔλαβαν παντάπασιν ὑπ' ὄψιν των τὰς παρατηρήσεις τῶν Σουλιωτῶν· ὅθεν μετέβησαν εἰς τὸν τόπον τοῦ Τσαπάρη διὰ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τοὺς γάμους, ἀλλ' ἅμα εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν του ἀμέσως συνελλήθησαν ἀπὸ ἐπὶ τοῦτῳ προετοιμασμένην στρατιωτικὴν δύναμιν, καὶ ἀμέσως δεσμευθέντες καθείρχθησαν· εἰς ὅμως στρατιώτης ἐκ τῶν ὀπαδῶν των, πλεόν αὐτῶν προσεκτικὸς καὶ σκεπτικὸς· ἀργότεροις βήμασιν ἀκολουθῶν τοὺς συντρόφους του καὶ εἰς τρίπον μάλιστα, ὥστε οἱ ἄλλοι εἶχον εἰσέλθῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Τσαπάρη, ὅτε οὗτος μόλις εἰσελθὼν εἰς τὸ χωρίον μὲ προσκλωμένου· τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, εἶδε μακρόθεν τὸν θόρυβον τῶν ὀθωμανῶν τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Τσαπάρη καὶ τῶν ὀπαδῶν του, ἐνόησε τὸ συμβὰν καὶ ἀμέσως ὠπιθοδρόμησε, καὶ δραμαίως ἔτρεξεν εἰς τὸ Σοῦλι, τὸ ὅποιον μόλις ἀπέιχε ἀπὸ τὴν κωμόπολιν τοῦ Μαργαρίτη ἐξ ἑπτὰ ὥρας· φθάσας δὲ ἐκεῖ καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τοὺς προκρίτους καὶ διηγηθεὶς τὰ συμβεβηκότα, παρακαλεῖ αὐτοὺς μετὰ δακρύων, ὅπως λάβωσι πρόνοιαν καὶ σώσωσι τοὺς καπεταναίους του ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀχρεῶν ἀπίστων. Οἱ Σουλιῶται πληροφορηθέντες ταῦτα συνῆλθον εἰς Συμβούλιον καὶ ζήλῳ θρησκευτικῷ, ἀπεφάσισαν κοινῶς νὰ σταίλωσι στρατιωτικὴν δύναμιν ἐπὶ τῇ ἀποφάτει, ἵνα ἐλευθερώσωσι τοὺς αἰχμαλώτους· τούτους ἀδελφούς των. Τούτου λοιπὸν ἕνεκα ἐξάπεστειλαν ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν Σουλιωτῶν, ἵνα ἐνεδρεύσωσι κατὰ τὴν ὁδόν, καθ' ἣν μετὰ τῶν αἰχμαλώτων ἦθελον διαβῇ οἱ ὀθωμανοὶ καὶ ἐπιτεθῶσιν αἶφνης κατ' αὐτῶν καὶ ἐλευθερώσωσι τοὺς αἰχμαλώτους· μεταβάντες λοιπὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ προκατέλαβον τὰς καταλλήλους θέσεις ἐν τῇ ὁδῷ, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ ἐφθασε καὶ ἡ συνοδεύουσα τοὺς δεσμίους φρουρὰ τῶν ὀθωμανῶν συγκεκλιμένη ἐξ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ὀθωμανῶν, ἅμα δ' οὗτοι ἐβῆσαν εἰς τὴν ἐνεδραν οἱ Σουλιῶται αἶφνης πυροβολήσαντες ὅλοι ὁμοῦ κατ' αὐτῶν καὶ ἀκολουθῶς· ξιφῆρεις ὁρμήσαντες κατ' αὐτῶν ἔτρεψαν ἐντρόμους εἰς φυγὴν, ἄλλους μὲν φονεύσαντες, ἄλλους διασχορπίσαντες τῇ δε κακεῖσε καὶ ἔλαβαν τοὺς αἰχμαλώ-

τους καὶ τὰς ἀποσκευὰς αὐτῶν τῶν ὀθωμανῶν· ἀτυχῶς ὁμως μετὰ τῶν φονευθέντων ἔτυχε καὶ ὁ ἀτυχῆς Τρίψας, ὁ δὲ Λάπας ἐπληγώθη καὶ αὐτὸς, πλὴν ἐλαφρῶς, διότι οἱ γενναῖοι Σουλιῶται, οἱ σταλέντες πρὸς ἀπελευθέρωσίν των οὐδένα ἐγνώριζαν προσωπικῶς· λαβόντες λοιπὸν τὸν Λάπαν μετέφεραν εἰς τὸ Σούλιον καὶ ἀφοῦ τὸν ἰάτρευσαν, ἀφῆκαν ν' ἀναχωρήσῃ.

Ὁ Σεῖτ Τσαπάρης μαθὼν τὸ συμβᾶν τοῦτο ἔσπευσε δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένον καὶ εἰδοποίησε τὸν Βεζύρην τῶν Ἰωαννίνων Μουσταφᾶ Πασσᾶ περὶ τῶν διατρεζάντων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Λάπα· ὁ δὲ Βεζύρης καθυπέβαλεν ὑπ' ὄψιν τῆς ὑψηλῆς Πύλης ὅλα τὰ περιστατικὰ ταῦτα καὶ δι' ἐκθέσεως ἐκτεταμένης ἐγγνωμοδοτοῦσεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ πρόνοιαν ὅπως καταστρέψῃ τοὺς Ἀσίδες τούτους Γκιαβούριδες (ἀνυποτάκτους), οἵτινες εἰς πάντα καιρὸν εἰσὶν ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν· ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀναφορὰν τοῦ Βεζύρη Μουσταφᾶ Πασσᾶ ἐξέδωκε διάταγμα κηρύττον, ὅτι τὸ ἀσὶ Βελαετ (ἀπειθὴς ἐπαρχία) Σούλιον μὴ ἀναγνωρίσαν μέχρι σήμερον Κυριάρχην τὸν Σουλτάνον, κηρύττεται ἄξιον καταστροφῆς, κατὰ συνέπειαν πᾶς ὀθωμανὸς ὑποκείμενος εἰς τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ χρεωστεῖ νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα καὶ νὰ τρέξῃ καὶ διὰ τῆς χύσεως καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ἐὰν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ, ἐνισχυόμενος καὶ διὰ τῆς ἰσχύος τῶν πιαμπέρων (προφητῶν) ἐξολοθρεύσῃ τὸν ἐπικίνδυνον εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν τοῦτον τόπον. Πρὸς δὲ τὸν Βεζύρην Μουσταφᾶ Πασσᾶ ἔγραψεν ἡ Πύλη ὅτι τὴν ἐκστρατείαν ταύτην νὰ τὴν ἐνεργήσῃ μεθ' ὅλης τῆς μυστικότητος, ὅπως μὴ λάβωσιν εἰδήσιν οἱ Γκιαβουράδες Βενετοὶ καὶ προφθάσωσι νὰ τοῖς δώσωσι συνδρομὴν τινα.

Τῆς διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου ἐνεργηθείσης μεθ' ὅλης τῆς μυστικότητος καθ' ὅλην τὴν ἡγεμονίαν, ἐγένετο τὸ κίνημα ἔκ τε τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν Ἰζαμουργιῶν, ἔχοντος ἐκάστου σώματος ἀνὰ τέσσαρας ἕως πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους εἰσβαλλόντας εἰς τὴν ἐπαρχίαν, εἶδον οἱ Σουλιῶται καὶ τοὺς ἀπῆντησαν ἔξωθεν τῆς πόλεώς των καὶ τοὺς ἐπολέμησαν ἰσχυρῶς, ἀλλὰ δὲν

ἠθύνθησαν νὰ τοὺς κρατήσωσι καὶ ἀπесύρθησαν εἰς τὴν ὄχυράν
θέσιν Ῥαχίν τοῦ χωρίου Κιάφα, ἀπέχουσαν μίαν καὶ ἡμίσειαν
ῶραν τοῦ Σουλίου· οἱ δὲ ἐχθροὶ ἔγειναν κύριοι τῆς πόλεως, τὴν
ἐπιούσαν δὲ ἐπροχώρησαν πρὸς τοὺς Σουλιώτας καὶ ἐπετέθησαν
κατ' αὐτῶν, ἀλλ' εὗρον ἐνταῦθα μεγιστην ἀντίστασιν· ὁ πόλε-
μος διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέρας, καθ' ἣν ὥραν οἱ Σουλιῶται ἐ-
παναλαβόντες τὰς δυνάμεις των ὤρμησαν κατὰ τῶν κεκοπιακό-
των ἐχθρῶν, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, οἵτινες ἐπέστρεψαν εἰς τὸ
Σοῦλι, ὅπου εἶχον τὸ γενικὸν αὐτῶν στρατόπεδον καὶ διενυκτέ-
ρευσαν μετὰ μεγάλης προφυλάξεως, τὴν δ' ἐπιούσαν ἔθεσαν πῦρ
ἐφ' ὧν τῶν οἰκιῶν καὶ πύργων τῆς πόλεως, τὰς κατέκαυσαν
καὶ ἀνεχώρησαν ἄρκεσθέντες εἰς μόνον τὴν πρᾶξιν ταύτην, νο-
μίσαντες ὅτι ἐξετέλεσαν κατὰ τι τὴν διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου,
μὴ δυνηθέντες νὰ φέρωσιν ἀνώτερον ἀποτέλεσμα.

Οἱ Σουλιῶται ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Σοῦλι καὶ εὗρον τὰς οἰκίας
αὐτῶν κατεστραμμένας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες μὴ δυνηθέντες
νὰ βλάψωσιν αὐτοὺς, ἐξεθύμαναν εἰς τὰ ἀναίσθητα ὄντα, ἤρχισε
δὲ ἕκαστος νὰ ἐπισκευάζῃ τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ νὰ ἐνοικῇ μετὰ
τῆς οἰκογενείας του, ὡς καὶ πρότερον, οὕτω δὲ ἐτελείωσεν ἡ ἐκ-
στρατεία αὕτη τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ, ἥτις εἶχεν ἀρχίσαι μετὰ
ἀπειλητικῆς ἀρᾶς τῆς Σουλτανικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀποκηρύ-
ξεως κατὰ τῶν Ἀσίδων, ἐτελεύτησε δὲ δι' ὑποχωρήσεων καὶ αἰ-
σχίστων φυγῶν· ἡ ἐκστρατεία αὕτη εἰς τὸ Σοῦλι ὀνομάζεται ὁ
πόλεμος τῆς ἐποχῆς τοῦ Λάπα.

Πόλεμος μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὀθωμανῶν

Δόστ Μπέι καὶ Μαξούτ Ἀγᾶ.

Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην τοῦ Μουσσαφᾶ Πασιᾶ ἄλλος ἰσχυρὸς
ὀθωμανὸς τῆς Ἀλβανίας ἐκ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Δελβίνου καὶ τῆς
Λιακουριάς, ὀνομαζόμενος Δόστ Μπέις, δι' ἀγνώστους αἰτίας ἐσύ-
ναξε περὶ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας στρατὸν, ἤλθεν εἰς τὸ Σοῦλι καὶ
ἐπετέθη κατὰ τῶν Σουλιωτῶν· ἡ ἐποχὴ εἶναι ἀγνώστος, διότι
δὲν τὴν ἐνθυμοῦντο μήτε οἱ εἰς τὸν καιρὸν ἡμῶν γέροντες· ἐνθυ-
μοῦντο μόνον κατὰ παράδοσιν ὅτι ὁ Δόστμπεῖς ἐλθὼν εἰς τὸ

Σουλι καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Σουλιωτῶν εὗρε τοιαύτην ἀντίστασιν, ὥστε ὀπισθοδρομήσας κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν κατὰ κράτος.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω Δόστμπεϊ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄλλος ἰσχυρὸς Μουσελίμης τῆς Ἀρτας, Μαξούτ Ἀγᾶς, ἐλθὼν εἰς διενέξεις μετὰ τῶν Σουλιωτῶν διὰ τὰ ὅρια τῶν χωρίων τῶν ἐστρατολόγησε περὶ τὰς ἑξ χιλιάδας στρατὸν καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Σουλι, συνήψε μάχην μετὰ τῶν Σουλιωτῶν περὶ τὴν λάκαν τῆς Λελοθας, εἰς ἣν ἐνικήθη καὶ κατεδιώχθη μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἀρτας.

Αἱ ἀνωτέρω δύο μάχαι ἧ τε τοῦ Δούτμπεϊ καὶ τοῦ Μαξούτ Ἀγᾶ, ἐὰν καὶ τίθενται εἰς τὴν σειρὰν, ὡς λαβοῖσαι χώραν μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Λάπα, μολοντοῦτο διαφιλονεικεῖται ἀπὸ πολλοὺς τῶν γερόντων ὅτι αἱ μάχαι αὗται συνέβησαν πρὶν τῆς μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πκσσᾶ μάχης καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λάπα.

Ἄλωσις καὶ κατχστροφὴ τοῦ Ὀθωμανικοῦ χωρίου Δερβίζιανα.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνέβη καὶ σπουδαῖόν τι γεγονός ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ τῶν ἐλευθέρων Σουλιωτῶν, ὡς ἐπεται· χωρίου τινὸς τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὀνομαζομένου Δερβίζιανα, οἱ κάτοικοι δι' ἀγνώστους αἰτίας, γενόμενοι ἀρνησίθρησκοι ἐδέχθησαν τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν· εἰς αὐτοὺς προστετέθησαν καὶ ἄλλοι ὀθωμανοὶ καὶ ἐπολυπλασιάσθησαν γενόμενοι περὶ τὰς ἑκατὸν ἕως διακόσιαι οἰκογένειαι, οἱ ὀθωμανοὶ οὗτοι ἔγειναν φορτικοὶ εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ τοὺς παρηνώχλουν, διότι κατεπείζον τοὺς χωρικοὺς αὐτῶν· σκεφθέντες δὲ ἀπεφάσιζαν τὴν ἐξόντωσίν των συνελθόντων λοιπὸν εἰς Συνέλευσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν εἰκοστὴν ἕκτην Ἰουλίου, ἡμέραν πῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἐξελέχθησαν ἐπτακόσιοι πατριῶται καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὅποιον προσεχλόντες ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφύδου καὶ κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς ἀνθ.σταμένους ἄνδρας, τὰ δὲ γυναικόπαιδα παρήτησαν ν' ἀπέλθουν, ὅθεν ἐδούλετο ἕκαστον· οἱ ὀθωμανοὶ τῆς Ἀρτας εἶναι ἀπὸ τὴν καταγωγὴν τῶν ὀθωμανῶν τοῦ χωρίου Δερβίζιανα, τὸ δὲ χωρίον Δερβίζιανα ἐκατοικήθη ἀκολούθως ἀπὸ Χριστιανούς Σουλιώτας.

Ἐρρέθη ἀνωτέρω ὅτι ὁ Μουτελίμης Ἄρτας ἐκινήθη κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἕνεκα διενέξεων τῶν γειτονικῶν αὐτῶν ὁρίων, δὲν εἶναι δὲ καθόλου παράδοξον ὁ ὀθωμανὸς οὗτος νὰ ἐκινήθῃ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἔπειτα ἀπὸ τὴν πράξιν των ταύτην κατὰ τῶν ὀθωμανῶν τοῦ χωρίου Δερβίζιανα, διὰ τὴν ὁποίαν βεβαίως ἔπρεπε νὰ ἐρεθισθῇ θρησκευτικῶς ζήλῳ κινούμενος, ἀλλ' οἱ γέροντες δὲν θὰ ἐνθυμοῦντο καλῶς τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν ἔκτακτον αὐτὴν μετὰ τοῦ Μαζούτ ἀγὰ μάχην ὡς προγενεστέραν τῆς κατὰ τοῦ χωρίου Δερβίζιανα πράξεως, ἐνῶ αὕτη φυτικῶ τῷ λόγῳ εἶναι μεταγενεστέρα.

Σπουδαία μάχη μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Τσάμηδων ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν Τζαπάρη.

Τὰ ἀνωτέρω συμβάντα ἠκολούθησεν ἄλλη τις σπουδαία καὶ σοβαρὰ μάχη μετὰ τῶν ἰσχυρῶν γειτόνων ὀθωμανῶν Τζάμηδων ὑποκινηθεῖσα ὑπὸ τοῦ σημαντικωτέρου αὐτῶν Σουλεϊμάν Τζαπάρη, ὡς ἀκολούθως.

Περὶ τὰ 1768—1770 συνεργεῖα τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως ὑπεκινήθη ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' αὕτη κατεσβέσθη ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτῆς διὰ τῶν ἀκολούθων περιστατικῶν καὶ ἐνεργειῶν.

Μέγας τις Βεζύρης Μεσόνυγλους ὀνομαζόμενος, ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου εἶχεν ἐξορισθῇ ἐν Μεθοχορονίοις, ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐξορίαν ἐν τοῖς φρουρίοις τούτοις, ἐγένετο ἡ ὑποκίνησις τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Βεζύρης οὗτος μαθὼν ταῦτα ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου ἔσπευτε γράψαι εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἡπείρου, ὅπως σπεύτωσι νὰ ἐξαποστείλωσιν ἄνευ ἀναβολῆς ἀλβανικὸν στρατὸν ἐν Πελοποννήσῳ διὰ νὰ προσθᾶσουν τὴν μελετωμένην ἐπανάστασιν. Ἡ εἰδησις αὕτη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν μεταβιβάσθεισα εἰς τὴν Ἡπειρον ἐνήργησε καὶ ἀπεστάλησαν ἐντὸς ὀλίγου σμῆνος στρατευμάτων ἀλβανικῶν εἰς Πελοπόννησον, καταπνίξαντες ἐν τοῖς σπαργάνοις τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔφεραν ὡς ἐπακόλουθον αὐτῆς τὴν διαρπαγὴν

καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους διεσχόρπισαν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ καὶ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ*.

(*) Εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τῆς Αὐτοκρατορίσης τῆς Ρωσσίας Αἰκατερίνης Β'. ἀποφασίσθη ν' ἀποσταλῇ ἐκ τῆς Βαλτικῆς στόλος εἰς τὴν Μεσόγειον, ἵνα ἀποστατήσῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων· πολλοὶ ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἀντέστησαν εἰπόντες ὅτι ἡ τῆς ξηρᾶς δύναμις τῆς Ρωσσίας δὲν θέλει θυνθῇ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι θέλει τοὺς παραδώσει δωρεὰν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ Γρηγορίου Ὁρλόφ ἐπεκράτησε παρὰ τῇ Αὐτοκρατορίσῃ καὶ ἐνεκρίθη τὸ περὶ ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων σχέδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον πολὺ μέρος οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ὁρλόφ Ἀλέξιος καὶ Θεόδωρος· Παπάζογλους δέ τις, Λαρισσαῖος, ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ φίλος τοῦ Ὁρλόφ ἐστάλη πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῷ 1766 εἰς Πελοπόννησον καὶ διέτριψεν εἰς Μάνην, ἄλλοι δὲ ἀξιωματικοὶ ῥῶσσοι μετέβησαν εἰς Μάλταν καὶ περιειργάσθησαν τοὺς αἰγυιολοὺς τῆς Μεσογείου θαλάσσης, μάλιστα οἱ ἀδελφοὶ Ὁρλόφιοι, καθότι ὁ Ἀλέξιος ἐμελλε νὰ κυβερνήσῃ τὸν εἰς Ἀγγλίαν κατασκευασθέντα ῥωσσικὸν στόλον· ὁ Ἀλέξιος μετέβη εἰς τὴν Λιβόρνον ἔδωκε λαμπρὰς υποσχέσεις εἰς τοὺς ἐκεῖ χάριν ἐμπορίου εὐρεθέντας Ἕλληνας, ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τῶν ἐψεύσθησαν, διότι ὡς ἐρρέθη ὁ ἐξόριστος Βεζύρης Μεσύνογλους διορισθεὶς ἡγεμῶν τῆς Πελοποννήσου διέταξεν αὐθαρρῇ καὶ ἐπλημμύρησεν ἄπειρον πλῆθος Ἀλβανῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν· ὁ δὲ Ὁρλόφ μὲ τὴν μικρὰν δύναμιν τῆς ξηρᾶς τῶν Ῥώσσω, Μανιατῶν, Μοντενεγρίνων καὶ λοιπῶν, μὴ δυνηθεὶς νὰ δώσῃ οὐδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐπαναστατήσαντας ἀπεσύρθη εἰς τὸν λιμένα τῶν Ναυαρίνων· οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν παρ' αὐτῷ καταφύγιον, ἀλλὰ τοὺς ἀπέκλεισαν καὶ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν χερσόνησον.

Οἱ Ῥῶσσοι διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν ἀτιμίαν ταύτην τῆς ἀποβάσεως, ἐνωθέντων τῶν στόλων ὑπὸ τὸν Σπεριτόφ καὶ τὸν ἄγγλον Ἐλφιστωνα. ἐζήτησαν τὸν τουρκικὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ἀπῆντιξαν ἀπέναντι τῆς Χίου, ὅπου συνέβη ναυμαχία τὴν 5 Ἰουλίου τοῦ 1770· ἡ ναυαρχίς τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ καὶ τοῦ Σπεριτόφ ἀντεπαρετάχθησαν, ἡ τουρκικὴ ἀναπλεχθεῖσα ὑπὸ τῶν ῥώσσω ἐπέταξεν εἰς τὸν ἄερα, ἀλλ' ἔσυρεν εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος καὶ τὴν ῥωσικὴν ναυαρχίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐσώθησαν μόνον οἱ δύο ναύαρχοι, ὁ Θεόδωρος Ὁρλόφ καὶ τινες ἀξιωματικοί· οἱ Τούρκοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν στενὸν ὄρμον τοῦ Τζεσμέ, ὁ ναύαρχος Ἐλφιστων ἐφραξε τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὁ δὲ ἄγγλος Διγδάλ ἐπροχώρησε καὶ μετὰ πυρπολικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκόλησεν εἰς τουρκικὸν πλοῖον κατέκαυσεν ἅπαντα τὸν τουρκικὸν στόλον.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας νίκας οἱ ῥῶσ-

Οἱ ἀπελθόντες ἐν Πελοποννήσῳ ἄλβανοι μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ἔγειναν ἀπόλυτοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου, δεσπόζοντες καὶ καταπιέζοντες τὸν τόπον δι' ἀπειρῶν διαρπαγῶν καὶ καταχρήσεων, καὶ μὴ πειθόμενοι οὔτε εἰς τὰς Σουλτανικὰς αὐτὰς διαταγὰς· ἡ Πύλη βιασθεῖσα ἐκ τῶν περιστατικῶν τούτων διέταξε τὸν Τζεζαῖρλῃ Χασὰν Πασσὰν Μουστάχαν καλούμενον νὰ μεταβῇ εἰς Πελοπόννησον, ὅπως διώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς ἄλβανοὺς καὶ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν.

Ὁ Μουστάχας μεταβὰς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπροσχάλεσεν ὅλους τοὺς ἐκεῖ εὐρεθέντας Ἕλληνας Καπετανεῖους καὶ τοὺς λοιποὺς, τοὺς ἐν τῇ χερσονήσῳ ταύτῃ ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου, ὅπως συντρέξωσι καὶ βοηθήσωσι τὸν Σουλτάνον εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ἄλβανῶν, τοὺς ὁποίους καὶ κατεδίωξαν ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ κατέστρεψαν*. ὁ δὲ ἐπιστημότερος αὐτῶν Σουλεϊμὰν Τζαπάρης, τζάμης, ὅστις ἐκ τῶν λαφύρων καὶ διαρπαγῶν εἶχεν ἀποκατασταθῇ βαθύπλουτος, ἐλθόντος τοῦ Μουστάχα, καὶ πληροφορηθεὶς τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου, ἐμβὰς εἰς πλοῖον μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του.

Ὁ τζάμης οὗτος ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μαργαρίτι, τὸ ὁποῖον ὀλίγας ὥρας ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Σούλιου, καὶ ἰδὼν τοὺς ἀνεξαρτήτους Σουλιώτας νὰ φορολογοῦν καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Τσαμουριάς χωρία, ἔγεινεν ἄλλος ἐξ ἄλλου, ὥς φρενητιῶν ἀπὸ τὴν θρησκομανίαν αὐτοῦ, διότι ἀπομακρυνθεὶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπὸ τὴν πατρίδα αὐτοῦ εἶχε λησμονήσει τοὺς Σουλιώτας, οἵτινες ἐπὶ πολλῶν περιστάσεων εἶχον σωρρονίσει τοὺς πατριώτας του. Συνειθισμένος δὲ νὰ καταπιέζῃ τοὺς ἀτυχεῖς

σοι ἔκλεισαν μὲ τοὺς ὀθωμανοὺς συνθήκην τῇ 22 Ἰουλίου 1774 εἰς τὸ Κουτζούκ Καϊναρφτζίκ, ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαβον ἀπείρους ὠφελείας· δυστυχῶς ὁμως περὶ τῶν ἐπαναστατησάντων, σφαγέντων καὶ καταστραφέντων Ἑλλήνων οὐδὲ μνεῖα τις ἐγένετο, ἀλλ' ἔμειναν ὑπὸ τὴν ὠμοτάτην καὶ βάρβαρον διάκρισιν τῶν τυράννων των.

(*) Παρομοίως διὰ τοῦ Νικολάου Μαυρογένους, τοῦ μετέπειτα ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, καθυσχύασε καὶ τοὺς Μανιάτας, ἀφίσας νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ ἑνα ἡγεμόνα καὶ νὰ πληρώνουν εἰς τὸν Σουλτάνον 30 χιλ. γρόσια εἰς σημεῖον ὑποταγῆς.

καὶ ἀόπλους Πελοποννησίους τοῦ ἐφαίνετο παράδοξος ἡ ἀνεξάρτησία τῶν Σουλιωτῶν, καὶ μάλιστα, ὅταν ἐνθυμεῖτο τὴν καταστροφὴν τῶν Δερβιζιανιώτων.

Ὁ Σουλεῖμάν Ἰζαπάρης δυνάμει τῆς ἐπισημότητός του καὶ τοῦ πλούτου, ὃν μετεκόμισεν ἐκ Πελοποννήσου, ἔγεινε μέγας εἰς τὴν Ἥπειρον· κατὰ συνέπειαν εἶχε πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ φίλους ἀγάδες ἐν ὅλῃ τῇ Ἀλβανίᾳ καὶ δυνάμει τῶν μέσων τούτων ἐπαρμήνησεν ἅπαντας νὰ τὸν ἀκολουθήσουν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ κάμῃ. Ἐλεγε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὅτι· «εἶναι ἐντροπὴ εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν νὰ πληρώνῃ χαράτζί εἰς μίαν χούφταν γκιαοῦριδων, ἐνῶ δέκα χιλιάδες σπαθιά ἀλβανῶν ἔκαμαν φέτι (ὑπέταξαν) ὅλον τὸν Μωριά », προσθέτων ὅτι· « ἡ μικρὰ αὕτη φωλεὰ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ἐνῶ ἔχομεν καὶ γειτονιά γκιαβούριδων*, διὲ ἀνάγκη πᾶσα (ντὶν οὐγουρουνά) ὑπὲρ πίστεως νὰ ὀρμήσωμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων, διὰ νὰ τοὺς καταστρέψωμεν καὶ ἐκδικηθῶμεν διὰ τὸ τόσον μουσουλμανικὸν αἷμα, ὁποῦ αὐτοὶ ἔχουν χύσει ἐδῶ πλησίον. Μέτι Μουχαμέτ, ἀδελφοί, ν' ἀφήσωμεν πᾶσαν μεταξὺ ἡμῶν ἔριδα καὶ νὰ προσπαθήσωμεν δι' ὅλων τῶν μέσων καὶ δυνάμεων ἡμῶν, νὰ ἀφανίσωμεν τοὺς γειτόνους αὐτοὺς ἐχθροὺς μας, εἰδεμὴ οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν, ἅς μὴν ἐπιστρέψῃ ζῶν ». Οἱ πρόχρητοι ὀθωμανοὶ τῆς Ἀλβανίας ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἰζαπάρη καὶ ἤρχισαν νὰ στρατολογοῦν, συγχρόνως ἔγραψαν καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν Ἰωαννίνων περὶ τοῦ σκοποῦ των ἐξαιτούμενοι τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ. Οὗτος ἐπαινέσας τὸν σκοπὸν αὐτῶν διέταξε συγχρόνως τὸν γενικὸν Δερβέναγα τῶν Ἀγράφων Μάλιο Κοζίναν Τόσκαν νὰ μεταβῇ καὶ οὗτος καὶ ἐπιτεθῇ μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ὅστις λαβὼν τὴν διαταγὴν τοῦ Βεζύρου ἔσπευσε μεταβεῖν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐνισχυθεὶς καὶ με ἄλλον στρατὸν τοῦ Βεζύρου, διευθύνθη πρὸς τοὺς Σουλιώτας ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο τῶν Ἰωαννίνων, τὸ ὁποῖον καταλαβόντες οἱ Σουλιῶται πρὶν προφθάσουν νὰ ἔλθουν οἱ Ἰζάμιδες μετ' τὸν Ἰζαπάρην, τὸν προῦπάντησαν καὶ

(*) Ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἐπτανήσῳ Βενετούς.

συνεκρότησαν μετ' αὐτοῦ μάχην πεισματώδη, καθ' ἣν τὸν ἐνίκησαν καὶ ἐδίωξαν αὐτὸν μακρὰν τῆς πατρίδος των· λαβόντες δὲ ἄπειρα λάφυρα καὶ μίαν σημαίαν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των· τὴν ἐπιούσαν δὲ ἔφθασε καὶ ὁ Τζαπάρης μετὰ ἐννέα χιλιάδων ἀλβανῶν ἐκλεκτῶν καὶ τεσσαράκοντα ἀγάδων ἀρχηγῶν, ὡς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Χασὰν Τζαπάρη, μετὰ τῶν ὁποίων συγκρουσθέντες οἱ Σουλιῶται ἐξώθεν τοῦ Σουλίου, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ χωρίον Σαμονίβαν καὶ τὸ παραπλήσιον Κιάφα, παραιτήσαντες τὸ Σούλι εἰς τοὺς ἐχθροὺς, εἰς τὸ ὅποιον εἰσελθόντες οἱ ὀθωμανοὶ ἐστρατοπέδευσαν καὶ νομίσαντες ὅτι ἔγειναν, ὡς ἐκ τοῦτου, κύριοι τῶν Σουλιωτῶν, οἱ φανατικοὶ Τζάμιδες μετὰ τῶν Χοντζάδων των ἤρχισαν νὰ δοξολογοῦν τὸν Προφήτην των διὰ τὴν κατὰ τῶν ἀπίστων νίκην· ἐνθους δὲ γενόμενος ὁ στρατὸς ἀφῆσας τοὺς ἀρχηγούς εἰς τὸ Σούλι, ξιφῆρεις ἔτρεξαν πρὸς τοὺς ἐστρατοπεδευμένους Σουλιώτας, οἵτινες τοὺς ἐδέχθησαν μετὰ μεγίστης γενναιοψυχίας καὶ συνεκρότησαν αἱματηρὰν καὶ πολύωρον μετ' αὐτῶν μάχην, εἰς ἣν δειχθέντες νικηταὶ τοὺς κατεδίωξαν, διεσκόρπισαν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ γύρουν εἰς ἄλλην παρὰ τὴν ἣν ἦλθον ὁδόν· τοὺς ἐκυνήγησαν ἐντὸς ἐνὸς διαστήματος, καὶ συγχρόνως ἔτρεξαν καὶ ἐπολιόρχησαν τοὺς ἐν τῷ Σούλι ἐστρατοπεδευμένους ἀγάδες ὁμοῦ μὲ τὸν Τζαπάρην, οἵτινες προΐδόντες τὸν ἀφανισμόν των ἔτρεξαν καὶ ἐκλείσθησαν μετὰ τινων ὀπαδῶν αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ τινὰς ὀχυρὰς οἰκίας, τοὺς ὁποίους στενοχωρήσαντες πανταχόθεν τοὺς ἐτουξέκιζαν καὶ ἐκ τῶν στεγῶν αὐτῶν τοὺς ἠνάγκαζαν νὰ παραδοθῶσι ζητήσαντας μπέσαν (πίστιν) πρὸς συνθηκολόγησιν καὶ λέγοντας ὅτι γιακλὶς (λάθος) ἐγένετο καὶ ἤρχισεν ὁ μεταξὺ των πόλεμος καὶ ὅτι ἀρκετὰ ὁ θεὸς τοὺς ἐτιμώρησε διὰ τοῦτο· οἱ γέροντες τοῦ Σουλίου ἰδόντες τεταπεινωμένην τὴν ὄφρυν τῶν Τζάμιδων, ὠφελούμενοι τῆς εὐνοϊκῆς ταύτης περιστάσεως ἀπεφάσισαν νὰ συνθηκολογήσωσιν, ἐπειδὴ καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγούς τοὺς εἶχαν γειτόνους.

II Συνθήκη ἐγένετο ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὁρους· ὁ Σουλεϊμὰν Τζα-

πάρης μετὰ τῶν λοιπῶν ἀγάδων νὰ δώσωσι Σάρτια (ὄρκους) ὅτε ποτὲ δὲν θὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ὡς πρωταίτιοι τοῦ πολέμου αὐτοῦ νὰ δώσωσι χίλια φλωρία (τρεκίνια) καὶ προσέτι τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας, ὅσα ἐπλήρωναν φόρους εἰς τοὺς Σουλιώτας, νὰ ἐξκολουθῶσι νὰ δίδωσι τοῦτον καὶ εἰς τὸ μέλλον· οἱ Σουλιῶται ὑπόσχονται νὰ δίδουν τὴν ἀπαιτούμενην ὡς ἀνέκαθεν προστασίαν εἰς τὰ τρεφλίκια τῶν Ἀγάδων. Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν ταύτην ἐφώναξαν οἱ ὀθωμανοί, μπέσα, μπέσα, καὶ ἔλαβαν ἀπάντησιν ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας « μπέσα » (σημεῖον πίστεως, λόγον τιμῆς), καὶ τότε ἠνώθησαν ἀμφότεροι οἱ τε ἀγάδες καὶ οἱ Σουλιῶται, οἵτινες ὑπέδειξαν εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς τὰ λάφυρα καὶ τὴν Σημαίαν, ἣν εἶχον πάρῃ ἀπὸ τὸν Δερβέναγα τὸν νικηθέντα Μάλιον Κοζίνα· ἀμέσως μετὰ τὴν συμφιλίωσιν ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, οἱ Σουλιῶται, διέταξαν ν' ἀνοιχθῇ ἡ δίοδος εἰς τοὺς ἀγάδες, τοὺς ὁποίους ἐξέβγαλαν μέχρι τινος διαστήματος καὶ ἔπειτα τοὺς ἄφησαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των ἡττημένοι καὶ τεταπεινωμένοι· ἡ ἐκστρατεία αὕτη ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Γερόντων Σουλιωτῶν, ἐκστρατεία τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τὸν Σελιμὰ Τζαπάρη.

Μάχη μεταξὺ Σουλίου καὶ Κῶκας, ἡγεμόνες Δελδίνου.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ἐκστρατείας κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐστράτευσε καὶ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Δελδίνου Κῶκας μετὰ πέντε χιλιάδων, τὸν ὅποιον οἱ Σουλιῶται ἐπολέμησαν γενναίως καὶ τὸν ἐνίκησαν, ἀλλ' αἱ λεπτομέρειαι τῆς μάχης ταύτης ἐλλείπουν, διότι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὰς πορισθῶμεν καλῶς ἀπὸ τοὺς γέροντας· τὸ ἀληθές μόνον ὑπάρχει ὅτι ὁ πασσᾶς τοῦ Δελδίνου Κῶκας ἐνίκηθη κατὰ κράτος ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας.

Μάχη τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοῦ Μπεκὲρ Πασσᾶ καὶ Χασὰν Μπαϊράμ Ἀγᾶ.

Τὰ αὐτὰ συνέδησαν καὶ μέ τινα Μπεκὲρ Πασσᾶ καὶ τὸν Χασὰν Μπαϊράμαγα, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Σουλιῶται συνεκρότησαν μάχην καὶ τοὺς ἐνίκησαν· τὰ καθέκαστα δὲ ἐλλείπουσι διὰ τὴν πολυκαιρίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀνδρῶν καταλλήλων πρὸς συγ-

γραφὴν τοιούτων συμβάντων, πολλὰ δ' αὐτῶν μένουσι εἰς τὸ σκότος.

Τὰ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν συμβάντα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐθίμων καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς Κυβερνήσεως.

Ἐρχόμεθα ἤδη νὰ ἐξιστορήσωμεν καὶ τὰ κατὰ τὸν δέκατον οὐδὸν αἰῶνα συμβεβηκότα ἐπὶ τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας, τὰ ὅποια ὑπάρχουσι πλέον καταφανῆ, διότι ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦν ἡ καθ' ἣν ἐκρημάτησαν οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ ἐλάβαμεν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν γέννησιν· εἶναι ὀρθὸν λοιπὸν νὰ περιγράψωμεν ἐν συντόμῳ περὶ τῆς μικρᾶς ταύτης πολιτείας, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ τόπου διοικήσεως, ὅπως πᾶς τις λάθῃ ιδέαν, τίνι τρόπῳ καὶ διὰ ποίων μέσων ἐσυντηρεῖτο ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ τόπου τούτου, καὶ κατὰ συνέπειαν περιφραχθῶσι τὰ στόματα τῶν συκοφαντῶν, οἵτινες ἐν ὑπουλότῃ καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀληθείας ἠθέλησαν διὰ διαφορῶν μυθωδῶν ἱστορημάτων νὰ ἀλλοιώσωσι καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην ὀνομασίαν τῶν Σελῶν ἢ Σιλιῶν· πρόσθε δὲ καὶ τὴν γελοιώδη ἀποδιδομένην εἰς αἰγοβοσκούς κατοίκησιν τοῦ Σουλίου. Ἀλλὰ δὲν ἐσκέφθησαν παντάπασι, ὅτι ὁ ἡρωϊκὸς οὗτος τόπος ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων παλαίει με τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, μὴ ἐξαιρουμένων μηδ' αὐτῶν τῶν πρώτων κατακτητῶν, εἰς ἐποχὴν δηλ. ἀρχαιοτάτην, καθ' ἣν οὐτε εἰς ὀθωμανὸς ὑπῆρχεν ἐν Ἠπείρῳ καὶ οὐτε ἀλβανὸς Σούλης, εἰς δὲν ἀπέδρασαν τὴν ὀνομασίαν τοῦ Σουλίου· προσέτι δὲ τὸ μικρὸν πολίχνην Γαρδίκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδουν ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Γαρδικιώται ὀθωμανοὶ ἐδίαταν αἰγοβοσκούς τινας ν' ἀναχωρήσωσι καὶ νὰ μεταβῶσι νὰ κατοικήσωσι εἰς τὴν θέσιν ταύτην, εἰς ἣν ὑπάρχει τὸ σημερινὸν Σούλι πολὺ μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτον ἀκόμη χριστιανικόν, ὅθεν καὶ τοῦτο εἶναι μέγιστον ψεῦδος· διότι τὸ Σούλι χρονολογεῖ τὰς μετὰ τῶν ὀθωμανῶν μάχας πρὶν ἔτι δεχθῇ τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν ἢ εὐρύχωρος Τσαμουριά, καὶ μάλιστα πρὸ τῆς ὑπάρξεως ὡς χωρίου ἀκόμη τοῦ πολυχνίου τούτου. Ταῦτα ἐν συντόμῳ ἐξεθέσαμεν, διότι τὰ ἀρχαῖα αὐτὰ ἔθιμα καὶ λοιπὰ θέλουν ἀποδείξει τὴν ψευδῆ ταύτην συκοφαντίαν, ἥτις κα-

θῶς καὶ ἄλλα πολλὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Σουλίου ἐξιστορήθησαν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ φατριασμοῦ καὶ τῆς ἀκράτου μεροληψίας.

Ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὸ προκείμενον δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ ἀπορήσωμεν μὲ τὸν 18ον τοῦτον αἰῶνα, ὁ ὁποῖος εἰς μὲν τὰ μεγάλα ἔθνη ἐγέννησε μεγάλους καὶ ἐξαιρετικούς ἀνδρας ἐπιχειρηματίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἢ πρὸς στερέωσιν τῶν ἐπικρατειῶν, τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον οἱ Βασιγκτῶνες, Ναπολέοντες, Νέλσωνες, Βελιγκτῶνες καὶ λοιποὶ, εἰς δὲ τὴν μικρὰν ταύτην χώραν ἀνέδειξεν ἐξ ἐκάστης φάρας ἀνδρας ἱκανοὺς καὶ ἐμπειροπολέμους, ὡς τὸν Γ. Βότζαρην, Λ. Τζαβέλαν, Ν. Κουτσονίκαν, Δ. Δράκον, Γ. Γούση Μπούσμπαν, Γκόκαν Δαγκλῆν, Κ. Μαλάμον, Σέχην Καρμπίνην, Βεϊκοζάρμπην, Τζίμ. Ζέρβαν, Φωτομάραν καὶ λοιποὺς, οἵτινες, ἐκτὸς τῆς πολεμικῆς αὐτῶν ἀνδρείας, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθίμων πηγάζοντας θεσμοὺς ἀπεκατέστησαν ἐδραιωτέρους καὶ σταθεροὺς. Αἱ δὲ λεγόμεναι φάραι, φυλαὶ (μεγάλῃ μερὶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ), ἦσαν περὶ τὰς 24, φέρουσαι τὰς ἀκολουθοῦς ἐπωνυμίας*, Μποτζαραῖοι, Τζαβελαῖοι, Κουτζονικαῖοι, Δρακαῖοι ἢ Μπουτζάται, Γούση ἢ Μπούμπιδες, Δαγκλαῖοι, Καραμπινάται, Πανομκράται, Ζαρμπάται, Καλογεράτοι, Λοντάτοι, Βασιάται, οὗτοι ἦσαν κάτοικοι τοῦ Σουλίου, οἱ δὲ ἐν τοῖς Χωρίοις οἱ λεγόμενοι Μαχαλιῶται, ἤτο Ζερβάτοι, Πανταζάται, Φωτομαράται, Σπατυλάται, Κολι-δημητράι, Γζωρτζάται, Πατζάται, Πεπονάται, Τζακαλάται, Καλησπεράται, Κάσιδες κλπ.

Ἐκάστη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν (φάρα) ἐχρεώσται ν' ἀναγνωρίσῃ ἐν τῶν μελῶν αὐτῆς ὡς πρόκριτον ἀρχηγὸν τῆς φάρας, τὸν ὁποῖον εἶπετο ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἡ ὀλομέλεια τῆς ἐπαρχίας· οἱ ἀνεγνωρισμένοι οὗτοι ἀρχηγοὶ ἐκάστης φάρας ἐσχηματίζαν

(*) Φάρα, φυλὴ, σπορά (γένος) θεσμοὶ διατηρηθέντες ἀπὸ τοὺς προγόνους αὐτῶν ἀρχαίους Θεσπρωτοὺς. «Χάονες χίλιοι ἀβασίλευτοι, ὧν ἡγοῦντο ἑτησίᾳ προστασία ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ γένους Φώτιος καὶ Νικάνωρ· ἐστρατεύοντο δὲ μετὰ Χαόνων καὶ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι». (Θουκυδίδης Τόμ. Β'. § II.) Ἄς ἀνοίξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς λοιπὸν οἱ συκοφάνται διὰ νὰ ἴδωσιν ἐὰν οἱ νέοι Σελοὶ εἶναι τῷ ὄντι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων ἢ ὡς αὐτοὶ φασὶ τῶν αἰγυβοσκῶν· ὅς χεῖρωσι τὴν ἀναίδειάν των.

τὴν Γερουσίαν τοῦ τύπου, ἣτις ἐλέγετο μὲ τὴν αὐτὴν τῆς λέξεως σημασίαν Γερουσία (Πλεκεία). Ἡ Γερουσία αὕτη εἶχε τὸ καθήκον νὰ στρατολογή καὶ ἐπιβάλλῃ τοὺς ἐράνους μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι μόνον ὁ ἀρχηγὸς ἐκάστης φάρας εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀποτανθῇ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φάραν καὶ οὐδεὶς ἄλλος, καθότι ἄλλος τις οὔτε εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ τι, οὔδ' εἰσικρούετο ἢ προτάσεις του· προσέτι ἡ Γερουσία αὕτη ἐδίκαζε συμβιβαστικῶς τὰς διενέξεις καὶ διαφορὰς τῶν πατριωτῶν, πάντοτε ὁμῶς διὰ τῆς συναιρέσεως τοῦ ἀρχηγοῦ ἐκάστης φάρας· ἡ ἐκδικασίς καὶ ὁ συμβιβασμὸς ἐγένοντο διὰ τῆς ἀπλουστάτης καὶ αὐστηρᾶς Δικαιοσύνης, ἐχούσης ὡς βᾶσιν πάντοτε τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα τοῦ τόπου, πηγάζοντα ἀπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν νομοθεσίαν καὶ τὸν Ἀρμενόπουλον, τὸν ὁποῖον οἱ ἱερεῖς μ' ὅλην τὴν αὐτῶν ἀμάθειαν καὶ ἀπλότητα τοῖς τὸν διερμήνευον καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἐπληθιάζον εἰς τὸ κείμενον.

Περὶ δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ὡς περὶ πολέμου, περὶ συνθήκης ἢ διενέξεων τινῶν γειτονικῶν, περὶ ὁρίων κλπ. καθὼς καὶ περὶ συμβιβασμοῦ τινος δι' ἐκτραγέοντα τινα πόλεμον ἢ ἔριν μεταξὺ τῶν προκρίτων οἰκογενειῶν, εἰς τοιαύτας ἐξαιρετικὰς περιστάσεις συνήρχετο ἡ ἐπαρχιακὴ συνέλευσις ἐξωθεν τῶν πόλεων εἰς τὴν θέσιν τὴν λεγομένην τῶν πηγαδίων καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐκεῖ ἐδίδοντο αἱ προτάσεις εἰς τὸ κοινόν, τὰς ὁποίας ἐσυζητοῦσαν διωτχυρίζοντο· ἀνὰ δύο ἄνδρ. ἀκολούθως ἐπολυπλασιάζοντο αἱ γνώμαι καὶ τελευταῖον ἐγενικεύετο ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν διεκοίνωναν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς Γερουσιαστὰς καὶ τὴν ἐσυζητοῦσαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν πολλὰκις οἱ γέροντες ὡς ἄνθρωποι τῆς πείρας, τοὺς διετάφιζαν τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἔπειθαν διὰ τῆς ἀπλουστάτης καὶ εἰλικρινοῦς ἀληθείας· διότι εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, οὔτε ψῆδρος, οὔτε ἀπάτη ἐλάμβανε χώραν, διότι ἐάν τις ἐλάμβανεν τὴν τὸλμην νὰ ψευτίσῃ, ἀπεκηρύττετο ὡς ψεύτης καὶ ἄτιμος· ἅμα δὲ πράξις ἀπεφασίζετο, ἀμέσως ἐγένετο καὶ ἡ ἐκτέλεσις ταύτης.

Οἱ Σουλῳῶται, ὡς ἑρρέθη, δὲν ἀνεγνώριζον οὐδένα γενικὸν ἀρχηγόν, ἀλλ' εἶχεν ἐκάστη φάρα τὸν ἴδιον αὐτῆς· ἀλλ' ἐξ αὐ-

τῶν τινὲς ἢ ἐκ τῆς μεγάλης ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν Φάρας, ἢ ἐκ τῆς πολυπειρίας καὶ τῆς διανοητικῆς αὐτῶν δυνάμεως ἢ καὶ τῆς γενναιοψυχίας, ἐγένοντο ἐπίσημοι εἰς τὸν τόπον, καὶ μόνον τοῦτο, οὐδέποτε καὶ οἱ τοιοῦτοι ἠδυνήθησαν νὰ λάβουν ἀρχὴν τινα εἰς τὸν τόπον· διὸ, ὅτι καὶ ἂν ἐγένετο ἐνταῦθα, ἐνεργεῖτο διὰ τῆς πειθοῦς καὶ συμπνοίας· διὰ νὰ μὴν ἐπέλθῃ δὲ ἕρις μεταξὺ αὐτῶν ὡς ἐκ φιλαρχίας τινος, εἶχον κανονίσει καὶ τὴν σειρὰν τῶν υπογραφῶν, πῶς αὗται ἤθελον τεθῶσι εἰς τὰ ἐπίσημα καὶ ἄλλα ἔγγραφα τῆς πολιτείας, ἣτις καὶ αὕτη ἦτον ἀμετάτρεπτος, ὡς ἔπεται· πρῶτον, ὑπεγράφετο ὁ Ἀρχηγέτης τῆς Φάρας τοῦ Μπότζαρη, δεύτερος ὁ Τζαβέλας, τρίτος ὁ Κουτσονίκας, ὁ Δράκος καὶ κατὰ τὴν δοθεῖσαν σειρὰν ἅπαντες οἱ λοιποί.

Οἱ θεσμοὶ αὐτῶν δὲν ἦτο γραπτοί, ἀλλ' ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν ἐθίμων πηγαζόντων ἀπὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον εἶχε διατηρηθῇ, καὶ εἶχε γενῇ ἔθιμον εἰς αὐτοὺς, καθὼς διατηρούσαν καὶ τὰ παρὰ τῆς θρησκείας παραδεδεγμένα, τὴν ὁποίαν ἀπαρалаλείπτως διατηρούσαν καὶ ἐρέθοντο· ὁ παραβάτης τῶν Νόμων καὶ ἐθίμων αὐτῶν, ἐθεωρεῖτο ἄτιμος καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ζήσῃ μεταξὺ αὐτῶν· ἡ ὑπόσχεσις καὶ ὁ λόγος τῆς τιμῆς παρὰ τοῖς Σουλιώταις, ἦτο τὸ ἱερώτατον πάντων· ὅταν δὲ ἐδίδετο ὁ λόγος οὗτος τῆς τιμῆς, ἡ παρ' αὐτῶν λεγομένη μπέσα, ἔπρεπεν ὁ ὑποσχεθεὶς νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ ὅ,τι εἶχε ἱερὸν, πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ· διότι ἄλλως ἐθεωρεῖτο ἄτιμος, ἄπιστος (μπαμπέσης)· ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ὀθωμανοὶ ἐσέβοντο τὴν μπέσαν τῶν Σουλιωτῶν, καὶ τὴν ὠνόμαζαν, ὡς σταθεράν ὑπόσχεσιν, μπέσαν Σουλιωτικὴν.

Ἡ Ἀριστοκρατία αὕτη τῶν Σουλιωτῶν, εἶχε καὶ διαφοροὺς σχέσεις μὲ τοὺς ἰσχυροὺς ὀθωμανοὺς τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ κατὰ διαφοροὺς περιστάσεις ἐβόηθει αὐτούς· ὅστις δὲ τῶν ὀθωμανῶν εἶχε φίλον τινα ἀπὸ τοὺς ἐγκρίτους Ἀρχηγοὺς τοῦ Σουλίου ἐλογίζετο εὐτυχής, διότι ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐνομιζέτο ἀνίκητος.

Τὰ ἔθιμα καὶ οἱ θεσμοὶ τῶν Σουλιωτῶν, ὑπεχρέωναν ἕκαστον πατριώτην νὰ ᾖαι εὐσπλαγχνός πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμο-

θρήσκους, καὶ ἐν παντοίᾳ περιστάσει νὰ τοὺς συντρέχη, νὰ ἦ-
ναι πιστὸς εἰς τὴν θρησκείαν του, καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς εἰς τὴν
ὀθωμανικὴν τυραννίαν· ὁ ἐν πολέμοις δειλὸς, ἦτο παρ' αὐτῶν
περιφρονημένος, καθὼς καὶ ὁ ἐν τοῖς νότοις πληγωμένος ἦτον ἀ-
ξιόμεμπτος παρ' αὐτοῖς, διὰ τοῦτο καὶ οἱ γέροντες γεννήτορες
τῶν γενναίων ἀνδρῶν, εἰς τὰς συναναστροφὰς αὐτῶν γαυριῶντες
ἔλεγον, « εὐχαριστία τῷ Θεῷ, ὅτι ὅσα τέχνα μοι ἐφρονεύθησαν ἢ
ἐπληρώθησαν εἰς τὰς μάχας, κανεῖς ἐξ αὐτῶν δὲν ἐκτυπήθη εἰς
τὰ νῶτα »· αὐτὰ ταῦτα ἐφρόνουν περὶ τῆς γενναιότητος καὶ δει-
λίας, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σουλιῶται οὐδέποτε ἐδείκνυσαν τὰ νῶτα
εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐπρεπεν ἢ νὰ νικήσωσιν, ἢ ν' ἀποθάνω-
σιν ἐνδόξως.

Ἀρχόμεθα ἤδη τῆς ἐξιστορήσεως τῶν μετὰ τοῦ

Τεπελενλῆ Ἀλῆ Πασσᾶ μαχῶν.

Περὶ τὸ 1788—90 ἔτος, ὁ Τεπελενιώτης Ἀλῆ Πασσᾶς, διὰ
τῆς συνεργείας τῶν προεστώτων τῶν ἐπαρχιῶν, τοὺς ὁποίους διὰ
τῆς πανουργίας καὶ δολιότητος αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ προσελκύσῃ
εἰς τὴν φιλίαν του, ἠδυνήθη νὰ κητορθώσῃ διὰ νὰ διορισθῇ ἡ-
γεμὼν τῶν Ἰωαννίνων (Γιάννια Βαλεσί), ἣτις ἐπαρχία συγκε-
μένη ἅπασα ἐκ χριστιανῶν ἐχόρηγει τὰ χρηματικὰ μέσα καὶ ἐ-
σύντρεχεν αὐτὸν πρὸς τοὺς κατακτητικούς καὶ φιλοδόξους αὐτοῦ
σκοποὺς· πρὸς δὲ εἶχε πλησίον τῆς ἡγεμονίας ταύτης καὶ τὸ
σμίνος τῶν ἁλβανῶν πατριωτῶν του, τῶν πτωχῶν καὶ τετραχλη-
σμένων, οἵτινες ἐπεσφρεύοντο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ διὰ σμικρο-
τάτης μισθοδοσίας καὶ μιᾶς ἀθλιεστάτης μερίδος μελανοῦ ἄρ-
του, κουραμάνας λεγομένου· ἐξ αὐτῶν τούτων ἐσχμάτισεν εἰς
τὴν ἀρχὴν τὴν αὐλήν του καὶ τὸ μέγα σῶμα τῶν ὁπαδῶν συν-
τυράννων ὁμοίων αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἄπειρον συνοδείαν τοῦ ἀθλίου
αὐτοῦ στρατοῦ τοῦ καταπιέζοντος ταὺς χριστιανοὺς τῆς ἡγεμο-
νίας ταύτης, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπεκταθείσης τῆς κυριαρχίας αὐ-
τοῦ, ἐπεκτάθησαν καὶ αἱ τυραννίαι καὶ τὰ βάσανα τῶν χριστι-
στιανῶν εἰς ἅπασαν τὴν Ἰπείρον, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν κλπ.

Ὁ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῆς ἀνθρωπότητος τρομερὸς οὗτος τύραν-

νος Ἀλῆ Πασσᾶς, ὅστις ἦτον εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν πανοῦργος καὶ δόλιος, εἶχε καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὠμοτέρων καὶ αἰσχροτέρων τυράννων, τούτου ἕνεκα εἶχον πληρώσει τὴν αὐλὴν αὐτοῦ οἱ προδόται, ὠτακουσταί, πανοῦργοι καὶ δόλιοι, καὶ πάσης τάξεως κακοῦργοι καὶ βασανισταὶ τῶν χριστιανῶν, καὶ δὲν εἶχε μείνει εἰς τὸν τύραννον τοῦτον οὐδεμία ἀπὸ τὰς συνήθεις τοῦ χαρακτηρὸς ἀρετὰς τῶν Ἑπειρωτῶν, εἰμὴ μόνον ἡ μεταξὺ ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν ἀνάκαθεν διατηρουμένη ἰσότης.

Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ εὐρίσκοντο ἄνδρες μεγίστης ἡπειρωτικῆς ἀρετῆς, οἵτινες εἶχον τὴν ἀνωτάτην περιωπὴν καὶ τοῦ κοινοῦ τὴν ὑπόληψιν, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτὸς ὁ τύραννος ἐσέβετο· τοιοῦτοι δὲ ἦτον ὁ Γέρων Κωνσταντῖνος, Δοῦκας Κουφός, ὁ Μάνθος γραμματικὸς, ὁ Κῶστας Γραμματικὸς, ὁ Σπύρος Κολυβάς, ὁ Στέφανος Δοῦκας, ὁ Κωνσταντῖνος Μαρίνογλους, ὁ Ἀλεξῖος Νοῦτζος, ὁ Σταῦρος Ἰωάννου, οἱ Ἱατροὶ Θηρικνός, Σακελλάριος καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ἐνάρετοι πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ πρόκριτοι τῶν ἐπαρχιῶν, οἵτινες εὐρίσκοντο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του ἐκόντες ἢ ἄκοντες· ἐκ δὲ τῶν ὀθωμανῶν ὑπῆρχον οἱ δύο Ζηληχταρεῖοι Πατὴρ καὶ υἱός, ὁ Ὁμέρ-μπέι-Βριόνης, ὁ Ἀγοδισιάρης, ὁ Μουχαμέτ-μπέι-Καραμουράτης, ὁ Τζελαλεντίμπης Ἀχρίδος, ὁ Ἀχμέτ-μπέι-Καστούρης καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, οἵτινες πολλάκις ἀνεχαίτιζον τὸν τύραννον ἀπὸ τῆς καταστρεπτικῆς αὐτοῦ ὁρμῆς· ἐὰν ὅμως συλλογισθῶμεν καὶ τὴν ἄλλην μερίδα τῶν ἐκτρωμάτων, τῶν ὀργάνων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων βασανιστηρίων, ὡς τὸν Θανάσην Βίαν, τὸν Μπέκιο-Μπενίτζα καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῶν, φρίκη μᾶς καταλαμβάνει.

Ἐπὶ τοιούτους ἀπαισίους οἰωνοὺς καὶ τοιαύτας προσδοκίας ἐφθισεν ὁ τύραννος αὐτός· εἰς τὴν τάλαιναν ἡγεμονίαν τῶν Ἰωαννίνων, τὴν ὁποίαν ἐσχάτισεν ἐπὶ τριάκοντα πέντε σχεδὸν ἔτη, καὶ ἐπὶ τέλους ἐδοξάδηρσεν, ἐπυρπόλησεν, ἐλεηλάτησεν καὶ κατέστρεψε τὴν πρωτεύουσάν αὐτὴν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεστράφη καὶ οὗτος καὶ ἅπαντα ἡ κακοῦργος γενεὰ αὐτοῦ.

Μετ' ὀλίγον λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἄφξιν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς ἡγεμονίας τὰ Ἰωάννινα, ἤρχισεν ἡ μεταξὺ αὐ-

τοῦ καὶ τῶν Σουλιωτῶν ἕρις διὰ τοὺς ἀκολούθους λόγους· ὡς ἂν-
νωτέρω ἐρρήθη, μαθόντες τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ τὸ σμῖνος τῶν
Ἀλθανῶν τυχοδιωκτῶν ἐπεσωρεύθη, πλησίον τοῦ ἁπειρον πληθὸς,
καὶ διὰ τὰ μὴν τοὺς τροφοδοτῇ ὁ ἴδιος, τοὺς διένειμεν εἰς τὰς
ἐπαρχίας καὶ μάλιστα εἰς τὰ πλησιέστερα χωρία τῆς πρωτευού-
σης τῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ τὰ χωρία ταῦτα τῆς ἐπαρχίας τῶν
Ἰωαννίνων, μὲ ἐκεῖνα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Σουλίου εἶναι ἀνάμιχτα,
οἱ ὀθωμανοὶ ἐξελθόντες ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἰωαννίνων, δὲν ἐπε-
ριωρίσθησαν εἰς αὐτὴν ἀλλ' ἐπεκτάνθησαν, εἰσβαλόντες καὶ εἰς
τὰ Σουλιώτικα χωρία· τοῦτο μαθόντες οἱ Σουλιῶται μετέβη-
σαν καὶ τοὺς ἐκτύπησαν καὶ τοὺς ἐδίωξαν, καὶ κακοὶ κακῶς δι-
εσκορπίσθησαν, μὴ ἰδὼν ὁ εἰς τὸν ἕτερον· τὸ γεγονός τοῦτο
μαθὼν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, κατεθορυβήθη λυπηθεὶς πικρότατα, ἀλλὰ
τὴν λύπην ταύτην ἀποκρύψας εἰς τὸ ἐνδόμυχον τῆς δολιοτατίας
αὐτοῦ ψυχῆς, ἐπροσποιήθη λέγων, ὅτι ἡ σύγκρουσις αὕτη τῶν
στρατευμάτων του μετὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐγένετο ἄνευ τῆς ἀ-
δείας αὐτοῦ καὶ ἀπὸ κακῆς συνεννόησιν, καὶ διὰ τὰ μὴν δώσει
ὑποψίαν εἰς τοὺς Σουλιώτας περὶ τῆς δυσαρεσκείας του, ἄφησε τὰ
πράγματα, εἰς ἣν ἦσαν πρὶν τῆς ἐλεύσεώς του κατὰστασιν (*).

(*) Οἱ πρόκριτοι καπεταναῖοι τοῦ Σουλίου, ἰδόντες ὅτι πονηρὸς γεί-
των ἐγκαθιδρύθη πλησίον τῆς πατρίδος των, καὶ ὅτι ταχέως ἤθελε ἐλ-
θουν μετ' αὐτοῦ εἰς ἐπικίνδυνον πόλεμον, ἀπεφάσισαν ἵνα ζητήσωσι τὴν
προστασίαν καὶ συνδρομὴν τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης Αὐτοκρατορίσης
τῆς Ῥωσσίας, καὶ πρὸς τοῦτο ἐξαπέστειλαν εἰς Πετρούπολιν πρεσβεῖαν
ἐκ δύο ἀνδρῶν τοῦ Τούσια Βότζαρη καὶ ἐνὸς ἄλλου, οἵτινες μεταβάντες
εἰς Ῥωσσίαν, ἐπροσυστάσθησαν εἰς τὴν Α. Μ. καὶ ἐξητήσαντο τὴν συν-
δρομὴν καὶ βοήθειαν αὐτῆς, ἣτις ἐξετάσασα αὐτοὺς πολυτρόπως, ἀκολού-
θως διέταξεν καὶ τῆς ἐῤρεαν ἐμπροσθεν αὐτῆς τὸν χάρτην τῆς Ἡπείρου,
τὸν ὁποῖον παρατηρήσασα μετ' ἐπιστάσις καὶ ἰδοῦσα τὴν γεωγραφικὴν
θέσιν τοῦ Σουλίου, εἶπεν πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους, ὅτι ἡ θέσις τῆς πα-
τρίδος των εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ τοὺς συνδράμῃ, διότι καὶ αἱ
περιστάσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν τῇ ἐσυγχώρουν τοῖς ἐσυμβούλευσεν
δὲ, νὰ φροντίσωσι νὰ κάμωσιν συνθήκην ἢ συμβιβασμὸν τινα μὲ τοὺς
ὀθωμανοὺς, οἱ δὲ τῆς εἶπεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· λαβόντες δὲ χρη-
ματικὴν τινα συνδρομὴν ἀνεχώρησαν καὶ ἦλθον εἰς τὴν πατρίδα των ἁ-
πλοῶς.

Μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινος, Σουλιώτης τις ὀνόματι Γεώργιος Σταύρηνας εὑρισκόμενος πρὸ καιροῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ ὦν ἀφωσιωμένος πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Πασσᾶ εἰς τὸ Σούλι μὲ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς προκρίτους καπεταναίους Σουλιώτας, ἐνδιαλαμβάνουσαν ὡς ἐφεξῆς. « Φίλοι » καπεταναῖοι ! ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω τὴν φιλίαν Σας καὶ τὴν φιλικὴν προσέτι συνδρομὴν Σας, ὅπως δυνηθῶ νὰ πολεμήσω καὶ » ὑποτάξω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου τοὺς χαϊνίδες τοῦ Δοβλετίου μου » καταχραστὰς ἀλθανούς τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τῶν πέριξ, » καὶ Σᾶς ὑπόσχομαι, ὅτι ἐκτὸς τῶν ὠφελειῶν τὰς ὁποίας θὰ » παρέξω εἰς τοὺς καπεταναίους, οἵτινες θὰ ἔλθουν καὶ θὰ προσ- » φέρουν τὴν συνδρομὴν των, θὰ χορηγήσω εἰς ἕκαστον στρα- » τιώτην διπλάσιον μισθὸν ἀπὸ ἐκείνον, τὸν ὁποῖον δίδω εἰς » τοὺς ὀθωμανούς ».

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη διαβιβασθεῖσα εἰς τοὺς Σουλιώτας Καπεταναίους, τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἔλθουν εἰς συμβούλιον καὶ σκεφθέντες ἐξεφράσθησαν ἅπαντες, ὅτι ὁ ὀθωμανὸς αὐτὸς Πασσᾶς καὶ ὅτε ἦτον μπέης ἀκόμη, διεθρυλλεῖτο ὅτι ἦτον ἄπιστος καὶ δόλιος, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ δοθῇ οὐδὲ ἡ παραμικρὰ πίστις εἰς τὰς ὑποσχέσεις του, μάλιστα πρέπει νὰ προφυλαχθῶμεν καὶ νὰ μὴ δώσωμεν οὐδεμίαν ἐπίσημον ὑπόσχεσιν εἰς αὐτὸν ὅτι θελομεν τὸν συνδράμει εἰς τίποτε· προσέτι εἶπαν, ὅτι καλὸν εἶναι καὶ ἰδιαιτέρως οὐδεὶς ἐκ τῶν πατριωτῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὸν ἕως ὅτου τὸν ἀναγνωρίσωμεν καλλίτερα· ἀτυχῶς ὅμως μὲ ὅλας τὰς φρονίμους καὶ πατριωτικὰς αὐτὰς διατάξεις, εἰς τῶν καπεταναίων, ὁ Λάμπρος Τζαβέλας μὴ πεισθεὶς εἰς τὰς παρακινήσεις τῶν ἄλλων πατριωτῶν τοῦ Καπεταναίων, ῥαδιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Γ. Σταύρηνα ἔχων μαζὶ του καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φῶτον καὶ ἄλλον τινα Καλοδημήτρην, ἀπεφάσισαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ μετὰ σαράντα ὁπαδῶν Σουλιωτῶν φθίσας δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Σατράπου ὑποδέχθη παρ' αὐτοῦ εὐνοϊκότητα, ὅστις συγχρόνως διέταξε νὰ χορηγηθῇ πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ κτάλυμα καὶ ἄφθονος τροφοδοσία. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εὐρίσκειτο εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐστρατοπεδευμένος ἐξῶθεν τῶν Ἰωαννίνων

πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως ταύτης διὰ νὰ μὴ δώσῃ ὑπονοίας εἰς Σουλιώτας, ὅτι αἱ ἐτοιμασίαι αὗται ἦτο διὰ τὸ Σούλι, ἀλλὰ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι διὰ τὸ Ἀργυρόκαστρον ὡς εἶχε διαδώσει τὴν ψευδὴ φήμην· ἐσύγχειτο δὲ ὁ στρατὸς οὗτος ἐκ δεκαπέντε περίπου χιλιάδων καὶ εἶχε θέσει ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν υἱὸν τοῦ Μουχτάρ Πασσᾶ, ἠκολούθει δὲ καὶ ὁ ἴδιος αὐτοῦ ὅπισθεν διευθύνων αὐτὸν καὶ δίδων τὰς ἀπαιτούμενας διαταγὰς καὶ ὁδηγίας.

Μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Τζαβέλα, ὁ πασσᾶς διέταξε τοὺς Ἀλβανοὺς στρατιώτας νὰ κάμουν τὰ ἡπειρωτικὰ γυμνάσματα τοῦ ἄλματος καὶ τοῦ δίσκου ἐπὶ προφάσει διασκεδάσεως, συγχρόνως δὲ προσεκάλεσε καὶ τὸν Τζαβέλαν καὶ τὸν εἶπε τὰ ἑξῆς· « Ἐγὼ ἀκούει, Τζαβέλα, ὅτι οἱ Σουλιῶται ἔχουν ἐπιτηδειότητα εἰς τὰ γυμνάσια ταῦτα καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ τοὺς ἰδῶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ». Ὁ δὲ Τζαβέλας ἀπήντησεν ὅτι· « Εἰς τοιοῦτον μεγάλον στρατὸν πιστεύω ὅτι θὰ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι ὅμοιοι καὶ καλλίτερα γεγυμνασμένοι εἰς τὰ τοιαῦτα, μολοντοῦτο διὰ νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς θὰ διατάξω νὰ λάβουν μέρος ». Ἀμέσως λοιπὸν διέταξε τὸν υἱὸν τοῦ Φῶτον καὶ τοὺς λοιποὺς πατριώτας τοῦ νὰ συμμεθεξωσιν εἰς τὰ γυμνάσματα, οἵτινες ὑπακούσαντες εὐγαλαν τὰ ὅπλα ἀπὸ τὰς ζώνας, καὶ ἤρχισαν νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰς ἀσκήσεις, ἀλλ' ὁ τύραννος ὅστις ἀσκαρδαμυκτὶ ἐπερίμενε τὴν στιγμὴν ταύτην ἀμέσως ἐνευσεν εἰς τοὺς προδιατεθειμένους στρατιώτας καὶ οὗτοι ὤρμησαν σωρηδὸν ἐπὶ τῶν ἀόπλων Σουλιωτῶν καὶ τοὺς συνέλαβον ὁμοῦ μὲ τὸν Τζαβέλαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φῶτον καὶ τοὺς ἔβησαν ὑπὸ φύλαξιν. Εἰς δὲ ἐκ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Τζαβέλα Σουλιωτῶν διαφυγὼν τὰς χεῖρας τῶν ὀθωμανῶν ἔτρεξε δρομαίως διὰ τοῦ κάμπου, διευθυνθεὶς πρὸς τὰ ὄρια τοῦ Σουλίου, οἱ ὀθωμανοὶ πεζοὶ τε καὶ ἵππεις ἔτρεξαν ὅπισθεν αὐτοῦ τουφεκίζοντες, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν συλλάβωσι ἢ νὰ τὸν φονεύσωσι· ὁ δὲ, τὴν ἐπισύσαν εφθασεν εἰς τὸ Παλαιοχώρι, ὅπου ἐκατῶκει ὁ Γεώργιος Μπότζαρης, τὸν ὅποιον εἰδοποίησε διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Τζαβέλα καὶ τῶν λοιπῶν ὁπαδῶν, προσέτι τῷ ἐπρόσθεσεν ὅτι ἡ Πατρίς εὐρίσκεται εἰς μέγαν κίνδυνον, διότι ὁ ἐχθρὸς ὅλας αὐτὰς τὰς με-

γάλας δυνάμεις καὶ ἐτοιμασίας τὰς ἐνήργησε δολίως καὶ ὑπὸ τῷ πρόσχημα τοῦ κατὰ τῶν ἄλθανων πολέμου διὰ νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνιδίως ἐπὶ τῆς πατρίδος μας καὶ νὰ μᾶς καταστρέψῃ.

Ὁ Βότζαρης ἀκούσας τὴν αἰφνίδιον ταύτην εἶδῃσιν κατεταράχθη, κατεσπευσμένως δὲ εἰδοποίησε τοὺς πατριώτας του εἰς τὸ Σούλι διὰ νὰ λάβουν ὅλα τὰ μέτρα καὶ νὰ ἐτοιμασθῶσι πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ, αὐτὸς δὲ ὁ Βότζαρης ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄλλους καπετανεύς τῆς Λάκας καὶ τοὺς χωρικοὺς, ἀφοῦ ἐξαπέστειλε πρὸς ἐξασφάλισιν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν Κιάφαν, ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται μὲ σπουδαιότητα· εἰς δὲ τὴν πόλιν τὸ Σούλι μετὰ τὴν εἰδοποίησιν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Βότζαρη, συνῆλθον στιγμιαίως ἐν Συνελεύσει καὶ ἐν τῷ ᾧμα ἀπεφασισαν, τὰ μὲν γυναικόπαιδα ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν Κιάφαν, οἱ δὲ ἄνδρες ὅσοι δύνανται νὰ φέρουν ὅπλα νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τρία σώματα, τὸ ἐν συγκεείμενον ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα ἀνδρῶν νὰ ἀπέλθῃ ἀμέσως καὶ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Βότζαρη, ὅπως ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν ἐμποδίσῃ μεχρὶς τοῦ ἐτοιμασθῶσι καλῶς, διακόσιοι πεντήκοντα ἄνδρες νὰ μεταβῶσιν ἀμέσως εἰς Πάργαν πρὸς ἀγορὰν πολεμοφοδίων καὶ νὰ ἐπιστρέψουν σπουδαίως, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ διασπαρῶσιν εἰς τὰ χωρία καὶ νὰ μεταφέρουν εἰς Κιάφαν, ὅσας ζωοτροφίας δυνηθῶσι· ταῦτα δὲ ἀπεφασίσθησαν ἀμέσως καὶ ἔλαβον συντόμως τὴν ἐκτέλεσιν.

Ὁ ἐχθρὸς ἐξεκίνησεν ἐκ τῶν Ἰωαννίνων μεθ' ὅλου τοῦ πεζικοῦ καὶ ἵππικοῦ στρατοῦ συνισταμένου ἐκ 15 περίπου χιλιάδων, εἰσέβαλεν εἰς τὰ χῶματα τῆς ἀνεξαρτήτου ἐπαρχίας τοῦ Σουλίου καὶ ἐστρατοπέδευσε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν λάκκον τοῦ Βότζαρη εἰς τὴν θέσιν λεγομένην Κουπάκια, κατὰ μῆνα Ἰουλίον τοῦ 1792 ἔτους. Ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ εἶχε θέσει τὸν υἱόν του Μουχτάρ Πασσᾶ, ὡς ἐρρέθη, αὐτὸς δὲ μὲ ἐν μέρος στρατοῦ ἐποποθετήθη εἰς τὸ ὄχυρόν χωρίον Μπογόρζα μακρὰν τοῦ γενικοῦ στρατοπέδου περὶ τὰς δύο ἡμισυ ὥρας.

Οἱ 350 ἄνδρες οἱ ἐκλεχθέντες ὑπὸ τῆς Πατρίδος ἔφθασαν εἰς τὸν Βότζαρη καὶ ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Φωτομάρα καὶ λοιπῶν καὶ τινων χωρικῶν καὶ γενόμενοι περὶ τοὺς χιλίους ἀπεφά-

εἰσαν νὰ τρομάξωσι τὸν ἐχθρὸν διὰ τινος ἀπροσδοκῆτου πολεμικῆς πράξεως, ὅπως τὸν ἀποδειλιάσουν εἰς τὰ βήματά του· πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισαν καὶ προσέβαλον τὸν ἐχθρὸν διὰ νυκτὸς μετὰ μεγίστης ὀρμῆς ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου, καὶ διὰ τῶν ξιφῶν κατέσφαξαν καὶ κατεκερμάτισαν τὸ προστιχόμενον, διηλθον διὰ μέσου τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξῆλθον εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος καὶ ἀνέχωρῃσαν· ὁ δὲ ἐχθρὸς ἐντρομος γενόμενος ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου αὐτοῦ συμβεβηκότος δὲν ἠδύνατο νὰ ξεκαθαρίσῃ τί ἦτο τὸ συμβάν αὐτὸ, καὶ ἐτουφεκοῦσαν ἀδιακόπως μέχρι τῆς αὐγῆς φονευόμενοι μεταξύ των εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, τὴν δ' ἐπιούσαν ἡμέραν ἰδόντες τὸν ἀφανισμόν ὃν εἶχον προξενήσει οἱ Σουλιῶται καὶ οἱ ἴδιοι αὐτοί, ἐγείναν ἐντρομοὶ καὶ δὲν ἤθελαν νὰ κάμουν βῆμα ἐμπρός.

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς μαθὼν τὴν ἀπροσδόκητον προσβολὴν τὴν ὁποίαν οἱ Σουλιῶται ἔκαμαν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἀφανισμόν καὶ τὴν ἀποδειλιάσιν ὅπου εἰς αὐτάς ἐπέφεραν, ἐλυπήθη κατάκαρδα καὶ καταφρυάττων ὠρκίζετο εἰς τὸν Προφῆτην ὅτι θέλει ἐκδικηθῇ μὲ τὸν ἀφανισμόν αὐτῶν. Διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ δὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς καὶ τοὺς στρατιώτας προσεκάλεσεν ἔμπροσθέν του ὁλοὺς τοὺς ἀρχηγούς καὶ τοὺς ὠμίλησεν οὕτω· « Δὲν εἶναι ἐντροπὴ, ἀγάδες, διὰ τὸ ντὶν ἡμουχαμέτ εἰς τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν μία φουκτα γκιαούριδες ἐντὸς τοῦ κέντρου τῆς πολεμικωτάτης Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας νὰ ὑπάρχῃ καὶ περιφρονῇ τὴν θρησκείαν ἡμῶν κατασφάζουσα τοὺς ὀθωμανοὺς καὶ νὰ χύνῃ τὸ μουσουλμανικὸν αἷμα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι σήμερον, καὶ ἡμεῖς οἱ κατὰτροπώσαντες τόσα ἰσχυρὰ ἔθνη νὰ τοὺς βλέπωμεν ἐδῶ πλησίον τῶν οἰκογενειῶν μας καὶ νὰ ἀδιαφορῶμεν ; τοῦτο, τέκνα μου, εἶναι ἀσυγχώρητον ἀπὸ τὴν θρησκείαν μας καὶ διὰ πᾶν ἄλλο ἐνδεχόμενον, διότι ἡ μικρὰ αὕτη φωλεὰ ἔχουσα γειτόνους τοὺς νησιώτας Γκιαούριδες, βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ ἐξωτερικὸν δυνατὸν Γκιαούρην, μέαζ ἀλὰ (ὁ θεὸς φυλάξοι), δύνανται νὰ γίνωσιν ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ τὴν θρησκείαν μας, διὰ τοῦτο ὅποιος εἶναι τοῦρκος καὶ πιστὸς εἰς τὸν Μωάμεθ νὰ τρέξῃ μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ νὰ ἐκδικηθῇ τόσον μουσουλμανικὸν αἷμα ὅπου

μέχρι σήμερον ἔχουν χύτει αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι· ὁ πόλεμος οὗτος γίνεται ντὶν ἡγουρουνά (ὑπὲρ πίστεως), καὶ ἕκαστος μουσουλμάνος πρέπει νὰ τρέξη καὶ μὲ τὴν χύσιν τοῦ αἵματός του ἀκόμη διὰ νὰ καταστραφῇ ἡ φωλεὰ αὕτη τῶν ἀπίστων, ἥτις ἐπικινδύνως διατηρεῖται εἰς τὴν γειτονίαν μας ». Ἀπαντες οἱ περὶ αὐτὸν ἐπευφήμησαν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ χύσουν τὸ αἷμά των ὑπὲρ πίστεως καὶ τοῦ Κυρίου των.

Ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἐνήργει ταῦτα πρὸς ἐνθάρρυνσιν τοῦ στρατοῦ του, οἱ Σουλιῶται ἐξ ἄλλου μέρους ἐσκέπτοντο ὅπως εἰ δυνατόν τὸν καταστρέψωσιν καὶ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τιοῦτον ἐπικινδύνον ἐχθρόν τῆς πατρίδος των· ἔμαθον δὲ ὅτι αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκετο συσσωματωμένος μὲ περίπου χιλίους σωματοφύλακας εἰς τὸ χωρίον Μπογόρτζα· συνελθόντες οἱ πρόκριτοι ἀπεφάσισαν καὶ ἐξέλεξαν τριακοσίους ἄνδρας, τὰ τέκνα τῶν προκριτωτέρων πολιτῶν τοῦ Σουλίου, τοὺς ὁποίους ἐξαπέστειλαν μὲ διαταγὴν νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ χωρίον Μπογόρτζα καὶ νὰ ὀρμήσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἀπόφασιν νὰ τὸν σφάξουν ἢ ἄλλως οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ ζῶν εἰς τὴν πατρίδα του· οἱ ἄνδρες οὗτοι παραδεχθέντες τὴν διαταγὴν τῶν προκρίτων τῆς πατρίδος των εὐχαρίστως, ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ἐξῆλθον ἀμέσως τῆς πατρίδος των καὶ ἀνεχώρησαν, διευθυνόμενοι πρὸς τὴν Μπογόρτζαν· ἐνῶ δὲ ὁδοιποροῦσαν ἀπῆντησαν εἰς τὸν δρόμον τὸν Λάμπρον Τζαβέλαν ἐρχόμενον ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου καὶ διευθυνόμενον πρὸς τὸ Σούλι, τὸν ὁποῖον ὁ τύραννος εἶχεν αἰχμαλωτῆσαι, ὡς ἐρρέθη, καὶ ἤδη τὸν ἡλευθέρωσε κρατήσας τὸν υἱόν του Φῶτον καὶ τοὺς λοιπούς, αὐτὸν δὲ τὸν ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ Σούλι διὰ νὰ συνεργήσῃ καὶ παρακινήσῃ τοὺς Σουλιώτας πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὸν ἐχθρόν· συναντηθέντες οἱ ἄνδρες οὗτοι μετὰ τοῦ Τζαβέλα ἡρωτήθησαν παρ' αὐτῶν ποῦ ὑπάγωσιν, οἱ δὲ, τὸ πρῶτον δὲν ἠθέλησαν νὰ εἰπῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς των, ἀκολούθως διὰ πολλῶν παρακινήσεων ὑπέδειξαν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀποστολῆς των, ὁ δὲ Τζαβέλας εἶπεν· « Τέκνα μου, ἡ ἀπόφασίς τῆς πατρίδος καὶ ὁ σκοπὸς ὑμῶν εἶναι σωτηρία διὰ τὴν πατρίδα μας· ἀλλὰ σὰς βεβαιῶ ὅτι πρὶν ἢ ὑ-

Ἄλλο δὲ σῶμα ἐκ τριῶν χιλιάδων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μιέτζε Μπόνου, διευθυνόμενον διὰ τοῦ χωρίου Λύπη ἐφθασέν εἰς τὸ χωρίον Λεβινίστα· τοὺς ἐχθροὺς τούτους τοὺς ἐδέχθησαν 250 Σουλιῶται, οἵτινες συμπλαχέντες μετ' αὐτῶν πεισματωδῶς, μετὰ μάχην μιᾶς περίπου ὥρας, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Ἐντρομοὶ δὲ ὀπισθοποροῦντες οἱ ὀθωμανοὶ, μόλις ἐπρόφθασαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἐκκλησίαν τινὰ διὰ νὰ σωθῶσιν ἐκ τῆς καταδιώξεως ταύτης· οἱ Σουλιῶται ἤρπασαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν εἰκοσιπέντε ἵππους (ἄτια), πολλὰς τροφὰς καὶ ἄλλα διάφορα.

Ἔτεραι τρεῖς χιλιάδες ἐχθρῶν εἶχον ἔλθει εἰς τὸ χωρίον Μπογόρζα, τῶν ὁποίων χίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἐχθροὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰσλάμ Πρόνιου καὶ Μαχμούτ Νταϊλιάνη, κατέλαβον τὸ βουνὸ τῆς Βιρζάχας.

Τελευταῖος πάντων ἦτον αὐτὸς ὁ τύραννος Ἀλῆ Πασσᾶς, ὅστις μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ χωρίον Λύπα, καὶ ἅμα φθάσας διέταξε τοὺς στρατηγούς Ἰσοῦρ Ἀράπην, Ἀμπάζ Τεπελέναν, Χασὰν Τζαπαρην καὶ Ἱμπραχὴμ Ντέμην, τζάμηδας, Σουλεϊμὰν Τσομπάνην καὶ Ζυγούρην, εἰδοποιήσας συγχρόνως καὶ τὸν Ζελιχτάρην, ὅπως ἅπαντες διευθυνθῶσι καὶ καταλάβωσι καλῶς τὴν Βιρζάχαν, ἔνθα ἦτο καὶ ὁ Πρόνιος. Οἱ Σουλιῶται ἀριθμητικῶς μὲν δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 1500 — 1600 ἄνδρας, ἀλλὰ κατὰ τὴν γενναιοκαρδίαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν ὑπερεῖχον τοῦ σμίνους τῶν βαρβάρων, διότι εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτέρους ἀρχηγούς τῆς πατρίδος, οἵτινες ἦσαν ἔμπλεοι πατριωτισμοῦ καὶ φιλελευθερίας, (ἦσαν δὲ οἱ Λάμπρος Τζάβέλας, Γεροκουτσουνίκας, Δῆμος Δράκος, Γκόγκα Δαγκλῆς, Τζίμο-Ζέρβας, Γεώργιος Μποῦσμπος, Γιαννάκος Σέχος, Φωτομάρας, Πασχολάας, Βέικο Ζήρμπας, Κολέτζη Μαλάμου, Θανάσης Πάνος, Ἀναστάσιος Βύϊας, Κατζημπέλης, Ἀναστάσιος Κάσκαρης, Γεώργιος Καρμπίνης, Κίτζος Πανταζῆ, Καλησπέρης, Πεπόνης, Τζάκωλας, Παππαγιάννης, Κουρίτζας καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοιοῦτοι), τὰ τέχνα δὲ μάλιστα τῶν ἀνωτέρω καπεταναίων ἦσαν ἄριστοι πολεμισταὶ καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρημάτων. Ἐν μέγα μέρος λοιπὸν τῶν ἀ-

νωτέρω εὐπατριδῶν διευθύνθη πρὸς τὴν Λύπαν, ὅπως παρατηρήσῃ τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅπως διὰ τινος στρατηγήματος καταπλήξῃ αὐτὸν καὶ τῷ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατευστικῆς του τὸν τρόπον. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐπλησίασε πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐκρούθη εἰς τὸ χωρίον Σεστρουν, ἔστειλε δὲ μόνον τριακοσίους ἄνδρας διὰ νὰ κτυπήσουν τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ τοὺς προσελκύουν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἦτον οἱ λοιποὶ κεκρυμμένοι. Τούτους ἅμα ἰδόντες οἱ ἐχθροὶ ὅτι εἶναι τόσον ὀλίγοι, ἐνόμισαν ὅτι ἤλθον πρὸς περιφρόνησίν των, ἐνῷ ἤξευραν καλῶς ὅτι ἦτο πολὺς ὁ στρατός· γνωρίζοντες δὲ ὅτι εἶχεν ἡττηθῇ ὁ ἄλλος στρατός εἰς τὴν Βίλιαν καὶ Λεδικίστα, ἐνόμισαν ὅτι ἦδη ἦτον ὁ καιρὸς τῆς ἐκδικήσεως καὶ ἱκανοποιήσεως· διὸ διετάχθη ἅπας ὁ στρατός· παρὰ τοῦ τυράννου νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν ὀλίγων τούτων, διὰ νὰ τοὺς καταστρέψῃ, ὅπως κορέσῃ τὴν μανίαν του ὁ μανιώδης Πασσᾶς, καὶ ἔπειτα νὰ ὀδεύσῃ ὁλος ὁ στρατός πρὸς τὸ Σοῦλι· ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ τοῦ ἔκαμαν τὴν παρατήρησιν ὅτι καλὸν ἦτον ἐναντίον αὐτῶν τῶν ὀλίγων νὰ ὑπάγῃ ἐν μικρὸν σῶμα, ὃ δὲ ἐπίλοιπος στρατός νὰ διαταχθῇ, ὅπως ἐτοιμασθῇ καὶ διευθυνθῇ πρὸς τὸ Σοῦλι. Διετάχθησαν λοιπὸν νὰ ὑπάγῃσι ἀπέναντι διακοσίων Σουλιωτῶν δύο χιλιάδες ὀθωμανοὶ ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Σουλεϊμὰν Τζομπάνην καὶ Ζυγούρην, οἵτινες παραχρῆμα ἐξεκίνησαν καὶ φθάσαντες ἤρχισαν τὴν μάχην μετὰ τῶν διακοσίων Σουλιωτῶν, οἵτινες ἀντεστάθησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπωθοῦντες τὴν βάρβαρον ὁρμὴν ἐσκέπασαν τὸ ἔδαφος ἀπὸ ἐχθρικᾶ πτώματα· μετὰ τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν, ἦτο καὶ εἰς τῶν ἀρχηγῶν, ὁ Ζυγούρης, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἔκαμε τοὺς ἐχθροὺς νὰ κλίνουν· ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὅστις ἀσκαρδαμυκτεῖ ἐθεώρει τὴν μάχην, βλέπων τοὺς οἰκείους αὐτοῦ νὰ κλίνουν, παρατηρήσας δὲ καὶ τὸν ἀγαπητόν του Ζυγούρην μετακομιζόμενον νεκρὸν, ἐφορούαζεν ἐκ τοῦ θυμοῦ ὥς μὴ δυνηθεῖς νὰ νικήσῃ τὸ μικρὸν ἐκείνο σῶμα τῶν Σουλιωτῶν μὲ τὴν δεκαπλάσιον παρ' αὐτοῦ σταλείσαν δύναμιν· διὸ καὶ διέταξεν ὅλον τὸν στρατὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ὁποίους νὰ περικυκλώσῃ καὶ τοὺς καταστρέψῃ· οἱ Σουλιῶται δὲ ἰδόντες, ὅτι ἢ

περίστασις ἦλθε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, ἤρχισαν ἀπροβολίζοντες νὰ ὀπισθοδρομῶσι βραδέως. Οἱ δὲ ἐχθροὶ ἰδόντες τὴν ὀπισθοπόρην τῶν Σουλιωτῶν καὶ νομίσαντες αὐτὴν ὡς νίκην αὐτῶν, ἐθαρρύνοντες, ἔτρεξαν κατόπιν αὐτῶν πανστρατεὶά ἀλαλάζοντες καὶ ὠναάζοντες κατὰ τὸ ἔθος τῶν βρβαράων· πλὴν ἡ χαρά των δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι οἱ Σουλιῶται ὀπισθοποροῦντες, μέχρι τοῦ χωρίου Σεστρουν, ἐκεῖ ἐσταμάτησαν καὶ ἔστρεψαν τὸ μέτωπον πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐτινάχθησαν ἐμπρὸς καὶ οἱ κεκουμμένοι, οἵτινες ὀρμητικῶς ἐπέτεθον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ ζωηροῦ καὶ εὐστόχου πυρὸς ἐθέριζον καὶ ἔστρωνον χαμαὶ τοὺς σεσωρευμένους βαρβάρους. Οἵτινες πίπτοντες ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος. Ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τούτου συμβάντος οἱ ἐχθροὶ ἦλθον εἰς μεγάλην σύγχυσιν καὶ παραχῇ καὶ ἤρχισαν νὰ κλονίζονται, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν φοβούμενοι τὸν τύραννον, τοὺς ἐσταμάτησαν, ἐθαρρύνοντες, τοὺς μὲν διὰ ὑποσχέσεων διαφόρων ἀμοιβῶν, ἄλλους δὲ δι' ἀπειλῶν, ὅπως ἐγκατερτήσουν εἰς τὴν μάχην, ἀφοῦ μάλιστα τοῖς ἔλεγον, οἱ ἐχθροὶ εἶναι τόσον ὀλίγοι. Δι' ὅλων τῶν μέσων τούτων ἡδυνήθησαν νὰ τοὺς βασταξοῦν εἰς τὴν μάχην, ἥτις ἐγένετο μακροχρόνιος ἀμοφτέρωθεν, διαρκέσασα ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ὥρας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ ἐχθροὶ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσι, διότι αἱ βολαὶ τῶν Σουλιωτῶν δὲν ἐπῆγαινον ἐπὶ ματαίῳ. Οἱ σχηματισθέντες τέλος σωροὶ φρενυμένων ἐμπροσθὲν των ἠνάγκασαν τοὺς ἐχθροὺς ν' ἀπωθήσωσι τοὺς ἀρχηγούς των καὶ νὰ τραπῶσιν ἔντρομοὶ εἰς αἰσχροὺς φυγὴν. Τοὺς φυγόντας στρατιώτας ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ των καὶ ἐπέστρεψαν πάντες εἰς τὴν Λύπαν κατασυντεταγμένοι καὶ κακῶς ἔχοντες· ὁ δὲ τύραννος τοὺς ὑπεδέχθη μετ' ἀπειλῶν καὶ ὕδρεων. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν ἑξαχῆσιοι ἐχθροὶ, ὀλίγοι δὲ Σουλιῶται.

Τὴν ἐπιούσαν διέταξεν ὁ ἐχθρὸς νὰ συναχθῇ ἅπας ὁ στρατὸς καὶ νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν Βισζάχαν διὰ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Πρόνιου καὶ Μαλιάνη, ὅπως ἐνωμένος ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν. Μεταβὰς δὲ ἐκεῖ καὶ συγκεντρωθεὶς ἐπέκτετο, ὅπως δώσῃ τὴν ἐπιούσαν γενικὴν μάχην.

Οἱ Σουλιῶται ἐμάντευσαν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ καὶ ἐσκέπτοντο καὶ οὗτοι, ὅπως ἀνατρέψωσι τὰ σχέδιά του· τὴν ἰδίαν νύκτα λοιπὸν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, εἰσελθόντες μέχρι τοῦ κέντρου αὐτοῦ, καὶ κατέσφαζον ξιφῆρεις τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες ἔντρομοι γενόμενοι ἐκ τοῦ ἀπροσδοκίτου τούτου συμβεβηκότος, ἐδόθησαν εἰς τὴν φυγὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ τόπου δὲν ἐγνώριζαν ποῦ ὑπάγουν, διότι, ὅπου καὶ ἂν ἐστρέφοντο ἐγένοντο θύματα· βιασμένοι διὰ τοῦτο ἔμειναν μέχρι τῆς αὐγῆς καὶ ἡ μάχη ἐξηκολούθει πεισματωδῶς, μία δὲ ραγδαιοτάτη βροχὴ καὶ χονδρὴ χάλαζα ἐνταυτῷ ἠνάγκασε τοὺς δύο στρατοὺς ν' ἀποχωρισθῶσιν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην τῆς νυκτὸς ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς πεντακόσιοι, ἐπληγώθη καὶ ὁ ἀρχηγὸς Μαλιάνης· ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας ὀλίγοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἐπληγώθησαν ὁμῶς τριάκοντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐκ τῆς προλαβούσης μάχης καὶ μάλιστα ἐκ ταύτης τῆς νυκτὸς ἔλαβον μεγίστην δειλίαν καὶ πλέον ὁ στρατὸς δὲν ἐπείθετο εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν καὶ οὕτως ἅπαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Λύπαν καὶ εὗρον τὰς παρὰ τοῦ τυράννου συνήθεις ὕβρεις ἀντὶ περιποιήσεων.

Ἀποθαῤῥυνθεῖς ὁ στρατὸς τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἀνωτέρω μαχῶν ἔχασε πλέον τὸ σέβας καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς του πειθαρχίαν καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ καταβοᾷ ὅτι· « δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ μαχώμεθα μετὰ τῶν Σουλιωτῶν, διότι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι γεγεννημένοι διὰ τὸν πόλεμον καὶ οὔτε τρώγουν, οὔτε κοιμῶνται, οὔτε ἡσυχάζουν παντελῶς, ὥστε παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἃς λείψουν καὶ ἡ μισθοδοσία καὶ αἱ ἀμοιβαί ». Ὁ ἀναβρασμὸς οὗτος γινόμενος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ἐχθρῶν κατεθορύβησε τοὺς ἀρχηγούς αὐτοῦ, οἵτινες διεκοίνωσαν τὰ πάντα πρὸς τὸν Ἀλῆ Πατσᾶ.

Ὁ τύραννος ἀκούσας ταῦτα καὶ πληροφορηθεὶς τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ γινόμενα, ἔμβροχος καὶ ἐκστατικὸς ἔμεινε, καὶ φοβούμενος, μήπως ἐκ τῆς ἀποδειλιάσεως ταύτης ἐπέλθῃ ἀπροσδόκητος τις τοῦ στρατοῦ διάλυσις, παραχρῆμα προσεκάλεσεν εἰς συνέλευσιν ἔμπροσθεν του ὅλους τοὺς ἐπιστημοτέρους ἀρχηγούς τοῦ στρα-

ταῦθ, διὰ τὰ σκεφθῆ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ὅπως εὖρουσι τὸν τρόπον τῆς κατὰ τῶν Σουλιωτῶν νίκης καὶ τῆς κατὰκτῆσεως τοῦ τόπου αὐτῶν.

Ἀπαντες οἱ ἄρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ἐβεβαίωσαν τὸν Κύριόν των, ὅτι ὁ στρατὸς αὐτῶν, ὅπως ἤδη κατελείφθη ὑπὸ τοῦ πανικοῦ φόβου καὶ τῆς δειλίας, εἶναι τῶν ἀδυνάτων πλέον νὰ παρουσιασθῇ ἀπέναντι τῶν Σουλιωτῶν, νὰ κρατήσῃ ὅπλα καὶ νὰ πολεμήσῃ πρόσωπον μετ' ἑαυτῶν, διὸ εἶναι ἀνάγκη ὅπως εὖρεθῇ ἄλλῃς τις τρόπος κατάλληλος πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων ἐχθρῶν.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην τῶν ἄρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, ἐγένοντο διάφοροι διασκέψεις καὶ ἐξετάσεις, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη, ὅπως ληφθῶσι μέτρα καὶ χτισθῶσιν ὄχυράματα ἐφ' ὅλων τῶν κεντρικῶν καὶ καταλλήλων θέσεων γύρωθεν τῆς περιφερείας τοῦ Σουλίου, καὶ οὕτω πως νὰ τεθῶσιν οἱ Σουλιῶται διὰ τῶν φρουρίων εἰς στενοτάτην πολιορκίαν· τὰ φρούρια ταῦτα ν' ἐφοδιασθῶσι μετ' ἡν ἀναγκαίαν φρουρὰν καὶ μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων ἐφιδίων καὶ τροφῶν, διὰ τὰ μὴν ἀναγκάζωνται νὰ ἐκτιθενται ἐξω καὶ προσβάλλωνται παρὰ τῶν Σουλιωτῶν. Ἡ γνώμη αὕτη τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐβλήθη εἰς ἐνέργειαν παραδεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὅστις διέταξεν ἐντόνως νὰ μεταβῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω προσημιωθεῖσας θέσεις κτίσται καὶ ἐργάζεται, ἐφοδιασμένοι μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ὕλης, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ὅλου τοῦ στρατοῦ νὰ ἀρχίσουν τὰς ἐργασίας καὶ νὰ φέρουν αὐτὰς εἰς πέρας ἐντὸς μικροῦ διαστήματος χρόνου. Ἡ πλὴθὺς τῶν κτιστῶν καὶ ἐργατῶν, ἥτις ὑπερέβαινε τὰς τρεῖς χιλιάδας, ἔφεραν εἰς πέρας ἐντὸς ὀλίγου τὰς ἐργασίας ταύτας, αἵτινες ἀπεπερατώθησαν πρὶν τῆς ἐλεύσεως τοῦ χειμῶνος· ὅλα δὲ τὰ ὄχυρά χωρία, αἱ θέσεις καὶ τὰ στενώματα ὠχυρώθησαν διὰ φρουρίων καὶ πύργων μετὰ ἐκτεταμένων περιοχῶν καὶ προμαχόνων, καὶ ταῦτα ἐνισχύθησαν μετὰ διπλασίας φρουρᾶς ἐφοδιασμέναις μετὰ τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ πολεμικοῦ ὀπλοῦ· οἱ δὲ φρουροῦντες ἐλάβανον διπλὴν μισθοδοσίαν. Μόλα ταῦτα οἱ Σουλιῶται πολλὰκις ἐφωρμολοῦσαν ἐπὶ τῶν κτιρίων

ἐκείνων καὶ ἐσκόρπιζαν τὰ πάντα, φρονεύοντες τοὺς ἐχθροὺς καὶ αἰχμαλωτίζοντες τοὺς κτίστας, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπέλυαν. Ὁ τύραννος διὰ τῆς ἐπιμονῆς του ἀνεπλήρωνε πᾶσαν βλάβην καὶ ἐδιπλασίαζε ταύτην καὶ οὕτως ἀποπερατώθη ἡ ἐργασία. Τὰ ἀναγερθέντα φρούρια ἦσαν τὰ ἀπόλουθα, Γλυκὺ, Πεφιχάτι, Τζεκοράτι, Γόρανα, Σιριτζιανὺ, Ζερμῆ, Κοντάτι, Βίλια, Ρουμανάτι, Σεστρεὺν, Λιθικίστα· ταῦτα δὲ ἦσαν γύρωθεν τοῦ Σουλίου ἀπέχοντα αὐτοῦ, ἄλλα μὲν περὶ τὰς δύο ὥρας, καὶ ἄλλα ὀλίγον τε πλείοτερον, τὸ δὲ ἐν τοῦ ἄλλου ἀπείχε μίαν μέχρι δύο ὥρων, ὅλος δὲ ὁ γύρος συνίστατο εἰς εἴκοσι περίπευ ὥρας.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν φρουρίων καὶ τὴν ἐφοδίαν αὐτῶν δι' ὅλων τῶν ἀναγκαίων μετὰ τῆς ἀναλόγου φρουρᾶς, ὁ ἐχθρὸς ἐτοποθέτησε καὶ ἄλλας στρατηκτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ κεντρικώτερα μέρη, διὰ νὰ συντρέχωνται, δίδοντα συνδρομὴν τὸ ἐν σῶμα πρὸς τὸ ἕτερον, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου τηρήσουν στενωτέραν πολιορκίαν, τὰ δὲ φρούρια τὰ εἶχον καταφύγια καὶ ἀποθήκας· μετὰ τὰς διατάξεις ταύτας ὁ τύραννος ἀνεχώρησεν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Τεράστιος ἦτον ὁ μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ Ἀλῆ Πατσᾶ πόλεμος, διότι οἱ μὲν ὀθωμανοὶ εἶχον νὰ ἀντιπολεμήσωσι μετ' ἀτρομήτων ἡρώων, οἱ δὲ Σουλιῶται κατὰ τρομερῶν ὀχυρωμάτων ἀνεγερθέντων ὁλόγυρα τῆς Πατρίδος των, ὡς τὰ μέγα Κινεζικὴν τείχος, καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς εὐρισκομένου ἀπείρου πλήθους στρατοῦ καὶ πυλεμεφοδίων. Ἀλλὰ, μολονότι οἱ φρουροὶ οὗτοι φοβούμενοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθουν καὶ ν' ἀπομακρυνθῶσι τῶν ὀχυρωμάτων, ἐν τούτοις καὶ ἐντὸς τῶν φρουρίων διαμένοντας διετηροῦσαν τὴν πολιορκίαν, διότι διὰ μέσου τῶν φρουρῶν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ διέλθουν οἱ Σουλιῶται πρὸς μεταχώρισιν τῶν τροφῶν, πολεμεφοδίων καὶ λοιπῶν· τούτου ἕνεκα ἦτον ἠναγκασμένοι νὰ μάχωνται πᾶσαν ἡμέραν μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ ἐφορμήσωσι κατ' αὐτῶν, ὅταν τοὺς ἐφρατταν τὴν ὁδόν, καὶ νὰ πατήσωσιν ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν διὰ νὰ διέλθουν μετὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτούς· τοῦτ' αὐτὸ συνέβαιεν εἰς τε τὴν εἴσοδον, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐξοδον. Οἱ ἐχθροὶ καταφοβισμένοι ἀπὸ τὰς ἀενάους αὐτὰς

πρωτοβουλὰς ἔφευγαν καὶ ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν ἀρχηγῶν καὶ μετέβαιναν εἰς τὰς πατρίδας των, ὁ τύραννος ὅμως ἀνενέωνε τὰς δυνάμεις καὶ διετηροῦσε τὴν πολιορκίαν, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος μετὰ μεγίστης θυσίας τῶν στρατευμάτων τοῦ τυράννου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Σουλιώτας δὲν ἔφερεν ὀλίγας δυσκολίας καὶ κινδύνους ἐξ αἰτίας τῆς ὑστερήσεως τῶν τροφῶν, διότι πολλοὶ ἔζων μὲ μόνον ἀγριόχλαδα· ἀλλὰ καὶ μὲλ᾽ αὐτὰς τὰς δυσκολίας εἶχον προκρίνει καλλίον τὸν ἔντιμον θάνατον παρὰ τὴν αἰτιμον δουλείαν.

Ἀμφοτέρων τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν ἡ ἀπόφασις ἦτον σταθερὰ καὶ ἀμετάτρεπτος, ἀπροσδόκητον ὅμως συμβεβηκὸς ἐβίβασε τὸν ἔχθρον νὰ προτείνῃ εἰς τοὺς Σουλιώτας συνθήκην εἰρήνης ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσας περιστάσεως.

Ἐκτὸς τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶ Βεζύρη τοῦ Αὐλῶνος (Αἰλῶνια Βαλεσί), ἐδρεύοντος εἰς Μπεράτι, ὅστις ἀνέκαθεν ἦτον ἐχθρὸς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, προστετέθησαν καὶ ἄλλοι νέοι ἐχθροί· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ Κοστρασλίδες μπεϊδες καὶ ὁ Βελλῆ μπεϊ Πρεμέτις, οἵτινες γενόμενοι σύμμαχοι τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶ ἐβρίβησαν εἰς τὸ Πρεμέτι καὶ ἐγείναν κύριοι τῆς πόλεως ταύτης. Προσέτι ἅπαντες οὗτοι συνεννοήθησαν καὶ μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ τοῦ Δελφίνου καὶ τῶν Ἰζάμηδων καὶ ἐκηρύχθησαν ἅπαντες ἐχθροὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εὐρεθεὶς αἰφνιδίως ἀπέναντι τοσούτων ἐχθρῶν ἐσκέφθη νὰ κλείσῃ μίαν τῶν ἀνοιχθειῶν τούτων πληγῶν, μάλιστα δὲ ἀπεφάσισε νὰ κλείσῃ τὴν κυριωτέραν, ἥτις ἦτο τοῦ Σουλίου, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ ἀπυστατήσαντας ἀλβανοὺς ἐπρότεινε λοιπὸν τὴν εἰρήνην. Οἱ Σουλιῶται εἶχον σπουδαίως καλῶς πλέον τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ βεβαίως εἰς ἄλλην περίστασιν οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἤθελε δώσουν εἰς τὰς προτάσεις του, ἀλλ' εἰς τὴν μεγίστην ἀνάγκην, εἰς ἣν εὕρισκοντο ἕνεκα τῆς ἐντελοῦς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων λιμώττοντες οἱ ἄνθρωποι ἔζων μὲ τὰ χόρτα καὶ ἀγριόχλαδα, εἶχαν γένει ὡς σκελετοί· διὸ παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὡς σωτηριώδεις καὶ ἐκ θείας προνοίας.

Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ ἦτον ὡς ἀκολούθως· νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα τῶν ἐγκριτωτέρων καὶ φρονιμοτέρων ἀρχηγῶν τῆς πατρίδος τῶν καὶ νὰ τὸν ἀποστείλωσι μετὰ πληρεξουσιότητος εἰς Ἰωάννινα, ὅπως μετ' αὐτοῦ συνθηκολογήσῃ περὶ παντὸς ἀντικειμένου, ἀφορῶντος τὰ δύο διαμαχόμενα ταῦτα μέρη, προσέθηκε δὲ ὁ Ἀλῆ Πατσᾶς ὅτι πρὸς τοιαύτην συνθηκολόγησιν ἀρμόδιον ἐθέσῃ τὸν Γεροκουτσονίαν.

Συνθήκη τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ, διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φάρας Γέροντος Κουτσονίκα.

Οἱ Σουλιῶται συνελθόντες εἰς Συνέλευσιν ἐξέλεξαν γενικὸν πληρεξουσίων τῶν τὸν Γεροκουτσονίαν, ὅστις εἰς τὴν Συνέλευσιν ἠρώτησε τρεῖς τῶν πατριωτῶν του, ἐὰν ἵναι μὲ τὴν κοινὴν θέλησιν τῶν πατριωτῶν του, διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους· ἅπαντες δὲ ἀνέστησαν καὶ ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀπήντησαν· «νὰ ὑπάγῃς, Γέροντα, σὺ εἶσαι ἓνας πατὴρ μας καὶ ἔχομεν ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ σοῦ δίδομεν ὅλην τὴν πληρεξουσιότητα, διὰ νὰ πράξῃς, ὅπως ἡ φρόνησίς σου σὲ ὡδηγήσῃ, καὶ νὰ σώσῃς τὴν πατρίδα ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον». «Μίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν, τοῦ προσέθηκεν, καὶ αὕτη εἶναι, ὅπου φοβοῦμεθα, μὴ πάθῃ τι ἡ ζωὴ σου, διότι γνωρίζομεν τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ καὶ ἡ πατρίς μας δύναται νὰ χάσῃ ἓνα τῶν καλητέρων πατριωτῶν τῆς». Αὐτὸς δὲ τοῖς εἶπε· «τέκνα μου, κατὰ τοῦτο νὰ μὴν ἔχετε οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, διότι τὴν ζωὴν μου τὴν χρεωστώ εἰς τὴν πατρίδα καὶ μάλιστα γέρων ὢν, καὶ προσέτι ἔχω καλὰ τέκνα, ἅτινα δύναται καὶ νὰ ἐκδικηθῶσι δι' ἐμὲ καὶ νὰ μὲ ἀντικαταστήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα».

Συνωδευμένοι λοιπὸν ὁ Κουτσονίκας ἀπὸ δεκαπέντε πατριώτας, ἀνεχώρησε διὰ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἀνυπομόνως ἐπεριμένετο ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ· ἡ εἰσοδὸς τοῦ Κουτσονίκα ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις ἔκαμε κρότον, διότι ἅπας ὁ στρατὸς καὶ ὁ λαὸς ἔτρεχαν νὰ ἴδωσιν ἓνα τῶν ἡρώων τοῦ Σουλίου, καὶ οἱ μὲν χριστιανοὶ ἔτρεχαν μετ' εὐχαριστήσεως νὰ ἴδωσιν ἓνα τῶν ὑπε-

ρχισπιστῶν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐλθόντα νὰ συν-
θηκολογήσῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης μικρᾶς φυλῆς μὲ ἓνα τῶν
ἰσχυροτέρων ὀθωμανικῶν ἡγεμόνων τῆς Ἡπείρου, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ
καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν ὀλιγωτέραν περιέργειαν, ὅπως θεωρήτῃσιν
ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα μόνον τοῖς ἐπρο-
ξένησε τρόμον καὶ τὸ ὁποῖον πολλάκις εἰς τὸν ὕπνον εἶδον καὶ
ἐτρόμαζαν.

Μετὰ τὴν εἰσόδον του λοιπὸν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς
τὸν ἐδέχθη εἰς τὴν αὐλήν του, καὶ διὰ νὰ κάμῃ εἰς αὐτὸν πε-
ρισσότεραν περιποίησιν ἐπροσποιήθη ὅτι ἐξήρχετο ἀπὸ ἄλλο δω-
μάτιον καὶ εὗρέθη ὄρθιος, διότι οἱ ὀθωμανοὶ Βεζύραι δὲν προ-
σηκῶνονται εἰς οὐδένα, ἐκτὸς εἰς ἡγεμόνας ὁμοίους καὶ τοὺς ξέ-
νους πρέσβεις, εἰς τοὺς ὁποῖους μεταχειρίζονται τὸν τρόπον αὐτὸν
τοῦ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ δωματίου εἰς δωματίον. Ἐνταχάλισθέντες δὲ
ἡσπάσθησαν ἀλλήλους κατὰ τὸ ἡπειρωτικὸν ἔθιμον, ὡς ἴσος πρὸς
ἴσον, καὶ ἀφ' οὗ ἐκάθησαν προσέφεραν εἰς ἀμφοτέρους τὸν καφφέ.
Μετὰ τὰς περιποιήσεις αὐτὰς εἶπεν εἰς τὸν γεροκουτσονίκαν ὁ
Ἀλῆ Πασσᾶς διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κονάκι του, ὅπως ἀναπαυθῇ,
τὸ ὁποῖον εἶχε προσδωρισμένον εἰς τὴν Μητρόπολιν εἰς τὴν κα-
τοικίαν τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ τὴν ἐπισύσαν, τῷ εἶπεν, πάλιν ἀν-
ταμόνονται. Μετέβη λοιπὸν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ἀρχιερέως
καὶ τὴν ἐπισύσαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν αὐλήν καὶ τὸν ὠδήγησαν
εἰς τὸν μαμπὲ ὄντα (ιδιαιτέρον δωματίον), τοῦ Πασσᾶ. Ἐν-
ταῦθα ἦλθον εἰς συνομιλίαν καὶ ἐξηγήσεις καὶ ἐν συντόμῳ ἐσυν-
θηκολόγησαν ὑπὸ τοὺς ἐπομένους ὅρους.

Α΄.) Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὑπόσχεται νὰ ἔχῃ φίλους καὶ ἐχθροὺς,
τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Σουλιωτῶν καὶ νὰ παρέχῃ εἰς αὐ-
τοὺς, ὅσα ἀνέκαθεν εἶχαν δικαιώματα ἀπὸ τὰς γειτονικὰς ἐπαρ-
χίας· προσέτι ἀφίνει ἐλευθέρους αὐτοὺς νὰ ἐξουσιάζουν ὅλην τὴν
ἐπαρχίαν μὲ τὰ ἀνέκαθεν ἀνεγνωρισμένα ὄρια, χωρὶς νὰ δύνα-
ται κανεὶς νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν παραμικρὰν ἀπαίτησιν· προσέτι οἱ
Σουλιωταὶ θέλουν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπορεύωνται, ἀγορά-
ζοντες τροφὰς καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ὅλας τὰς
ἐπαρχίας τὰς ὑποκειμένους εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Β'.) Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Σαρτίων (ὄρκων) τοῦ τε Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τοῦ Κουτσονίκα πρὸς διατήρησιν τῶν συνθηκολογούμενων, ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὑπόσχεται νὰ ἐκδώσῃ ἀμέσως διαταγὰς διὰ νὰ ἀποσυρθῶσι τὰ στρατεύματα ὅλα καὶ αἱ φρουραὶ ἀπὸ ὅλας τὰς κατεχομένας ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ θέσεις καὶ χωρία, ἐκτὸς τοῦ χωρίου Μπογὸρτζας, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ μικράν τινα δύναμιν.

Γ'.) Επίσης ὑπόσχεται ὁ Γεροκουτσονίκας, ὡς πληρεξούσιος τῶν Σουλιωτῶν, νὰ θεωρῇ τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὡς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Σουλιωτῶν· λαβὼν δὲ ἀνάγκην ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς στρατολογίας θέλει ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ λάβῃ ὅσους ἐκ τῶν Σουλιωτῶν θελήσουν νὰ στρατολογηθῶσι καὶ ὑπάγουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ πλησίον τῶν ὀρίων αὐτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους θέλει πληρώνεται διπλάσιος μισθοῦ ἀπὸ ἐκείνων, ὃν λαμβάνουν οἱ ὀθωμανοί.

Αὗτοί ἦσαν οἱ ὅροι τῆς συνθήκης μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῶν Σουλιωτῶν, ἧτις καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος φέρεται τὸ καύχημα, διότι μία τοιαύτη μικρὰ πολιτεία ἐλευθέρων ἐλλήνων ὑπεχρέωσε τὸν τρομερὸν αὐτὸν τύραννον, ταπεινωθείσης τῆς ὑπεροψίας του, νὰ παραδεχθῇ συνθηκολογήσιν ὡς ἴσος πρὸς ἴσον.

Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις καὶ τὰς προφορικὰς ἐκφράσεις ὑπογράψαντες ἦλθαν εἰς τὰ Σάρτια (ὄρκους) ἧτις ἐγένετο ὡς καὶ ἔπρεπε. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, διὰ νὰ πείσῃ τὸν Κουτσονίκα περὶ τῆς ἀποφαστικῆς διατηρήσεως τῆς συνθήκης ἐσηκώθη καὶ ἤνοιξε τὸ φερμάριον ἐξ οὗ εὔγαλεν ἓνα πολύτιμον χρυσοῦν σταυρὸν, ἐκ τοῦ οὐοῦ εὔγαλεν ἓν τεμάχιον τιμίου ξύλου, καὶ ἀποτανθείς πρὸς τὸν Γεροκουτσονίκα τὸν ἠρώτησεν ἐὰν τὸ γνωρίζῃ, τί πρᾶγμα εἶναι αὐτό· ὁ δὲ γέρων τῷ εἶπεν ὅτι καλῶς γνωρίζει, ὅτι αὐτὸς ὁ σταυρὸς εἶναι αὐτῆς θρησκείας του, ἀλλ' ἂν ᾖ μέρος τοῦ τιμίου ξύλου ἡ δχι, τοῦτο δὲν τὸ ἠξέυρει. Ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς τοῦ εἶπεν ὅτι πραγματικῶς τοιοῦτον εἶναι καὶ, « Θὰ σοῦ εἴπω πόθεν τὸ ἔχω, προσέθηκεν· ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ εὕρισκοντο εἰς τὸν Μωριά καὶ ἐπάτησαν καὶ ἐλετήλατῃσαν τὸ Μέγα Σπήλαιον, ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆσαν αὐ-

τόν τόν σταυρόν, διωχθέντες δὲ ἀπὸ τὸν Μουσταχάν ἤλθον εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ μετέφερον μαζὺ καὶ αὐτόν. Ἐγὼ εἰς ἓνα πόλεμον, ὅπου ἕκαμα μὲ τοὺς Τζάμηδες καὶ τοὺς χάλασσα, τοὺς εὗρον καὶ αὐτόν τόν σταυρόν καὶ τοὺς τὸν ἐπῆρα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐγὼ ὑπολήπτομαι, καὶ μὴν ἀμφιβάλλης ποσῶς, διότι βεβαίως εἶναι τίμιον ξύλον. Λοιπὸν ἐσὺ θὰ ὀρκισθῇς εἰς τὸν σταυρόν αὐτόν, καὶ ἐγὼ θὰ ὀρκισθῶ εἰς τὸ Κελιὰ Μουλάχη (Κουράνιον) », τὸ ὁποῖον χρυσήδεμόνον ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν Κουτσονίκαν. Ὀρκισθέντες δὲ ἀμφότεροι περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν συμπεφωνημένων ἤλθαν καὶ εἰς ἄλλας ἐξηγήσεις.

Ὁ Κουτσονίκας εἶπεν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ·

— Δύνανταί τινες τῶν πατριωτῶν μας ἢ ἐκ τῶν ξένων, οἵτινες προσωρινῶς διαμένουν εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ κάμουν ἀταξίαν τινα ἐν τοῖς μεθορίοις καὶ μολονότι οὐδεμίαν τῶν τοιούτων ἀταξιῶν θέλομεν ἀφήσει ἀτιμώρητον, τὰ τοιαῦτα ὅμως δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς παραβίασις τῆς συνθήκης.

— Ὅχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, οὐδέποτε θέλω θεωρῆσαι ὡς παραβίασιν συνθήκης, ἀταξίαν γενομένην παρὰ δέκα, εἴκοσι, ἢ καὶ πενήντα ἀνθρώπων· παραβίασιν συνθήκης θέλω νομίσει, ὅταν ὑμεῖς οἱ Καπεταναῖοι ἢ τὰ τέχνα ὑμῶν συντρέξητε καὶ βροθήτητε τοὺς ἐχθρούς μου καὶ μὲ πολεμήσητε.

Παραδεκτῶν γενομένων ὅλων των προτάσεων καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας ἐξηγήσεις, παρέδωκεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ τοὺς δώδεκα ὁμήρους, οὓς πρὸ καιροῦ εἶχε λάβει ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας καὶ τοὺς εἶχε φυλακισμένους, τοὺς ὁποῖους παραλαβὼν ὁ Κουτσονίκας ἀνεχώρησεν διὰ τὴν πατρίδα του· ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς παραχρῆμα διέταξε καὶ ἀπεσύρθησαν ὅλοι οἱ στρατοὶ καὶ αἱ φρουραὶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σουλίου, ἐκτὸς τῆς εἰς τὴν Μπογόρτζα διαμενούσης φρουρᾶς κατὰ τὴν συνθήκην.

Ὁ Κουτσονίκας ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὴν μεγαλειτέραν ὑποδοχὴν καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν, ὅπου τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· ἔζων δὲ ἅπαντες ἐν ἀνάσει, ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὰ καλὰ, ἅτινα ἡ συνθήκη τοῖς ἐχορηγοῦσεν, ἐμπορευόμενοι εἰς ὅλας τὰς γειτονικάς

ἐπαρχίας ἐλευθέρως καὶ εὐλόγοντες καὶ τὸν συνεργὸν τῆς συνθήκης Κουτσονίχ.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ πρὶν ἔτι συνθηκολογήτη μὲ τοὺς Σουλιώτας, εἶχε μεταχειρισθῇ ὅλα τὰ μέσα τῶν δωροδοκιῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῶν ἐχθρῶν τοῦ τὸν Βελίμπεϊ Περμέτιν, ἄνθρωπον πολλὰ ἰσχυρὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Δαγλῆς· τοὺς δὲ Κοστρασλίδες μπεῖδες πολεμήσας κατέστρεψιν, ὥστε ἡ πλάστιγξ ἔκλινεν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὠφελούμενος λοιπὸν ὑπὸ τῆς εὐνοϊκῆς περιστάσεως ταύτης, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν καὶ τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ τοῦ Δελβίνου καὶ τῶν Τζάμιδων, οἵτινες ἰδόντες ὅτι ἅπασαι αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διευθύνονται ἐναντίον των ἐτρόμαξαν, καὶ μάλιστα, ἀφοῦ εἶχαν ἐμβαλεῖσθαι ὅτι οἱ Σουλιῶται εἶχον συνθηκολογήτη καὶ ἔμειναν οὐδέτεροι. Σκεφθέντες λοιπὸν μεταξὺ των ἀπεφάσισαν νὰ ἐξαποστείλωσι πρεσβεῖαν εἰς τὸ Σούλι, διὰ τῆς ὁποίας νὰ παρακαλέσουν τοὺς Σουλιώτας, ὅπως ἀθειήσουν τὴν συνθήκην καὶ ἐννοῦν μὲ αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὡς κοινὸν ἐχθρὸν. Φθάσαντες οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ παρυσιασθέντες εἰς τοὺς Σουλιώτας, ἐπρότειναν εἰς αὐτοὺς τὴν γενικὴν ἔνωσιν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλ' αὐτοὶ δὲν παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις των, εἰπόντες εἰς αὐτοὺς, ὅτι· « ἐνῶ ἡμεῖς ἐπολεμοῦσαμεν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὑμεῖς οὐχὶ μόνον δὲν μᾶς ἐδρόσατε οὐδεμίαν βοήθειαν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἤλθατε εἰς βοήθειαν τοῦ ἐχθροῦ καὶ μᾶς ἐπολεμήσατε καὶ μᾶς ἐφέρατε εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ὥστε καὶ ἡμεῖς τώρα, δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν οὐδεμίαν συνδρομὴν, καθότι ἔχομεν συνθήκην μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ παραβάται τῶν ὅρκων μας δὲν γινόμεθα ». Οὕτως ἀποπεμφθέντες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

Ὁ πόλεμος μετὰ τοῦ Δελβίνου, τῶν Τζάμιδων καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐξηκολούθει· εἰς αὐτὸν δὲ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχε χάμει μεγάλους προόδους. Οἱ Σουλιῶται ἐπὶ δύο περίπου ἔτη ἡσύχαζον καὶ ἦσαν εὐτυχεῖς.

Ὁ ἡγεμὼν τοῦ Δελβίνου Μουσταφᾶ Πασσᾶς καὶ οἱ πρόκριτοι ἀγάδες τῆς Τζαμουριᾶς καταφοβηθέντες εἰς τὴν πρόοδον τοῦ

Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ θεωροῦντες προφανῆ τὸν ἑαυτῶν κίνδυνον, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξαποστείλουν καὶ δευτέραν Πρεσβείαν εἰς τοὺς Σουλιῶτας, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξέλεξαν καὶ ἔστειλαν ἐπιτηδεῖους ἀνθρώπους, οἵτινες διὰ τῆς εὐγλωττίας των καὶ διὰ τῶν χρηματικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα τοῖς ἐχορήγησαν, ἐκ 30 χιλιάδων γροσίων, νὰ δυνηθῶσι νὰ τοὺς καταπείσουν διὰ νὰ ἀ-θετήσουν τὴν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ συνθήκην καὶ νὰ ἐπέλθουν εἰς βοήθειαν αὐτῶν· προσέτι τοῖς ἔδωσαν πληρεξουσιότητα νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς Σουλιῶτας καὶ ἄλλας γειτονικὰς ὠφελείας. Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι φθάσαντες εἰς τὸ Σούλι ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν γερόντων καὶ ἐμεταχειρίσθησαν ὅλην τὴν εὐγλωττίαν διὰ νὰ παραστήσουν εἰς τοὺς Σουλιώτας, ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς βιασθεὶς ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐσυνθιχολόγησε μὲ αὐτοὺς καὶ ὅτι παρελθούσης ταύτης θὰ τὴν ἀθετήσῃ καὶ ὡς φύσει ἄπιστος, θὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον των διὰ πλειότερα ἰσχύος, καὶ δυνάμεως. « Εἶναι καιρὸς λοιπὸν ἤδη, τοῖς ἔλεξαν, ὅτε ἔχει πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς ἐχθροὺς, νὰ ἐπιπέσωμεν κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν πολεμήσωμεν ἀθρόως, ὅπως τὸν καταστρέψωμεν· διότι, ἐὰν ἐν μέρος ἀδιαφορῇ, οὗτος ὠφελεῖται τῆς περιστάσεως καὶ καταστρέφει τὸ ἕτερον καὶ ἀκολούθως ἐπιστρέφει εἰς τὸ πρῶτον καὶ τὰ λοιπά».

Ἡ συνέλευσις τῶν γερόντων καὶ τῆς κοινότητος ἀπερρίψαν τὰς προτάσεις τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ καὶ τῶν Τζάμιδων καὶ διέταξαν τοὺς ἀπεσταλμένους ν' ἀναχωρήσωσι παρευθύς· οἱ ἀπεσταλμένοι, ἀφ' οὗ δὲν ἠδυνήθησαν ἐπισήμως νὰ πείσουν τοὺς Σουλιώτας εἰς ἀθέτησιν τῆς μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ συνθήκης, ἤρχισαν νὰ ζητοῦν ἰδιαίτεραν συνδρομὴν καὶ προσέπεσαν μετὰ δακρύων εἰς τοὺς καπεταναίους, ὅπως δώσωσιν ἰδιαίτεραν συνδρομὴν πρὸς τοὺς ἰδιαίτερούς αὐτῶν φίλους Τζάμηδες, πάσχοντας καὶ εὐρίσκομένους εἰς κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιαίτερα αὕτη συνδρομὴ ἦτο ῥητῶς ἀπηγηρευμένη ὑπὸ τῆς συνθήκης. Αἱ παρακλήσεις αὗται τῶν Τζάμηδων ἔπεισαν ἕνα δύω τῶν καπεταναίων τοῦ Σουλίου διὰ νὰ ἐπέλθουν εἰς βοήθειαν τῶν Τζάμηδων· ὁ Κουτσουνίκας μαθὼν τοῦτο ἀντίστη τρομερὰ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν

πατριωτῶν τούτων, λέγων, ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη ἀντιβαίνει εἰς τὴν συνθήκην καὶ εἰς τοὺς δεδομένους ὅρκους, τοὺς ὁποίους ἀνέκαθεν ἡ πατρίς διετῆρει καὶ εἰς οὐδεμίαν περιστάσιν ἠθέτησε τὰς ὑποσχέσεις τῆς ἡ ἀπίστησε, καὶ ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη θὰ ἐπιφέρῃ τὸν ὄλεθρον εἰς τὴν πατρίδα. α Ἐλπίζω, προσέθηκε, ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὀρκισθεὶς θὰ διατηρήσῃ πιστῶς τὴν συνθήκην ταύτην, διότι εἶναι καθαρὸς Μουσουλμάνος καὶ σπανίως ὀρκίζεται εἰς τὸ κιτάπι του· ὅταν ὁμως ὀρκισθῇ ἐπ' αὐτοῦ, διατηρεῖ τὰς ὑποσχέσεις του· ἀλλ' ἔαν ἀτυχῶς φανῇ καὶ πάλιν ἄπιστος, ὡς οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης των θέλουν νὰ μᾶς τὸ βεβαιώσουν, τότε πλέον θὰ ἔχωμεν τὸν Θεὸν βοηθὸν καὶ στηρικτὴν, ὅστις βεβαίως θὰ τιμωρήσῃ τὸν παραβάτην καὶ ἐπιόρκον. Τὰς πατριωτικὰς ταύτας προτροπὰς τοῦ Κουτζονίκα νοοῦσα καλῶς ἡ πατρίς, ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν δικτῆρησιν τῆς συνθήκης· αἱ κολακείαι ὁμως τῶν Τζάμηδων καὶ ἡ δόσις τῶν χρημάτων, ἔκαμαν εἰς τοὺς ἀνωτέρω περισσοτέραν ἐνέργειαν, παρὰ αἱ παραινέσεις τοῦ Κουτσονίκα καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς πατρίδος. Ἀπειθήσας λοιπὸν εἰς τὴν πατρίδα ὁ Φῶτος Τζαβέλας καὶ ἄλλοις τις Κολιοδημήτρης παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς ὀθωμανοὺς Τζάμηδες 30 χιλιάδας γρόσια, δώσαντες πρὸς τοῦτο ὁμήρους τὸν Ζυγούρη Τζαβέλλα καὶ ἄλλους πέντε· παρέλαβαν δὲ 150 ἄνδρας ὁ Φῶτος καὶ ὁ Κολιοδημήτρης καὶ ἀπῆλθαν εἰς βοήθειαν τῶν Τζάμιδων.

Μολοντί ἡ κοινότης τῆς ἐπαρχίας ἐκατηγόρησε τὴν πρᾶξιν ταύτην, ὡς παράνομον, καὶ δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν παράβασιν ταύτην ἐκτὸς τινῶν, μολοντοῦτο ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τὴν ἐθεώρησεν ὡς τελείαν συνθήκης παράβασιν καὶ ἔγραψε μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κουτζονίκα παραπονοῦμενος πικρῶς διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλὰ κἀνὲν κίνημα εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἔκαμε κατ' αὐτῶν.

Ἐπανάληψις τοῦ πολέμου τῶν Σουλιωτῶν
μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Οἱ ἀπελθόντες πρὸς βοήθειαν τῶν Τζάμηδων Σουλιῶται, ἂν καὶ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, μολοντοῦτο ὡς ἐκ τῆς ἀτομικῆς βαρῦ-

τητος, ἔδωσαν μεγάλην βοήθειαν εἰς αὐτούς, διότι εἰς πολλὰς μάχας ἐνίκησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ ἔλαβαν διάφορα λάφυρα ἀπὸ αὐτούς· ἀκολούθως ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα φορτωμένοι ὑπὸ λαφύρων καὶ δώρων ἀπὸ τῶν Τζάμηδων, οἵτινες τοὺς ἐφιλοδώρησαν διὰ νὰ προσελκύσωσι καὶ τοὺς ἄλλους. Καὶ πραγματικῶς οἱ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς Τζαμουργιάς Σουλιῶται ἐπαραινοῦνταν ἅπαντας νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Τζάμηδων καὶ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, διηγούμενοι εἰς αὐτοὺς τὰς κατ' αὐτοῦ νίκας καὶ ἐπιδεικνύοντες τὰ λάφυρα καὶ τὰ δῶρα· ὁ Κουτζονίκας καὶ πάλιν ἀνέστη καὶ ἅπαντες οἱ εὐφρονούντες παριστάνοντες εἰς αὐτοὺς εἰς ποίαν ὀλεθρίαν θέσιν ἔθετον τὴν πατρίδα καὶ τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἡδέθριος ὅμως διαφθορὰ τῶν εἰσβολῶν τῶν χρημάτων καὶ τῶν λαφύρων εἰς τὴν πατρίδα εἶχεν εἰσχωρήσει τόσον, ὥστε εἶχον διαφθαρῇ οἱ περισσότεροι καὶ πλέον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἰσχύσῃ ὁ ὀρθὸς λόγος, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ συμβουλὴ τῶν ἀρχηγῶν. Τοῦτου ἕνεκα δὲν ἐστάθη δυνατόν ν' ἀναχαιτισθῶσιν, ἀλλ' ἔλαβον οἱ πλείονες μέρος ὑπὲρ τῶν Τζάμηδων καὶ τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πολέμου.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἰδὼν ὅτι οἱ τζάμιδες ραδιουργαζόμενοι ἐπέσυραν καὶ τοὺς Σουλιώτας πρὸς βοήθειάν των, συνεχέντρωσεν ὅλας τὰς δυνάμεις του καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν τζάμηδων, τοὺς ὁποίους νίκησας εἰς διαφόρους μάχας καθυπέταξεν ἐντελῶς. Οὗτοι δὲ ὑποταχθέντες παρέδωσαν εἰς τὴν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν Ζυγούρην Τζαβέλαν καὶ λοιποὺς ἡμέρους τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν εἰς Ἰωάννινα.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Τζάμηδων ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἔστρεψε καὶ πάλιν τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ προκατέλαβε πάσας τὰς θέσεις καὶ τὰ ὀχυρώματα, καὶ ἐνῶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐφθασαν πρὸς αὐτὸν διαταγαὶ Σουλτανικαί, διὰ τῶν ὁποίων ἐπροσκαλείτο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ῥούμελης μετὰ δυνάμει· διὰ σπουδαία συμβάντα τῆς αὐτοκρατορίας, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον σχηματισθῇ μεγάλα σώματα ἱππέων ἀνταρτῶν, ὀνομαζομένων

Χαϊτάδων, συγχειμένων ἐκ τεσσάρων χιλιάδων καὶ ἔτι πλέον, οἵτινες διέτρεχον λεηλατοῦντες καὶ φορολογοῦντες ὅλην τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὅλῃς τὰς ἐπαρχίας αὐτῆς καὶ τῆς Θράκης, τοὺς ὁποίους μὴ δυνηθεῖσα νὰ ὑποτάξῃ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου προσέτρεξεν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν διατάττουσα αὐτὸν νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν ὑποταγήν· προσέφερε δὲ ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸ μεγάλο Βεζυράτο τῆς Ῥούμελης, ἐγκαταστήσας αὐτὸν Ῥούμελη Βαλεσῆ. Παραδεχθεὶς ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἐξῆλθε τῆς Ἡπείρου μετὰ 15 χιλιάδων στρατιωτῶν καὶ μετέβη εἰς τὴν Σόφιαν, πρωτεύουσαν τοῦ Μπεϊλέρ-μπεϊ τῆς Ῥούμελης, ἀφῆσας εἰς τὴν Ἡπειρον τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Μουχτάρ Πασσᾶ καὶ Βελῆ Πασσᾶ. Πρὶν δὲ ἀναχωρήσῃ ἐφωδίασεν ὅλας τὰς κατεχομένας παρ' αὐτοῦ θέσεις τοῦ Σουλίου μὲ τοὺς ἀναγκαίους στρατοὺς καὶ τὰ δι' αὐτοὺς ἐφόδια, ὅπως ἐξακολουθήσωσι νὰ μάχωνται μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν πολιορκίαν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του (*).

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐξακολουθοῦσαν μετὰ ζήλου τὸν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἤρχισαν ἐκ νέου νέαν καὶ γενναίαν ἀντίστασιν καὶ μαχόμενοι καθεκάστην μετὰ τῶν ἐχθρῶν των τούτων, τοὺς κατεδίωκον μέχρι τῶν ὀχυρωμάτων των· πολλάκις δὲ ἐφωρμοῦσαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν φρουρίων καὶ κατέσφαζον τοὺς φρουροὺς των αὐτοὺς καὶ ἠνάγκαζον τοὺς λοιποὺς νὰ μὴν ἐξέλθουν ἀπὸ αὐτά.

Οἱ Πασσάδες ἐφρόντιζαν νὰ στέλλωσιν ἐξ Ἰωαννίνων ἐκ νέου νέας δυνάμεις καὶ νὰ πολυπλασιάζουν τὸν στρατὸν, ὅπως διὰ τῆς πληθύος δυνηθῶν νὰ ἀντίξουν εἰς τὴν γενναιότητα τῶν ἀντιπάλων των· οἱ δὲ Σουλιῶται τὴν ἔλλειψιν τῶν χονδρῶν πυ-

(*) Τῷ 1794 ἡγήθησαν οἱ Χαϊτάδες, ἄγρια στίφη τῶν Βουλγαροτούρκων, οἱ ὅποιοι κατηφάνισαν τὴν Θράκην καὶ ἐφοβέρισαν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀκολούθως ἐπῆλθεν ἡ ἀπρστασία τοῦ Πασθαντζόγλου εἰς Βιδίνιον.

"Αλλο δὲ σῶμα ἐκ τριῶν χιλιάδων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μέτζε Μπόνου, διευθυνόμενον διὰ τοῦ χωρίου Λύπα ἐφθασεν εἰς τὸ χωρίον Λεβινίστα· τοὺς ἐχθροὺς τούτους τοὺς ἐδέχθησαν 250 Σουλιῶται, οἵτινες συμπλακέντες μετ' αὐτῶν πεισματωδῶς, μετὰ μάχην μιᾶς περίπου ὥρας, τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Ἐντρομοὶ δὲ ὀπισθοποροῦντες οἱ ὀθωμανοὶ, μόλις ἐπρόφθασαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἐκκλησίαν τινα διὰ νὰ σωθῶσιν ἐκ τῆς καταδιώξεως ταύτης· οἱ Σουλιῶται ἤρπασαν παρὰ τῶν ἐχθρῶν εἰκοσιπέντε ἵππους (ἄτια), πολλὰς τροφὰς καὶ ἄλλα διάφορα.

Ἔτεραι τρεῖς χιλιάδες ἐχθρῶν εἶχον ἔλθει εἰς τὸ χωρίον Μπογόρζα, τῶν ὁποίων χίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἐχθροὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰσλάμ Πρόνιου καὶ Μαχμούτ Νταϊλιάνη, κατέλαβον τὸ βουνὸ τῆς Βιρζάχας.

Τελευταῖος πάντων ἦτον αὐτὸς ὁ τύραννος Ἀλῆ Πασσᾶς, ὅστις μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ χωρίον Λύπα, καὶ ἅμα φθάσας διέταξε τοὺς στρατηγοὺς Ἰσοῦρ Ἀράπην, Ἀμπάζ Τεπελέαν, Χασὰν Τζαπαρὴν καὶ Ἱμπραχὴμ Ντέμην, Τζάμηδας, Σουλεϊμὰν Τσομπάνην καὶ Ζυγούρην, εἰδοποιήσας συγχρόνως καὶ τὸν Ζελιχτάρην, ὅπως ἅπαντες διευθυνθῶσι καὶ καταλάβωσι καλῶς τὴν Βιρζάχαν, ἐνθα ἦτο καὶ ὁ Πρόνιος. Οἱ Σουλιῶται ἀριθμητικῶς μὲν δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 1500 — 1600 ἄνδρας, ἀλλὰ κατὰ τὴν γενναιοκαρδίαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν ὑπερεῖχον τοῦ σμίνους τῶν βαρβάρων, διότι εἶχον ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτέρους ἀρχηγοὺς τῆς πατρίδος, οἵτινες ἦσαν ἐμπλεοὶ πατριωτισμοῦ καὶ φιλελευθερίας, (ἦσαν δὲ οἱ Λάμπρος Τζάβέλας, Γεροκουτσονίκας, Δῆμος Δράκος, Γκόγκα Δαγκλῆς, Τζίμο-Ζέρβας, Γεώργιος Μποῦσμπος, Γιαννάκος Σέχος, Φωτομάρας, Πασχολάλας, Βεῖχο-Ζίρμπας, Κολέτζη Μαλάμου, Θανάσης Πάνος, Ἀναστάσιος Βαΐας, Κατζημπέλης, Ἀναστάσιος Κάσκαρης, Γεώργιος Καραμπίνης, Κιτζος Πανταζῆ, Καλησπέρης, Πεπόνης, Τζάκωλας, Παππαγιάννης, Κουρίτζας καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοιοῦτοι), τὰ τέχνα δὲ μάλιστα τῶν ἀνωτέρω καπεταναίων ἦσαν ἀριστοὶ πολεμισταὶ καὶ οἱ διευθύνται τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρημάτων. Ἐν μέγα μέρος λοιπὸν τῶν ἀ-

νωτέρω ευπατριδῶν διευθύνθη πρὸς τὴν Λύπαν, ὅπως παρατηρήσῃ τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅπως διὰ τινος στρατηγήματος καταπλήξῃ αὐτὸν καὶ τῷ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατεύσεώς του τὸν τρόπον. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐπλησίασε πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐκρύβη εἰς τὸ χωρίον Σεστρουῦν, ἔστειλε δὲ μόνον τριακοσίους ἄνδρας διὰ νὰ κυπήσουν τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ τοὺς προσελκύουν πρὸς τὸ μέρος. ὅπου ἦτον οἱ λοιποὶ κεκρυμμένοι. Τούτους ἅμα ἰδόντες οἱ ἐχθροὶ ὅτι εἶναι τόσον ὀλίγοι, ἐνόμισαν διὰ τὴν ἡλθον πρὸς περιφρόνησίν των, ἐνῶ ἤξευραν καλῶς ὅτι ἦτο πολὺς ὁ στρατὸς· γνωρίζοντες δὲ ὅτι εἶχεν ἡττηθῇ ὁ ἄλλος στρατὸς εἰς τὴν Βίλιαν καὶ Λεβικίστα, ἐνόμισαν ὅτι ἤδη ἦτον ὁ καιρὸς τῆς ἐκδικήσεως καὶ ἱκανοποιήσεως· διὸ διετάχθη ἅπας ὁ στρατὸς παρὰ τοῦ τυράννου νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν ὀλίγων τούτων, διὰ νὰ τοὺς καταστρέψῃ, ὅπως κορέσῃ τὴν μανίαν τοῦ ὁ μανιώδης Πασσᾶς, καὶ ἔπειτα νὰ ὁδεύσῃ ὅλος ὁ στρατὸς πρὸς τὸ Σούλι· ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ τοῦ ἔκαμαν τὴν παρατήρησιν ὅτι καλὸν ἦτον ἐναντίον αὐτῶν τῶν ὀλίγων νὰ ὑπάγῃ ἐν μικρὸν σῶμα, ὃ δὲ ἐπίλοιπος στρατὸς νὰ διαταχθῇ, ὅπως ἐτοιμασθῇ καὶ διευθυνθῇ πρὸς τὸ Σοθλί. Διετάχθησαν λοιπὸν νὰ ὑπάγωσι ἀπέναντι διακοσίων Σουλιωτῶν δύο χιλιάδες ὀθωμανοὶ ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Σουλεϊμὰν Τζομπάνην καὶ Ζυγούρην, οἵτινες παραχρῆμα ἐξεκίνησαν καὶ φθάσαντες ἤρχισαν τὴν μάχην μετὰ τῶν διακοσίων Σουλιωτῶν, οἵτινες ἀντεστάθησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπωθοῦντες τὴν βάρβαρον ὀρμὴν ἐσκέπασαν τὸ ἔδαφος ἀπὸ ἐχθρικά πτώματα· μετὰ τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν, ἦτο καὶ εἰς τῶν ἀρχηγῶν, ὁ Ζυγούρης, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἔκαμε τοὺς ἐχθροὺς νὰ κλίνουν· ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὅστις ἀσκαρδαμυκτεὶ ἐθεώρει τὴν μάχην, βλέπων τοὺς οἰκείους αὐτοῦ νὰ κλίνουν, παρατηρήσας δὲ καὶ τὸν ἀγαπητὸν τοῦ Ζυγούρην μεταχομιζόμενον νεκρὸν, ἐφρούαζεν ἐκ τοῦ θυμοῦ ὥς μὴ δυνηθεὶς νὰ νικήσῃ τὸ μικρὸν ἐκείνο σῶμα τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τὴν δεκαπλάσιον παρ' αὐτοῦ σταλίσαν δύναμιν· διὸ καὶ διέταξεν ὅλον τὸν στρατὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ὁποίους νὰ περικυκλώσῃ καὶ τοὺς καταστρέψῃ· οἱ Σουλιῶται δὲ ἰδόντες, ὅτι ἡ

περίστασις ἔλθε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, ἤρχισαν ἀκροβολίζοντες νὰ ὀπισθοδρομῶσι βραδέως. Οἱ δὲ ἐχθροὶ ἰδόντες τὴν ὀπισθοπόρῃσιν τῶν Σουλιωτῶν καὶ νομίσαντες αὐτὴν ὡς νίκην αὐτῶν, ἐνθαρρυνθέντες, ἔτρεξαν κατόπιν αὐτῶν πανστρατεῖα ἀλαλίζοντες καὶ φωνάζοντες κατὰ τὸ ἔθος τῶν βρβάρων· πλὴν ἡ χαρά των δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι οἱ Σουλιῶται ὀπισθοποροῦντες, μέχρι τοῦ χωρίου Σεστρουν, ἐκεῖ ἐσταμάτησαν καὶ ἐστρεψν τὸ μέτωπον πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐτινάχθησαν ἐμπρὸς καὶ οἱ κεχυρμμένοι, οἵτινες ὀρμητικῶς ἐπετίθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ ζωηροῦ καὶ εὐστόχου πυρὸς ἐθίριζον καὶ ἔστρωνον χαμαὶ τοὺς σεσωρευμένους βαρβάρους. οἵτινες πίπτοντες ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος. Ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τούτου συμβάντος οἱ ἐχθροὶ ἤλθον εἰς μεγάλην σύγχυσιν καὶ ταραχὴν καὶ ἤρχισαν νὰ κλονίζωνται, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν φοβούμενοι τὸν τύραννον, τοὺς ἐσταμάτησαν, ἐνθαρρύνοντες, τοὺς μὲν διὰ ὑποσχέσεων διαφόρων ἀμοιβῶν, ἄλλους δὲ δι' ἀπειλῶν, ὅπως ἐγκατερήσουν εἰς τὴν μάχην, ἀφοῦ μάλιστα τοῖς ἔλεγον, οἱ ἐχθροὶ εἶναι τόσον ὀλίγοι. Δι' ὅλων τῶν μέσων τούτων ἡδυνήθησαν νὰ τοὺς βασταῶσιν εἰς τὴν μάχην, ἥτις ἐγένετο μακροδυστέρα ἀμφοτέρωθεν, διαρκέσασα ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ὥρας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ ἐχθροὶ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσι, διότι αἱ βολαὶ τῶν Σουλιωτῶν δὲν ἐπήγεινον ἐπὶ ματαίῳ. Οἱ σχηματισθέντες τέλος σωροὶ φινευμένων ἐμπροσθὲν των ἠνάγκασαν τοὺς ἐχθρούς ν' ἀπωθήσωσι τοὺς ἀρχηγούς των καὶ νὰ τραπῶσιν ἔντρομοι εἰς αἰσχροὴν φυγὴν. Τοὺς φυγόντας στρατιώτας ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ των καὶ ἐπέστρεψν πάντες εἰς τὴν Λύπαν κατασυντετριμμένοι καὶ κακῶς ἔχοντες· ὁ δὲ τύραννος τοὺς ὑπεδέχθη μετ' ἀπειλῶν καὶ ὕβρεων. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν ἑξακόσιοι ἐχθροὶ, ὀλίγοι δὲ Σουλιῶται.

Τὴν ἐπιούσαν διέταξεν ὁ ἐχθρὸς νὰ συναχθῇ ἅπας ὁ στρατὸς καὶ νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν Βιζζάχην διὰ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Πρόνιου καὶ Μαλιάνη, ὅπως ἐνωμένοι ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν. Μεταβὰς δὲ ἐκεῖ καὶ συγκεντρωθεὶς ἐπέκπετο, ὅπως δώσῃ τὴν ἐπιούσαν γενικὴν μάχην.

Οἱ Σουλιῶται ἐμάντευσαν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ καὶ ἐσκέπτοντο καὶ οὗτοι, ὅπως ἀνατρέψωσι τὰ σχέδια του· τὴν ἰδίαν νύκτα λοιπὸν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, εἰτελθόντες μέχρι τοῦ κέντρου αὐτοῦ, καὶ κατέσφαζον ξιφῆρεις τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες ἔντρομοι γενόμενοι ἐκ τοῦ ἀπροσδοκίτου τούτου συμβεβηκότος, ἐδόθησαν εἰς τὴν φυγὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ τόπου δὲν ἐγνώριζαν ποῦ ὑπάγουν, διότι, ὅπου καὶ ἂν ἐστρέφοντο ἐγένοντο θύματα· βιασμένοι διὰ τοῦτο ἔμειναν μέχρι τῆς αὐγῆς καὶ ἡ μάχη ἐξηκολούθει πεισματωδῶς, μία δὲ ῥαγδαιοτάτη θροχὴ καὶ χονδρὴ χάλαζα ἐνταυτῷ ἠνάγκασε τοὺς δύο στρατοὺς ν' ἀποχωρισθῶσιν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην τῆς νυχτὸς ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς πεντακόσιοι, ἐπληγῶθη καὶ ὁ ἀρχηγὸς Μαλιάνης· ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας ὀλίγοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἐπληγῶθησαν ὁμως τριάκοντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐκ τῆς προλαβούσης μάχης καὶ μάλιστα ἐκ ταύτης τῆς νυχτὸς ἔλαβον μεγίστην δειλίαν καὶ πλέον ὁ στρατὸς δὲν ἐπείθετο εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν καὶ οὕτως ἅπαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Λύπαν καὶ εὖρον τὰς παρὰ τοῦ τυράννου συνήθεις ὕβρεις ἀντὶ περιποιήσεων.

Ἀποθαῤῥυνθεὶς ὁ στρατὸς τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ἀνωτέρω μαχῶν ἔχασε πλέον τὸ σέδας καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς του πειθαρχίαν καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ καταβοᾷ ὅτι· « δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ μαχώμεθα μετὰ τῶν Σουλιωτῶν, διότι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι γεγεννημένοι διὰ τὸν πόλεμον καὶ οὔτε τρώγουν, οὔτε κοιμῶνται, οὔτε ἡσυχάζουν παντελῶς, ὥστε παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἃς λείψουν καὶ ἡ μισθοδοσία καὶ αἱ ἀμοιβαί ». Ὁ ἀναβρασμὸς οὗτος γινόμενος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ἐχθρῶν κατεθρόμβησε τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτοῦ, οἵτινες διεκοίνωσαν τὰ πάντα πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ.

Ὁ τυράννος ἀκούσας ταῦτα καὶ πληροφορηθεὶς τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ γινόμενα, ἔμφοδος καὶ ἐκστατικὸς ἔμεινε, καὶ φοβούμενος, μήπως ἐκ τῆς ἀποδειλιάσεως ταύτης ἐπέλθῃ ἀπροσδόκητος τις τοῦ στρατοῦ διάλυσις, παραχρῆμα προσεκάλεσεν εἰς συνέλευσιν ἔμπροσθέν του ὅλους τοὺς ἐπισημοτέρους ἀρχηγοὺς τοῦ στρα-

τοῦ, διὰ νὰ σκεφθῇ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ὅπως εὗρουν τὸν τρόπον τῆς κατὰ τῶν Σουλιωτῶν νίκης καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ τόπου αὐτῶν.

Ἀπαντες οἱ ἄρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ἐβεβαίωσαν τὸν Κύριόν των, ὅτι ὁ στρατὸς αὐτῶν, ὅπως ἤδη κατελείφθη ὑπὸ τοῦ πανικοῦ φόβου καὶ τῆς δειλίας, εἶναι τῶν ἀδυνάτων πλέον νὰ παρουσιασθῇ ἀπέναντι τῶν Σουλιωτῶν, νὰ κρατήσῃ ὅπλα καὶ νὰ πολεμήσῃ πρόσωπον μὲ πρόσωπον, διὸ εἶναι ἀνάγκη ὅπως εὗρεθῇ ἄλλός τις τρόπος καταλλήλος πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων ἐχθρῶν.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, ἐγένοντο διάφοροι διασκέψεις καὶ ἐξετάσεις, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη, ὅπως ληφθῶσι μέτρα καὶ κτισθῶσιν ὄχυράματα ἐφ' ὅλων τῶν κεντρικῶν καὶ καταλλήλων θέσεων γύρωθεν τῆς περιφερείας τοῦ Σουλίου, καὶ οὕτω πως νὰ τεθῶσιν οἱ Σουλιῶται διὰ τῶν φρουρίων εἰς στενοτάτην πολιορκίαν· τὰ φρούρια ταῦτα ν' ἐφοδιασθῶσι μὲ τὴν ἀναγκαίαν φρουράν καὶ μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων ἐφοδίων καὶ τροφῶν, διὰ νὰ μὴν ἀναγκάζωνται νὰ ἐκτίθενται ἔξω καὶ προσβάλλωνται παρὰ τῶν Σουλιωτῶν. Ἡ γνώμη αὕτη τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐβλήθη εἰς ἐνέργειαν παραδεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὅστις διέταξεν ἐντόνως νὰ μεταβῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω προσδιορισθείσας θέσεις κτίσται καὶ ἐργάται, ἐφοδιασμένοι μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ὕλης, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ὅλου τοῦ στρατοῦ νὰ ἀρχίσουν τὰς ἐργασίας καὶ νὰ φέρουν αὐτὰς εἰς πέρας ἐντὸς μικροῦ διαστήματος χρόνου. Ἡ πλὴθὺς τῶν κτιστῶν καὶ ἐργατῶν, ἣτις ὑπερέβαινε τὰς τρεῖς χιλιάδας, ἔφεραν εἰς πέρας ἐντὸς ὀλίγου τὰς ἐργασίας ταύτας, αἵτινες ἀπεπερατώθησαν πρὶν τῆς ἐλεύσεως τοῦ χειμῶνος· ὅλα δὲ τὰ ὄχυρά χωρία, αἱ θέσεις καὶ τὰ στενώματα ὠχυρώθησαν διὰ φρουρίων καὶ πύργων μετὰ ἐκτεταμένων περιοχῶν καὶ προμαχώνων, καὶ ταῦτα ἐνισχύθησαν μετὰ διπλασίας φρουρᾶς ἐφοδιασμένους μετὰ τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ πολεμφοδίων· οἱ δὲ φρουροῦντες ἐλάβανον διπλὴν μισθοδοσίαν. Μόλα ταῦτα οἱ Σουλιῶται πολλάκις ἐξωρμούσαν ἐπὶ τῶν κτιρίων

ἐκείνων καὶ ἐσκόρπιζαν τὰ πάντα, φρονεύοντες τοὺς ἐχθροὺς καὶ αἰχμαλωτίζοντες τοὺς χτίστας, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπέλυαν. Ὁ τύραννος διὰ τῆς ἐπιμονῆς του ἀνεπλήρωνε πᾶσαν βλάβην καὶ ἐδιπλασίαζε ταύτην καὶ οὕτως ἀποπερατώθη ἡ ἐργασία. Τὰ ἀναγερθέντα φρούρια ἦσαν τὰ ἀκόλουθα, Γλυκὺ, Πεφιχάτι, Τζεχοράτι, Γόρανα, Σιριτζιανὺ, 'Ζερμῆ, Κοντάτι, Βίλια, 'Ρουμανάτι, Σεστροῦν, Λιθικίστα· ταῦτα δὲ ἦσαν γύρωθεν τοῦ Σουλίου ἀπέχοντα αὐτοῦ, ἄλλα μὲν περὶ τὰς δύο ὥρας, καὶ ἄλλα ὀλίγον τι πλείοτερον, τὸ δὲ ἐν τοῦ ἄλλου ἀπείχε μίαν μέχρι δύο ὥρων, ὅλος δὲ ὁ γύρος συνίστατο εἰς εἴκοσι περίπου ὥρας.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν φρουρίων καὶ τὴν ἐφοδιάσιν αὐτῶν δι' ὅλων τῶν ἀναγκαίων μετὰ τῆς ἀναλόγου φρουρᾶς, ὁ ἐχθρὸς ἐτοποθέτησε καὶ ἄλλας στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ κεντρικώτερα μέρη, διὰ νὰ συντρέχωνται, δίδοντα συνδρομὴν τὸ ἐν σῶμα πρὸς τὸ ἕτερον, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου τηρήσουν στενωτέραν πολιρκίαν, τὰ δὲ φρούρια τὰ εἶχον καταφύγια καὶ ἀποθήκας· μετὰ τὰς διατάξεις ταύτας ὁ τύραννος ἀνεχώρησεν εἰς τὰ 'Ιωάννινα.

Τεράστιος ἦτον ὁ μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ Ἀλῆ Πατσᾶ πόλεμος, διότι οἱ μὲν ὀθωμανοὶ εἶχον νὰ ἀντιπολεμήσωσι μετ' ἀγρομήτων ἡρώων, οἱ δὲ Σουλιῶται κατὰ τρομερῶν ὀχυρωμάτων ἀνεγερθέντων ὁλόγυρα τῆς Πατρίδος των, ὡς τὸ μέγα Κινεζικὸν τεῖχος, καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς εὐρισκομένου ἀπείρου πλήθους στρατοῦ καὶ πολεμεφοδίων. Ἀλλὰ, μολονότι οἱ φρουροὶ οὗτοι φοβούμενοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθουν καὶ ν' ἀπομακρυνθῶσι τῶν ὀχυρωμάτων, ἐν τούτοις καὶ ἐντὸς τῶν φρουρίων διαμένοντας διετηροῦσαν τὴν πολιρκίαν, διότι διὰ μέσου τῶν φρουρῶν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ διέλθουν οἱ Σουλιῶται πρὸς μετακόμισιν τῶν τροφῶν, πολεμεφοδίων καὶ λοιπῶν· τούτου ἕνεκα ἦτον ἠναγκασμένοι νὰ μάχωνται πᾶσαν ἡμέραν μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ ἐφορμήσωσι κατ' αὐτῶν, ὅταν τοὺς ἔφρατταν τὴν ὁδόν, καὶ νὰ πατήσωσιν ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν διὰ νὰ διέλθουν μετὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτοὺς· τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινεν εἰς τε τὴν εἰσόδον, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐξόδον. Οἱ ἐχθροὶ καταφοβισμένοι ἀπὸ τὰς ἀνάγκας αὐτὰς

πρωτοβόλας ἔφευγαν καὶ ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν ἀρχηγῶν καὶ μετέβαιναν εἰς τὰς πατρίδας των, ὁ τύραννος ὁμῶς ἀνενέωνε τὰς δυνάμεις καὶ διετηροῦσε τὴν πολιορκίαν, ἣτις διήρκεσεν ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος μετὰ μεγίστης θυσίας τῶν στρατευμάτων τοῦ τυράννου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Σουλιώτας δὲν ἔφερεν ὀλίγας δυσκολίας καὶ κινδύνους ἐξ αἰτίας τῆς ὑστερήσεως τῶν τροφῶν, διότι πολλοὶ ἔζων μὲ μόνον ἀγριόχλαδα· ἀλλὰ καὶ μόλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας εἶχον προκρίνει κάλλιον τὸν ἔντιμον θάνατον παρὰ τὴν ἄτιμον δουλείαν.

Ἀμφοτέρων τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν ἡ ἀπόφασις ἦτον σταθερά καὶ ἀμετάτρεπτος, ἀπροσδόκητον ὁμῶς συμβεβηκὸς ἐβίβασε τὸν ἐχθρὸν νὰ προτείνη εἰς τοὺς Σουλιώτας συνθήκην εἰρήνης ἐκ τῆς ἀκολούθου περιστάσεως.

Ἐκτὸς τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶ Βεζύρη τοῦ Ἀβλῶνος (Ἀλῶνια Βαλεσί), ἐδρεύοντος εἰς Μπεράτι, ὅστις ἀνέκαθεν ἦτον ἐχθρὸς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, προστετέθησαν καὶ ἄλλοι νέοι ἐχθροὶ· οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ Κοστρασλίδες μπέιδες καὶ ὁ Βελλῆ μπεϊ Πρεμέτης, οἵτινες γενόμενοι σύμμαχοι τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶ ἐρρίθισαν εἰς τὸ Πρεμέτι καὶ ἔγειναν κύριοι τῆς πόλεως ταύτης. Προσέτι ἅπαντες οὗτοι συνεννοήθησαν καὶ μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ τοῦ Δελφίνου καὶ τῶν Ἰζάμηδων καὶ ἐκηρύχθησαν ἅπαντες ἐχθροὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εὐρεθεὶς αἰφνιδίως ἀπέναντι τοσούτων ἐχθρῶν ἐσκέφθη νὰ κλείσῃ μίαν τῶν ἀνοιχθεισῶν τούτων πληγῶν, μάλιστα δὲ ἀπεφάσισε νὰ κλείσῃ τὴν κυριωτέραν, ἣτις ἦτο τοῦ Σουλίου, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ ἀποστατήσαντας ἀλβανοὺς ἐπρότεινε λοιπὸν τὴν εἰρήνην. Οἱ Σουλιῶται εἶχον σπουδαίως καλῶς πλέον τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ βεβαίως εἰς ἄλλην περιστάσιν οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἤθελε δώσουν εἰς τὰς προτάσεις του, ἀλλ' εἰς τὴν μεγίστην ἀνάγκην, εἰς ἣν εὐρίσκοντο ἕνεκα τῆς ἐντελοῦς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων νιμώττοντες οἱ ἄνθρωποι ἔζων μὲ τὰ χόρτα καὶ ἀγριόχλαδα, εἶχαν γένει ὡς πελετοί· διὸ παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὡς σωτηριῶδεις καὶ ἐκ θύρας προνοίας.

Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἦτον ὡς ἀκολούθως· νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα τῶν ἐγκριτωτέρων καὶ φρονιμοτέρων ἀρχηγῶν τῆς πατρίδος τῶν καὶ νὰ τὸν ἀποστείλωσι μετὰ πληρεξουσιότητος εἰς Ἰωάννινα, ὅπως μετ' αὐτοῦ συνθηκολογήσῃ περὶ παντὸς ἀντικειμένου, ἀφροδῶντος· τὰ δὲ διαμαχόμενα ταῦτα μέρη, προσέθηκε δὲ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὅτι πρὸς τοιαύτην συνθηκολόγησιν ἀρμόδιον ἐθεώρει τὸν Γεροκουτσονίκαν.

Συνήθηκα τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φάρας Γερντος Κουτσονίκα.

Οἱ Σουλιῶται συνελθόντες εἰς Συνέλευσιν ἐξέλεξαν γενικὸν πληρεξούσιον τῶν τὸν Γεροκουτσονίκαν, ὅστις εἰς τὴν Συνέλευσιν ἠρώτησε τρεῖς τῶν πατριωτῶν του, ἐὰν ἴναι μὲ τὴν κοινὴν θέλησιν τῶν πατριωτῶν του, διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους· ἅπαντες δὲ ἀνέστησαν καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἀπήντησαν· «νὰ ὑπάγῃς, Γέροντα, σὺ εἶσαι ἓνας πατήρ μας καὶ ἔχομεν ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ σοῦ διδομεν ὅλην τὴν πληρεξουσιότητα, διὰ νὰ πράξῃς, ὅπως ἡ φρόνησίς σου σὲ ὁδηγήσῃ, καὶ νὰ σώσῃς τὴν πατρίδα ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον». «Μίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν, τοῦ προσέθηκεν, καὶ αὕτη εἶναι, ὅπου φοβούμεθα, μὴ πάθῃ τι ἡ ζωὴ σου, ὅτι γνωρίζομεν τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ καὶ ἡ πατρίς μας δύναται νὰ χάσῃ ἓνα τῶν καλίων πατριωτῶν τῆς». Αὐτὸς δὲ τοῖς εἶπε· «τέκνα μου, κατὰ τοῦτο νὰ μὴν ἔχετε οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, διότι τὴν ζωὴν μου τὴν χρεωστώ εἰς τὴν πατρίδα καὶ μάλιστα γέροντων, καὶ προσέτι ἔχω καλὰ τέκνα, ὅτινα δύνανται καὶ νὰ ἐκδικηθῶσι δι' ἐμὲ καὶ νὰ μὲ ἀντικαταστήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα».

Συνωδευμένος λοιπὸν ὁ Κουτσονίκας ἀπὸ δεκαπέντε πατριώτας, ἀνεχώρησε διὰ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἀνυπομόνως ἐπεριμένετο ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ· ἡ εἰσοδος τοῦ Κουτσονίκα ἐν τοῖς Ἰωαννίνοις ἔκαμε κρότον, διότι ἅπας ὁ στρατὸς καὶ ὁ λαὸς ἔτρεχαν νὰ ἴδωσιν ἓνα τῶν ἡρώων τοῦ Σουλίου, καὶ οἱ μὲν χριστιανοὶ ἔτρεχαν μετ' εὐχαριστήσεως νὰ ἴδωσιν ἓνα τῶν ὑπε-

ρίσπιστων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐλθόντα νὰ συν-
θηκολογήσῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης μικρᾶς φυλῆς μὲ ἓνα τῶν
ἰσχυροτέρων ὀθωμανικῶν ἡγεμόνων τῆς Ἡπείρου, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ
καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν ὀλιγωτέραν περιέργειαν, ὅπως θεωρήσωσιν
ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα μόνον τοῖς ἐπρο-
ξένησε τρόπον καὶ τὸ, ὁποῖον πολλάκις εἰς τὸν ὕπνον εἶδον καὶ
ἐτρόμαξαν.

Μετὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ λοιπὸν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς
τὴν ἐδέχθη εἰς τὴν αὐλὴν του, καὶ διὰ νὰ κάμῃ εἰς αὐτὸν πε-
ρισσότεραν περιποίησιν ἐπροσποιήθη ὅτι ἐξήρχετο ἀπὸ ἄλλο δω-
μάτιον καὶ εὐρέθη ὁρθῶς, διότι οἱ ὀθωμανοὶ Βεζῦραι δὲν προ-
σηκώνονται εἰς οὐδὲνα, ἐκτὸς εἰς ἡγεμόνας ὁμοίους καὶ τοὺς ξέ-
νους πρέσβεις, εἰς τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται τὸν τρόπον αὐτὸν
τοῦ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ δωματίου εἰς δωμάτιον. Ἐναγκαλισθέντες δὲ
ἡσπᾶσθησαν ἀλλήλους κατὰ τὸ ἡπειρωτικὸν ἔθιμον, ὡς ἴσος πρὸς
ἴσον, καὶ ἄφρῳ ἐκάθησαν προσέφεραν εἰς ἀμφοτέρους τὸν καφέ.
Μετὰ τὰς περιποιήσεις αὐτὰς εἶπεν εἰς τὸν γεροκουτσονίκαν ὁ
Ἀλῆ Πασσᾶς διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κονάκι του, ὅπως ἀναπαυθῇ,
τὸ ὁποῖον εἶχε προσδιορισμένον εἰς τὴν Μητρόπολιν εἰς τὴν κα-
τοικίαν τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ τὴν ἐπιούσαν, τῷ εἶπεν, πάλιν ἀν-
ταμώνονται. Μετέβη λοιπὸν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ἀρχιερέως
καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τὸν ὠδήγησαν
εἰς τὸν μαμπέ ὄντᾶ (ιδιαιτέρον δωμάτιον), τοῦ Πασσᾶ. Ἐν-
ταῦθα ἦλθον εἰς συνομιλίαν καὶ ἐξηγήσεις καὶ ἐν συντόμῳ ἐσυν-
θηκολόγησαν ὑπὸ τοὺς ἐπομένους ὅρους.

Α΄.) Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὑπόσχεται νὰ ἔχῃ φίλους καὶ ἐχθροὺς,
τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Σουλιωτῶν καὶ νὰ παρέχῃ εἰς αὐ-
τοὺς, ὅσα ἀνέκαθεν εἶχαν δικαιώματα ἀπὸ τὰς γειτονικὰς ἐπαρ-
χίας· προσέτι ἀφίνει ἐλευθέρους αὐτοὺς νὰ ἐξουσιάζουν ὅλην τὴν
ἐπαρχίαν μὲ τὰ ἀνέκαθεν ἀνεγνωρισμένα ὄρια, χωρὶς νὰ δύνα-
ται κἀνεὶς νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν παραμικρὰν ἀπαίτησιν· προσέτι οἱ
Σουλιῶται θέλουν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπορεύωνται, ἀγορά-
ζοντες τροφὰς καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ὅλας τὰς
ἐπαρχίας τὰς ὑποκειμένας εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Β'.) Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Σαρτίων (ὄρκων) τοῦ τε Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τοῦ Κουτσουνίκα πρὸς διατήρησιν τῶν συνθηκολογημένων, ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὑπόσχεται νὰ ἐκδώσῃ ἀμέσως διαταγὰς διὰ νὰ ἀποσυρθῶσι τὰ στρατεύματα ὅλα καὶ αἱ φρουραὶ ἀπὸ ὅλας τὰς κατεχομένας ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ θέσεις καὶ χωρία, ἐκτὸς τοῦ χωρίου Μπογόρτζας, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ μικράν τινα δύναμιν.

Γ'.) Ἐπίσης ὑπόσχεται ὁ Γεροκουτσονίκας, ὡς πληρεξούσιος τῶν Σουλιωτῶν, νὰ θεωρῇ τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὡς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Σουλιωτῶν· λαβὼν δὲ ἀνάγκην ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς στρατολογίας θέλει ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ λάβῃ ὅσους ἐκ τῶν Σουλιωτῶν θιλήσουν νὰ στρατολογηθῶσι καὶ ὑπάγουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ πλησίον τῶν ὀρίων αὐτῶν, πρὸς τοὺς ὁποῖους θέλει πληρῶνεται διπλάσιος μισθοῦ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὃν λαμβάνουν οἱ ὀθωμανοί.

Αὗτοί ἦσαν οἱ ὅροι τῆς συνθήκης μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῶν Σουλιωτῶν, ἧτις καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος φέρει τὸ καύχημα, διότι μία τοιαύτη μικρὰ πολιτεία ἐλευθερίων ἑλλήνων ὑπεχρέωσε τὸν τρομερὸν αὐτὸν τύραννον, ταπεινωθείσης τῆς ὑπεροψίας του, νὰ παραδεχθῇ συνθηκολόγησιν ὡς ἴσος πρὸς ἴσον.

Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις καὶ τὰς προφορικὰς ταύτας ὑποσχέσεις ἦλθαν εἰς τὰ Σάρτια (ὄρκους) ἧτις ἐγένετο ὡς ἀκολούθως. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, διὰ νὰ πείσῃ τὸν Κουτσουνίκαν περὶ τῆς ἀληθοῦς διατηρήσεως τῆς συνθήκης ἐσηκώθη καὶ ἤνοιξεν ἀρμάριον ἐξ οὗ εὗγαλεν ἓνα πολύτιμον χρυσοῦν σταυρὸν, ἐκ τοῦ ὁποῖου εὗγαλεν ἓν τεμάχιον τιμίου ξύλου, καὶ ἀποτανθεὶς πρὸς τὸν Γεροκουτσονίκα τὸν ἠρώτησεν ἔαν τὸ γνωρίζῃ, τί πρᾶγμα εἶναι αὐτό· ὁ δὲ γέρων τῷ εἶπεν ὅτι καλῶς γνωρίζει, ὅτι αὐτὸς ὁ σταυρὸς εἶναι τῆς θρησκείας του, ἀλλ' ἂν ᾖ μέρος τοῦ τιμίου ξύλου ἡ δχι, τοῦτο δὲν τὸ ἤξεύρει. Ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς τοῦ εἶπεν ὅτι πραγματικῶς τοιοῦτον εἶναι καὶ, « Θὰ σοῦ εἶπω πόθεν τὸ ἔχω, προσέθηκεν· ὅταν οἱ Ἀλβανοὶ εὗρίσκοντο εἰς τὸν Μωριά καὶ ἐπάτησαν καὶ ἐλεηλίκτησαν τὸ Μέγα Σπήλαιον, ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆραν αὐ-

τόν τόν σταυρόν, διωχθέντες δὲ ἀπὸ τὸν Μουσταχάν ἤλθον εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ μετέφερον μαζὺ καὶ αὐτόν. Ἐγὼ εἰς ἓνα πόλεμον, ὅπου ἔκμα με τοὺς Τζάμηδες καὶ τοὺς χάλασα, τοὺς εὗρον καὶ αὐτόν τόν σταυρόν καὶ τοὺς τὸν ἐπῆρα, τὸν ὅποιον καὶ ἐγὼ ὑπολήπτομαι, καὶ μὴν ἀμφιστάλλης ποτῶς, διότι βεβαίως εἶναι τίμιον ξύλον. Λοιπὸν ἐσὺ θὰ ὀρκισθῇς εἰς τὸν σταυρόν αὐτόν, καὶ ἐγὼ θὰ ὀρκισθῶ εἰς τὸ Κελιὰ Μουλάχη (Κουράνιον) », τὸ ὅπῃον χρυσοδεμένον ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν Κουτσουνίκαν. Ὀρκισθέντες δὲ ἀμφότεροι περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν συμπεφωνημένων ἦλθαν καὶ εἰς ἄλλας ἐξηγήσεις.

Ὁ Κουτσουνίκας εἶπεν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ.

— Δύνανταί τινες τῶν πατριωτῶν μας ἢ ἐκ τῶν ξένων, οἵτινες προσωρινῶς διαμένουν εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ χάμουν ἀταξίαν τινὰ ἐν τοῖς μεθορίοις καὶ μολονότι οὐδεμίαν τῶν τοιούτων ἀταξιῶν θέλομεν ἀφήσει ἀτιμώρητον, τὰ τοιαῦτα ὅμως δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς παραβίασις τῆς συνθήκης.

— Ὄχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, οὐδέποτε θέλω θεωρήσει ὡς παραβίασιν συνθήκης, ἀταξίαν γενομένην παρὰ δέκα, εἴκοσι, ἢ καὶ πεντήκοντα ἀνθρώπων· παραβίασιν συνθήκης θέλω νομίσει, ὅταν ὑμεῖς οἱ Καπεταναῖοι ἢ τὰ τέκνα ὑμῶν συντρέξετε καὶ βοηθήσετε τοὺς ἐχθρούς μου καὶ μὲ πολεμήσητε.

Παραδεχτῶν γενομένων ὅλων των προτάσεων καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας ἐξηγήσεις, παρέδωκεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ τοὺς δώδεκα ὁμήρους, οὓς πρὸ καιροῦ εἶχε λάβει ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας καὶ τοὺς εἶχε φυλακισμένους, τοὺς ὁποίους παραλαβὼν ὁ Κουτσουνίκας ἀνεχώρησε διὰ τὴν πατρίδα του· ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς παραχρῆμα διέταξε καὶ ἀπεσύρθησαν ὅλοι οἱ στρατοὶ καὶ αἱ φρουραὶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σουλίου, ἐκτὸς τῆς εἰς τὴν Μπογὸρτζα διαμενούσης φρουρᾶς κατὰ τὴν συνθήκην.

Ὁ Κουτσουνίκας ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὴν μεγαλειτέραν ὑποδοχὴν καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν, ὅπου τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· ἔζων δὲ ἅπαντες ἐν ἀναίσει, ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὰ καλὰ, ἅτινα ἡ συνθήκη τοῖς ἐχορηγοῦσεν, ἐμπορευόμενοι εἰς ὅλκας τὰς γειτονικάς

ἐπαρχίας ἐλευθέρως καὶ εὐλογοῦντες καὶ τὸν συνεργὸν τῆς συνθήκης Κουτσονίκην.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ πρὶν ἔτι συνθηκολογήτη μὲ τοὺς Σουλιώτας, εἶχε μεταχειρισθῇ ὅλα τὰ μέσα τῶν δωροδοκίων καὶ τῆς διαφθορᾶς καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῶν ἐχθρῶν τοῦ τὸν Βελίμπεϊ Περμέτην, ἄνθρωπον πολλὰ ἰσχυρὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Δαγλῆς· τοὺς δὲ Κοστρατλίδες μπεΐδες πολεμήσας κατέστρεψεν, ὥστε ἡ πλάστιγξ ἐκλινεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁφελούμενος λοιπὸν ὑπὸ τῆς εὐνοϊκῆς περιστάσεως ταύτης, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν καὶ τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ τοῦ Δελβίνου καὶ τῶν Τζάμιδων, οἵτινες ἰδόντες ὅτι ἅπασαι αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διευθύνονται ἐναντίον των ἐτρόμαξαν, καὶ μάλιστα, ἀφοῦ εἶχαν ἐσθαιωθῇ ὅτι οἱ Σουλιῶται εἶχον συνθηκολογήσῃ καὶ ἔμειναν οὐδέτεροι. Σκεφθέντες λοιπὸν μεταξύ των ἀπεφάσισαν νὰ ἐξαποστείλωσι πρεσβεΐαν εἰς τὸ Σούλι, διὰ τῆς ὁποίας νὰ παρακαλέσουν τοὺς Σουλιώτας, ὅπως ἀθειήσουν τὴν συνθήκην καὶ ἐνωθῶν μὲ αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὡς κοινοῦ ἐχθροῦ. Φθάσαντες οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ παρυσιασθέντες εἰς τοὺς Σουλιώτας, ἐπρότειναν εἰς αὐτοὺς τὴν γενικὴν ἑνωσιν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλ' αὐτοὶ δὲν παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις των, εἰπόντες εἰς αὐτοὺς, ὅτι « ἐνῷ ἡμεῖς ἐπολεμούσαμεν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὑμεῖς οὐχὶ μόνον δὲν μᾶς ἐδόσατε οὐδεμίαν βοήθειαν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἤλθατε εἰς βοήθειαν τοῦ ἐχθροῦ καὶ μᾶς ἐπολεμήσατε καὶ μᾶς ἐφέρατε εἰς τὸν ἔχρατον κίνδυνον, ὥστε καὶ ἡμεῖς τώρα, δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν οὐδεμίαν συνδρομὴν, καθότι ἔχομεν συνθήκην μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ παραβάται τῶν ὀρκων μας δὲν γινόμεθα ». Οὕτως ἀποπεμφθέντες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

Ὁ πόλεμος μετὰ τοῦ Δελβίνου, τῶν Τζάμιδων καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐξηκολούθει· εἰς αὐτὸν δὲ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχε κάμει μεγάλους προόδους. Οἱ Σουλιῶται ἐπὶ δύο περίπου ἔτη ἡσύχαζον καὶ ἦσαν εὐτυχεῖς.

Ὁ ἡγεμὼν τοῦ Δελβίνου Μουσταφᾶ Πασσᾶς καὶ οἱ πρόκριτοι ἀγάδες τῆς Τζαμουριάς καταφοβήντες εἰς τὴν πρόοδον τοῦ

Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ θεωροῦντες προφανῆ τὸν ἑαυτῶν κίνδυνον, ἀπεφάτισαν νὰ ἐξαποστείλουν καὶ δευτέραν Πρεσβείαν εἰς τοὺς Σουλιώτας, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξέλεξαν καὶ ἔστειλαν ἐπιτηδεῖους ἀνθρώπους, οἵτινες διὰ τῆς εὐγλωττίας των καὶ διὰ τῶν χρηματικῶν μέσων, τὰ ὅποια τοῖς ἐχορήγησαν, ἐκ 30 χιλιάδων γροσίων, νὰ δυνηθῶσι νὰ τοὺς καταπέισουν διὰ νὰ ἀ-
 θετήσουν τὴν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ συνθήκην καὶ νὰ ἐπέλθουν εἰς βοήθειαν αὐτῶν· προσέτι τοῖς ἔδωσαν πληρεξουσιότητα νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ ἄλλας γειτονικάς ὠφελείας. Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι φθάσαντες εἰς τὸ Σούλι ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν γερόντων καὶ ἐμεταχειρίσθησαν ὅλην τὴν εὐγλωττίαν διὰ νὰ παραστήσουν εἰς τοὺς Σουλιώτας, ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς βιασθεὶς ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐσυνθιχολόγησε μὲ αὐτοὺς καὶ ὅτι παρελθούσης ταύτης θὰ τὴν ἀθετήσῃ καὶ ὡς φύσει ἄπιστος, θὰ ἐκτρατεύτῃ ἐναντίον των διὰ πλειοτέρας ἰσχύος, καὶ δυνάμεως. « Εἶναι καιρὸς λοιπὸν ἤδη, τοῖς ἔλεγαν, ὅτε ἔχει πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς ἐχθροὺς, νὰ ἐπιέσωμεν κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν πολεμήσωμεν ἀθρόως, ὅπως τὸν καταστρέψωμεν· διότι, ἐὰν ἐν μέρος ἀδιαφορῇ, οὗτος ὠφελεῖται τῆς περιστάσεως καὶ καταστρέφει τὸ ἕτερον καὶ ἀκολούθως ἐπιστρέφει εἰς τὸ πρῶτον καὶ τὰ λοιπά».

Ἡ συνέλευσις τῶν γερόντων καὶ τῆς κοινότητος ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ καὶ τῶν Ἱζάμιδων καὶ διέταξαν τοὺς ἀπεσταλμένους ν' ἀναχωρήσωσι παρευθὺς· οἱ ἀπεσταλμένοι, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθησαν ἐπιτήμως νὰ πείσουν τοὺς Σουλιώτας εἰς ἀθέτησιν τῆς μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ συνθήκης, ἤρχισαν νὰ ζητοῦν ἰδιαιτέραν συνδρομὴν καὶ προσέπεσαν μετὰ δακρύων εἰς τοὺς καπεταναίους, ὅπως δώσωσιν ἰδιαιτέραν συνδρομὴν πρὸς τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτῶν φίλους Ἱζάμηδες, πάσχοντας καὶ εὕρισκομένους εἰς κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη συνδρομὴ ἦτο ῥητῶς ἀπηγορευμένη ὑπὸ τῆς συνθήκης. Αἱ παρακλήσεις αὗται τῶν Ἱζάμιδων ἐπείσαν ἓνα δῶν τῶν καπεταναίων τοῦ Σουλίου διὰ νὰ ἐπέλθουν εἰς βοήθειαν τῶν Ἱζάμιδων· ὁ Κουτσονίκας μαθὼν τοῦτο ἀντέστη τρομερὰ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν

πατριωτῶν τούτων, λέγων, ὅτι ἡ πράξις αὕτη ἀντιβαίνει εἰς τὴν συνθήκην καὶ εἰς τοὺς δεδομένους ὅρκους, τοὺς ὁποίους ἀνέκαθεν ἡ πατρίς διατῆρει καὶ εἰς οὐδεμίαν περιστάσιν ἠθέτησε τὰς ὑποσχέσεις τῆς ἡ ἀπίστησε, καὶ ὅτι ἡ πράξις αὕτη θὰ ἐπιφέρῃ τὸν ὀλεθρον εἰς τὴν πατρίδα. « Ἐλπίζω, προσέθηκε, ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὀρκισθεὶς θὰ διατηρήσῃ πιστῶς τὴν συνθήκην ταύτην, διότι εἶναι καθαρὸς Μουσουλμάνος καὶ σπανίως ὀρκίζεται εἰς τὸ κιτάπι του· ὅταν ὅμως ὀρκισθῇ ἐπ' αὐτοῦ, διατῆρει τὰς ὑποσχέσεις του· ἀλλ' ἐὰν ἀτυχῶς φανῇ καὶ πάλιν ἄπιστος, ὡς οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης των θέλουν νὰ μᾶς τὸ βεβαιώσουν, τότε πλέον θὰ ἔχωμεν τὸν Θεὸν βοηθὸν καὶ στηρικτὴν, ὅστις βεβαίως θὰ τιμωρήσῃ τὸν παραβάτην καὶ ἐπίορκον». Τὰς πατριωτικὰς ταύτας προτροπὰς τοῦ Κουτζινίκα νοοῦσα καλῶς ἡ πατρίς, ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν δικτήρησιν τῆς συνθήκης· αἱ χολακείαι ὅμως τῶν Τζάμηδων καὶ ἡ δόσις τῶν χρημάτων, ἔκαμαν εἰς τοὺς ἀνωτέρω περισσοτέραν ἐνέργειαν, παρὰ αἱ παραινέσεις τοῦ Κουτσονίκα καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς πατρίδος. Ἀπειθήσας λοιπὸν εἰς τὴν πατρίδα ὁ Φῶτος Τζαβέλας καὶ ἄλλοις τις Κολιοδημήτρης παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς ὀθωμανοὺς Τζάμηδες 30 χιλιάδας γρόσια, δώσαντες πρὸς τοῦτο ὁμήρους τὸν Ζυγούρη Τζαβέλλα καὶ ἄλλους πέντε· παρέλαβαν δὲ 150 ἄνδρας ὁ Φῶτος καὶ ὁ Κολιοδημήτρης καὶ ἀπῆλθαν εἰς βοήθειαν τῶν Τζάμιδων.

Μολοντί ἡ κοινότης τῆς ἐπαρχίας ἐκατηγόρησε τὴν πράξιν ταύτην, ὡς παράνομον, καὶ δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν παράβασιν ταύτην ἐκτὸς τινῶν, μολοντοῦτο ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τὴν ἐθεώρησεν ὡς τελείαν συνθήκης παράβασιν καὶ ἔγραψε μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κουτζινίκα παραπονούμενος πικρῶς διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλὰ κἀνὲν κίνημα εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἔκαμε κατ' αὐτῶν.

Ἐπανάληψις τοῦ πολέμου τῶν Σουλιωτῶν
μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Οἱ ἀπελθόντες πρὸς βοήθειαν τῶν Τζάμηδων Σουλιῶται, ἂν καὶ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, μολοντοῦτο ὡς ἐκ τῆς ἀτομικῆς βαρύ-

τητος, ἔδωσαν μεγάλην βοήθειαν εἰς αὐτούς, διότι εἰς πολ-
λὰς μάχας ἐνίκησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ
ἔλαβον διάφορα λάφυρα ἀπὸ αὐτούς· ἀκολούθως ἐπέστρεψαν εἰς
τὴν πατρίδα φορτωμένοι ὑπὸ λαφύρων καὶ δώρων ἀπὸ τῶν
Τζάμηδων, οἵτινες τοὺς ἐφιλοδώρησαν διὰ νὰ προσελκύσωσι καὶ
τοὺς ἄλλους. Καὶ πραγματικῶς οἱ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς Τζα-
μουργιάς Σουλιῶται ἐπαρακινουῦσαν ἅπαντας νὰ λάβουν μέρος
εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Τζάμηδων καὶ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασ-
σᾶ, διηγούμενοι εἰς αὐτοὺς τὰς κατ' αὐτοῦ νίκας καὶ ἐπιδει-
κνύοντες τὰ λάφυρα καὶ τὰ δῶρα· ὁ Κουτζονίκας καὶ πάλιν ἀντέ-
στη καὶ ἅπαντες οἱ εὐφρονοῦντες παριστάνοντες εἰς αὐτοὺς εἰς
ποιάν ὀλεθρίαν θέσιν ἔθετον τὴν πατρίδα καὶ τὰς οἰκογενείας των·
ἡ ὀλέθριος ὁμως διαφορὰ τῶν εἰσβολῶν τῶν χρημάτων καὶ τῶν
λαφύρων εἰς τὴν πατρίδα εἶχεν εἰσχωρήσει τόσον, ὥστε εἶχον δια-
φθαρῇ οἱ περισσότεροι καὶ πλεον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἰσχύσῃ ὁ
ὀρθὸς λόγος, ὁ πατριωτισμὸς κοὶ ἡ συμβουλὴ τῶν ἀρχηγῶν. Τού-
του ἕνεκα δὲν ἐτάθη δυνατὸν ν' ἀναχαιτισθῶσιν, ἀλλ' ἔλαβον οἱ
πλείονες μέρος ὑπὲρ τῶν Τζάμηδων καὶ τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ
Πασσᾶ πολέμου.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἰδὼν ὅτι οἱ τζάμιδες ραδιοσυγχοῦντες ἐπέ-
συναν καὶ τοὺς Σουλιώτας πρὸς βοήθειάν των, συνεχέντρωσεν ὁ-
λας τὰς δυνάμεις του καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν τζάμηδων, τοὺς
ὁποίους νίκησας εἰς διαφόρους μάχας καθυπέταξεν ἐντελῶς. Οὐ-
τοι δὲ ὑποταχθέντες παρέδωσαν εἰς τὴν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν Ζυ-
γούρην Τζαβέλαν καὶ λοιποὺς ἡγήτους τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ὁ-
ποίους ἀπέστειλεν εἰς Ἰωάννινα.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Τζάμηδων ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἔστρεψε
καὶ πάλιν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ προκατέλαβε πά-
σας τὰς θέσεις καὶ τὰ ὀχυρώματα, καὶ ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπι-
τεθῇ κατ' αὐτῶν μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἔφθασαν πρὸς αὐτὸν
δικταγαὶ Σουλτανικαί, διὰ τῶν ὁποίων ἐπροσκαλεῖτο νὰ μεταβῇ
εἰς τὸ κέντρον τῆς Ρούμελης μετὰ δυνάμει· διὰ σπουδαία συμ-
βάντα τῆς αὐτοκρατορίας, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον
σχηματισθῇ μεγάλα σώματα ἱππέων ἀνταρτῶν, ὀνομαζομένων

Χαϊτάδων, συγκειμένων ἐκ τεσσάρων χιλιάδων καὶ ἑτι πλεόν, οἵτινες διέτρεχον λεηλατοῦντες καὶ φορολογοῦντες ὅλην τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὅλας τὰς ἐπαρχίας αὐτῆς καὶ τῆς Θράκης, τοὺς ὁποίους μὴ δυνθεῖσα νὰ ὑποτάξῃ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου προσέτρεξεν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν διατάττουσα αὐτὸν νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν· προσέφερε δὲ ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸ μεγάλο Βεζυράτο τῆς Ῥούμελης, ἐγκαταστήσας αὐτὸν Ῥούμελη Βαλεσῆ. Παραδεχθεὶς ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἐξῆλθε τῆς Ἡπείρου μετὰ 15 χιλιάδων στρατιωτῶν καὶ μετέβη εἰς τὴν Σόφιαν, πρωτεύουσαν τοῦ Μπεϊλέρ-μπεϊ τῆς Ῥούμελης, ἀφῆσας εἰς τὴν Ἡπειρον τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Μουχτάρ Πασσᾶ καὶ Βελῆ Πασσᾶ. Πρὶν δὲ ἀναχωρήσῃ ἐφωδίασεν ὅλας τὰς κατεχομένας παρ' αὐτοῦ θέσεις τοῦ Σουλίου μὲ τοὺς ἀναγκαίους στρατοὺς καὶ τὰ δι' αὐτοὺς ἐφόδια, ὅπως ἐξακολουθήσωσι νὰ μάχωνται μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν πολιορκίαν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του (*).

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐξακολουθοῦσαν μετὰ ζήλου τὸν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἤρχισαν ἐκ νέου νέαν καὶ γενναίαν ἀντίστασιν καὶ μαχόμενοι καθεκᾶσθην μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν τούτων, τοὺς κατεδίωκον μέχρι τῶν ὄχυρωμάτων των· πολλάκις δὲ ἐφωρμοῦσαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν φρουρίων καὶ κατέσφαζον τοὺς φρουροὺς των αὐτοὺς καὶ ἠνάγκαζον τοὺς λοιποὺς νὰ μὴν ἐξέλθουν ἀπὸ αὐτά.

Οἱ Πασσαδες ἐφρόντιζαν νὰ στέλλωσιν ἐξ Ἰωαννίνων ἐκ νέου νέας δυνάμεις καὶ νὰ πολυπλασιάζουν τὸν στρατὸν, ὅπως διὰ τῆς πληθύος δυνηθοῦν νὰ ἀντιβῶσιν εἰς τὴν γενναϊότητα τῶν ἀντιπάλων των· οἱ δὲ Σουλιῶται τὴν ἔλλειψιν τῶν χονδρῶν πυ-

(*) Τῷ 1794 ἠγέρθησαν οἱ Χαϊτάδες, ἄγρια σίφη τῶν Βουλγαρο-τούρκων, οἱ ὅποιοι κατηφάνισαν τὴν Θράκην καὶ ἐφοβέρισαν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀκολούθως ἐπῆλθεν ἡ ἀποστασία τοῦ Πασθαντζόγλου εἰς Βιδίνιον.

ρυσόλων καὶ τὴν ἀνισότητά τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀνεπλήρουν διὰ τῆς τολμῆς καὶ καρτεροψυχίας των.

Μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινός ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς κατατροπῶσας τοὺς ἀντάρτας καὶ ὑποτάξας αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰωάννινα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐδιώρισε τοπάρχας καθ' ὅλην τὴν μεγάλην ταύτην ἡγεμονίαν, ἐδιώρισε δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας καὶ πολλοὺς τῶν προσκυνησάντων ἀνταρτῶν.

Ἀνχωρήσεις τοῦ Φώτῳ Τζαβέλα εἰς Ἰωάννινα,
εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ.

Οἱ Σουλιῶται πρὶν ἔλθῃ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχον συνίλθῃ εἰς συνέλευσιν καὶ λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἐκ τῆς καταπατήσεως τῆς συνθήκης προελθόντα εἰς τὴν πατρίδα των ἀποτελείσματα, τῆς ὁποίας πρωταίτιος ἦτον ὁ Τζαβέλας, ἀπεφάσισαν ὅπως αὐτὸς ἀποσυρθῇ τῆς πατρίδος ἐπὶ τινα καιρὸν καὶ ὡς τόπον διαμονῆς ἐπροσδιώρισαν τὴν Πάργαν, μεχρικοῦ ἰδῶσι πῶς θὰ ἐπέλθουν τὰ πράγματα· ἡ ἐξορία αὕτη τοῦ Τζαβέλα δὲν ἐγένετο πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλὰ διὰ νὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ πατρίς, τῆς ὁποίας τὴν διαταγὴν παρήκουσεν· ὁ Τζαβέλας δὲ καὶ πάλιν παρήκουσε τὴν διαταγὴν τῆς πατρίδος καὶ ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Πάργαν προσωρινῶς, ὅπου εἶχεν ἀποφασίσῃ ἡ πατρίς, θέσας πῦρ εἰς τὴν ἐν Σουλίῳ οἰκίαν του τὴν ἔκαυσε, καὶ ἀντὶ τῆς Πάργας μετέβη εἰς τὸ Μαργαρίτι, ὅπου ἐμεινεν ὀλίγον καιρὸν, καὶ ἐκείθεν ἐπῆγεν εἰς Ἰωάννινα, εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ.

Οἱ Σουλιῶται καὶ ἄνευ τοῦ Βότζαρη καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν ἔχθρον μετὰβασιν τοῦ Τζαβέλα, ἐξηκολούθησαν τὸν μετὰ τοῦ ἔχθρου πόλεμον μετὰ περισσοτέρου ζήλου καὶ ἐπιτυχίας καὶ δι' αἰματηροτέρων μαχῶν ἐκατορθοῦντο τὰ ἡρωϊκώτερα ἔργα τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἐπιθέσεως· διότι, ὡς καὶ ἄλλαχού ἐρρέθη, πολιορκηθέντες ὑπὸ τοσούτων στρατευμάτων καὶ περικυκλούμενοι ὑπὸ τοιούτων φρουρίων καὶ πύργων καὶ ἠναγκαζμένοι νὰ μεταβαίνωσι διὰ μέσου αὐτῶν πρὸς συλλογὴν τροφῶν καὶ ἄλλων ἐφοδίων, ἔπρεπε πολεμοῦντες καὶ νικῶντες νὰ διέλθουν, εἰσερχόμε-

νοι καὶ ἐξερχόμενοι, ὥστε αἱ μάχαι ἐξηκολούθουν γενόμεναι ἀενάως καὶ καθεκάστην, καὶ πρὸς συντομίαν παρατρέχω ταῦτα.

Ὁ Κίτζο-Μπότζαρης εὐρισκόμενος μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς Ἰωάννινα, διὰ μέσου τοῦ φίλου του Ζελιχτάρη ἐπρότεινε εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ τὴν μετὰ τῶν Σουλιωτῶν ἀνανέωσιν τῆς συνθήκης καὶ τὴν διατήρησιν ταύτης, διότι οἱ Σουλιῶται, τῷ εἶπεν, κοινῶς ἀπεδοκίμασαν τὴν παραβίαν αὐτῆς· ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐδέχθη μὲν νὰ συνθηκολογήσῃ, ἀλλ' ὑπὸ ὄρους πλέον ἐπιβλαβεῖς εἰς τοὺς Σουλιώτας, διότι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εὕρισκετο πολιτικῶς πολὺ προωδευμένος καὶ δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖνος, ὅστις ἐσυνθηκολογοῦσε μὲ τὸν Κουτσονίκα· διὸ καὶ μεταξὺ τῶν παρ' αὐτοῦ προτεινομένων ὄρων ἦτον καὶ ἡ ἀνέγερσις πύργου τινὸς ἐντὸς τῆς πόλεως τοῦ Σουλίου, ὅστις νὰ φρουρητῇ ὑπὸ δέκα ὀθωμανῶν. Μετὰ πολλὰς αὐζητήσεις καὶ προτροπὰς παρεδέχθησαν οἱ Σουλιῶται τὴν ἀνέγερσιν Πύργου, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ τεθῇ φρουρὰ ὀθωμανῶν, διότι ἔλεγαν οὐχὶ δέκα, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἐνὸς ὀθωμανοῦ ἀκόμη φρουρὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ παραδεκτὴ. Ἐπὶ τέλους ἐσυμβιβάσθη νὰ κτισθῇ μὲν πύργος καὶ πρὸς φρουρὰν αὐτοῦ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς νὰ στείλῃ τὸν Κίτζο Μπότζαρη διὰ νὰ τὸν φρουρήσῃ, ὅστις ἀπολαμβάνει τὴν πίστιν καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ οὕτω θέλει ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις τῆς διατηρήσεως τῆς συνθήκης. Παραδεχθείσης δὲ τῆς συνθήκης ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῶν Σουλιωτῶν, ἐστάλη ὁ Κίτζο-Μπότζαρης εἰς τὸ Σούλι διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν πατριωτῶν του. Τὰς ἐνεργείας ταύτας τοῦ Βότσαρη μαθὼν ὁ Ἰζαβέλας, ὦν δὲ καὶ ἐχθρὸς ἀσπονδος αὐτοῦ, μεταβὰς, ὡς ἔρρεθη, εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὰ ὅποια ἀκολούθως μετέφερε καὶ ἅπασαν τὴν οἰκογένειάν του, ἐζήτησε καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη ὅτι ἂν τῷ δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Σούλι, θὰ κατορθώσῃ, ὥστε οἱ Σουλιῶται νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πύργου καὶ τὴν φρουρήσιν αὐτοῦ ὑπὸ ὀθωμανῶν φρουρῶν. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, ὅστις αἰτίαν ἐζήτηε ν' ἀναίρεσθαι τὴν ὑπόσχεσίν του, διότι πάντοτε ὑπώπτευεν, ὅτι διὰ τῆς φρουρήσεως τοῦ Βότσαρη, τὸ Σούλι ἔθε-

λεν ἐνισχυθῇ ἔτι πλέον, ἐμπόδισε τὴν ἀποστολὴν τῶν τεκτόνων πρὸς τὸν Βότσαρην καὶ ἐξαπέστειλε τὸν Τζαβέλαν μὲ τὰς παρ' αὐτοῦ ὑποσχέσεις τῆς παραδοχῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς. Φθάσας ὁ Τζαβέλας εἰς τὸ Σούλι μὲ τὰς νέας αὐτὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἤρχισε νὰ τοὺς προτρέπη εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτῶν, ἀλλ' οἱ πατριῶται ἐξαναστάντες κατ' αὐτοῦ ἀπεδοκίμασαν καὶ ἀπέβριψαν τὰς προτάσεις του, τὸν διέταξαν δὲ ν' ἀναχωρήσῃ τῆς πατρίδος παραχρῆμα· τοῦτ' αὐτὸ ἔπραξαν καὶ πρὸς τὸν Βότσαρην, ὅστις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τζαβέλα ἀνεχώρησε καὶ οὗτος· ὁ Τζαβέλας φθάσας εἰς Ἰωάννινα ἐδλήθη εἰς τὰς εἰρκτάς.

Οἱ Σουλιῶται μετὰ τὴν ἀποδίωξιν τοῦ Τζαβέλα καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βότσαρη ἀπεφάσισαν νὰ μὴ δεχθῶσι πλέον οὐδεμίαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ συνθήκην, ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐχθρὸς ἐδέχετο συνθηκολόγησιν ἢ ὁμιλίαν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ εἶχεν ὁμῶς πλέον τὸν ἀφανισμόν αὐτῶν.

Ὁ πόλεμος ἤρχισεν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πεισματώδης καὶ οἱ Σουλιῶται διὰ νὰ δύνανται ν' ἀνθίσουν εἰς τοῦτον ἐξαπέστειλαν τριακοσίους ἄνδρας εἰς τὰς γειτονικὰς ὀθωμανικὰς ἐπαρχίας καὶ ἤρπασαν περὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας πρόβατα ὀθωμανικὰ, τὰ ὅποια καὶ μετέφεραν εἰς τὸ Σούλι διὰ νὰ τὰ ἔχωσι πρὸς τροφὴν τῶν. Οἱ ὀθωμανοὶ ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ τῶν αὐστηρῶν διαταγῶν τοῦ Κυρίου τῶν, ἐπετίθεντο ἀεννάως κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ὅπως δυνηθῶσι νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὸ Σούλι, ἀλλ' ἀπεκρούοντο ἐκάστοτε μετὰ μεγάλης αὐτῶν φθορᾶς ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας, οἵτινες διὰ τῆς γενναιοψυχίας τῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρημάτων κατέπληττον τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἀποδείλιονταν· ἐν δὲ ἐκ τῶν τολμηρῶν ἐπιχειρημάτων ἦτον καὶ ἡ ἄλωσις τοῦ ὀχυρώματος τῆς Βίλιας ἐνεργηθεῖσα ὡς ἀκολούθως.

Ἡ ἐξ ἐφόδου ἄλωσις τοῦ φρουρίου τῆς Βίλιας.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εἶχεν ἐγερθῇ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς μέγας καὶ ὀχυρώτατος πύργος μετὰ ἐκτεταμένης περιοχῆς, ἔχων καὶ ἐφ' ἐκάστης γωνίας ἀνεγερμένους ἄλλους πύργους ὀχυροὺς, ἔχον-

τας ἐν τὸς αὐτῶν πολυπληθῆ φρουρὰν 350—400 στρατιωτῶν. Κατὰ τῆς φρουρᾶς ταύτης ἐπετέθησαν τριακόσιοι Σουλιῶται ἐξ ὄλων τῶν φυλῶν, διοικούμενοι ὑπὸ τῶν φυλάρχων, οἵτινες προσβαλόντες ἐν καιρῷ νυκτὸς τὸ ὄχυρῶμα ἤρχισαν τὴν μάχην μετὰ τῆς φρουρᾶς καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν ὄχυρωμάτων· τὴν σιγμὴν ταύτην ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς φυλάρχους εἰς πατριώτης, ὁ Μητροκόχαλης, καὶ τοῖς εἶπεν, ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ βάλῃ ὑπὸ νομον καὶ νὰ ξίψῃ ἓνα τῶν πύργων κάτω, ἀλλ' ἔχει τὴν ἀνάγκην λωστοῦ τινος σιδηροῦ ἢ χονδρῶν τμύλων καὶ ἐνὸς βαρελίου πυρίτιδος, διὰ νὰ ὑπάγῃ, ὑπὸ τὸν πύργον ἐργαζόμενος, νὰ βάλῃ τὴν πυρίτιδα καὶ νὰ κρημνίσῃ τὸν πύργον, μετὰ τὴν παρατήρησιν ὅμως, ὅτι ἐνῷ θὰ ἐργάζεται ~~θὰ~~ ἐξακολουθῇ ἀδιακόπως ἡ μάχη, διὰ νὰ μὴν ἀκούηται ὁ κρότος τῆς ἐργασίας. Οἱ ἀρχηγοὶ πεισθέντες εἰς τὸς προτάσεις τοῦ πατριώτου ἐνέδωσαν καὶ τὸν ἐξωδίασαν μετὰ τὰ ἀναγκαῖα, ὅστις πραγματικῶς ἐργασθεὶς ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς καὶ ὑπὸ τὸν κρότον τῶν πυροδόλων κατάρθρωσε ν' ἀνοίξῃ ὁπὴν τινα ἐπὶ ἐνὸς τῶν πύργων, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβησε τὴν πυρίτιδα, ἐπὶ τῆς ὁπρίας ἔβαλε τὸ πῦρ καὶ ἀνεχώρησε ὁρμακίως· γενομένης δὲ ἐκρήξεως ἐκρήμνισεν ἐν ἀρκετὸν μέρος τοῦ τείχους· πρὸς τὸ ῥῆγμα τοῦτο ὤρμησαν οἱ Σουλιῶται καὶ εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ καὶ ἤρχισαν νὰ μάχωνται μετὰ τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις πύργοις. Ἐνῷ δὲ ἐμάχοντο μετὰ τὴν φρουρὰν αὐτῶν πεισματωδῶς, ἔφθασεν ἐξώθεν ἄλλη βοήθεια ἐκ 500 ὀθωμανῶν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες βλέποντες ὅτι εὐρίσκοντο μετὰξὺ δύο πυρῶν διευμενίσθησαν καὶ οἱ μὲν ἡμίσεις ἐπολεμουν μετὰ τὴν φρουρὰν, οἱ δὲ ἐστράφησαν πρὸς τοὺς ἐξώθεν ἐλθόντας. μετὰ τῶν ὁποίων πολεμήσαντες γενναίως τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, φονεύσαντες ἐξ αὐτῶν πεντήκοντα, ἔπειτα στραφέντες καὶ πάλιν πρὸς τὴν φρουρὰν τὴν ἐπολέμουν ἅπαντες πεισματωδῶς, ἥτις τρομάξασα ἀπεσύρθη εἰς τοὺς λοιποὺς πύργους. Οἱ Σουλιῶται κατεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς αὐτοὺς εἰς τὴν φυγὴν τῶν καὶ ὤρμησαν ἀκολουθῶς καὶ εἰσῆλθον διὰ τῶν κατωγαίων ὑπὸ τοὺς πύργους, ὅπου ἔβαλαν πῦρ καὶ κατέκαυσαν καὶ τοὺς πύργους καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς φρουρὰν, καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ

μάχη αὕτη τῆς ἀλώσεως τῶν φρουρῶν τῆς Βίλλης, ἥτις διὰ μὲν τοὺς Σουλιώτας ἦτον ἡρώικωτάτη, διὰ δὲ τοῦ ὀθωμανοῦ ὀλεθριωτάτη· διότι ἐκτὸς τῶν 350 φονευθεντων, ἦτοι ὀλοκλήρου τῆς φρουρᾶς, ἐφονεύθησαν καὶ 50 ἄλλοι ἐκ τῶν ἐλθόντων ἐξώθεν πρὸς βοήθειαν, ὥστε ἐγένοντο τὸ ὅλον 400 οἱ φονευθέντες ἐχθροί. Ἡ τρομερὰ αὕτη κατὰ τῆς Βίλλης προσβολὴ καὶ ἡ ἄλωσις αὐτῆς· ἐπέφερε τὸν τρόμον εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ φήμη αὕτη διαδοθεῖσα εἰς ἅπασαν τὴν Ἠπειρον ἐπρόξενησε κρότον μέγαν· ὁ δὲ Ἀλῆ Πατᾶς μαθὼν τὴν λυπηρὰν ταύτην εἰδήσιν ἐφρηνητίασε, καὶ πάλιν ὤκωσε τὸν ἀφανισμὸν τῶν Σουλιωτῶν· διὸ διέταξε νὰ συναχθῶσι καὶ ἄλλα νέα στρατεύματα, τὰ ὅποια νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐπὶ τῶν κατεχομένων θέσεων εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σουλίου καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος πανταχόθεν μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμονῆς, ἀρχηγοὺ δὲ τῶν στρατευμάτων ἐδιώρισε τὸν Ζελιχτάρ Πόνταν, Ἰσοῦφ Ἀράπην, Ἀγροδασιάρην, Μπεκίρ Τζογαδῶρον, Μουχούρ Ντήρην, Χασάν Τσαπάρην, Ἰμπραῖμ Ντέμην καὶ ἅπαντας τοὺς καπεταναίους τῆς Ῥούμελης, ἐπὶ κεφαλῆς δ' ὅλων αὐτῶν τὸν υἱὸν τοῦ Βελῆ Πατᾶ· οἱ ἀρχηγοὶ ὁμῶς τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλῆ Πισσᾶ ἐπρότειναν, ὅτι δὲν δύνανται πλέον νὰ πολεμήσουν μετὰ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοὺς μακρόθεν καὶ νὰ ἐρχωνται οὗτοι ἐν τοῖς σταθμοῖς καὶ τοῖς ὀχυρώμασι νὰ τοὺς φονεύουν καὶ τοὺς καίουν ζῶντας, ἀλλὰ προκρίνουν μᾶλλον ἅπαξ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ πλέον ἐκεῖ ἢ νὰ χαθῶσιν, ἢ νὰ τὸ κυριεύωσιν, ὅπου νὰ στρατοπεδεύσωσι καὶ ὀχυρωθῶσιν, ὅπως τοὺς ἀναγκάσουν ἐκ τοῦ πλησίον νὰ παρὰδοθῶσιν. Ὁ Ἀλῆ Πατᾶς παραδεχθεὶς τὰς προτάσεις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐξεδωκεν αὐτῆσδε διαταγὰς εἰς ὅλον τὸν στρατὸν, διὰ νὰ ἐπιπέσωσιν ἅπαντες ὁμοῦ ἐξ ὅλων τῶν θέσεων κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ τοῦ νεροῦ τοῦ Ναναϊκοῦ. Ἄπας λοιπὸν ὁ στρατὸς συγχρόνως ὤρμησε πανταχόθεν κατὰ τῶν θέσεων αὐτῶν, καὶ μετὰ πεισματῶδη καὶ αἵματηρὰν μάχην ἐκυρίευσεν αὐτὰς, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ὀχυρώθη. Κατεστραυμένως δὲ ἔφεραν χονδρὰ πυροβόλα καὶ βόμβας, δ' ὧν ἐκτραυνοβολοῦσαν τὴν Κιάφαν, ὡς καὶ τὸ Κοῦγι, ὅπου ἦτον ἐν μέρος Σουλιωτῶν καὶ ὁ

παλόγητος Σομουήλ. Ἐνταῦθα ἐγένοντο αἱ τρομερώταται καὶ αἱματηραὶ μάχαι ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ὥστε εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ σημειωθῶσιν αὐτῶν αἱ λεπτομέρειαι καὶ τὰ καθέαστα, διότι καὶ ἂν πραγματικῶς ὑπῆρχον οἱ μυθολογούμενοι γίγαντες, βεβαίως καὶ αὐτοὶ ἤθελον ἀποκίρρει· ἀλλ' οἱ Σουλιῶται εἶχον τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν διὰ νὰ ἀποθάνωσι μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖράς των ἢ νὰ δεχθῶσιν ἄτιμον δουλείαν, δὴ ἐξηκολούθουν μαχόμενοι καὶ ὑπομέμοντες παντὸς εἶδους ὑστερήσεις, τροφῆς, καὶ τὸ πάντων χεῖριστον, καὶ αὐτοῦ τοῦ ζωογόνου ὕδατος· καὶ ὁ ἐχθρὸς ὁμῶς καὶ αὐτὸς ἐκουράσθη ἀπὸ τὰς καθημερινὰς ζημίας καὶ τὴν φθορὰν τοῦ στρατοῦ, ὥστε ἀπέστειλε καὶ πάλιν προτάσεις εὐχὴ πλέον δουλείας, ἀλλὰ συμβιβασμοῦ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τοῦ νὰ παραιτήσωσιν οἱ Σουλιῶται τὸν τόπον των καὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον, ὅπου ἐγκρίνουσιν, ἐντὸς τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, τὸν ὅποιον ὑπέσχετο παραχρῆμα νὰ τοῖς τὴν χορίσῃ, λέγων, ὅτι οἱ Σουλιῶται ὡς ἄριστα παλληκάρια τοῦ εἶναι πολὺ χρήσιμοι, ἀλλ' εὐρισκόμενοι εἰς τὸν τόπον τοῦτον πάντοτε θὰ τοῦ ἦναι ὑποπτοί. Οἱ Σουλιῶται λαβόντες τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ σκεφθέντες εὕρισκαν τὴν θέσιν των δεινὴν καὶ κινδυνώδη, διότι δὲν ἦσαν εἰς κατὰστασιν ν' ἀντιέξουν πλέον εἰς τὴν τρομερὰν μάστιγα τῆς πείνης καὶ μάλιστα τὴν ὑστέρησιν τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνδύωσι νὰ μεταβῶν ἐκτὸς τῆς πατρίδος των καὶ νὰ παραιτήσων τὸ ἱερὸν ἔδαφος, τὸ ὅποιον οἱ προπατορεῖς των καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπότισαν διὰ ποταμοῦ αἱμάτων, ὅπως ὑπεροπσισθῶσιν αὐτοί, καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἐστοχάζοντο διὰ καλὸν, διότι εἶχε καὶ τοῦτο τὰ παρεπόμενα δεινὰ, ἀλλὰ προκειμένου περὶ γενικῆς καταστροφῆς ἐκ τοῦ λιμοῦ, ἐπρόκριναν τὸ δεύτερον, καὶ οὕτως οἱ πρόκριτοι εἶπον πρὸς τὸ κοινόν· « Ἀδελφοὶ πατριῶται, μὴλας τὰς προσπάθειάς ὧλων ἡμῶν τοῦ νὰ διατηρησωμεν τὴν βεδαμμένην ἐξ αἱμάτων γῆν τῶν πατέρων μας, ἐστᾶθι ἀδύνατον νὰ τὴν διατηρήσωμεν ἁπέναντι τοῦ μεγάλου τούτου ἐχθροῦ μας· αἱ προσπάθειαι μας ἐφθασαν εἰς τὸ τέρμα των, ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει ἀναπεπαυμένην τὴν συνείδησίν του, διότι ἐξεπλήρωσε δεόντως τὸ καθήκον του, ἥδη δὲ μᾶς ἐπαπειλεῖ ἀφ' ἐνός ὁ

κίνδυνος τοῦ ἐχθροῦ, ἀφ' ἐτέρου ἢ γενικὴ καταστροφὴ τῆς πείνης, καὶ τὸ ἀναγκαιότερον τοῦ ὕδατος, ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα ἀδελφοὶ νὰ σχεφθῶμεν τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ σώσωμεν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα μας, διὰ νὰ μὴ γίνωσι λεία καὶ αἰχμάλωτοι τῶν βαρβάρων ἐχθρῶν μας· περὶ τῆς παρακαταθήκης ταύτης πρέπει νὰ σχεφθῶμεν, ὡ πατριῶται, καὶ οὐχὶ περὶ ἡμῶν, καὶ ὅταν σώσωμεν τὴν παρακαταθήκην ταύτην ἡ πατρίς μας ἐσώθη, διότι ὅπου ὑπάρξουν οἱ Σουλιῶται, ἐκεῖ θὰ ὑπάρξῃ καὶ τὸ Σούλι, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτὸ, τὸ ὅποιον διὰ τῆς βίας ἀνακαζόμεθα νὰ ἐγκαταλείψωμεν, αὐτὸ τὸ ἔδαφος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα δὲν θὰ ἀπαλλοτριωθῇ ἀπὸ ἡμᾶς ». Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν ταύτην τῶν γερόντων ἅπαντες συγκατετέθησαν καὶ ἐπρότειναν εἰς αὐτοὺς νὰ λαβῶσι τὴν φροντιδὰ διὰ νὰ συνθηκολογήσωσιν.

Οἱ Σουλιῶται ἐλθόντες εἰς τὴν ἐσχάτην ὑστέρησιν ἅπαντων τῶν ἀναγκαιῶν, παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις συνθήκης τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα ἀπέλθωσι τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ἡ συνθηκολόγησις ἐγένετο μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διὰ μέσου τοῦ Ζελιχτάρ Μπόντα καὶ τοῦ Μπεκίρ Τζογαδῶρου, εἰς ἣν ὑπῆρχον δύο ὅροι. α) Ὅσοι τῶν Σουλιωτῶν θελήσωσι νὰ ἐξέλθουν τῆς ἡγεμονίας, νὰ μεταβοῦν εἰς Πάργαν καὶ οὐχὶ εἰς ἄλλο μέρος, ἀλλὰ νὰ δοθῶσι πρὸς αὐτοὺς ὅμηροι δι' ἀσφάλειαν καὶ ζῶα πρὸς μετακόμισιν καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέρως. Ν' ἀποσταλῶσι δὲ καὶ εἰς τοὺς Παργίους διαταγαὶ διὰ νὰ τοὺς δεχθῶσι. β) Ὅσοι δὲ μεταβοῦν ἐντὸς τῆς ἡγεμονίας νὰ δοθῶσι καὶ πρὸς αὐτοὺς ὅμηροι δι' ἀσφάλειαν καὶ ζῶα πρὸς μετακόμισιν, καὶ προσέτι ὁ Ἀλῆ Πασσὰς νὰ δώσῃ, ὡν ὑπόχρεως, εἰς τοὺς Φυλάρχους καπετανεῖας πρὸς ἐγκατάστασιν.

Μετὰ τὴν συνθήκην ταύτην συνῆλθον οἱ Σουλιῶται νὰ σχεφθῶσι περὶ τῶν ὅρων αὐτῆς, ποῖον ἐκ τῶν δύο ἐνόμιζαν καλλίτερον καὶ ἀπεφάσισαν ἅπκντες νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Πάργαν, (μολονότι οἱ Πάργιοι δὲν τοὺς ἐδέχοντο)· ἀλλ' ὁ συνεργὸς τῆς συνθήκης Κίτζο Βότζαρης, ὅστις εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔ-

δειξε πατριωτικὸν ζῆλον πολὺν, ἐνεργήτας διὰ τῶν φίλων του ὅ,τι ἡδυνήθη διὰ νὰ σώσῃ τοὺς πατριώτας του ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του Ζελιχτάρης καὶ Μπεκίρ Τζογαδῶρος ἐπροσπαθοῦσαν νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Σουλιώτας ἀπὸ τοῦ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Πάργαν καὶ τοὺς ἐπαραινοῦσαν νὰ μείνουν εἰς μίαν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἠπείρου, ὅπου θὰ ἔχουν, τοῖς ἔλεγον, ὅλας τὰς εὐκολίας καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν φίλων· μάλιστα δὲ, τοῖς ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τὸν Βεζύρην ἔχουν ἔνορκον ὑπόσχεσιν, ὅπως παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς καπετανείας Ἀρτας, Τζουμέρκων, Ἀσπροποτάμου καὶ Λάμαρης καὶ τοῖς ὑπέσχοντο, ὅτι ἐὰν ὁ Βεζύρης ἀθετήσῃ τοὺς ὅρκους του, αὐτοὶ θὰ γυρίσωσι μὲ αὐτοὺς καὶ θὰ γίνωσι πολέμιοι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Τοῖς ἐπρόσθετον δὲ, ὅτι ἐὰν μεταβοῦν εἰς τὴν Φραγκιᾶ, ἅπαντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν θὰ τὰ ἀγοράζουσιν εἰς ὑπερόγκους τιμὰς, καὶ ὡς ξένοι θὰ λιμώττωσι καὶ θὰ χαθῶσιν. Οἱ λόγοι οὗτοι προτεινόμενοι ἐνόρκως, ἐγγυούμενοι καὶ παρὰ τοῦ Κίτζου Βότσαρη, ὅστις τοὺς δύο αὐτοὺς ἰσχυροὺς ὀθωμανοὺς τοὺς εἶχε φίλους εἰλικρινεῖς, ἐπειταν τοὺς Σουλιώτας ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπομακρυνθῶσι τῆς πατρίδος των. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ νὰ ἦναι πλησίον τῆς γλυκυτάτης αὐτῶν πατρίδος, ἔκλεξαν τὸ χωρίον Ζελογκὸν τῆς ἐπαρχίας Λάμαρης, χωρίον ὀχυρὸν, πλησιέστατον τῆς αὐτῶν πατρίδος, τὴν ὁποῖαν ἤλπιζαν εἰς εὐνοϊκωτέρας περιστάσεις νὰ τὴν ἀποκτήσουν καὶ πάλιν.

Οἱ μετῴται ὀθωμανοὶ ἐνεργοῦσαν μετὰ πάσης εἰλικρινείας, καθὼς καὶ ὁ Βότσαρης, ἀλλ' ὁ τύραννος ὑπέσχεθη εἰς αὐτοὺς μετὰ δόλου καὶ ἀπάτης.

Διεμοιράσθησαν λοιπὸν καὶ οἱ μὲν ἀποφασίζαντες νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Πάργαν ἦσαν αἱ φυλαὶ τῶν Δρακάτων, Ζαρμπάτων, Πανομαράτων, Νταγλιάτων, Καλογηράτων καὶ μικτοὶ ἀπὸ τῆς ἄλλας φυλάς, οἵτινες ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Βελῆ Πασσᾶ νὰ τοὺς ἀποστείλῃ καὶ τὸν Φῶτο Τζαθέλα μὲ τὴν αὐτοῦ οἰκογένειαν, τὸν ὁποῖον μεταδάντα εἰς Ἰωάννινα εἶχε φυλακίσει· ὁ Βελῆ Πασσᾶς συγκατετέθη καὶ ἐξαπέστειλε νὰ τὸν μεταφέρει, διότι καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Τζαθέλα ἦτο μὲ τοὺς ἀποφασίζαντας νὰ

μεταβοῦν εἰς τὴν Πάργαν· οἱ δὲ πεισθέντες νὰ μείνουν διὰ νὰ κατοικήσουν εἰς τὸ Ζέλογρον ἦτον ἡ φυλὴ τοῦ Κουτσονίκα, τοῦ Γούση Μπούσμπου, τῶν Μαλσμάτων, τῶν Καραμπινάτων, τῶν Φωτομαρέων, τῶν Τζωρτζάτων, τῶν Μποτζιάτων καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς μικτοὶ, οἵτινες ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Κίφας συνοδευόμενοι ἀπὸ τοὺς ὁμήρους καὶ συντροφεύόμενοι καὶ παρὰ τοῦ Κίτζου Βότζαρη μετέβησαν εἰς τὸ Ζέλογρον· ὁ δὲ Κίτζο-Βότζαρης ἀκολούθως μετέβη εἰς τὰ Τζουμέρκα, ὅπου εἶχε τὴν οἰκογίνειάν του καὶ τὴν Καπετανίαν.

Ἀναχώρησις τοῦ Τζαβέλλα καὶ λοιπῶν εἰς Πάργαν, καὶ μάχη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Οἱ δὲ ἀποφασίσαντες νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Πάργαν εὐρίσκοντο εἰς τὸ Κούνγκι μετὰ τοῦ καλογήρου Σαμουήλ καὶ ἐπερίμεναν νὰ ἔλθῃ ὁ Τζαβέλλας διὰ ν' ἀναχωρήσουν· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν ὁμιλιῶν τῶν γενομένων εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων μετὰ τοῦ Βεῖκου Ζάρμπα καὶ τινῶν ἄλλων καὶ τῶν ὀθωμανῶν ἐγένετο πυροτοκρότησις τις ἄνευ διαταγῆς, ὡς οἱ ὀθωμανοὶ ἔπειτα ὑπεστήριζαν, ἣτις ἔφερεν εἰς ταραχὴν τοὺς συνδιαλεγομένους.

Μετὰ τὴν ἐκπυροκρότησιν ἐφύναζαν οἱ Σουλιῶται· « ὅρῃ Τούρκοι, μὲ ἀπιστίαν θέλετε νὰ μᾶς σκοτώσητε ; » καὶ οὕτως ἤρχισεν ἀμφοτέρωθεν μάχη κρατερὰ καὶ αἱματώδης. Οἱ ὀθωμανοὶ ὤρμησαν κατὰ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν λοιπῶν ὀχυρωμάτων τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλ' οὗτοι τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ ἐπέφεραν μεγάλην εἰς αὐτοὺς φθοράν, 400 ὀθωμανοὶ ἔπεσαν θύμα τῆς ἀπρονοησίας καὶ ἀπιστίας αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς μάχης ἔφθασε καὶ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ ἐφύναξε ν' ἀποσυρῶσι τὰ στρατεύματα, διότι γιὰ κίβητι (λάθος) ἐγένετο καὶ ἤρχισεν ἡ μάχη ἄνευ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ· ἐλθὼν δὲ καὶ ὁ Τζαβέλλας ἀκολούθως καὶ λαβὼν ὁμήρους τὸν Ἀντίμπεϊ ἀνιψιὸν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, τὸν Ἰωαννίτην Πασσάμπεϊ καὶ τὸν Βεῖζ Βασιάρην, ἀνεχώρησε κατεσπευσμένως διὰ τὴν Πάργαν· ὁ δὲ καλόγηρος Σαμουήλ ἐπιφορτισθεὶς νὰ παραδώσῃ τὴν πυρίτιδα τοῦ φρουρίου εἰς τρεῖς ἀπεσταλμένους παρὰ τοῦ Πασσᾶ ἀνθρώπους ἔμεινεν· ἀλλ' αἰφνης ἀναφλεγθεῖσα ἡ πυρίτις

ἄγνωστον ἐκ τίνος αἰτίας, ἐτίναξεν εἰς τὸν ἀέρα τὸν Σαμουῆλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εὐρισκόμενους δύο Σουλιώτας καὶ τρεῖς ὀθωμανούς.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἰδὼν ὅτι ἐν μέγα μέρος Σουλιωτῶν διέφευγε τὰς χεῖρας του πρὸς τὴν Πάργαν, καὶ ὅτι ἡ λεία αὕτη δὲν θὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του νὰ τὴν σφύξῃ, ὅπουταν στοχασθῇ τὸν καιρὸν ἀρμόδιον, προσποιυθεις εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι λυπεῖται διότι δὲν μένουν εἰς τὸν τόπον του καὶ ὅτι μεταβαίνοντες εἰς τὴν Φραγκιὰ θὰ δυστυχήσωσι, παρεδέχθη τὸ πρῶτον τὴν ἀναχώρησίν των, ἀλλ' ἀκολούθως μεταμεληθεὶς καὶ ἀθετήσας τὰς συμφωνίας καὶ τοὺς ὅρκους του, ἐξαπέστειλε κατόπιν αὐτῶν τὸν Ζελιχτάρ Πόντα μετὰ τεσσάρων χιλιάδων, ὅπως τοὺς κτυπήσῃ διὰ νὰ τοὺς καταστρέψῃ· οὗτος ὅμως βραδυπορῶν, διότι δὲν ἦτο σύμφωνος εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Κυρίου του, δὲν τοὺς ἐπρόφθασεν εἰς τὸν δρόμον· ἀλλ' εἰς τὴν Κιάφαν τῆς Πάργας, ἀκροβόλισθεὶς μετὰ τοῦ Δήμου Δράκου, Φῶτου Τζαβέλα καὶ τινων ἄλλων ἐπέστρεψε, καὶ οἱ Σουλιῶται ἐμβόηκαν εἰς τὴν Πάργαν.

Ἀναχώρησις τοῦ Κουτزونίχα καὶ λοιπῶν εἰς Ζάλογχον καὶ μίχῃ αὐτῶν μετὰ τοῦ γενικοῦ στρατεῦ

τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, ἡ ἀχόρταγος ἀνθρωπίνου αἵματος αὕτη τίγρις, ἀφοῦ δὲν ἤδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ὀλεθριον σκοπὸν του ἐναντίον τῶν μεταδάντων εἰς τὴν Πάργαν Σουλιωτῶν, ἀθετήσας τὰς ὑποσχέσεις καὶ τοὺς δεδομένους ὅρκους εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους του ἀγάδες, ἐστρεψε τὴν προσοχὴν του, ὅπως ἐξαφανίσῃ τοὺς ἐν Ζαλόγκῳ μεταδάντας Σουλιώτας· λαβὼν ὅθεν δεκσπέντε χιλιάδων στρατὸν ἐξεστράτευσεν ὁ ἴδιος Ἀλῆ Πασσᾶς κατὰ τῶν ἐν Ζαλόγκῳ πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν μεταδάντων Σουλιωτῶν, οἵτινες μόλις εἶχον τοποθετηθῇ εἰς τὸν τόπον τοῦτον καὶ δὲν εἶχον λάβῃ τὴν παραμικρὰν ἰδέαν, ὅτι ὁ τύραννος αἰφνιδίως θὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν, ἐνῷ οὗτοι ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ του εὐρίσκοντο καὶ ἡδύνατο πάντοτε νὰ τοὺς προσβάλῃ· ἐνῷ λοιπὸν ἦσαν ἀμέριμνοι, ὁ ἐχθρὸς ἐπλησίασε χωρὶς νὰ λάβουν τὴν παρα-

μικρὰν εἶδον. Εὐτυχῶς ὅμως δὴ Σουλιῶται ὁ Ἀθανάσιος
 Καΐας, γαμβρὸς τοῦ Κουτσονίκα καὶ ἄλλος τις πατριώτης, εἶχον
 ἐξέλθῃ πρὸς κινήγιον περὶ τοῦ χωρίου, καὶ περιφερόμενοι εἶδον
 νὰ τοὺς πλησιάζῃ σῶμα ἱππέων ταχυπορούντων· οἱ δὲ οὗτοι
 συνέλαβον ἀμέσως ἰδεῖν ὅτι οἱ ἱππεῖς οὗτοι δὲν εἶναι τυχαίως
 ὁδοιπόροι, ἀλλ' ἀπόσπασμα ἐμπροσθοφυλακῆς. τοὺς ἠρώτησαν
 λοιπὸν « ποῦ πηγαίνετε Τούρκοι ; » καὶ αὐτοὶ τοῖς ἀπήντησαν
 ὅτι μεταβαίνουν εἰς τὴν Πρέβεζαν. Οἱ Σουλιῶται τοῖς εἶπον, ὅτι
 ὁ δρόμος τῆς Πρεβέζης δὲν διαβαίνει ἐντεῦθεν· ἀλλ' αὐτοὶ τοῖς
 ἀπήντησαν, ὅτι, ἐχάσαμεν τὸν δρόμον καὶ διὰ τοῦτο ἤλθαμεν ἀπὸ
 ἐδῶ. Ἐνῶ δὲ ἐγίνετο ἡ συνδιάλεξις αὕτη ἐνεφανίσθη ἄπειρος
 στρατὸς ἐρχομενος καὶ διευθυνόμενος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ·
 οἱ δὲ οὗτοι πατριῶται ἰδόντες τὸν στρατὸν εἶπον εἰς τοὺς ὁθω-
 μανούς, « ἔ ὅρῃ Τούρκοι, μὲ ἀπιστίᾳ θέλετε νὰ μᾶς φάγητε,
 ἀλλ' ἔχομεν τὴν ἐλπίδα μας εἰς τὸν Θεὸν νὰ λάβῃτε τὰ ἐπιχειρή-
 ματα τῆς κηρυγίας σας », καὶ τρέξαντες δρομαίως ἐφώναζαν μα-
 κρόθεν. « Τούρκοι ἔρχονται καὶ ἐτοιμασθῆτε ». Εἰς τὴν φωνὴν
 ταύτην, ἣτις πανταχοῦ ἀντήχισεν, ἔτι Τούρκοι ἐφθασαν, ὅλοι
 ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γεροκουτσονίκα, Ἀ-
 ριστομένους τῆς Πατρίδος των, ἐτίθησαν εἰς ἀντίστασιν, λαβὼν
 ἕκαστος τὴν ἀνάλογον θέσιν, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ
 ἠδυνήθη νὰ καθ' ἑξῆς· διότι ὁ ἐχθρὸς προβλέπων εἶχεν ἐξαποστείλῃ
 ἄλλοθεν στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχον προκαταλάβει καὶ κατεῖ-
 χον ὅλα τὰ ὄχυρά μέρη καὶ εἶχον ἀποκλείσῃ ὅλας τὰς διεξόδους.

Ὁ πόλεμος ἤρχισεν μανιωδῶς καὶ ἐγίνετο φοινικιώτερος, διότι
 ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ὅλου· οἱ δὲ Σουλιῶται, μολοντοὶ εἶχον περι-
 κυκλωθῇ αἰφνιδίως ὑπὸ μεγάλου σμήνους βαρβάρων καὶ μάλιστα
 εἰς γῆν ξένην, τῆς ὁποίας δὲν ἐγνώριζαν καλῶς τὰς τοποθεσίας,
 μῶλον τοῦτο διὰ τῆς καρτεροψυχίας καὶ τῆς ἡρωικῆς αὐτῶν ἀν-
 τιτατάσεως ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ
 χωρίου, τοὺς ὁθωμανούς, οὔτινες εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ
 πάρουν τοὺς Σουλιώτας ἀμέσως διὰ τῆς πρώτης ἀμέσου ἐπιθέ-
 σεως. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει γενόμενος φοινικιώτερος δι' ὅλης
 τῆς ἡμέρας, ἐλθούσης δὲ τῆς νυκτὸς ὁ Γεροκουτσονίκας σχεφθεὶς

μετὰ τῶν λοιπῶν διέταξε τοὺς πετριώτας του, λέγων· « Τέκνα μου τὴν νύκτα ταύτην πρέπει νὰ ἐφορμήσητε κατὰ τῆς δεινῆς θέσεως τῶν ἐχθρῶν, νὰ διασχίσητε τὰ στίφη αὐτῶν καὶ ν' ἀπεράσητε μ' ὅσα τῶν γυναικοπαίδων δυνηθῇτε, ὅπως μεταβῇτε εἰς τὴν Πάργαν· διότι ἐὰν μείνωμεν ἐδῶ ἕως αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς θὰ καταλάβῃ ὅλας τὰς θέσεις καὶ τότε οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν θ' ἔλγῃ τῷ τῷ ». Ὅλοι παρεδέχθησαν τὴν πρότασίν του, ἀλλὰ τὰ τέκνα του καὶ οἱ συγγενεῖς του τοῦ εἶπαν, ὅτι τοῦτο ἤθελον τὴν πράξει εὐχαρίτως, ἐὰν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ τοῦς ἀκολουθήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο προκρίνουν ἅπαντες νὰ ἀποθάνουν μᾶλλον παρὰ νὰ τὸν ἀφήσουν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Γέρων, τοῖς εἶπε μετὰ μεγαλειότηρας σοφροῦς· « Τέκνα μου, οἱ συλλογισμοὶ σας οὗτοι δὲν ἀξίζουν » εἰς τὴν περίστασιν ταύτην· διὸ πρέπει νὰ ἀκούσητε ἀδιστάκτως ὅσα σὰς λέγω χωρὶς νὰ χάσωμεν τὴν παραμικρὰν στιγμήν, διότι ὁ καιρὸς εἶναι πολὺ τιμωρὸς· ὅσον δὲ δι' ἐμὲ νὰ μὴν ἔχητε κῆμμίαν ἔννοιαν, διότι ἱππεύω τὸ μολάρι μου καὶ σὰς ἀκολουθῶ, ἀλλὰ καὶ ἂν φονευθῶ ἢ αἰχμαλωτισθῶ δὲν με μέλει, διότι γέρον εἶμαι καὶ τόσον φθάνει· ἀλλ' ὑμεῖς μόνον πρέπει νὰ σωθῇτε εἰς τὴν στιγμήν ταύτην ». Εἰς τοὺς φρονίμους λόγους τοῦ Γέροντος καὶ πατρὸς αὐτῶν Κουτσονίχῃ πεισθέντες ἅπαντες οἱ πατριῶται καὶ συγγενεῖς καὶ τὰ τέκνα του αὐτὰ, ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἐφόρμησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Αἰήρεσαν ὅθεν τὴν φάλαγγα εἰς ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ ὀπισθοφυλακὴν καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἔθεσαν τὰ γυναικόπαιδα· ἐξ ἐκείτης δὲ φάρας ἐτίθετο εἷς ἐν τῇ ἐμπροσθοφυλακῇ καὶ ἕτερος ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ, διὰ νὰ μὴν ξεκληρισθῇ ἡ φάρα· προσέτι ἐν μέρος τῆς ὀπισθοφυλακῆς διετάχθη νὰ ἐξακολουθῇ μαχόμενον μεχρὶ τοῦ ἢ ἐμπροσθοφυλακῇ κατασκηπεύει τὸν ἐχθρὸν καὶ δοκιμάσει τὴν ἀραπὸν. Ὅλα ταῦτα ἐνεργήθησαν μὲ ἀπερίγραπτον τυχύτητα, καὶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ προχωρήσασα πρὸς τὸν ἐχθρὸν, εὗρε τοῦτον ἀτυχῶς ἄγρυπνον καὶ καλῶς κατεχομένην τὴν θέσιν ταύτην, ὥστε ἦτον ἀδύνατος ἡ ἐντεῦθεν μετὰβασίς των· ὁ Γερουκρυτονίκας ἰδὼν τὴν ἀποτυχίαν ταύτην οὐδαμῶς δὲν ἠλλοιώθη, ἀλλ' ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ γείνη ἡ ἐφόρμησις πρὸς ἐξο-

Ἦν ἀποτακτικῶς καὶ εὐτόλμω· « διότι, ἔλεγεν, ἐὰν μείνωμεν ἕως αὐρίου ἐνταῦθα, ὁ ἐχθρὸς θὰ λάβῃ ὅλα τὰ μέτρα τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ κἀνεῖς ἐξ ἡμῶν δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ σωθῇ, ἀλλ' ὅ,τι δυνάμεθα ἀπόψε πρέπει νὰ ἐνεργήσωμεν ». Εἰς τὴν στιγμὴν λοιπὸν ἠλλαξαν τὸ σχέδιον τῆς ἐξόδου καὶ ἀπεφάσισαν νὰ γείνη αὕτη ἐξ ἄλλης θέσεως· πλέον βραχώδους, δυσβάτου καὶ πλέον ἐπικυνδύνου, καθότι ἐνταῦθα ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς ἀνωμάλου θέσεως δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ πυκνὰ σώματα. Ἡ προσβολὴ ἐγένετο κατὰ τὰς διατάξεις τῶν γερόντων καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐποδοκυλίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες διέσχισαν τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας πατώντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν· τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἠκολούθησεν ἕν μὲγα μέρος γυναικοπαίδων, καὶ ἡ ὀπισθοφυλακὴ μαχομένη διῆλθε καὶ αὕτη διὰ τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος. Εἰς τὴν τρομερὰν ταύτην τῆς ἐξόδου νόκτα ἐφανεύθησαν περὶ τοῦς 50 ἄνδρας τῶν Σουλιωτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦς ὀφωμανοὺς πολυπλάσιοι· ἠχμαλωτίσθησαν δὲ ὁ Γεροκουτσονίκας, ὁ Γερογούτης Μπουσμπος καὶ τινες ἄλλοι καὶ ἕν μὲγα μέρος γυναικοπαίδων. Οἱ λοιποὶ, μῶλὴν τὴν δραστηριότητα, τὴν ὁποίαν ὁ τύραννος ἐδείκνεν, ἐξαπρωστείλας κατόπιν αὐτῶν δυνάμεις διὰ νὰ τοὺς καταδιώξῃ, εὐτυχῶς ἐσώθησαν ἅπαντες, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ φονεύσῃ ἢ νὰ συλλάβῃ ζῶντα.

Νέα συμφωνία τοῦ Κουτσονίκα καὶ λοιπῶν μετὰ τοῦ

Πασσᾶ, μετὰβασίς αὐτῶν εἰς τὰ Ἰζουμέρα,

εἰς τὸν Βότζακην, καὶ τελευταία

μάχη τῶν Σουλιωτῶν.

Ὁ τύραννος τὴν ἐπιούσαν ἰδὼν ὅτι οἱ ἥρωες οὗτοι τῆς Ἡπείρου, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζεν ὡς θυμὰ του, κεκλεισμένους εἰς τὸ κλουβί, διῆλθον διὰ τῶν ἀπείρων αὐτῶν σμινῶν τῶν στρατευμάτων, διέσχισαν καὶ ἐποδοκύλισαν αὐτοὺς καὶ ὡς ἀστραπὴ ἀνέχωρησαν διαφυγόντες τὰς φονικὰς αὐτῶν χεῖρας, ὁ τύραννος, λέγομεν, ἐφρίαξε καὶ ἐμμανὴς γενόμενος κατακυλίετο, τύπτων τὴν κεφαλὴν του· μετ' ὀλίγον ἐφθασε καὶ ὁ Ζελιχτάρ Πόντας ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ Σοῦλι, τὸν ὁποῖον ἐπιτηδεύει εἶχεν ἀπομακρύνει

διὰ νὰ μὴ εὐρίσκεται πλησίον του, διότι εἰς αὐτὸν εἶχε δώσει τὴν πληρεξουσιότητα νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τοὺς μεταδάντας εἰς Ζέλογχον Σουλιώτας, διὰ τοὺς ὁποίους τῷ εἶχεν ὀρκισθῇ, ὅτι δὲν θέλει ποτὲ τοὺς ἐνοχλῆσει. Ὁ Ζελιχτάρης λοιπὸν παρουσιασθεὶς εἰς αὐτὸν, ἤρχισε νὰ τοῦ λέγῃ μετὰ τοῦ εἰθισμένου αὐτοῦ θάρρους καὶ ἀγανακτήσεως διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ ἐπιорκίαν, τὴν ὁποίαν ἐδείξεν εἰς τοὺς Σουλιώτας. α' Ἐσὺ ἀφέντη μου, τῷ εἶπεν, μὲ τὰς ἀπιστίας σου μᾶς κατήντητες νὰ μὴν ἔχωμεν οὔτε θρησκείαν οὔτε ἀμμίαν ὑπόληψιν εἰς τὸν κόσμον καὶ δὲν ἤξεύρω ποῦ θὰ καταντήσωμεν μὲ τὰς ἐπιорκίας μας καὶ μὲ τὰς ἀθετήσεις τῶν ὑποσχέσεών μας· ποῖος εἰς τὸ ἐξῆς δύναται νὰ μᾶς πιστεύσῃ, ἢ νομίζεις μὲ τὰ τοιαῦτα ὅτι κερδίζομεν τίποτε ; ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπιστίας σου· ἔλαβες εἰς χεῖράς σου δύο Γέροντας καὶ τινὰ ἀδύνατα μέρη γυναικοπαίδων, τὰ δὲ τέκνα τούτων, ὅπου ἀξίζουν, αὐτοὶ ἅπαντες ἐσώθησαν, καὶ ἐνῶ οὗτοι ἤθελον εἶσθαι φίλοι καὶ χρήσιμοι, ἤδη μᾶς εἶναι ἐπικινδυνωδεστέροι ἐχθροί ».

Ὁ Ἀλῆ Πασσὰς ἰδὼν τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἤρχετο εἰς ἀπελπισίαν, διότι ὁ τόσῳ δολίως παρασκευασθεὶς ἀφανισμὸς τῶν Σουλιωτῶν δὲν ἐπέτυχε καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα· ἐσκέπτετο λοιπὸν πῶς νὰ δυνήθῃ νὰ τοὺς παγιδεύσῃ καὶ πάλιν καὶ νὰ τοὺς καταστρέψῃ ὁμοῦ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν Βότζαρην. Αὐτὰ ἀναπολοῦσε καὶ εἶχεν εἰς τὴν διάσκεψίν του, ὅταν ὁ Ζελιχτάρης τὸν ἐπέπληττε, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπεν· « Ἐὰν, (οὕτω τὸν ὠνόμαζεν) γιαγκλῖσι (λάθος) ἐγείνεν ἐκ κακῆς συνεννόσεως καὶ ἔφθασαν τὰ πράγματα εἰς μίαν πολεμικὴν ῥῆξιν, διότι ἐγὼ εἰρηνικῶς διέδοαινα διὰ τὴν Πρέβεζαν καὶ ὁ πόλεμος ἤρχισεν ἀνευ τῆς θελήσεώς μου ». Ταῦτα εἶπε πρὸς ἀπάντησιν εἰς τὸν Ζελιχτάρην καὶ ἀκολούθως, διέταξε νὰ παραδοῶσιν ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἰς τοὺς Φυλάρχους ἀρχηγούς, οἵτινες εἶχον αἰχμαλωτισθῇ καὶ εἶχε διατάξει τὴν ἀπελευθέρωσίν των· ἔπειτα διέταξε νὰ παρουσιασθῶσιν ἔμπροσθέν του ὁ Γερκουτσονίκας, ὁ Γερργούσης Μπορσμπος καὶ τινες ἄλλοι αἰχμαλωτισθέντες, τοὺς ὁποίους διὰ δολίων παρηγοριῶν ἤθελε νὰ ἐν-

θαρρύνει, λέγων πρὸς αὐτούς· « Ἐ Καπετανίοι ! ἓνα μεγάλο γιαγκλίσι (λάθος) ἔγεινε καὶ ἤρχισεν ὁ μεταξὺ μας ἐνταῦθα πόλεμος· χωρὶς τὴν ἄδειάν μου καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδεμία ἀφορμή· ἀλλ' ὅτι ἔγεινεν, ἔγινε πλέον, τώρα πρέπει νὰ διορθώσωμεν τὸ σφάλμα. τοῦτο· ἐγὼ ἔχω ὅλην τὴν διάθεσιν νὰ διατηρήσω τὰ συμπεφωνημένα καὶ τὰ σάρτια μου (ὅρκους), ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους ἡ μετανάστευσίς σας ἐδῶ πλησίον εἰς τὸ Σουλι δὲν συμφέρει οὔτε εἰς ἐμὲ οὔτε εἰς ἑσᾶς, διότι εἴθε σκοτωμένοι μὲ τοὺς Ἀλβανούς καὶ δὲν πρέπει νὰ ἦσθε πλησίον ἀμφοτέρω τὰ μέρη· φρονῶ δὲ διὰ τὴν κάθε ἀσφάλειαν νὰ μεταβῇτε εἰς τὰ Τζουμέρκα, ὅπου εἶναι καὶ ὁ Βότζαρης καὶ νὰ κατοικήσητε εἰς τὴν Βρεστενίτζα μὲ τὰς οἰκογενείας σας, νὰ μετακαλέσητε δὲ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι ἔφυγαν, καὶ ἀκολουθῶς ν'ἀπεράσητε εἰς τὰ Καπετανάτα, ὅπου σᾶς παρεχώρησα διὰ νὰ ἡσυχάσητε ».

Τὰς ὑποούλους καὶ δολίας ταύτας ὑποσχέσεις εἶχον δοκιμάσει πλέον οἱ γέροντες, ἀλλ' εἶχον πέσει πλέον εἰς τὰ δίχτυα καὶ δὲν ἐγίνετο ἄλλως πῶς, διὸ καὶ ἐπρὸςποιήθησαν ὅτι ἔδωσαν πλήρη πίστιν εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ διὰ νὰ συνάξουν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας καὶ διασκορπισθέντας ἀνθρώπους καὶ πατριώτας των ». Κατὰ συνέπειαν δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐξέδωκεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς αὐστηρὰς διαταγὰς, ὅπως ἀποδοθῶσιν ἅπαντες οἱ αἰχμαλωτισθέντες Σουλιῶται, ἄνδρες τε καὶ γυναικίαιδα, εἰς τοὺς γέροντας Ἀρχηγούς, συγχρόνως δὲ ἐδόθησαν καὶ φορτηγὰ ζῶα πρὸς μετακώμισιν τῶν οἰκογενειῶν των μέχρι τῆς Βρεστενίτζας, ἔνθα μεταβάντες, ἐκατοίκησαν ἐκεῖ μετὰ τῶν Β. τταρέων πρὸς δὲ εἶδοποιήσαν καὶ τοὺς ἐκλθίνοντας τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ μεταβάντας εἰς Πάργαν, νὰ ἔλθουν εἰς τὰς οἰκογενείας των, ἐκ τῶν ὁποίων ἦλθεν ἓν μικρὸν μέρος εἰς τὰς οἰκογενείας των· ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀνεχώρησε διὰ Ἰωάννιναν.

Ὁ Παλάσκας, ὅστις καὶ πρὶν τῶν συμβάντων τούτων εὕρισκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, μετὰ τὰ περιστατικὰ ταῦτα τοῦ Ζελόγγου ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ ὡμίλησεν ἰδιαιτέρως) « πίστευτόν με, τῷ εἶπε, Βεζύρη μου, ὡς πιστόν σου

η ὑπηρετήην, ὅτι ἐγὼ, ἐὰν ἔχω ἐχθρούς, αὐτοὶ εἶναι οἱ Κουτσονικαῖοι καὶ αὐτὸς ὁ Βότζαρης ἀκόμη, τοῦ ὁποῖου τὴν θυγατέρα εἶχον πρὶν σύζυγόν μου καὶ τὴν ἐχώρισα πρὸ καιροῦ· ἄλλὰ πίστευσόν με, σοὶ λέγω, ὅτι δὲν ἔκαμες καλὰ νὰ τοὺς κτυπήσῃς εἰς τὸ Ζέλογχον καὶ τοὺς ἀγρίεψες χειρότερα, ἐνῶ ἄλλως πῶς ἤμπροῦςτες νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ὅλου; μετὰ πολλῆς εὐκολίας». Πρὸς τοῦτον ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς μετὰ τὴν ἔκφρασιν ταύτην ἐμπιστευθεὶς, τὸν ἀπήντησεν· « Ἐχεις δίκαιον, ὅρὲ μίπο Παλάσκα, ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦσα πλέον νὰ κρατηθῶ ἐκ τοῦ θυμοῦ μου, διότι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μοῦ ἔσπασαν τὴν χελὴν μου, ἀλλὰ πήγαινε καὶ ἐσὺ εἰς τὴν Βρεστενίτζα καὶ φρόντισε νὰ ἔχωμεν συχνὴν καὶ μυστικὴν ἀλληλογραφίαν ».

Ὁ Παλάσκας μεταβὰς εἰς Βρεστενίτζα καὶ σχεθεὶς καλλιτέρεα, περὶ τῶν ὧσων παρηγγέλθη παρὰ τοῦ τυράννου καὶ τῶν ὧσων κακῶν ἤθελε γίνεαι αἴτιος αὐτὸς ὁ ἴδιος, μεταμεληθεὶς δὲ καὶ δια τὴν προλαβοῦσαν διαγωγὴν του, ἐξεμυστηρεῖθη ὅλα τὰ παρὰ τοῦ τυράννου παραγγελθέντα εἰς τὸν Κίτζο Βότζαρη, καὶ συγχρόνως ἐξάπέστειλεν ἀνθρώπους εἰς τὴν πατρίδα του Γότισταν καὶ μετέφερε τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν Βεσρενίτζαν· ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς ἅμα ἔμαθε τὴν μετακόμισιν τῆς οἰκογενείας τοῦ Παλάσκα εἰς τὴν Βρεστενίτζαν ἐνόησεν, ὅτι αὐτὸς ἀφεύκτως ἐπρόδωκε τὰ σχέδιά του, δι' αὐτὸ τοῦτο διέταξε νὰ συναχθῇ στρατὸς ἀμέσως καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἐν Βρεστενίτζα Σουλιωτῶν.

Τρεῖς μῆνες μόλις εἶχον παρέλθῃ ἀπὸ τὴν εἰς Βρεστενίτζαν μετάδασιν καὶ κατοίκησιν τῶν Σουλιωτῶν καὶ ὁ τύραννος ἐσκέπτετο καὶ πάλιν περὶ τοῦ ἀφανισμοῦ των, διότι ἐνταῦθα ἡδυνήθη νὰ τοὺς συσσωματώσῃ ὁμοῦ μετὸν Βότζαρη καὶ ἅπαντας τούτους νὰ τοὺς ἀφανίσῃ διὰ μιᾶς. Προσεκάλεσε λοιπὸν εἰς συμβούλιον τοὺς προκρίτους ἀγάδες ὀθωμανοὺς καὶ ἐφάνέρωσε πρὸς αὐτοὺς τὸν σκοπὸν του καὶ τὰς δικαιολογήσεις τῆς ἀποφάσεώς του ταύτης, λέγων· « Γνωρίζετε, ἀγάδες, ὅτι ἡ τοποθέτησις αὕτη τῶν Σουλιωτῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ τῶν Τζουμέρκων καὶ Ραδοβιστίου, γειτονευμένων μετὰ τὰς ἐπαρχίας Βάλτου, Καρπεννη-

σίου, Ἀγράφων, Ἀσπροποτάμου καὶ μὲ αὐτὸ τὸ Ξηρόμερον ἀκόμη, εἶναι μέγα σφάλμα, γινόμενον διὰ τοὺς ὀθωμανοὺς, διότι ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι αὗται κατοικοῦνται ἀπὸ ῥωμαίους, οἵτινες ἐν μιᾷ εὐνοϊκῇ δι' αὐτοὺς ἐποχῇ δύνανται νὰ ἐνωθῶσι καὶ νὰ θέσωσιν ἐπὶ κεφαλῇς των τοὺς Σουλιώτας (ἀλλὰ οὐζιλὲ).(*) ἵτινες θὰ ἐπιφέρουν μέγαν κλονισμόν εἰς τὸ ὀθωμανικὸν ἔθνος· ἐσκέφθην νὰ Σᾶς ἀναγγεῖλω, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθῶσιν ἐγκαιρα καὶ ἔντονα μέτρα, ὅπως καταστραφῇ ἡ φωλεὰ αὕτη τῶν γκιαουράδων αὐτῶν, οἵτινες πρὸ τόσων αἰώνων κατασπαράττουν τὰ σπλάγχνα τῆς Τουρκίας, καὶ νὰ ἐλευθερώσωμεν διὰ παντὸς τοὺς Ντινισλάμιδας (τοὺς πιστοὺς) ἀπὸ τοὺς ἀπίστους τούτους η. Ὅλοι ἐπεδοκίμασαν τὴν γνώμην τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὑποσχεθέντες ὅτι ἅπαντες θὰ τρέξουν πειθόμενοι εἰς τὴν διαταγὴν του καὶ θέλουν πολεμήσει μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς πίστεώς των. Ἡ στρατολογία ἐγένετο μυστικᾶ διὰ νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδίως κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλ' οἱ ὁμογενεῖς Ἕλληνες ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἄλλων μερῶν, ἰδόντες τὰς ἐτοιμασίας ταύτας, ἐνόησαν ὅτι ἐγίνοντο αὗται διὰ τοὺς Σουλιώτας, καὶ τοὺς εἰδοποίησαν νὰ ἐτοιμασθῶσι καὶ νὰ λάβωσι μέτρα.

Ἡ θέσις αὕτη τῶν Σουλιωτῶν τὴν φορὰν ταύτην ἦτον κινδυνωδεστέρα ἢ ἄλλοτε, διότι εὗρισκοντο εἰς ξένον τόπον, ὑστερούμενοι τῶν ἀναγκαίων καὶ αὐτῆς τῆς ἀναλόγου ὀχυρᾶς τοποθεσίας· ἀλλ' ὥς πάντοτε ἐσυνωδεύοντο ὑπὸ τῆς γενναιοψυχίας καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ, οὕτω καὶ ἥδη ἡ εὐτολμία δὲν ἐξέλιπεν ἀπὸ αὐτοὺς, ὅθεν ἅμα λαβόντες τὴν εἰδήσιν ταύτην, συσχεφθέντες, ἀπεφάσισαν μῶλας τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἐξῆλθον λοιπὸν εἰς τὰ πέριξ καὶ ἐσύναξαν ὅσας ἡδυνήθησαν τροφὰς καὶ ἔπειτα κατέλαβον ὅλας τὰς ὀχυρὰς θέσεις τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ ἐπερίμεναν τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες μετ' ὀλίγον ἔφθασαν συγκείμενοι ἐκ δέκα περίπου χιλιάδων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Ἀγο Βισιάρη, Μπεκίρ Τζογαδῶρο, Μουχαμὲτ μπέι Μουχαριτάρην καὶ ἄλλους λοιπούς· ἐστρατοπέδευαν δὲ πλησίον τοῦ χωρίου τὸν Ἰαννουάριον τοῦ 1804 ἔτους καὶ ἐπολιόρχησαν στενῶς τοὺς Σουλιώτας· τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ὥρμησαν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ὅπως τοὺς ἐξώσωσι τῶν θέσεων καὶ τοὺς σπρώξωσι πρὸς

(*) Ὁ θεὸς φυλάξει.

τὴν μονὴν Σέλσκου, ἀλλὰ μὴν τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν πεισματώδη αὐτῶν ἐπίθεσιν, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τοὺς κινήσωσιν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῶν, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀφίσωσιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης περὶ τοὺς ἑκατὸν φονευμένους καὶ διπλασίους τραυματίας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των κατὰσχυμένοι· τὸ μάθημα τοῦτο ἔδωκε νὰ ἐννοήσουν οἱ ἔχθροὶ ὅτι δὲν δύνανται διὰ τῆς βιαίας ἐπιθέσεώς των νὰ εὐδοκίμησουν, ὅθεν καὶ ἤρχισαν τὸν δι' ἀκροβολισμῶν πόλεμον, ὅστις ἀενάως καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐξηκολούθει νὰ γίνηται πεισματώδης. Οἱ Σουλιῶται εὐρισκόμενοι ἐν στενωτάτῃ πολιορκίᾳ ὑστεροῦντο καὶ τῶν ἀναγκαίων ζωοτροφιῶν, ἀλλὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐθεράπευον οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι πολεμάρχαι διὰ τῆς εὐτολμίας των, ὁρμώντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τῶν ὁποίων ἤραζαν ὅσας ἡδύνατο τροφάς καὶ ἐφόδια, ἀφοῦ πρῶτον ἔσφαζον τὰς φυλακὰς αὐτῶν. Ἡ πεισματώδης αὕτη πάλη διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας καὶ ὁ ἔχθρὸς ἤρχισε ν' ἀπελπίζεται, διότι διὰ τῶν ὀπλων ἦτον τῶν ἀδυνάτων νὰ κατεβάλλῃ τοὺς Σουλιώτας· ἤρχισε λοιπὸν καὶ πάλιν νὰ σκέπτηται, ὅπως εὖρη ἄλλόν τινα τρόπον πανουργίας, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του.

Προσεχάλεσε λοιπὸν τοὺς προκρίτους Γοτιστάνους, πατριώτας τοῦ Παλάσκα, καὶ τοὺς ἐπρωτότησεν οὗτος (ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς), ἐὰν ὑπῆρχέ τις ἐγγυῖός των μετὰ τοῦ Παλάσκα καὶ ἂν ἔχῃ συγγενὴ τίνα εἰς τὸ χωρίον· οὗτοι δὲ τὸν ἐβεβαίωσαν ὅτι ὑπάρχει ἓνας συγγυῖός των μὲ τὸν Παλάσκαν, ὅστις ἔχει ἀδελφὸν εἰς τὸ χωρίον των. Τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν διέταξε καὶ τὸν ἔφεραν ἀμέσως καὶ ἐπαρουσιάσθη ἔμπροσθέν του, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη ἄπειρα καλὰ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, ἐὰν οὗτος μεταβῇ εἰς τὸν ἀδελφόν του εἰς Βρεστενίτζαν νὰ ἐνεργήσῃ μαζύ του νὰ τῷ προσδώσῃ θέσιν τινα, ἄλλως θὰ ἦναι χαμένος οὗτος τε καὶ ἅπανα ἡ οἰκογένειά του. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐντρομος γενόμενος ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὑπεσχέθη τὰ πάντα· ἀλλ' ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς τῷ εἶπεν, « ὅχι δὲν θὰ ὑπάγῃς οὕτω πως ἀπλῶς καὶ ὥς ἐτυχε, διότι δὲν σὲ πιστεύουσιν· ἀλλὰ τὴν οἰκογένειάν σου, ὡς πεσοῦσαν δῆθεν εἰς τὴν ὁργὴν μου, θὰ τὴν στείλω εἰς τὸ Τεπελ-

λένι, σὺ δὲ ὡς φυγὰς θέλεις φύγει διὰ τῶν κρημνῶν καὶ ὀρέων καὶ θὰ ὑπάγῃς νὰ ἐμβῇς εἰς τὴν Βρεστενίτζαν καὶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου θὰ ἐνεργήσῃς ὅσα σὲ διέταξα η.

Ὁ προδότης οὗτος ὑποσχεθεὶς τὰ πάντα, ἐνήργησεν ὅσα ὁ τύραννος τὸν διέταξε καὶ δι' ἀβάτων καὶ κρημνῶν τόπων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βρεστενίτζαν καὶ μετὰ δακρύων ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐθρηνοῦσε τὴν οἰκογένειάν του· ὁ ἀδελφός του καὶ οἱ Σουλιῶται τὸν συλλυποῦντο χωρὶς νὰ λάβουν τὴν παραμικράν ὑποψίαν, ἔμεινε δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του πλησίον τοῦ Παλάσκα. Μείνας ἔπειτα καταμόνος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐξεμυττηρεύθη τὰς πρὸς τὸν τύραννον ὑποσχέσεις του καὶ τὰς τοῦ τυράννου πρὸς αὐτὸν ὑποσχέσεις, καὶ εἰς ἐναντίαν περίστασιν ἐπαρέστησεν εἰς αὐτὸν καὶ τὰ δεινὰ, ὅπου τὸν περιμένουσιν· ὁ ἀδελφός αὐτοῦ πεισθεὶς ὑπεσχέθη τὴν ἐκτέλεσιν ἅμα εὗρουν ἀρμόδιον καιρόν.

Ὁ Παλάσкас, ἀφοῦ ἐπρόδωσε τὰ σχέδια τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς τοὺς Σουλιώτας, εἰς μὲν τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ ἐγένετο ἐχθρὸς ἀσπονδος, εἰς δὲ τοὺς Σουλιώτας φίλος ἐμπιστευμένος, καὶ δι' αὐτὸ τῷ εἶχον δομένην καὶ θέσιν τινὰ ὀχυρὰν νὰ τὴν διατηρήσῃ με τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶχε καὶ τοὺς δύο συγχωρίους του· ὅταν δὲ μίαν τῶν νυκτῶν εἶχεν ἔλθει ἡ σειρὰ τῆς φυλακῆς εἰς αὐτοὺς, εὗρεν τὴν περίστασιν ἀρμοδίαν καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ μεταβάς εἰδοποίησε τοὺς ὀθωμανοὺς, οἵτινες εἶχον προειδοποιηθῇ παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ· παραχρῆμα δὲ ὁ ἀρχηγὸς Μπεκίρ Γζογαδῶρος μετὰ τριῶν χιλιάδων στρατιωτῶν εἰσῆλθε καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν ταύτην, ἐξ ἧς εὐκόλως ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ ὁ στρατός εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ τόπου, ὅπου εἶχαν καὶ τὰς οἰκογενείας οἱ Σουλιῶται.

Τινὲς τῶν πατριωτῶν, λέγουσιν, ὅτι τὴν προδοσίαν ταύτην δὲν τὴν ἐνήργησε Γοτιτάνος, ἀλλ' ἄλλός τις ἀνεψιὸς τοῦ Ζήκου Μίχου ἀπὸ τὴν Λάχα τῆς Λελοβας, ὅστις εὕρισκετο μετὰ τοῦ Παλάσκα, διότι ὁ Ζήκο Μίχος ὑπῆρχε πάντοτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ πιστὸς εἰς αὐτὸν, διὰ συνεργείας λοιπὸν τοῦ Ζήκου Μίχου ἐπρόδωσε τὴν θέσιν ὁ ἀνεψιὸς του ὁ εὐρι-

σκομμένος μὲ τὸν Παλάσχα. Ὅπως καὶ ἂν ἐγένετο ὁμως, ἡ θέσις αὕτη ἐπροδῶθη καὶ κατελείφθη ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν, καὶ οἱ Σουλιῶται ἅμα ἔλαβαν τὴν θλιβερωτάτην ταύτην εἰδησιν ἐν τῇ στιγμῇ συνῆλθον καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἑξοδὸν διὰ μέσου τῶν ἑχθρῶν, σχηματισθέντες δὲ εἰς φάλαγγας ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ὀπισθοφυλακῆς, ἔθεσαν ἐν τῷ μέσῳ τὰ γυναικόπαιδα καὶ οὕτως ἀθρόοι προσέβαλαν καὶ διέσχισαν διὰ τῆς σπάθης τὰς λεγεῶνας τῶν ἑχθρῶν, ἀπορατίζαντες ὅσοι δυνηθῶσι πλέον ν' ἀπεράσωσι, εἰδὲ ν' ἀποθάνωσι μὲ τὴν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας, διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ Σουλιώτου.

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ὀδηγούμενη ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου Κίτζου Βότσαρη προσέβαλε τοὺς ἑχθροὺς δι' ἀπαραδειγματίστου ὀρμῆς καὶ γενναιοψυχίης, διέσχισε τὰ στίφη τῶν βαρβάρων καὶ ἐξῆλθε· (*) ἀλλ' ἀτυχῶς ἀκολούθως συνεπυκνώθησαν καὶ πάλιν οἱ ἑχθροὶ καὶ ἐμπόδισαν τὴν διέξοδον τῶν γυναικοπαίδων, καὶ οὕτως ἐγένετο ἐμπόδιον εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν, ἣτις παλαίουσα μετὰ τῶν ἑχθρῶν στῆθος πρὸς στῆθος καὶ σῶμα πρὸς σῶμα διέβη καὶ αὕτη διὰ μεγάλης σφαγῆς καὶ θυσίας καὶ τοῦ ἑχθροῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν αἱματηρὰν καὶ τραγικωτάτην ταύτην μάχην ἐφονεύθησαν οἱ πλείστοι τῶν Σουλιωτῶν, μεταξὺ δὲ καὶ ὁ Νέστωρ γέρο-Κουτσουνίκας μετὰ τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ Ἀθανασίου καὶ Ἰωάννου, ὁ Γούστη Μπούσμπας καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκ τῶν προκρίτων κ.λ.π. ὁ δὲ Νότης Βότσαρης πληγωθεὶς ἠχμαλωτίσθη. Ὅσοι δὲ ἠδυνή-

(*) Ὁ Κίτζο-Βότζαρης, πατὴρ τοῦ ἀειμνήστου Μάρκου Βότσαρη, διελθὼν τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας μετέβη εἰς τὴν Ἐπτανήσον, καὶ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἐξῆλθε πάλιν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ρούμελης, μετὰ Σουλιωτῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἐκεῖ ἀνηγορεύθη παρ' ὅλων τῶν ἀρματωλῶν ἀρχηγὸς καὶ ἅπαντες ὁμοῦ ἐκινήθησαν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν ἑχθρῶν. Ἡ ὀθωμανικὴ κυβερνήσις καὶ αὐτὸς ὁ τύραννος Ἀλῆ Πασσᾶς ἐπρόμαζαν, διὸ καὶ ἀπέστειλαν ἐναντίον αὐτοῦ ἀπείρους δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι περὶ τὸ ἑαρπαντοῦ ἐκινήθησαν· τὸν δὲ ἐπελθόντα χειμῶνα ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους κατὰ παραίνεσιν τῶν Ῥώσων μετὰ τὴν ἐν Αὐστρελὶτζ εἰρήνην. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, ἐπρόλαβε καὶ προσέφερεν εἰς αὐτοὺς τὰς καπετανεῖας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρούμελης, εἰς δὲ τὸν Κίτζον Βότζαρην ἔδωκε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀρτης· μετὰ τινα καιρὸν ὁμως ἔβαλεν ἕνα τῶν πιστῶν του τὸν καπετὰν Γῶγον Μπακῶλαν καὶ τὸν ἐδόλοφόνησε δι' ἄ νυκτός.

θησαν νὰ διασχίσουν τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν, μετέβησαν εἰς τὴν Πάργαν καὶ εἰς τὴν Ἐπτάνησον, πολλαὶ δὲ γυναῖκες μὲ τὰ τέκνα των ἐρρίφθησαν ἄλλαι μὲν ἐκ τῶν βράχων καὶ ἄλλαι εἰς τὸν Ἀχελῶν ποταμὸν καὶ ἐπνίγοντο.

Ὁ δὲ ἀτυχὴς Λεοντάρης Παλάσκας διαφυγὼν τὸν κίνδυνον μετέβη πρὸς τὸν εἰλικρινῆ φίλον του καπετάννον τοῦ βάλτου Καραϊσκον, ἀλλ' ὁ φίλος του οὕτως ἀντὶ νὰ τὸν κρύψῃ, τὸν παρέδωκε ζῶντα εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις διέταξε καὶ τὸν ἐφόνευσαν διὰ τρομερωτάτων βασάνων συνθλάσας ὅλους τοὺς ἄρμούς τοῦ σώματός του διὰ βαρέων σιδηρῶν ἐργαλείων.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἡ δεκαοκτῶ ἐτῶν ἄνισος πάλη τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοῦ τρομερωτέρου τῶν τυράννων Ἀλῆ Πασᾶ, τὸν ὁποῖον ἡ κακὴ μοῖρα αὐτῶν ἔφερε ἐν τῇ γειτονίᾳ των, καὶ ὅστις μὴ ἔχων οὐδὲν ὅσιον οὐδ' ἱερὸν ἐν ἑαυτῷ μετεχειρίσθη ἅπαντα τὰ μέσα τῶν ἀπιστιῶν, δολιοτήτων καὶ πάσης μοχθηρίας, μαχόμενος καὶ δολιευόμενος ἐπὶ δεκαοκταετίαν τοὺς ἐλευθέρους αὐτοὺς πατριώτας τῆς Ἡπείρου, τοὺς ὁποῖους διὰ τῶν μοχθηροτέρων μέσων, ἀπεξένωσε μὲν τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποδουλώσῃ, διότι οἱ ἥρωες οὗτοι Ἕλληνες ἐπρόκριναν οἱ μὲν μὲ τὰ ὅπλα ἡ χεῖρας νὰ ἀποθάνουν, ὡς οἱ ἐν Θερμοπύλαις Σπαρτιαταί, οἱ δὲ δυνάμενοι, πατῶντες ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πτωμάτων νὰ διέλθουν καὶ μεταναστεύουν εἰς ἐλεύθερον κράτος, ὡς ποτὲ οἱ Μεσσήνιοι, οὐχὶ ὅμως καὶ ποτὲ νὰ ὑποκύψωσι καὶ νὰ γίνωσι δοῦλοι τῶν βαρβάρων τυράννων. (*).

Οὕτω λοιπὸν ἀπεξενώθησαν οἱ Σουλιῶται τῆς φιλτάτης αὐτῶν πατρίδος, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀμνημονεύτων αἰῶνων διὰ ποταμῶν αἱμάτων ὑπερασπίσθησαν παλαίοντες μετὰ πολλῶν Σατραπῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν Ἡπείρῳ

(*) Ὁ ἀτρόμητος καὶ νοσηρότατος γέρων Κουτσονίκας ἦτο πάππος μου, πατὴρ τοῦ γεννήτορός μου Ἰωάννου Κουτσονίκα, ὅστις μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γέροντος Κουτσονίκα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀθανασίου ἐπείσαν ἡρώϊκῶς καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἡμεῖς δὲ βρέφη ὄντα μετὰ τῆς μητρὸς ἡμῶν αἰχμαλωτισθέντες, ὑλευθερώθημεν μετὰ εἰκοσιν μέρας, συνεργεῖα μεγάλων ὑποκειμένων ἔθωμανῶν καὶ χριστιανῶν.

εἰσβολῆς αὐτῶν, μετὰ τὴν ὁποίαν αἱ γινόμεναι μάχαι ὀλίγαι μόνον εἰσὶ γνωσταί. αἱ σημειωθεῖσαι ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ, μέχρι τῆς ἐλευθέρως τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις, ὡς ἐρῶσθαι, δι' ὅλων τῶν πονηρῶν αὐτοῦ μέσων ἠδυνήθη νὰ τοὺς ἀποξενώσῃ τῆς πατρίδος των.

Μετὰ τὰς σοδαράς καὶ ἀξιοσημειώτους ταύτας περιστάσεις τῶν Σουλιωτῶν οἱ διασωθέντες, μετέβησαν εἰς τὴν Ἐπτάνησον, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐκράτει ἡ Ῥωσσία, οἱ δὲ ὁμογενεῖς κάτοικοι τῆς Ἐπτανήσου ἐδέχθησαν τοὺς πατριώτας τούτους μετὰ πολλῶν περιποιήσεων, καὶ συνεισφορῶν πρὸς τοὺς ἀδυνάτους καὶ πάσης ἄλλης περιποιήσεως.

Οἱ Σουλιῶται ἐν Ἐπτανήσῳ.

Περὶ δὲ τὸ 1805 ἡ Ῥωσικὴ ἐν Ἐπτανήσῳ Κυβέρνησις διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀντρέπ σχηματίσασα ἡπειρωτικὰ τάγματα ὑπὸ τὸν Γενεράλ Παππαδόπουλον Ἑλληνα, παρέλαβε τοὺς Σουλιώτας εἰς ὑπηρεσίαν καὶ ἐσχημάτισε τάγματα καὶ τοὺς ὠδήγησεν εἰς Νεάπολιν μετ' ἄλλων σωμάτων Ῥωσικῶν ἀπέναντι τῶν Γάλλων· ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπιφέρῃ ἀποτελέσματα, διὸ καὶ οἱ Σουλιῶται ἐπέστρεψαν καὶ ἦλθον πάλιν εἰς τὴν Ἐπτάνησον τὸ 1806. (*)

Περὶ δὲ τὸ 1807, ὅτε ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῶν ὀθωμανῶν πόλεμον ὁ ἀρχιναύαρχος αὐτῆς Σινεβ ἐβαλεν ἐντὸς τοῦ στόλου τέσσαρας λόγους ἐκ Σουλιωτῶν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἄλλων ἐλλήνων καὶ τῶν ἐκ τοῦ στόλου Ῥωσικῶν στρατευμάτων προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσεν τὸν Τένεδον, πυρποληθέντος καὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου παρὰ τοῦ Ῥώσου ναυάρχου Σινεβ· εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφορευθῆ εἰς ἐκ τῶν ἐπισήμων οἰκογενειῶν, ὁ λοχαγὸς Γκὸγκα Νταγκλῆς.

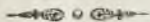
Μετὰ δὲ τὴν μεταξὺ Γάλλων καὶ Αὐστρο-ῤῥώσων ἐν Αὐστρε-

(*) Ἡ Ἐπτάνησος παυσαμένης τῆς Βενετικῆς διοικήσεως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1797. Τῷ δὲ 1799 ἐκυριεύθη ἀπ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ῥωσο-ἀγγλο-τούρκων καὶ ἀπεκατεστάθη ἐλευθέρη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπτανήσιος πολιτεία, ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τῶν δυνάμεων.

λίτξη εἰρήνην, ἡ Ἐπτάνησος ἐδόθη εἰς τοὺς Γάλλους καὶ οἱ ἐν ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ Σουλιῶται ἀπέρασαν ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Γάλλων, λογιζόμενοι ὡς ἐγγύριος στρατὸς, καὶ ὑπηρετήσαν ὑπὸ τοὺς Γάλλους μέχρι τοῦ 1812 ἔτους, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ναπολέων κατεβλήθη ἐν Μόσχᾳ. Μετὰ ταῦτα, ὅτε εἰσέβαλλον οἱ σύμμαχοι ἐν Παρισίοις, ἐξαπεστάλη ὁ στρατηγὸς Κάμπελ, Ἀγγλος, καὶ παρέλαβε τὴν Ἐπτάνησον ἀπὸ τοὺς Γάλλους, οἵτινες ὑπῆρχον περὶ τὰς 22 χιλιάδας, ὁμοῦ καὶ 2 χιλιάδες Ἕλληνας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δουζλότ, ὅστις ἐσύστησε καλῶς τοὺς Ἕλληνας, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς Σουλιώτας, τοὺς ὁποίους οἱ ἄγγλοι διετήρησαν μόνον διὰ σιτηρεσίου μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Νήσου Ἑλλάδας, ὅτε ὁ στρατηγὸς Κάμπελ διαταχθεὶς ἐσχημάτισε δέκα λόχους εἰς ἐνέργειαν, ὑποσχεθεὶς, ὅτι τὸν στρατὸν τοῦτον ἡ Μεγάλη Βρεττανία θέλει τὸν ἔχει διαρκῆ, ὡς ἐπιτόπιον στρατὸν· ἀκολουθῶς ὅμως διαδεχθεὶς τὸν ἀνωτέρω στρατηγὸν ὁ στρατηγὸς Ἄνταμ, ὅστις ἐξῆλθε εἰς τὴν Ἠπειρον περὶ τὸν Βουθρωτὸν καὶ ἠνταμώθη μὲ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις καὶ καχορυστήσας τοὺς Σουλιώτας εἰς τὸν Ἄνταμ, ὡς ἐπικινδύνους εἰς τὰς δύο Κυβερνήσεις, τὸν ἐπρότρεψεν ὅπως ἀποβάλῃ αὐτοὺς τῆς ὑπηρεσίας. Ὁ Ἄνταμ ἥ δὲν ἐγνώριζε τὴν πανουργίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἥ συμβιβάζομένων τῶν συμφερόντων ἀμφοτέρων τῶν Κυβερνήσεων ἐπαραδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Ἠπειρον ἀμέσως ἐπροσκάλεσε τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς διεκοίνωσεν, ὅτι οὗτης τῆς εἰρήνης ἡ Μεγάλη Βρεττανία δὲν δύναται τὸν στρατὸν αὐτὸν νὰ κρατῇ εἰς ἐνέργειαν ἀνευ ἀνάγκης, ἀλλ' ἂν ἀγαποῦν, τοῖς εἶπεν, ὁ Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἔχει τὴν ἀνάγκην καὶ δύναται νὰ ὑπάγουν ὅσοι θελήσουν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν συνεβιβάσθησαν μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, διότι αὐτὸς ἐζήτηι στρατιώτας ἀνευ ἀξιωματικῶν, διελύθησαν τὰ στρατιωτικὰ ταῦτα σώματα καὶ ἔμειναν ἰδιωτεύοντα· ὁ δὲ ἀναιὶς ἀπονδὸς ἐχθρὸς τῶν Σουλιωτῶν Ἀλῆ Πασσᾶς, μαθὼν ὅτι αἱ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐνέργειαι αὐτοῦ ἐτελεσφόρησαν, ἔχαιρε γαυριῶν καὶ δὲν ἔπαυε τὰς κακοβούλους πύτου κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐνεργείας, οὐδὲ

καὶ εἰς ἣν εὐρίσκοντο ἐξορίαν· διὸ ἐξαπέστειλεν εἰς Κορφοὺς καὶ ἐδολοφόνησε καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Νότη Βότζαρη, Γεώργιον.

Ὁ αὐτὸς τύραννος ἐπροσπάθησε διὰ πλαστῶν γραμμάτων τοῦ Μαχμουτ Πασσᾶ τῆς Σκόδρας, ὅστις δῆθεν τοὺς ἐπροσκάλει νὰ ἀπεράτουν εἰς τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ εἰς ὑπεράσπισίν του, νὰ τοὺς φέρῃ πάλιν εἰς Ἠπειρον. Τὰ πλαστὰ ταῦτα ἐγγράφα, τὰ ἐσυνώδευεν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς μὲ ἀνθρώπους καὶ ἐν τρικάρττον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐλθὼν εἰς Κορφοὺς ἐλλιμενίσθη καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐξῆλθον εἰς τὸ συνδιαλεκτήριον, ἔδωσαν τὰς ἐπιστολάς καὶ ὠμίλησαν μὲ τοὺς Σουλιώτας, οἵτινες πεισθέντες ἡτοιμάζοντο νὰ ἐμβαρκαρισθῶσιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀλλ' εὐτυχῶς, ἡ ὀξυδέρκεια ἐνὸς τῶν πατριωτῶν, τοῦ Λάμπρου Γούση, ἐξεσκέπασε τὴν μηχανορραφίαν τοῦ τυράννου καὶ ἐβεβαίωσεν εἰς τοὺς πατριώτας του περὶ αὐτῆς· ἀκολούθως δὲ ἐπληροφόρηθησαν, ὅτι ἁλθῶς οἱ ἀποσταλέντες μὲ τὰς ἐπιστολάς καὶ τὸ πλοῖον ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, οἱ ὁποῖοι εἶχον διαταγὴν, ὥστε ἅμα ἐπιβιβασθῶσιν οἱ Σουλιῶται εἰς τὸ πλοῖον νὰ τὸ ρίψουν εἰς τὴν ἀπέναντι ξηρὰν τῆς Ἠπείρου καὶ ἐκεῖ ἦτον ἔτοιμοι κανονοφόροι καὶ στρατὸς νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσωσιν ἐξ ὀλοκλήρου. Τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κατήγγειλαν εἰς τὸν Ἀρμοστὴν Μετλὰν οἱ Σουλιῶται, ἐξαιτούμενοι τὴν κράτησιν τοῦ πλοίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνθρώπων, ὅπως ὑποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν· ἀλλ' αὐτὸς τοῖς ἀπήντησεν, ὅτι διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας, πρέπει πρὶν νὰ προκαταβάλουν οἱ Σουλιῶται 150 χιλιάδας τάλληρα, ἃ ἀλλ' οἱ Σουλιῶται ποῦ ἦτον δυνατὸν νὰ εὕρουν τοιαύτην ποσότητα χρημάτων; Οἱ ὀθωμανοὶ μαθόντες ὅτι ἀνεκαλύφθη ἡ ἀπάτη αὐτῶν ἀμέσως ἔστειλαν μίαν λέμβον καὶ ἔλαβον τὰ χαρτῖα τῶν καὶ ἀνεχώρησαν κατεσπευσμένως, οἱ δὲ Σουλιῶται ἔμειναν ἐν Κερκύρᾳ ἰδιωτεύοντες μέχρι τοῦ ἔτους 1820.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΠΕΡΙ ΔΑΘΑΝΙΑΣ.

Περὶ καταγωγῆς Ἀλθανῶν καὶ τῆς
διαλέκτου αὐτῶν.

ΤΟΜΟΣ Α'. ΤΜΗΜΑ Β'.

Ἐπιχειρήσας τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, δέον ἦτο νὰ ἐξετάσω τὴν πρὸ ἡμίσεως αἰῶνος σχεδὸν κατάστασιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τ' ἀξιοσημείωτα συμβάντα, τὰ ὅποια ἔλαβον χώραν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ταύτης Χερσονήσου· πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν λυγρὸν, καὶ πρὸς αὐτισμὸν τοῦ κοινοῦ τῆς Πατρίδος ἡμῶν, ἐπιχειρήσθην καὶ τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τοῦ Σατράπου τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλθανείας Τεπελινιώτου Ἀλη-πασσᾶ Μουτσοησάτη, διότι μὲ τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ, συνδέονται διάφορα περιστατικὰ καὶ συμβάντα τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ πρὶν ἀρχήσω τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβάντων τούτων, σκεφθεὶς, ἔκρινα νὰ περιγράψω σκέψεις τινὰς περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ καὶ τοῖς παραπλησίοις αὐτῆς ὑπαρχούσης Ἀλθανικῆς φυλῆς· διότι πολλοὶ τῶν ἐξόχων ξένων πεπαιδευμένων, περιῆλθον μέρη τινὰ τῆς Ἀλθανίας καὶ ἐκοπίασαν μεγάλως, ὅπως ἀνακαλύψωσι τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Ἠπείρῳ μετοικήσεως τῆς φυλῆς ταύτης, τὸν τόπον, ἐξ οὗ μετοίκησαν εἰς τὴν Ἠπειρον, τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τέλους, πρὶα ἦτον ἡ ἀρχαία αὐτῶν διάλεκτος, σχηματισθεῖσα εἰς τὴν ἤδη διάλεκτον τοῦ Σκηπητάρη καὶ μολονότι οἱ ἀξιότιμοι οὗτοι ἄνδρες μεγάλως ἐκοπίασαν, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ φθάσωσι εἰς τὸ ἀποτέλεσμα, διότι δὲν τοὺς συνέτρεχεν καὶ ἡ ἐντελής γυνῶσις τῆς Ἀλθανικῆς διαλέκτου, καὶ ἡ τῶν ἐπιτο-

πίων περιστατικῶν· διότι ἡ φυλὴ αὕτη, ἐκτὸς τῆς γενικότητος ἔχει καὶ ἰδιαιτέρας διαιρέσεις κατὰ μικρὰς φυλάς, ὡς καὶ ἰδίους ἰδιωτισμούς τῆς διαλέκτου. Κατ' ἐμὲ δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη εἶναι ἐκ τῶν Πελασγικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκ τοῦ Καυκασίου Χειμάρρου διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Χερσόνησον καὶ διὰ τῆς Θράκης εἰσέδυσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, Ἠπειρον, Θεσσαλίαν καὶ τὰ ἐυδότερα τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλοι δὲ διελθόντες μετοίκησαν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ Ἀδρίου, ἐκατοίκησαν κατὰ φυλάς τὰς ὠραίας μεσημβρινὰς ταύτας χώρας, καθὼς καὶ οἱ τῆς Ἑλλάδος οἰκισταὶ Πελασγοί. Ἡ περίστασις αὕτη οὕσα πανάρχαια δὲν ἀναφέρεται εἰς οὐδεμίαν Ἱστορίαν, διότι εἶναι πολὺ ἀρχαιοτέρα τῆς Ἱστορίας. Ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως δὲ ταύτης δυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν κρίσεις τινὰς, ὡς περὶ ταυτότητος τῆς φυσιολογικῆς τῶν Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν καὶ Ἰταλῶν, τῆς ταυτότητος τῶν ἡθῶν καὶ ἐθιμῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, καὶ προσέτι τῆς ταυτότητος ὀνομάτων τῶν Ἰταλικῶν καὶ Ἀλβανικῶν φυλῶν. Τόσχοι ἐπίσημος φυλὴ ἐν Ἀλβανίᾳ, Τόσχοι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπίσημος φυλὴ ἐν Τοσκάνῃ, ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πολλὰ συγγενικά τε καὶ σχετικά, τὰ ὅποια δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀρμυδιότητα τῆς κρίσεως ἡμῶν, ἀλλὰ τῆς φιλογολικῆς ἐρεῦνης, ἥτις λαβοῦσα αἰτίαν πιστεύομεν ὅτι θέλει ἐπασχοληθῇ εἰς τὴν ἔρευναν αὐτῶν.

Περὶ τῆς τῶν Ἀλβανῶν διαλέκτου.

Φρονῶ ὅτι ἡ ἀρχαία τῶν Πελασγῶν διάλεκτος εἰς τὰς πολιτείας τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας ἐξευγενισθεῖσα, ἐμορφώθη εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν προπατόρων ἡμῶν καὶ τὴν ἥδη κοινὴν τῶν Ἑλλήνων. Εἰς δὲ τὴν Ἠπειρον τὰ γράμματα καὶ ἡ παιδεία ὀλίγα φῶτα διέχυσαν εἰς τὰς χώρας τῶν Μολοσσῶν καὶ Θεσπρωτῶν, ὅπου καὶ ἐμόρφωσαν τὴν διάλεκτόν των, ἀλλ' εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἠπείρου διέμεινεν ἡ τῶν δασῶν τραχεῖα διάλεκτος τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν, ἥτις ἔλαβεν τὴν ὀνομασίαν, Ἀλβανικὴ (*).

(*) Οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ Μολοττοὶ ἐκάλουν τὰς γράμματα πελίας καὶ τοὺς γέροντας πελίους· πλησίον τῶν δωδωνεῶν ἦσαν οἱ σελλοὶ· «Ἀμφοὶ δὲ σελλοὶ ναύτουσιν ὑπορῆται». Ἡ ἀρχαία Κεσπρίνη, ἥδη ὀνομάζεται Κεράντζα.

Τὸ μέγιστον περὶ Ἀλβανῶν ζήτημα ὑπάρχει, πῶς αὐτοὶ νὰ ὀνομάζονται Σκηπητάρει, καὶ πόθεν ἐπήγαγεν ἡ ὀνομασία αὕτη· ἡμεῖς βεβαίως δὲν ἐπαγγελλόμεθα τὸν φιλολόγον, οὔτε ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν δυνάμεων ἡμῶν διὰ νὰ ἐξερευνήσωμεν τὴν πηγὴν καὶ τὴν παραγωγὴν ταύτης· ἀλλ',ὡς ἐρρέθη, διὰ τὸ γενικὸν συμφέρον χρεωστούμεν νὰ δώσωμεν νύξιν καὶ ἀφορμὴν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους τῆς πατρίδος ἡμῶν, διὸ ἐπιχειρίσθημεν ἵνα φέρωμεν κρίσεις τινὰς ὡς ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἡπειρον ἐπιτοπίων γνώσεων ἡμῶν.

Α'. Οἱ Ἀλβανοὶ,ὡς ἐρρέθη, ὀνομάζονται Σκηπητάραι, Ἀρπαρέσσοι καὶ Ἀλβανοί, φρονεῖμεν λοιπὸν ὅτι ἡ τοῦ Σκηπητάρει ὀνομασία ἔχει τρεῖς παραγωγάς, καὶ πρώτη μὲν εἶναι ἐκ τοῦ τόπου εἰς ὃν κατοικεῖ, δηλαδὴ τὴν Ἡπειρον αὐτὴν, τὴν ὀνομαζομένην παρ' αὐτῶν Ἡπεῖρι, καὶ τὸν Ἡπειρώτην Ἡπειτάρην μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἐστί, Ἀλβανιστί, ἐστί, ἐστ' Ἡπειτάρ, καὶ κατὰ παραφθορὰν Σκηπητάρ.

Β'. Ἡ Ἀλβανία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ὄρεινὴ καὶ βραχώδης, τὰ βράχη δὲ παρὰ τῶν Ἀλβανῶν ὀνομάζονται Σκάμπα, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν βράχων Σκαμπητάραι, ὥστε δὲν εἶναι διόλου ἀπίθανον ἀπὸ τοῦ κατοίκους τῶν βραχωδῶν τόπων Σκαμπητάραι νὰ ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν Σκηπητάραι.

Γ'. Προσέτι οἱ Ἀλβανοὶ ἐξυμνοῦσι πολὺ τοὺς αἰετοὺς εἰς τὰ ὄσματα αὐτῶν καὶ τὰς καυχήσεις, δηλονότι εἰς ἐλεύθερος ἀνὴρ καὶ γενναῖος ὡς ὁ αἰετὸς καὶ ὁ ἱέραξ· τὸν δ' αἰετὸν τὸν ὀνομάζουσι Σκύπε καὶ Σκυπόννιε, πιθανὸν τοὺς κατοίκους τῶν βράχων, συνόικους τῶν αἰετῶν, ὠνόμασαν Σκυποντάρεις (*).

Δ'. Ἡ δὲ τοῦ Ἀρμπαρέσση ὀνομασία πηγάζει ἐκ τῆς Ἀρμπαρίας (Ἀλβανίας)· αὕτη ἡ ἐπαρχία εἶναι μία τῶν ἐκτεταμένων ἐπαρχιῶν τῆς Ἡπεύρου καὶ Ἀλβανίας, ἀρχομένη ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τὸν Δρίλιωνα ποταμὸν καὶ τελευτῶσα πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, διαχωριζομένη τῆς Τοσκαριᾶς, ἀρκτικῶς ὑπὸ τοῦ ποτα-

(*) Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην τοῦ αἰετοῦ, τὴν ἀπέδιδον οἱ Ἡπειρώται καὶ εἰς τὸν Μέγαν Πύρρον.

μοῦ Βιώτης (Ἀώου) ὀνομάζεται δὲ ἡ ἐπαρχία αὕτη Ἀρμπαρή (Ἀλβανία) (*) καὶ Λιαμπαρή. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, Ἀρπαρὴ ἔμπουτα (ἡμερον), καὶ Ἀρπαρὴ ἑ-αῖγκρα (ἄγριον)· πρωτεύουσαν ἔχει τὴν Αὐλῶνα, ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς κάτω Ἀλβανίας καὶ ἔδραν τοῦ ἡγεμόνος, ἥδη ὁμως ἡ ἔδρα μετετέθη εἰς τὸ Μπεράτη. Εἰκάζεται δὲ ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος θὰ ἐμετοίκησαν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Ἀρμπαρίας, διότι μεταξὺ των δὲν ὀνομάζονται οὐδαμῶς Σκηπητάς, ἀλλὰ Ἀρπαρέσσοι.

Θρησκεία τῶν Πελασγικῶν τούτων φυλῶν.

Ἡ Πελασγικὴ αὕτη φυλὴ ἐκ τῶν ὀνομασιῶν τὰς ὁποίας ἀπέδιδον εἰς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τοῦ Παντός καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ, εἰκάζεται ὅτι ἐγνώριζον τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ἀλλ' ὅτι ἐλάτρευον καὶ ἰδιαιτέρους τινὰς Θεοὺς, καὶ τοῦτο παρατηρεῖται ἐκ τῶν ναῶν, τοὺς ὁποίους ἀνήγειραν ἐν Δωδώνῃ καὶ ἄλλαχοῦ. Ἡ φιλολογία ὁμως ἐκ τῆς ἐρέυνης τῆς διαλέκτου ταύτης θέλει ἀνακαλύψει διάφορα πράγματα παράγοντα εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν πολλὴν ὠφέλειαν, κατ' ἐξοχὴν τὴν διασάφησιν τῆς ἀληθείας, ἵνα προσοικειωθῇ ἡ ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος αὕτη ἀδελφὴ τῶν Ἑλλήνων φυλῇ, τῆς ὁποίας ἐπὶ τοσοῦτον ἐφιλονείκησαν τὴν καταγωγὴν, οὐχὶ δὲ ἄνευ σκοποῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπομνηστώσι καὶ σμικρύνωσι τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς· οἱ Ἕλληνες ὁμως εὖ φρονούντες δὲν πρέπει νὰ ἀπομικρύνωνται ἀπὸ τὸ ἀναλλοίωτον ἀξίωμα, *Μεγαλειῶν καὶ Ἑνωσις πάντων τῶν Ἑλληνικῶν ἐξελληνισθεισῶν καὶ μὴ φυλῶν ἐπὶ μιᾷ Κραταίᾳ Βασιλείᾳ* ὅτε ἡ *Θεία Πρόνοια* εὐδοκήσει.

Ἐν συντόμῳ δὲ σημειοῦμεν καὶ τινὰς, τῶν ὀνομασιῶν τὰς ὁποίας δίδουσιν οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός καὶ ἐπὶ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἐκ τῆς Ἀρχαίας τῶν Πελασγῶν διαλέκτου.

(*) Δὲν εἶναι διόλου ἀπίθανον ὅτι οἱ ἀντικρυνοὶ γείτονες αὐτῶν Ἴταλοι, τοὺς ἐδῶσαν τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ Ἀρμπαροῖ, Ἀλβανοὶ, καὶ οὕτως ἔμεινεν ἡ ὀνομασία αὕτη μέχρι σήμερον.

*Ο Θεός.	Περαντία.	τὸ ὄν τὸ ἀπεράντιον, ἢ ὁ ὑπέρτατος θεός.
*Ο Ἀστήρ.	*Ιούλλη.	ἡ ἥλιος.
*Ο Ἥλιος.	Διέλλη.	Δίτ'Ιούλλη, ἀστήρ τῆς ἡμέρας, σύμ- φωνα μὲ τὴν θείαν Γραφήν, φωστήρ [τῆς ἡμέρας.
*Ο ἥλιος εὐγῆκεν,	Διέλλη Δόλλη	ἡ Δούαλλ Διέλλη.
*Εβασίλευσεν	*Απιεραντόη	Μετέβη εἰς τὸ ἀπέραντον.
*Ἡμέρα.	Ντίτα.	ἐκ τοῦ φωτός—ἡ νύξ—νάτα.
Τὸ φῶς	Ντρίτα.	
Κυριακή	*Ἐντίελλη	Ἡμέρα ἡλίου.
*Ο Οὐρανός	Κιέλλη	Κιγιάν Ἰούλετα, τὸ ἐναστέριον, ἢ ἐναστρον.
*Αφροδίτη	*Ιούλλη Ἀφροντίτη	*Ο πλησίον τῆς ἡμέρας Ἀστήρ.
*Ἀήρ	*Ερα	
*Ο Χρόνος	*Ἰέτα	Τὰ ἔτη.
*Ἡ Θάλασσα	Δετη	Θέτες ἢ Τιθύς.
Τὸ Ξύλον	Δροῦ	*Απὸ τὴν δρύν.
Τὸ ὕδωρ	Ούέτα.	*Εκ τοῦ ὑετοῦ.
*Οδός	Οὔδα	
Γέρον	Πλιάκ	Πελασγὸς ἀρχαῖος.
Γερουσία	Πλεκεσία	Πελασγία.
Τέκνον	Διέλχι	Δῶρον Διός, Δία Ἰαλλιᾶ.
*Αγαθός	*Ἡμήρα	*Ἡμερος
Κακός, ἄγριος	*Ἡ κέκη	*Ἡ Αἶγκρα ἄγριος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ἀπείρων ὀνομάτων καὶ λέξεων τῆς Ἀλβανικῆς διαλέκτου, σχετικῶς μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἣτις ὡς νομιζομεν ἀδιαφιλονεικῆτως ὑπάρχει διάλεκτος τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν ἔχουσα ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς συγγενικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν, καὶ οὐδέποτε ὡς τινὲς ἐσφαλμένως εἶπον οὔσα μίγμα τῶν διαλέκτων τούτων.

Τὸ ἐπ' ἐμοὶ καθόσον μοι ἐπέτρεπον αἱ δυνάμεις μου ἐνήργησα, ὅπως δώσω ὡς ἔρρεθη εἰς τοὺς πεπαιδευμένους ἀνδρας ἡμῶν ἵνα ἐπασχοληθῶσι σπουδαϊότερον ἐπὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀντικειμένου.

Περὶ τῶν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος Ἀλβανῶν.

Διαπραγματευθέντες περὶ τῶν τῆς Ἠπείρου Ἀλβανῶν, ἐθεωρήσαμεν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐρευνῶντες ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι μεταναστεύσεως τῆς φυλῆς ταύτης, καθόσον, ὡς φρονοῦμεν καὶ ὡς ὑπάρχει ἀναντιρρότον, οἱ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα Ἀλβανοὶ μετέβησαν ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἠπείρου, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἀρμπαρίας τῆς λεγομένης καὶ Λιαμπουρίας. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τῶν ιδιωτισμῶν τῶν διαλέκτων ἀμφοτέρων καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας ἣν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τῆς Ἑλλάδος Ἀλβανοὶ δίδουσιν εἰς τὴν φυλὴν αὐτῶν, ὀνομάζοντες αὐτὴν Ἀρμπαρέσαν, ἐνῶ οἱ τῆς Ἠπείρου Ἀλβανοὶ, ὡς κυριωτέραν ὀνομασίαν τῆς φυλῆς τῶν δίδουσι τὴν τοῦ Σχηπητάρη· μόνον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀρμπαρίας ὀνομάζονται ἐξαιρετικῶς Ἀρμπαρ.

Δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκ τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστεύσεως τῆς Πελασγικῆς ταύτης φυλῆς. Τὸ βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι ὁ χεῖμαρρος οὗτος τῶν μεταναστῶν εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον, καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς ἀμφοτέρας τὰς παραλίας τοῦ κόλπου τούτου, καὶ εἰς δύο κλάδους διαιρεθεὶς ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν κατέλαβε τὴν Κορινθίαν, τὴν Ἀργολίδαν, τὴν Τροιζηνίαν, τὴν Ἑρμιονίδα, καὶ τὰς νήσους Πόρον, Ἰδραν καὶ Σπέτζας ἐνθα καὶ ἐσταμάτησε τὴν πρόοδόν του· ὁ δὲ ἕτερος κλάδος ἐξελθὼν ἀνατολικοβορείως, διεχύθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεβαδίας καὶ ἐκάλυψε τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς, ὁλοκλήρους τὰς ἐπαρχίας τῶν Θηβῶν καὶ τὴν Μεγαρίδα, ἐκτὸς τῶν πρωτευουσῶν, καθὼς καὶ ἅπασαν τὴν Ἀττικὴν, ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης, μέρη τινὰ τοῦ Σουνίου, ὡς καὶ τὴν νῆσον Σαλαμίνα· πρὸς δὲ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς στερεᾶς διελθὼν τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἐκάλυψε τὸ ἥμισυ τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς Εὐβοίας μέχρι τοῦ Καφηρέως, διελθὼν δὲ καὶ ἐντεῦθεν τῆς θαλάσσης ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον, καλύψαν τὸ ἥμισυ τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος αὐτῆς, ἐνθα καὶ ἐσταμάτησεν ἡ πρόοδος αὐτοῦ· τοιαύτην ἰδέαν τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔχο-

μεν περὶ τῶν εἰς τὴν ἐλευθεραν Ἑλλάδα ὁμογενῶν ἡμῶν, τῶν λαλούντων τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν ἐλευθεραν Ἑλλάδα βλάχων, καὶ ἰδίως περὶ τῶν κατοίκων τῆς Μοσχοπόλεως.

Διὰ τὸ μὴν ἀφῆσμεν κενόν τι εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἐκρίναμεν ἐπάναγκες, ἵνα περιγράψωμεν ἐνταῦθα καὶ περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ κατοικούντων βλάχων, τῶν πρὸ πολλῶν αἰώνων μετοικισάντων καὶ ἐντελῶς ἐξελληνισθέντων διατηρουμένης μόνον τῆς ἀρχαίας αὐτῶν διαλέκτου.

Οἱ βλάχοι, ὡς πρωτοφανές, ἔχουσιν Ἰταλικὴν καταγωγὴν, διότι ταύτην ἀναμφισβητήτως ἀποδεικνύει ἡ καθομιλουμένη αὐτῶν γλῶτσα, ἣτις δὲν εἶναι εἰμὴ διεφθαρμένη τις ἰταλικὴ διάλεκτος.

Ἡ μετοίκησις αὐτῶν, ὡς ἐκ παραδόσεως γνωρίζομεν, ἐγένετο πρὸ πολλῶν αἰώνων ἀπὸ τὸ Ἀμβρουσιον τῆς Νεαπόλεως διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἄλλων φυλῶν τῆς Ἑλλάδος ὀνομάζονται Ἀμβρουτσόβλαχοι. Κατὰ πρῶτον ἀκριβῶς ἐποχὴν ἐγένετο ἡ μετοίκησις αὕτη, εἴνε ἄγνωστον· βεβαίως ὅμως ἐγένετο πολὺ πρότερον τῆς διαχωρίσεως τῶν ἐκκλησιῶν· διότι οἱ βλάχοι διατηροῦσι ἀπαράλλακτως τὴν Ἀνατολικὴν θρησκείαν, καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς· ὡσαύτως δὲ καθ' ὅλα τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα ἐξελληνίσθησαν μὴ διακρινόμενοι τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, εἰμὴ μόνον διὰ τῆς παρ' αὐτῶν συνάμα μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν καθομιλουμένης ἰδιαιτέρας γλώσσης.

Ἡ ἀποικία αὕτη τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο διὰ δύο λόγους.

Αον) Διότι φαίνεται, οἱ ὀρεινοὶ οὗτοι Ἰταλοὶ, ἐστασίαζον κατὰ τῶν καθεστῶτων, καὶ ἠναγκάσθη ἡ κυβέρνησις νὰ τοὺς μετοίκισῃ.

Βον) Διότι ἡ κυβέρνησις αὐτῶν ἐπεμψεν τὴν ἀποικίαν ταύτην εἰς τὴν Ἡπειρον διὰ τὸ ἔχειν αὐτὴν, ὡς φόβητρον κατὰ τῶν Ἡπειρωτῶν· ἐξ ὀρεινῶν δὲ τόπων καταγόμενοι οἱ ἀποικοὶ οὗτοι ἐξελέξαντο πρὸς συνοικισμὸν αὐτῶν τὰ ὑψηλὰ μέρη τοῦ Πίνδου καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ, ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὄρους τῆς Ἡπείρου καὶ διευθυνομένων μέχρι τῆς Ἰλλυρίας.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἰωαννίνων, ὑπάρχουσι πόλεις καὶ κωμοπόλεις διάφοροι ὡς τὸ Μέτσοβον, Μηλιὰ, Καλαρίτην, Συράκος καὶ ἄλλα τινα πλησιάζοντα πρὸς αὐτὰ χωρία, εἰς δὲ τὸ Ζαγώριον ὑπάρχουσι δύο τρία χωρία.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Τρικάλλων τῆς Θεσσαλίας ὑπάρχει ὁλόκληρον σχεδὸν τμῆμα τοῦ Ἀσπροποτάμου κατοικοῦμενον ἀπὸ Βλάχους.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Γρεβενῶν, ὑπάρχουσι, ἡ Κρανία, ἡ Ἀβδέλα, τὸ Περιβόλι καὶ ἄλλα τινα χωρία.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίνης, ἡ Σαμαρίνα, ἡ Φούρκα, ἡ καταστραφεῖσα Νικολίτζα καὶ ἡ Γράμουςτα.

Εἰς τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπαρχίαν τῆς Ἐλασσῶνος, παρομοίως, ὑπάρχουσι τὸ Βλαχολεῖθαδον, ὁ Κοκκινοπλὸς καὶ ἡ Φτέρη.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καστορίας ὑπάρχει ἡ Βλαχοκλεισούρα καὶ τὸ Πισοντέριον.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κοριτσᾶς ἢ Κόρτσας, ὑπάρχει ἡ Μοσχόπολις, ἡ Σίπισκα, καὶ τὸ Κρούσοβον.

Εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἰλλυρίαν ἐπαρχίας, Γκόραν, Μόκραν καὶ Σινιεμπρέπτην, ὑπάρχουσι τὸ Γκάμποβον, ἡ Νίτζα καὶ ἡ Νίβεσκα.

Ἀπάντων τούτων τῶν συνοικισμῶν ἐξέχουσα ἦν ἡ περίφημος μεγαλούπολις, Μοσχόπολις, ἣτις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18 αἰῶνος ἦνθει καὶ ὑπῆρχεν εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ πλούτου τῆς Βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἔχουσα περὶ τὰς 12 χιλιάδας οἰκογενειῶν ἐν γένει χριστιανῶν, πεντήκοντα συντεχνεῖας, Γυμνάσιον ἐντελέστατον, εἰς ὃ παρεδίδοντο τὰ ὑψηλότερα μαθήματα καὶ διάφοροι γλῶσσαι· εἶχον προσέτι Τυπογραφεῖον, ἐνῶ οὐδαμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὑπῆρχε τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, μετεφέρθη εἰς τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Εἶχε δὲ προσέτι ἐργοστάσια ἐριούχων καὶ τοὺς λαμπροτάτους Ἱεροὺς Ναοὺς, οἱοὶ οὐδαμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὑπάρχουν, ἐν τῇ περιόλεπτῳ ταύτῃ πόλει ὑπάρχουν διάφορα ἱερὰ κειμήλια, ὡς τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀρετὰ μέγα, μεμαρτυρημένον διὰ χρυσοδοῦλου, ἐν χειρόγραφον ἐκ μεμβράνης Εὐαγγέλιον ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἶχε μεταφέρει τὴν καθέδραν τοῦ ὁ δι' Ἰουστιανίου Δόγματος διατελὼν ἀνεξάρτητος ἀρχιεπίσκοπος Ἀ-
 χορηδῶν πρῶτος Ἰουστιανὸς ἔχων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δώ-
 δεκα Μητροπολίτας καὶ ἑννέα Ἐπισκόπους καὶ τὸ προνόμιον τοῦ
 ὑπογράφεσθαι διὰ πρασίνης μελάνης. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης
 ἐξῆλθον διάφοροι πεπαιδευμένοι ἄνδρες καὶ οἱ μεγαλειέτεροι ἔμ-
 ποροι· ταύτης δὲ περικληρῆς γόνος ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀείμνηστος Σί-
 μων Γ. Σίνας, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου Σίνα·
 οὗτος ἦν ὁ πατὴρ τοῦ ἀποβιώσαντος μακαρίτου Γεωργίου, καὶ
 πάππος τοῦ ἡδὴ ἐνδόξου ζώντος Σίμωνος Γ. Σίνα.

Ἡ Μοσχόπολις ἔχουσα, ὡς ἐρρήθη, δώδεκα χιλιάδας οἰκογε-
 νειῶν κατῴρθησε, καὶ τοι εἰς τοὺς κόλπους τῆς βαρβαρότητος εὐ-
 ρισκομένη, νὰ διοικῆται ἀφ' ἑαυτῆς συνταγματικώτατα κατὰ
 τὴν χριστιανικὴν νομοθεσίαν καὶ τὰ ἴδια ἑαυτῆς ἔθιμα· διὰ τῆς
 ἐσχυρῶς τῶν προϋχόντων καὶ τοῦ παντοδυνάμου πλούτου της ἐπέ-
 τυχε νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ πρωτοσπαθα-
 ρίου ἢ αὐλάρχου (Σιληχτάρη) τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ πόλις ἦτο διηρημένη εἰς ἑξ̄ συνοικίας, συγκειμένης ἐκ δις-
 χιλίων οἰκογενειῶν ἑκάστης· ἐφ' ἑκάστης συνοικίας διαωρίζετο
 κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς κοινότητος εἰς προεστῶς· οὗτος δὲ εἰς τὸ τέ-
 λος τοῦ ἔτους ἔδιδε λόγον τῆς διαχειρήσεώς του καὶ ἀντικαθί-
 στατο ὑπ' ἄλλου. Ἐπὶ τῶν ἑξ̄ τούτων προεστῶτων διαωρίζετο
 ἐπ' ἀόριστον χρόνον διὰ Σουλτανικοῦ διατάγματος, προτάσει, ἐν-
 νοεῖται, τοῦ πρωτοσπαθαρίου, εἰς Μέγας Ἀρχων, ἢ ὡς ὠνομάζετο
 τουρκιστὶ Ναζίρης. Ὅλαι αἱ ὑποθέσεις τῶν βιομηχανῶν ἐδικά-
 ζοντο ὑπὸ τῶν συντεχνιαρχῶν, αἱ δὲ τῶν ἐμπόρων ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ
 ἐκλεγομένων διαιτητῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν
 ἐδικάζοντο ἐνώπιον τοῦ Μεγάλου Ἀρχοντος, τῶν ἑξ̄ προεστῶτων
 καὶ ἰσαριθμῶν αὐτοῖς ἄλλων προκρίτων. Μόνον δὲ αἱ ἐγκλημα-
 τικαὶ ὑποθέσεις ἐδικάζοντο ἐνώπιον τοῦ μισθωτοῦ Ἀγᾶ, ἀρχηγοῦ
 τῆς στρατιωτικῆς πρὸς φροῖρησιν δυνάμεως, ὅστις ὦν ἐπὶ κεφα-
 λῇς τριακισίων στρατιωτῶν ἐφρούρει τὴν πόλιν· σπανίως δὲ ὑπο-
 θέσεις τινὲς ἐφέροντο ἐνώπιον τοῦ Ὁθωμανοῦ Καδὴ, ἐδρεύοντος
 εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς ἐπαρχίας Κόρτζας, εἰς τὴν δικαιοδο-

σίαν τοῦ ὁποῦ εἰθεωρεῖτο ἡ πόλις ὑπαγομένη, καὶ πρὸς ὃν ἡ πόλις ἐχορήγει κατ' ἀποκοπὴν ποσότητά τινα χρημάτων.

Τοιαύτη ἦν ἡ περίφημος Μοσχόπολις, δυναμένη νὰ ἐξομοιωθῇ μὲ μίαν τερπνοτάτην ὄασιν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημίας καὶ τῆς ἀπογνώσεως τῆς βαρβαρότητος· ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐνῷ ὤφειλε νὰ θεωρῇ αὐτὴν καύχημα καὶ ὠραῖσμα τῆς Αὐτοκρατορίας της ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἐφθόνει αὐτὴν, καὶ ἐσκέπτετο παντοίοις τρόποις πῶς νὰ τὴν καταστρέψῃ, ὡς καὶ μέχρι τέλους τὴν κατέστρεψεν. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν διετέλει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὀλβιωτάτης ἀλλ' ἀτυχοῦς ταύτης πόλεως ὡς Μέγας Ἄρχων ὁ Θεόδωρος Βρότε Ζιουπάν ὀνομαζόμενος· οὗτος κατ' ἀνωτέραν ἔμπνευσιν ἐκατηγορήθη ὅτι ἔχει δώδεκα χιλιάδας ὅπλα κεκρυμμένα, παρασκευάζων ἐπαναστατικὸν κίνημα· προσκληθεὶς δὲ ὑπὸ ἀπολογητῇ ἐνώπιον τῆς Ἰψηλῆς Πύλης μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖ κηρυχθεὶς ἀθῶος, ἐξωρίσθη μετὰ ταῦτα εἰς Καστορίαν, δημευθείσης τῆς κολοσαίας αὐτοῦ περιουσίας. Δὲν ἤρκει τοῦ ἀτυχοῦς Ἀρχοντος τὸ δυστύχημα, ἔπρεπε νὰ πάθῃ καὶ τὸ ἐσχατον πάθημα τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν πόλις, τὸ κάρφος τοῦτο τῶν ὀφθαλμῶν τῆς τότε ἐξουσίας. Ἡ πόλις αὕτη εὐρισκομένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀλβανίας ἦτον εἰς κίνδυνον πάντοτε, διότι πολλάκις σμίνη Τουρκαλβανῶν ἐκ πολλῶν χιλιάδων ἐπέπεσον ἐπ' αὐτῆς καὶ κατέκαυσαν καὶ ἐλεηλάτησαν μέρος αὐτῆς. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἀπειράκις προσέφυγον εἰς εἰς τὴν προστασίαν. Ἐξητήσατο τέλος νὰ μετατεθῇ τοῦλάχιστον ἡ καθέδρα τοῦ Μπηνλέρμπεϊ ἢ Ρούμελη Βαλεσὶ ἀπὸ τῆς πόλεως Σοφίας εἰς τὴν τῶν Βιτωλίων, διὰ νὰ ἔχῃ ἐκ τοῦ πλησίον τινὰ ἐπιτήρησιν καὶ κατὰ τοῦτο εἰσηκούσθησαν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἄνευ τοῦ προσδοκωμένου ἀποτελέσματος· διότι οὐδεμία συνδρομὴ εἰς αὐτοῦ· ἐδόθη καὶ οὕτως ἐπαναληφθεῖσιν πολλάκις τῶν Ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν ἡ περίωλετος καὶ λαμπροτάτη αὕτη πόλις κητεστράφη, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ Αὐστρίας· ἐν μέγα μέρος αὐτῶν μετέβη καὶ ἀπεκατεστάθη εἰς Βιτώλια, ὅπου ἐξευγένισε τὰ Βουλγαρικώτατα τοῦ τόπου ἤθη. (*)

(*) Ἡ Μοσχόπολις κατεστράφη περὶ τὰ 1769—1770.

Οἱ Μοσχοπολῖται εἶναι εὐγενικωτάτου χαρακτῆρος, ζωηροὶ καὶ ἐπιτηδειότατοι εἰς τὴν ἐμπορίαν, οὐχ ἤττον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ Βλάχοι τῶν διαφόρων ἄλλων πόλεων ἔχουσι μεγίστην κλίσιν εἰς τὰς μαθήσεις, τὴν ἐμπορίας, τὰς τέχνας καὶ τὴν ποιμαντικὴν, οὐδόλως δὲ εἰς τὴν γεωργίαν· τ' αὐτὰ δὲ ἤθη τῶν Μοσχοπολιτῶν καὶ τὸν αὐτὸν διοργανισμὸν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κομπολέων των.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κατοίκων τῶν πόλεων καὶ κομπολέων ὑπάρχουσι καὶ ἐν μέρος Βλάχων σκηνιτῶν, αἵτινες ἔχουσι διαφόρους ὀνομασίας, καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ὀνομάζονται Ἀρβανιτόβλαχοι καὶ γκαραγκούνιδες· εἰς δὲ τὴν Ἑπειρον ὀνομάζονται Φρεσαλίδες καὶ Ζαρκαουλίδες, οἵτινες διάγουσι βίον ποιμενικὸν καὶ σκηνικὸν μεταβαίνοντες τὸν μὲν χειμῶνα εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας, ἢ εἰς τὴν Ἑμαθίαν (Μουζικὴ τοῦ Βηρατίου), ἐν δὲ τῷ θέρει εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανίας καὶ τ' Ἀλβανοχώρια Φράσαρη καὶ Ζάρκανην.

Οἱ Σκηνῖται οὗτοι, εἶνε ἄγνωστον κατὰ πόλιν ἐποχὴν, εὐρίσχόμενοι κατὰ τὸ ἔαρ εἰς τὰ Ἀλβανοχώρια ταῦτα ἤλθον εἰς συμπλοκὴν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν τῶν χωρίων τῆς γειτονίας των καὶ ἐφόνευσαν ἕναν πεπαυμένον καὶ διαμένοντα εἰς τὰ χωρία ταῦτα Πασσᾶν· ὥς ἐκ τούτου ἐρεθισθέντες οἱ Ἀλβανοὶ τῶν χωρίων τούτων ἐπέπεσον ἐπ' αὐτῶν, τοὺς κατέβαλον, τοὺς ἡχμαλώτισαν καὶ τοὺς διένειμον μετὰ τῶν ἀκολούθως δὲ συνεφώνησαν μετὰ τῶν αἰχμαλώτων τούτων, ἵνα λαμβάνουν παρὰ μίας ἐκάστης οἰκογενείας αὐτῶν τόσας ὀκάδας τυρόν καὶ βούτυρον, καὶ ἐπιπλέον νὰ εὕρισκωσιν αὐτοὺς ἐτοιμοὺς εἰς πᾶσαν ἀγκαρίαν, τὴν ὁποίαν ἤθελον τοὺς ζητῆσει, καὶ οὕτω συνεχώρησαν εἰς αὐτοὺς νὰ μετέρχωνται τὸ ποιμαντικὸν των ἐπάγγελμα. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς κύριος Ἀλβανός, ὅταν ἤθελε ἐπῶλει εἰς ἄλλον ἐκάστην οἰκογένειαν ἰδιαιτέρως τὴν τοιαύτην ἐπονειδιστον δουλείαν φεύγοντες ἤλθον μέρος ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, μετὰ τὸ πέρασ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ οὗτοι εἰσὶν οἱ σήμερον ἐν Ἑλλάδι γνωριζόμενοι ὑπὸ τὰ ὀνόματα Βλαχοποιμένες καὶ γκαραγκούνιδες· ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν εἰς τὴν

Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν διατελοῦσιν εἰσέτι καὶ σήμερον ὑπὸ τὴν προεκτεθειτάν δουλείαν.

Σύντομος γεωγραφικὴ ἐκθεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν
ἐπαρχειῶν τῆς Ἡπείρου, Ἀλβανίας καὶ τῆς
Μικρᾶς ἢ κάτω Μακεδονίας.

Μολονότι θετικῶς καὶ διακεκριμένως δὲν γνωρίζομεν τὰ ὅρια τῆς Ἡπείρου, καθότι τινὲς τὰ ἐνόμιζαν μέχρι Χασονείας καὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων, ἄλλοι δὲ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀώου (Βοιώσας), καὶ ἕτεροι μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν δῆμων Ἀπολλωνείας καὶ τῆς Ἐπιδόμνου, ἡμεῖς σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἐξιστορήσωμεν τὴν κατάστασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ αὐτῶν συμβεβηκότα ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀλβανοῦ Σατράπῃ Τεπελενιώτου Ἀλῆ Πασᾶ, ὅστις εἰς τριακονταετίαν καὶ ἐπέκεινα ἐτυράννησε καὶ κατεμάστισε τὰς ἐπαρχίας, ἐπρὸς χωρήσαμεν ἔτι πρὸς συμπαραλαβόντες καὶ τινὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰλλυρίας, καὶ ἄλλας τινὰς τῆς Μικρᾶς ἢ κάτω Μακεδονίας, ὅπως φωτισθῇ τὸ νοῆμον κοινὸν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, τοῦ θρησκευματος καὶ ἄλλων τινῶν περιστατικῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω χωρῶν ὁ Ἀλῆ Πασᾶς εἶχεν γείνη κύριος πάσης τῆς Θεσσαλίας (ἐκτὸς τῆς Θεσσαλομαγνησίας) καθὼς καὶ ἄλλων τινῶν ἐπαρχιῶν τῆς στερρέας τῆς νῦν ἐλευθέρας Ἑλλάδος μέχρι Θηβῶν καὶ Ἀττικῆς, ὡς καὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς Εὐβοίας μέχρι τῶν Δερβενῶν· ἀλλὰ ταύτας τὰς παραλείπομεν, ὡς οὐσας καλῶς γνωστὰς εἰς τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος. — Ἀρχόμεθα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἀρτης.

Ἐπαρχία Ἀρτης.

Εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Ἡπείρου ἐπὶ τῶν μεθωρίων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, κεῖται ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀρτης, ἥτις διὰ τὰ πολλὰ προϊόντα αὐτῆς, τὰ ἰχθυοτροφεία καὶ λοιπὰ, εἶναι μία τῶν εὐφροωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἡπείρου· κατοικεῖται δὲ ὁλόκληρος ἀπὸ χριστιανούς λαλοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον. Ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης ὑπάρχουσιν περὶ τὰς 200 οἰκογενεῖας Ὀθωμα-

νῶν καὶ τινῶν Ἰσραηλιτῶν, λαλούντων καὶ τούτων τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον. Οἱ ὄρεινοὶ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι ἄνδρες πολεμικοί· ἡ πόλις τῆς Ἄρτης κεῖται ἐπὶ ὠραιότητος τοποθεσίας ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ, συνδεομένη μετὰ τοῦ πεδίου διὰ μιᾶς Βυζαντινῆς ὠραιότητος γεφύρας, καὶ περικυκλουμένη ὑπὸ ὠραιότητων ἀειθαλλῶν περιβολίων. Ἡ ἀκρόπολις κεῖται ἐπὶ ἐνὸς ὑψώματος φρουρουμένη ὑπὸ τακτικῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς· ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας δὲν ὑπερβαίνει τὰς 30 ἢ 40 χιλιάδας.

Ἐπαρχία τοῦ Σουλίου.

Πρὸς βορρᾶν τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης κεῖται ἡ ἀνεξάρτητος καὶ ἐνδοξος ἐπαρχία τοῦ Σουλίου, ἥτις διὰ τοὺς φιλελευθέρους καὶ μαχιμωτάτους αὐτῆς κατοίκους δὲν ὑπέκυψεν οὐδέποτε εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἀλλὰ διέμεινε μαχομένη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μέχρις ἐσχάτων. Ἡ ἀνδρεία τῶν κατοίκων καὶ τὰ παρ' αὐτῶν διαπραχθέντα τεράστια τῆς μεγαλοψυχίας ἔργα φέρουσιν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη διαίρεται εἰς τέσσαρα τμήματα, εἰς τὸ τῆς πρωτεύουσας μετὰ τῶν παραπλησίων ὀρεινῶν περιχώρων αὐτῆς. Εἰς τὸ πεδινὸν τμήμα τοῦ Φαναρίου καὶ εἰς τὰς δύο Λάκας, τὰς ὀνομαζομένας τοῦ Μπότσαρη καὶ τῆς Λέλοβας· τὰ πεδινὰ μέρη αὐτῆς καὶ αἱ Λάκαι εἶναι εὐφορώταται, ἐξάγουσαι πολλὰ προΐόντα· μάλιστα δὲ τὸ Φανάρι, τὸ ὅποιον ἐξάγει πολλὴν ποσότητα ὀριζίου· τὰ δὲ ὄρεινά ὀλίγους μὲν ἐξάγουσι δημητριακοὺς καρπούς, ἀλλὰ βρίθουσι ποιμνίων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὑπερβαίνει τὰς 25 χιλιάδας ἀπάντων χριστιανῶν, λαλούντων τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ἀλβανικὴν διάλεκτον, μαχιμωτάτων δὲ ὄντων μάλιστα τῶν τῆς πρωτεύουσας καὶ πῶν ὀρεινῶν χωρίων, οἵτινες μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν μετηνάστευσαν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἐπτανήσον· ἅπαντα ἡ ἐπαρχία εἶνε ἰδιοκτησίαι τῶν κατοίκων καὶ μάλιστα τῶν προκρίτων Καπεταναίων.

Πρέβεζα καὶ Λάμαρη.

Πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Σουλίου παρακείμενα εὕρισκονται τὸ

λάμαρη καὶ ἡ Πρέβεζα, ἔχουσαι κατοίκους περὶ τὰς 10—15 χιλιάδας, ἅπαντας χριστιανούς, λαλοῦντας τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον ἐξαιρουμένων 200 περίπου οἰκογενειῶν μεταναστῶν Ὀθωμανῶν, κατοικούντων ἐν Πρεβέζῃ, καὶ τῆς τῶν φρουρίων αὐτῆς τακτικῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς. Ἡ πόλις τῆς Πρεβέζης γεωγραφικῶς εἶναι μία τῶν ὠραιότερων πόλεων τῆς Ἠπείρου, ἔχουσα, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ προμαχώνων καὶ τοῦ τῆς ξηρᾶς Χάνδακος, ἄλλα τρία φρούρια τὰ μὲν δύο εἰς τὴν ξηρὰν τῆς Ἠπείρου, τὸ δὲ τρίτον εἰς τὸ ἀπέναντι ἄκρον τῆς Ἀκαρνανίας Νικόπολιν, Πούντα λεγόμενον, μὲ ἡμισείας περίπου ὥρας περιοχὴν.

Ἐπαρχία τῶν Ἰωαννίνων.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σουλίου κεῖται ἡ ἐπαρχία τῶν Ἰωαννίνων, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν λαμπροτάτην πόλιν Ἰωάννινα, πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας καὶ πύσης τῆς Ἡγεμονίας, κειμένην ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς λίμνης αὐτῆς· ἡ ἐπαρχία αὕτη οὖσα μία τῶν μεγαλειτέρων, λαμπροτέρων καὶ πολυανθρωποτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἠπείρου, ἔχουσα περὶ τὰς 100 χιλιάδας κατοίκων πάντων χριστιανῶν, λαλούντων τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἐκτὸς χιλίων περίπου οἰκογενειῶν Ὀθωμανῶν, τῶν λεγομένων Σκουταράδων, κατοικούντων ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, λαλούντων καὶ τούτων τὴν ἑλλ. διάλεκτον, καὶ τῆς ἐν τῷ φρουρίῳ τακτικῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς.

Διαιρεῖται ἡ ἐπαρχία αὕτη εἰς πολλὰ τμήματα ἢ μικρὰς ἐπαρχίας, ὡς ἡ τοῦ Ζαγορίου, τοῦ Μετσόβου, καὶ τῶν Καλαριτῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Πίνδου, λαλούντων τὴν κουτσο-Ἰταλικὴν, ἢ Βλαχικὴν διάλεκτον, τὴν τῶν Κατσανοχωρίων καὶ Γραμανοχωρίων. κλ.

Οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι εἰς ἄκρον φιλογενεῖς, καὶ φιλοπάτριδες, φίλοι τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐρασταὶ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας· διὰ τοῦτο καὶ ἐφ' ὅλων τῶν περιστάσεων διετήρησαν ἐν Ἰωαννίνοις διδασκῆρια καὶ γυμνάσια καὶ εἰς ὅλας τὰς κωμοπόλεις σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας· τούτων ἕνεκεν διετηρήθη καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ἐνῶ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἠπείρου μὴ ὑπαρχόντων τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, παρεδίχθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον οἱ κάτοικοι τὴν ὀθωμανικὴν θρη-

σκέιαν· οἱ ὄρεινοὶ κάτοικοι εἶναι ἐμπειροπόλεμοι· ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πλείστον οἱ κάτοικοι πάσης τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἐμπορικὸι καὶ βιομήχανοι.

Ἐπαρχία Κονίτζης.

Βορειαντολικῶς τῶν Ἰωαννίνων κεῖται ἡ ἐπαρχία Κονίτζης, ἥ (Βελᾶ) μὲ ὁμώνυμον πόλιν ἔχουσα περὶ τὰ 70 χωρία πάντων χριστιανῶν, λαλούντων τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον· καὶ 300 περίπου οἰκογενείας Ὀθωμανῶν οἰκούντων ἐντὸς τῆς πόλεως, λαλούντων καὶ τούτων τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἐμπορευομένων τὰς δημοσίας προσόδους· ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ταύτης σύγκειται ἐξ 20—25 χιλιάδων κατοίκων, βιομηχάνων καὶ ἐμπόρων.

Λεψίστη ἡ Νασελίτσα.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης κεῖται ἡ Νασελίτσα, ἔχουσα τὸν αὐτὸν πληθυσμὸν τῆς Κονίτσης μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἔχει περισσοτέρους Ὀθωμανοὺς ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως Νασελίτσης καὶ εἰς τινα χωρία ἐκ τῶν ὀνομαζομένων Βαλαάδων· ἅπαντες δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι βιομήχανοι καὶ ποιμένες· ἡ ἐπαρχία αὕτη, ἃν καὶ ὑπάρχη ἔνθεν τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ ὑπόκειται ὅμως εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ρούμελης, ἐδρεύοντα εἰς Μπιτώλια, οὐχὶ δὲ εἰς τὸν τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐπαρχία Γρεβανῶν.

Εἰς τοὺς Ἀνατολικοβορείους πρόποδας τοῦ Πίνδου κεῖται ἡ ἐπαρχία τῶν Γρεβανῶν ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος διαχωριζομένη τῆς Μακεδονίας, ἐξ ἑνός, καὶ τῶν Χασίων τῆς Θεσσαλίας ἐξ ἑτέρου. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει κατοίκους περὶ τοὺς 30—35 χιλιάδας χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν Βαλαάδων· οἱ τελευταῖοι μολὶς τὸ ἐν τέταρτον ἀποτελοῦσιν. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ὑπόκειται εἰς τὴν Ἡγεμονίαν τῶν Ἰωαννίνων, οἱ ὄρεινοὶ Χριστιανοὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς μαχίμους.

Παλαιοπογονιανή.

Ἐπιστρέφοντες πρὸς δυσμὰς εὕρισκόμεν τὴν ἐπαρχίαν Παλαιοπογονιανήν, κειμένην Δυτικορεῖως τῆς Κονίτζης, μετὰ 15 χιλιά-

δων χριστιανῶν, λαλούντων. τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, πάντων βιομηχάνων.

Περμετὴ καὶ Δαγκλὴ.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη κεῖται Ἀνατολικοβορείως τῆς Πογωνιανῆς ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν Περμετὴ, μίαν ἐκ τῶν ἐπιτήμων πρωτευουσῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας κειμένην εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Βοιώσας· ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας σύγκειται ἐκ περίπου 30 χιλιάδων κατοίκων, ὧν τὰ δύο τρίτα Ὄθωμανοὶ λαλοῦσι τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον· οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὀνομάζονται καὶ Δαγκλιάται. Ἄγνωστον εἶναι πόθεν πηγάζει ἡ ὀνομασία αὕτη· οἱ Ὄθωμανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι μάχιμοι ἄνδρες.

Ἀργυρόκαστρον.

Ἡ ὠραία καὶ πεδινὴ αὕτη ἐπαρχία κεῖται πρὸς Δυσμὰς τῶν Ἰωαννίνων ἔχουσα περὶ τὰς 35—40 χιλ. κατοίκων πάντων χριστιανῶν, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ πόλει Ὄθωμανῶν, συνισταμένων περὶ τὰς 1200 οἰκογενειῶν Ὄθωμανῶν ἐν τῇ κωμοπόλει Λιμνόχιθον· ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ εἶναι βιομήχανοι, ταξιδιωταὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἡ πόλις τοῦ Ἀργυροκάστρου ἔχει καὶ ἐν ὀχυρώτατον φρούριον.

Ρίζα, Ζαχωριε, Λιχνιθ, Τεπελένι.

Τὰ τέσσαρα ταῦτα τμήματα ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις ἤδη τὰ ἐσχημάτισεν εἰς μίαν ἐπαρχίαν ἔχοντα πρωτεύουσαν τὸ Τεπελένι, κωμόπολιν γενομένην ἐπίσημον διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γέννησιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Μουτσοησάτη. Τὸ δὲ τμήμα τῆς Ρίζας εἶναι ἐπίσημον διὰ τοὺς μαχίμους αὐτῆς ἄνδρας συντελέσαντες οὐκ ὀλίγον ἐν τῇ ἐπαναστάσει τῆς Ἑλλάδος· ἡ ἐπαρχία αὕτη διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν Τοσκαρίαν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀώου (Βοιώσα) ὁ πληθυσμὸς τῆς σύγκειται ἐξ 25 περίπου χιλιάδων χριστιανῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λαλούντων τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον.

Τζαμουρία, ἡ Χαρονίκα τῶν Ἀρχαίων.

Ἐπιστρέφοντες πρὸς μεσημβρίαν, ὅπου εἶχαμεν παραιτήσαι

τὴν μεγάλην ταύτην ἐπαρχίαν ἢ μικρὰν ἡγεμονίαν, κειμένην περὶ τὴν παραλίαν τοῦ Ἰονίου Πελάγους· μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων, ἣτις διαιρεῖται εἰς διάφορα τμήματα ὀνομαζόμενα Παραμυθειάν, Μαργαρίτην κλ. ὡς καὶ τὸ Παρακάλαμον· ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς εἶναι περὶ τὰς 80 — 100 χιλιάδας κατοίκων κατὰ τὸ ἥμισυ χριστιανῶν μαχίμων, λαλούντων τὴν Ἀλβανικὴν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· οἱ ὀθωμανοὶ τῆς Τσαμουρίας εἶνε εἰς τὸ ἄκρον θρησκευτικαὶς μωαβιᾶδες, διαφέροντες πολὺ τῶν ἄλλων ὀθωμανῶν. Ὁ τόπος εἶνε εὐφρορὸς κατὰ τὸ μᾶλλον. Εἰς μίαν ἄκραν τῆς παραλίας ταύτης ὑπάρχει καὶ ἡ πολυπάθος Πάργα, παραχωρηθεῖσα ἐσχάτως παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς, ἐξαγορασθεῖσα παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διὰ χρημάτων ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ἄλλαχού.

Δέλβινον.

Πρὸς Ἄρκτον τῆς Τσαμουργιάς κεῖται ἡ ἐπαρχία τοῦ Δελβίνου, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς πρὸς μικρᾶς ἡγεμονίας Δελβίνου· ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει περὶ τὰς 15 — 20 χιλιάδας κατοίκων κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανῶν· ὑπὸ τὴν μικρὰν ταύτην ἡγεμονίαν ὑπόκειται ἡ Ἰζαμουργιά καὶ ἡ Χειμάρρα, καθὼς καὶ τὸ περίφημον Γαρδίκι, ἥδη δ' ἐγένετο, μετὰ τὰ Ἰωάννινα, πρωτεύουσα τῶν ἐπαρχιῶν τούτων τὸ Ἀργυρόκαστρον, εἰς ὃ ἐδρεύει ὁ Καϊμακάμης.

Χειμάρρα.

Ἡ Χειμάρρα κεῖται εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰονίου Πελάγους, ἀντικρυ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως· ἐπὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων· ἀποτελεῖ δ' ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν ἀπὸ τοῦ Δελβίνου, ἔχουσα πληθυσμὸν 10 — 15 χιλιάδας χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν τινων λαλούντων τὴν Ἀλβανικὴν καὶ Ἑλληνικὴν διάλεκτον· εἶναι δὲ ἅπαντες μάχιμοι ἄνδρες.

Ἀρμπαρία, ἡ Λιαμπαρία.

Βορειοανατολικῶς τῆς Χειμάρρας κεῖται ἡ μεγάλη ἐπαρχία Ἀρμπαρία ἢ Λιαμπαρία διαχωριζομένη ἀπὸ τὴν Τοσκαρίαν ἀπὸ

τὸν ποταμὸν Βοιώσα, ἐκτεινομένη δὲ ἀπὸ τοῦ Αὐλῶνος μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δρίλλου, ἔχουσα πληθυσμὸν περὶ τὰς 40 χιλιάδας ὀθωμανοὺς λαλούντων τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον, οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι μάχιμοι καὶ νυκτοκλέπται περιώνυμοι.

Αὐλῶν.

Καὶ ἡ ἐπαρχία τοῦ Αὐλῶνος κεῖται εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἰονίου Πελάγους εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀδριατικοῦ, ἀντικρὺ δὲ τοῦ Πρίντηος τῆς Νεαπόλεως, ἔχει δύο πόλεις τὸν Αὐλῶνα καὶ τὸ φρούριον Κάνηνα. Ὁ Αὐλῶν ἦτον πρὶν πρωτεύουσα ὅλης τῆς ἡγεμονίας, ἀλλ' ἤδη εἶναι τὸ Μπεράτι· πληθυσμὸν ἔχει ἡ ἐπαρχία περὶ τοὺς 40 χιλιάδας ὀθωμανοὺς λαλούντων τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον, ἐκτὸς ἐνὸς χωρίου ὀνομαζομένου Παλαιὰ Ἄρτα λαλούντων τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον καὶ κατοικούντων ἔνθεν τοῦ Αὐλῶνος εἰς Χερσόνησον τινά.

Δερβένασι.

Πέραν τοῦ ποταμοῦ Βοιώσας ἀντικρὺ τοῦ Τεμπελακίου κεῖται ἡ μικρὰ ἐπαρχία τῶν Δερβενασίδων ἔχουσα πληθυσμὸν περὶ τὰς 7 — 8 χιλιάδας κατοίκων ὀθωμανῶν, μαχίμων ἄνδρῶν, κατοικούντων ἐπὶ πεδινῶν τόπων εἰς τὴν παραποταμίαν τῆς Βοιώσας.

Τόσκοιδες.

Εἰς τὴν Ἀρκτικὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Βοιώσας κεῖται ἡ ἐπαρχία τῶν Τόσκοιδων, ἡ Τυσκαρίσ, ἔχουσα πληθυσμὸν περὶ τὰς 20 χιλιάδας ἅπαντας ὀθωμανοὺς τοὺς μαχιμωτέρους ὧν τῆς Ἀλβανίας, ὁ τόπος τῆς Τυσκαρίας δὲν εἶναι ὀρεινός, ἀλλὰ λοφώδης κατὰ τὸ μᾶλλον, ἔχων εὐκρατον τὸ κλίμα, ἀλλ' ἡ γῆ αὐτῶν εἶναι ἄγονος· πρωτεύουσαν ἡ ἐπαρχία αὕτη δὲν ἔχει ὥς καὶ ἡ τῶν Δερβενασίδων· τυχούσης δὲ ἀνάγκης συναθροίζονται εἰς προσδιωριζόμενον τινὰ τόπον καὶ ἐκεῖ ἀποφασίζει ἡ Γερουσία (Πλεκεσία).

Ἄνω Μαλακάστρα καὶ κάτω Μαλακάστρα. (*)

Αἱ δύο αὗται ἐπαρχίαι ἢ τμήματα ἔχουσι περὶ τὰς 15—20

* Ονομάζεται δὲ καὶ Μαλακάστρα ἐμπούτα, ἡμερῶς, καὶ Μαλακάστρα ἄγκρε, ἄγριος.

χιλ. κατοίκους Ὀθωμανοὺς μαχίμους ὡς οἱ Τότκοιδες· εἰς τὴν κάτω Μαλακάστραν ὑπάρχουσιν χριστιανοὶ τινες γεωργοὶ ἀσήμεντοι.

Πέραν τῆς Βοιώτας βορείως πύζει ἡ ἑλληνικὴ διάλεκτος, καθότι ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν λαλοῦσι τὴν Ἀλβανικὴν.

Λαχιές ἢ ἐπαρχία τοῦ Βερατίου.

Ἡ πόλις τὸ Μπεράτιον ἔχει διαφόρους ὀνομασίας, Βελιγράδιον, Σβελιγράδιον, Μπεράτ, Βελιγράδα καὶ Τουρκιστὶ Ἀρναουτ-μπελιγράδ· ἡ πόλις αὕτη κεῖται μεσογειῶς εἰς τοὺς πρόποδας δύο ὑψηλῶν λόφων κειμένη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ διαχωριζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ὀνομαζομένου κοινῶς τὸ ποτάμι τοῦ Μπερατίου, ἡ πόλις διχτεμονομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ εἶναι ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ἐπὶ ὠριστάτης τοποθεσίας, ἥτις εἶνε μία τῶν ἐμπορικωτάτων καὶ βιομηχανικῶν πόλεων ἐμπορευομένη διὰ τοῦ Δυρραχίου ἀπέχοντος περὶ τοὺς 10—12 ὥρας μὲ τὴν Τριέστην, καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην διατηροῦνται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν σχολεῖα Δημοτικὰ καὶ Ἑλληνικὰ, εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις εἶναι ἡ καθεδρεύουσα τῆς ἡγεμονίας, γίνεται καὶ τὸ ἐξδομαδιαῖον παζάρι συνερχομένων ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν ἀνθρώπων δι' ἀγοραπωλησίαν· ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τῆς πόλεως κειμένου λόφου κεῖται τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς φρούριον, κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας περὶ τὰς 35—40 χιλιάδων.

Μουζεχία. (*)

Αἱ ἐκτεταμέναι πεδιάδες αἱ ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τὸν Αὐλῶνα μέχρι Μπερατίου Ἀλμπασανίου τῆς Κροΐας καὶ Δουράτσου ὀνομαζονται ἤδη Μουζεχία, εἶναι δὲ πεδίον εὐφορώτατον ἐξάγον διαφόρους δημητριακοὺς καρποὺς ὡς αἱ γαῖαι τῆς Θεσσαλίας καὶ ὥς ἔχει περισσότεραν αὐτῆς ἐκτεσιν· ἐνταῦθα ἐξάγονται καὶ ἵπποι περίφημοι· ἐντὺς αὐτοῦ τοῦ πεδίου ὑπῆρχε καὶ ἡ περιβλεπτος ἑλληνικὴ πόλις Ἀπαλλωνία, τῆς ὁποίας τὰ εἱρεῖπια σώζονται διατηροῦντα καὶ τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν ὀνομαζομένη παρὰ τῶν

(*) Ὅτις ὡς εἰκάζομεν εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων Ὀμαθία.

κατοίκων Πόλιανη· τὰ χωρία τῆς Μουζεκίας ἔχουν περὶ τὰς 60 χιλ. κατοίκους χριστιανοὺς γεωργοὺς εἰς τὰς ἰδιοκτησίας τῶν Ὀθωμανῶν.

Καθάϊα.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Καθάϊας κεῖται βορείως τοῦ Μπερατίου ἔχουσα περὶ τὰς 10 χιλ. κατοίκους χριστιανούς καὶ Ὀθωμανούς λαλοῦντας τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον τῶν Γκέκηνδων.

Τυράνα.

Παρομοίως καὶ ἡ Τυράνα τὸν αὐτὸν πληθυσμὸν ἔχει ὡς καὶ ἡ Καθάϊα.

Πεχιούτη.

Καὶ τὸ Πεχιούτη ἔχει περὶ τὰς 8—10 χιλιάδας τῆς αὐτῆς φυλῆς Ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν.

Ἐπίδαμνος, Δυρράχιον καὶ Δουράτσο.

Καὶ τὸ Δουράτσο σχεδὸν τὸν αὐτὸν πληθυσμὸν ἔχει ἀλλ' εἶναι ἐπίσημος διὰ τὸν ἄριστον αὐτοῦ λιμένα, διὰ τοῦ ὁποῦ εμπορεύονται ἅπανα ἡ μέση Ἠπειρος καὶ ἡ κάτω Μακεδονία διὰ τῆς Τριέστης καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης· ἡ Επίδαμνος εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐστάθη ἐπίσημος διὰ τὴν πρόοδον αὐτῆς καὶ διότι ἐξ αὐτῆς ἐπήγασεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τῶν Ῥωμαίων καὶ πάλιν ἐγένετο ἐπίσημος ἀποκατασταθεῖσα τὸ ὀρμητήριον αὐτῶν διὰ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατακτήσεις αὐτῶν, ἐξ Ἐπιδάμνου εἶχον σχηματίσει οἱ Ῥωμαῖοι τὴν Ἀγνητῖαν ὁδὸν διευθυνομένην μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου.

Κρόϊα.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Κρόϊας ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν, ἥτις εἶναι πρωτεύουσα τῆς μικρᾶς ἡγεμονίας, ἔχει πασσάν δύο Τουγιῶν Μίρι μυράνην. Εἶναι δὲ αὕτη ἐπίσημος καθότι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐγέννησεν τὸν ἀτρόμητον ἥρωα Γεώργιον Καστριώτην, τὸν ἐπονομαζόμενον Σκεντέρμπεϊ, βασιλέα τῆς Ἀλβανίας, ὅστις μὲ τὰς μικρὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἐνίκησε τεσσαρακοντάκις τὰς ἀπείρους

δυνάμεις τῶν μεγάλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατακτητῶν Σουλτάνων Ἀμουράτου τοῦ Βου. καὶ Μεχμέτη υἱοῦ αὐτοῦ, ἡ Μωάμεθ τοῦ Βου. κατακτητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀμφοτέρων τούτων ἐλθόντων αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Ἀλβανίαν κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεῖ καὶ ἐπιστρεφάντων ἀπράκτων. Ἡ ἐπαρχία τῆς Κροΐας εἶχε περὶ τὰς 30 χιλ. κατοίκων κατὰ τὸ πλεῖστον ὀθωμανῶν λαλούντων τὴν Γκεγκικὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον· οἱ κάτοικοι τῆς Κροΐας καὶ τὴν σήμερον ἀκώμη εἶναι ἄνδρες γενναῖοι, ὠραίου καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος· ἡ πόλις ἔχει φρούριον πολλὰ ὄχυρὸν κείμενον ἐπὶ ὑψηλότητος λόφου.

Ἐλπασάνη.

Ἡ Ἐπαρχία ἡ Μικρὰ Ἠγεμονία τοῦ Ἐλμπασανίου ἔχει καὶ αὕτη πασσᾶν δύο Τουγῶν Μίρι μυράνην μὲ πληθυσμὸν 30 περίπου χιλιάδων κατοίκων χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν ὡραιοτάτην κειμένην περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Δρίνου ποταμοῦ, οἱ κάτοικοι ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν εἶναι ἄνθρωποι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, χαρκτηῆρος δὲ σταθεροῦ· ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει τμημᾶ τι ὀνομαζόμενον Μπέλεσι, τοῦ ὁποῖου οἱ κάτοικοι εἰς μὲν τὸ φανερόν εἶναι Τοῦρκοι καὶ ἐν κρυπτῷ πρεσβεύουσιν τὸν χριστιανισμόν.

Σύννια Πρέμπη, ἡ Γράμποδον.

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς ἐπαρχίας ταύτης κεῖται ἡ ἐπαρχία τοῦ Γραμπόβου, ἥτις ἔχει ὁμώνυμον πόλιν, εἰς ἣν οἱ μὲν χριστιανοὶ λαλοῦσι τὴν βλαχικὴν διάλεκτον, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ τὴν ἀλβανικὴν· πληθυσμὸν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν ἔχει ἡ ἐπαρχία αὕτη περὶ τὰς 20 χιλιάδας.

Τομορίτσα.

Ἡ Τομορίτσα εἶναι μία μικρὰ ἐπαρχία κειμένη παρὰ πρόποδας τοῦ ὄρους Τόμορι, ἡ Τομόρι (ἀρχαίας ὀνομασίας) πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Μπερατίου ἔχουσα περὶ τὰς 10 χιλ. κατοίκων κατὰ τὸ πλεῖστον ὀθωμανῶν ὀρεινῶν.

Σουλιόδα.

Καὶ ἡ μικρὰ αὕτη ὀρεινὴ ἐπαρχία ἔχει περὶ τὰς 6 — 7

χιλιάδας κατοίκων ὀθωμανούς ἄνευ πρωτευούσης ὧ; καὶ ἡ ἀνωτέρω.

Σκραπάρη.

Παρομοίως καὶ ἡ ὀρεινотάτη αὕτη ἐπαρχία τοῦ Σκραμπαρίου εἶναι περιβόητος διὰ τὸ πολεμικὸν καὶ ληστρικὸν βίον τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἔχει πληθυσμὸν περὶ τὰς 10 — 12 χιλ. κατοίκων ὀθωμανῶν λαλούντων τὴν ἄλβανικὴν, ὡς ἅπαται αἱ ἀνωτέρω οὐδ' ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει πρωτεύουσιν.

Ὀπαρι.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει περὶ τὰς 15 χιλιάδας κατοίκους κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανούς βιομηχάνους καὶ ταξειδιώτας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄνευ πρωτευούσης.

Γκόρα.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Ὀπαρις κεῖται ἡ ἐπαρχία τῆς Γκόρας μὲ πληθυσμὸν 10 — 12 χιλιάδας κατὰ τὸ πλεῖστον ὀθωμανῶν πρωτεύουσιν ἔχει τὴν χωμόπολιν Σταρόβαν κεκμένην εἰς τὴν μεσημβρινὴν παρχίαν τῆς Λυχνίτιδος λίμνης· ἡ ἐπαρχία αὕτη ἐξαιρετικῶς γέμει ὀσῶν, διὸ καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι διαβόητοι λησταὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν.

Μόκρα.

Καὶ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει τ' αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Γκόρας· ἔχει πρωτεύουσιν τὴν χωμόπολιν Μόκρας, πληθυσμὸν δὲ περὶ τὰς 10 χιλιάδας.

Σημ. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἡγεμονειῶν τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίαν, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς Μικρᾶς ἢ κατω Μακεδονίας, ἐθέσαμεν ὡς ὅριον τὴν Λυχνίτιδα λίμνην, μολονότι ὁ τύραννος οὗτος εἶχεν κατακτήσει καὶ πέραν τῶν ὀρίων τούτων διαφόρους ἐπαρχίας καὶ ἡγεμονίας προσέτι, ἀλλὰ θέλομεν περιορισθῇ εἰς τὴν περιγραφὴν τούτων μόνον, ὡς κυριωτέρων καὶ ὀλίγον γνωστῶν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

Κοριτσά, Κόρτσα, ἡ Γκijόρτσα.

Ἡ πεδινὴ καὶ ὠραιотάτη αὕτη ἐπαρχία κεῖται πρὸς μεσημβρίαν τῆς Γκόρας καὶ Ἀνατολικομεσημβρινῶς τῆς Ὀπαρις καὶ

ἔχει ὁμώνυμον πόλιν ἐντὸς τοῦ κέντρου τῆς ἑπαρχίας, ἔχουσιν ἐκτεταμένην ἀγορὰν πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως μετὰ μεγάλων ξενοδοχείων καὶ λοιπῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, εἰς ἣν γίνεται κατὰ πᾶν σάββατον ἡ ἐβδομαδιαία ἀγορὰ (παζάρι) μετὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀλβανίας.

Περὶ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Κόρτσας ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ κεῖται ἡ πρῶν περίφημος πόλις Μοσχόπολις, ἣτις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἤκμασεν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ αὐτῆς καταστήματα, ὡς οὐδεμία ἄλλη πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας (ἐκτὸς τῶν Ἰωαννίνων)· ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ ταύτην καὶ ἄλλας πολλὰς κατέστρεψεν ἡ τυραννία τῶν βαρβάρων, καὶ οἱ ἐξηυγενισμένοι αὐτῆς κάτοικοι διασκορπισθέντες μετέβησαν οἱ μὲν εἰς ἄλλας πόλεις τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, οἱ δὲ πλεῖστοι αὐτῶν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ὥστε σήμερον δὲν ὑπάρχουσι κάτοικοι ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης εἰμὴ περὶ τὰς 200 οἰκογενείας, ἐνῶ ἄλλοτε, ἐνυπάρχον περὶ τὰς 40 χιλιάδας κατοίκων, βαθυπλούτων ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων, φίλων πῆς παιδείας καὶ τῶν ἐπιστημῶν· εἶχε δὲ τακτικὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, σχολεῖα καὶ γυμνάσια τῶν ὁποίων καθὼς καὶ τῶν πολυδαπάνων οἰκιῶν, φαίνονται ἤδη τὰ εἰρεῖπια· προσέτι δὲ καὶ αἱ ἐνυπάρχουσαι ἐκκλησίαι δεικνύουσι τὴν ποτὲ λαμπρότητα τῆς πόλεως ταύτης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεξάρτητος Ἀρχιεπίσκοπος Πρῶτος Ἰουστινιάνης εἶχεν ἐκλέξει καὶ ἀποφασίσαι ὡς καθεδρεύουσαν τὴν Μοσχόπολιν. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξῆλθον διάφοροι ἄνθρωποι παιδείας διάσημοι, καὶ μάλιστα εἰς τὰ τῆς ἐμπορίας· γέννημα δὲ τῆς πόλεως ταύτης ὑπῆρχε καὶ ὁ πάππος τοῦ ἐν Βιεννῇ Ἑλλήνος βαθυπλούτου Σ. Σίνα, ὅστις κατήγετο ἀπὸ τὰς πρώτας οἰκογενείας τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ ἐπαρχία τῆς Κόρτζας ἔχει περὶ τὰς 50 χιλιάδας κατοίκους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χριστιανούς, ἀνθρώπους τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας.

Κολώνιζ.

Ἡ μικρὰ αὕτη ἐπαρχία κεῖται πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κόρτσας,

ἔχουσα περί τὰς 10—11 χιλιάδας κατοίκους χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν, τῶν ὁποίων οἱ μὲν χριστιανοὶ εἶναι γεωργοὶ καὶ βιομήχανοι, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ εἶναι ἔκδοτοι εἰς τὸν ληστρικὸν βίον ἐπὶ τῶν δημωσίων ὁδῶν· ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης κατήγετο καὶ ὁ περιβόητος διὰ τὴν γενναϊότητα Μουλάμπεις Κιαζάζελης, ὅστις ἡττηθεὶς παρὰ τῶν ὑπὸ τὸν Καραγιάννη Ἑλλήνων ἐν Ῥαχῶβη τῆς Παρνασίδος, ἐφρονεύθη παρ' αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁ συνοδεύων αὐτὸν Κεχαγιάμπεις τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Σουλτάνου Κιουταχῇ Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶ, καστραφέντος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων ἐκ 3500 χιλ. ὀθωμανῶν· ἡ ἐπαρχία αὕτη δὲν ἔχει πρωτεύουσιν.

Μπίχληστα.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κόρτσας κεῖται ἡ ἐπαρχία Μπιχλήστης μ' ὁμώνυμον κομόπολιν, ἔχουσα κατοίκους περί τὰς 15—20 χιλιάδας κατὰ τὸ ἥμισυ χριστιανούς· ἅπαντες οἱ κάτοικοι εἰσὶ γεωργοί.

Ντεβόλη.

Πρὸς νότον τῆς Μπιχλήστης κεῖται τὸ τμήμα ἡ μικρὰ ἐπαρχία Ντεβόλη, ἔχουσα περί τὰς 10 χιλιάδας κατοίκων κατὰ τὸ πλείστον ὀθωμανούς, οἵτινες ὡς γείτονες τῶν Κολωνιάτων ἔχουσι τὰ αὐτὰ ἥθη· ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης κατάγονται οἱ πρόην βεζύραι τῆς Κρήτης Χασάν Πασσᾶς καὶ Μουσταφᾶ Πασσᾶς.

Καστορία.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη, ἣν καὶ εὕρσκεται εἰς τὴν Μικρὰν ἢ Κάτω Μακεδονίαν καὶ γειτονεῖ μὲ τὴν Ἀλβανίαν, μολοντοῦτο ἐντὸς αὐτῆς εὕρσκονται οἱ κάτοικοι μικτοὶ ἐκ διαφόρων φυλῶν καὶ διαλέκτων, διότι ἐντὸς τῆς πόλεως Καστορίας τῆς καὶ πρωτεύουσας, οἱ μὲν ὀθωμανοὶ λαλοῦσι τὴν ὀθωμανικὴν διάλεκτον, οἱ δὲ χριστιανοὶ τὴν Ἑλληνικὴν, εἰς δὲ τὰ πλησιέστερα τῆς πρωτεύουσας χωρία, οἱ μὲν χριστιανοὶ λαλοῦσι τὴν Βουλγαρικὴν, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ, οἱ μὲν τὴν ὀθωμανικὴν, οἱ δὲ τὴν Βουλγαρικὴν· τὰ δὲ μεμακρυσμένα χωρία, καὶ αἱ χριστιανικαὶ πόλεις, ὡς ἡ Σιάτιστα

Μελάτον κλ. τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον· ἡ δὲ Βλαχοκλεισούρα τὴν Βλαχικὴν διάλεκτον· αἱ ἀνωτέρω πόλεις εἰσὶ περιβλεπτοὶ διὰ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν, διὰ τὰ σχολεῖα τῶν καὶ τὸν ἐμπορικὸν βίον, τὸν ὁποῖον μετέρχονται εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Αὐστρίας καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἡ ἐπαρχία αὕτη πρὸς βορρᾶν ἔχει τὴν ἐπαρχίαν τῆς Φλώρηνας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὰς ἐπαρχίας τῶν ὀθωμανῶν Κορνιάρων τὴν Σαγγήγιολην καὶ τὴν Κοζάνην, ὑποκειμένη εἰς τὸν ἐδρεύοντα εἰς Μπιτώλια Ῥούμελη Βαλεσῆ, μολονότι ἅπασα ἡ κάτω Μακεδονία εἰς τὸν Βεζύρην τοῦτον εἶναι ὑποκειμένη. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει περὶ τὰς 60 χιλιάδας κατοίκων κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανούς· ἐντὸς τῆς πρωτευούσης ὑπάρχουσιν καὶ τινες οἰκογένειαι Ἰσραηλιτῶν (*).

Χρούπιστα.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη κεῖται πρὸς μεσημβρίαν τῆς Καστορίας, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν καὶ περὶ τὰς 10 χιλ. κατοίκων ἀπάντων χριστιανῶν, ἐκτὸς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ὀθωμανῶν. Ἀπαντες οἱ χριστιανοὶ λαλοῦσιν τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον.

Βέντζη.

Αὕτη εἶναι ἐπαρχία τῆς Μικρᾶς ἢ κάτω Μακεδονίας, χωριζομένη ὑπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς τῶν Γρεβανῶν ἐπαρχίας ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμωνος (Βίστριτζα) ποταμοῦ· ὁ αὐτὸς ποταμὸς στρέφων πρὸς μεσημβρίαν καὶ βορρᾶν τὴν διαχωρίζει τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Μένει δὲ πέραν τοῦ ποταμοῦ ἡ ἐπαρχία τῶν Σερβίων (Σέγφητζα) πρὸς τὴν Θεσσαλίαν ἀνατολικῶς, καὶ πρὸς δυσμὰς τῶν Γρεβινῶν· ἀλλ' αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἡγεμονίας τοῦ ρούμελη Βαλεσί· ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας Βέντζη δὲν ὑπερβαίνει τὰς 7—8 χιλιάδας χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν Βαλαάδων λαλούντων ἀμφοτέρων τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον.

Ἐν τῇ προηγουμένῃ Γεωγραφικῇ ἡμῶν ἐκθῆσει ἐπὶ τῶν ἐπαρ-

(*) Ἡ ὡραία καὶ ἀξιολογώτατη πόλις τῆς Καστωρίας κεῖται ἐπὶ ἐνὸς ἐκτεταμένου ἀκρωτηρίου γῆς· ἡ ἐκτεταμένης Χερσονήσου περικυκλωμένης ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς ὁμώνυμου λίμνης ἐχούσης μόνον μίαν στενοτάτην εἰσοδὸν ὠχυρωμένην καὶ φρουρουμένην ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας.

χιῶν τῆς Ἠπείρου, Ἀλβανίας καὶ Μικρᾶς ἢ κάτω Μακεδονίας, ἐξεθέσαμεν τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ἐπὶ μόνον τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων, ὅσαι ὀφορῶσι τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἀλλ' ἤδη λαβόντες ὑπὸ γενικωτέραν πολιτικὴν ἑποψιν τὰ ἱστορούμενα ταῦτα, ἐσχέφημεν ἵνα ἐνδιατρίψωμεν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς οἰκουσῶν φυλῶν ἐπὶ ὁλοκλήρου τῆς εὐρωπαϊκῆς ταύτης χερσονήσου, διὰ νὰ μὴν ἀφίσωμεν κενόν τι, καὶ ταῦτα ἐν περιλήψει καθόσον αἱ περιστάσεις καὶ αἱ δυνάμεις ἡμῶν μᾶς ἐσυγχώρουν, ἐπὶ τῶν ὁποίων θέλομεν προσπαθήσει, ἵνα ἐπιφέρωμεν κρίσεις τινὰς ἐπὶ τῆς παρούσης καταστάσεως, ὥς καὶ ἐπὶ τῆς μελλούσης τύχης τῶν φυλῶν τούτων καὶ ταῦτα πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Περὶ τῆς Ἄνω ἢ Ἰλλυρικῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς
πρωτευούσης Σκόδρας (Σκούταρι)

Ἡ Ἄνω Ἀλβανία ἀρχτικῶς γειτνιάζει μετὰ τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς Βοσνίας καὶ Σερβίας, ἀνατολικῶς μετὰ τῆς Μακεδονίας, δυτικῶς μετὰ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ μεσημβρινῶς μετὰ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἀλβανίας. πρωτεύουσα δὲ τῆς ἄνω Ἀλβανίας θεωρεῖται ἡ Σκόδρα (Σκούταρι), ἥτις εἶναι μία τῶν ὠραιωτάτων πόλεων, κειμένη μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μποϊάναϊς καὶ τῆς λίμνης Δρενάτης, φρουρουμένη ὑπὸ ὀχυρᾶς Ἀκροπόλεως, ἐχούσης περὶ τὰς 25—30 χιλιάδων κατοίκων, ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων μετὰ διαφόρων ἐργοστασιῶν. Τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως εἰσὶν Ἀλβανοὶ χριστιανοὶ τοῦ καθολικοῦ δόγματος καὶ περὶ τὰς 50 οἰκογενεῖας μόνον τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος χριστιανοί· τὸ ὑπόλοιπον εἶναι ὀθωμανοὶ ἄλβανοὶ τῆς φυλῆς τῶν Γκέγκιδων.

Ἐπαρχίαι τῆς Ἄνω Ἀλβανίας, αἱ πλησιάζουσιν πρὸς τὴν Κάτω Ἀλβανίαν, Ἰονία, ἡ Ὀχριδα, ἡ Δίβρη, τὸ Ἐλμπατάνη καὶ Τομάτ, περὶ τὸ μέσον δὲ ἡ Σκόδρα καὶ κατὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἀδρίου τὸ Ἀντίβαρι καὶ τὸ Πουλτζάνι, πρὸς δὲ τὴν Βοσνίαν καὶ Μακεδονίαν, ἡ Ποδγορίτζα, ἡ Πρίστηνα, ἡ Πισδρήνα, τὸ Ἰπάκη, ἡ Καλκάντελη, ἡ Ἰάκοβα καὶ ἡ Βράννια.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εἰσὶ καὶ οἱ ὄρειοι κάτοικοι τῆς Λέσνιας χριστιανοὶ τοῦ καθολικοῦ δόγματος, Μηρεντίται λεγόμενοι, οἵτινες εἶναι μὲν ὑπήκοοι τῶν ὀθωμανῶν, ἀλλ' ἔχουσι προνόμιά τινα καὶ κάποιαν ἀνεξαρτησίαν, ὑπόκεινται δὲ εἰς ἰδιαιτέρους φυλάρχους Καπεταναίους.

Οἱ ὀθωμανοὶ κάτοικοι τῆς Σκόδρας εἶναι ἀνέκαθεν ἐχθροὶ τῶν Μαυροβουνίων εὐρισκόμενοι μετ' αὐτῶν εἰς ἀένναον πόλεμον, καὶ μάλιστα πνέουν ἐκδίκησιν διὰ τὴν ἥτταν καὶ τὸν φόνον, ὃν ὑπέστη πρὸ ἑξήκοντα περίπου ἔτων ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου ὁ Βεζύρης αὐτῶν Καρα-Μαχμουτ Πασσᾶς Σκόδρας καὶ ὑπ' αὐτῶν καταστραφεῖς, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ ρηθήσεται.

Ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἐκ τῆς διαχωρίζουσας αὐτοὺς φυλῆς καὶ διαλέκτου, εὐρίσκονται μετὰ τῶν Μαυροβουνιωτῶν εἰς αἰωνίαν διαμάχην· τὸ αὐτὸ μῖσος ἔχουν οἱ Σκοδριάνοι καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν Κροατῶν τῆς Αὐστρίας, τῆς αὐτῆς ὄντες τῶν Μαυροβουνίων καταγωγῆς.

Τῆς Σκόδρας ἡ θέσις πάντοτε ἐθεωρεῖτο ἐπίσημος, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἣν ἐχρημάτισεν ὑπὸ τὴν Σκεντέρ Μπέϊν, καὶ διὰ πολλὰ ἔτη ὑπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν ἐνεστῶν, ἀλλ' ἐπίσημος ἀνεδείχθη καὶ περὶ τὰ 1790, 1800, ὅτε ἀπισκίρτησε τῆς ὑποταγῆς τοῦ Σουλτάνου ὁ Βεζύρης αὐτῆς Καραμεχμουτ Πασσᾶς, ἔχει δὲ ὡς ἐπεταί.

Ὁ Βεζύρης οὗτος μὴ ἐνδίδων εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου ἐκηρύχθη παρ' αὐτοῦ ἀποστάτης καὶ κατὰ συνέπειαν ἐστάλησαν ἐναντίον του πολλοὶ Βεζύραι ὑπὸ τὸν ρόυμελη Βαλεσί, μετὰ τὸ τῶν ὁπλίων ἦτον καὶ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς Τεπελενλῆς, μικρὸς τότε ὢν· ἀπελθόντων δὲ τῶν Σουλτανικῶν τούτων στρατευμάτων εἰς τὴν Σκόδραν ἐστρατοπέδευσαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἐπολιορκήσαν στενωῶς ἐντὸς τοῦ φρουρίου, τοῦ καὶ ἀκροπόλεως τῆς Σκόδρας τὸν Μεχμέτ Πασσᾶν, ὅστις ὑπέφερεν τὴν πολιορκίαν μέχρι τοῦ χειμῶνος· ἀλλ' ἀπελθόντος αὐτοῦ, ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Σκοδριάνων, καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ φρουρίου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοπέδου, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔδρα-

ξαν τὰ ὅπλα καὶ ἐπετέθησαν σφοδρῶς κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐστρατοπεδευμένων Σουλτανικῶν, τοὺς ὁποίους ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν καὶ ἄλλους ἀπώθησαν καὶ ἐδίωξαν ἐκτὸς τῆς πόλεως· τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ πρὸς τοὺς ἐξω ἐσκηνωμένους πασσάδες, τοὺς ὁποίους κακὴν κακῶς ἐδίωξαν καὶ κατεσκόρπισαν καὶ οὕτω διαλυθέντος τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατεύματος ἐλευθερώθη τῆς πολιτορχίας ὁ Μαχμουτ Πασσᾶς· ἡ δὲ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις μετὰ ταῦτα ὑπέκρουσα εἰς τὴν ἀνάγκην ἡμνήστευσε τὸν Μαχμουτ Πασσᾶ ἀγῆτασα τοῦτον καὶ πάλιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σκόδρας· ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης ὁ πασσᾶς οὗτος ἐγένετο προπέτης καὶ ἐζήτησε τὴν τελειὰν ὑποταγὴν τῶν Μαυροβουνίων, ὡς ἐν καίῳ τόπῳ ρηθῆσεται.

Τζερναγώρα, ἡ Μαυροβούνιον.

Ἡ μικρὰ καὶ ὄρεινὴ αὕτη χώρα, ἂν καὶ ἄγονος, ἔχει ὁμως εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς κατοίκους γενναίους φιλοτίμους καὶ φιλελευθέρους πατριώτας, γειτνιάζει δὲ ἐκ δυτμῶν μὲ τὰ ὄχυρά φρούρια τῆς Ἀουστρίας Μπούκαι, Δεκάτερο, Μπούντουβα καὶ λοιπ., ἐκ δὲ μεσημβρίας ὑπάρχει τὸ ὡς ἐρρέθη ὄχυρόν Σκούταρι (Σκόδρα) μὲ τοὺς ἐπίσης γενναίους καὶ ἀσπόνδους ἐχθροὺς αὐτῶν Σκοδρίους, ἐξ ἧς ἀρχτοῦ δὲ καὶ ἀνατολῶν περιστοιχίζεται ὑπὸ τῆς Βυσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης, καὶ οὕτω μὴ δυνάμενον νὰ ἐπεκταθῇ εὐρίσκεται εἰς ἀέναντον πόλεμον.

Οἱ κάτοικοι τῆς Τζερναγώρας δὲν ὑπερβαίνουσιν τὰς 120—130 χιλιάδ. ψυχῶν, διοικοῦνται δὲ ὑπὸ μιᾶς γερουσίας, καὶ ἐνὸς ἡγεμόνος τῆς καταγωγῆς τοῦ Βλαδίκια Πέτροβιτς, τοῦ πρωτατίου τῆς τελείας αὐτῶν ἀνεξαρτησίας ἐπεληούσης μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Μαχμουτ Πασσᾶ Σκόδρα Νίκην αὐτῶν, ὡς ἔπεται.

Ὁ Βεζύρης οὗτος ὡς ἐρρέθη ἐπεριδόμενος εἰς τὴν κατὰ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων νίκην αὐτοῦ, ἐξαπέστειλε ζητῶν ἀπὸ τῶν Μαυροβουνιώτας τελειὰν ὑποταγὴν, καὶ πληρωμὴν φόρου, ὃ δὲ Βλαδίκας καὶ οἱ πατριῶται Μαυροβούνιοι ἀπήντησαν « ἐλθὼν λάβε ». Ἀγαθὴ τύχη καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔτυχε ἀρχιερατεύων εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην τοῦ Μαυροβουνίου, εἰς τῶν γενναίων ἀνδρῶν ὁ Πέτρος ὅστις ὡς νομιζομεν κατήγετο

ἐκ τῆς νήσου Κύπρου· οὗτος ἐνεθάβρυνεν τοὺς πατριώτας εἰς ἀντίστασιν τεθεῖς ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν, τοὺς ἐστρατολόγησεν καὶ ἐτέθη ἐναντίον τοῦ ἑχθροῦ, ὅστις μετὰ τὰς ἀπειλὰς δὲν ἤργησεν νὰ ἐμφανισθῇ ἀπέναντι αὐτῶν μετὰ 10 — 12 χιλ. στρατοῦ ἔχων μαζὴ τοῦ καὶ τοὺς Μιρηντίτας Λατίνους τῆς Λέσνιας, καὶ ὁ μὲν πεζικὸς στρατὸς διευθύνθη πρὸς τὰ ὄρεινὰ μέρη, ὁ δὲ Πασσᾶς μετὰ 400—500 ἵππέων διευθύνθη ἄλλοθεν διὰ τῆς παραλίας τῆς λίμνης Δρινιάσσης· ὁ διευθυνθεὶς πεζικὸς στρατὸς πρὸς τὰ ὄρεινὰ μέρη κτυπηθεὶς ἰσχυρῶς παρὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βλαντίκα ἐνίκηθη κατὰ κράτος, καὶ κατεδιώχθη, ὅστις καὶ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐνωλῇ μετὰ τοῦ Πασσᾶ, τὸν ὁποῖον οἱ Μαυροβούνιοι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ ἐπολιόρχησαν στενῶς, καὶ γενομένης μάχης ἰσχυρᾶς ἐνίκησαν πεσόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Πασσᾶ εἰς τὴν μάχην, τοῦ ὁποίου τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμον οἱ Μαυροβούνιοι καὶ τὴν ὁποίαν διατηροῦσιν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Κετίγνης, πρωτεύουσαν τοῦ Βλαντίκα, ὡς τρόπαιον Νίκης· ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἔπαυσαν οἱ Μαυροβούνιοι μαχόμενοι μετὰ τῶν ὀθωμανῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας των.

Τὸ Μαυροβούνιον περιστοιχούμενον ὡς ἐρρέθη ἐξ ἐνὸς μὲν ὑπὸ ἀουστριακῶν χωρῶν καὶ ἐξ ἄλλου ὑπὸ τε τῆς Βοσνίας καὶ τοῦ Σκουταρίου δὲν δύναται νὰ κάμῃ μεγάλην αὐξήσιν καὶ πρόοδον, διότι οἱ Βόσνιοι καὶ ἐλευθερούμενοι ἀπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ ποτὲ δὲν θέλουν παραδεχθῇ νὰ μείνωσιν ὑπὸ τὸ πτωχὸν καὶ ἄγονον Μαυροβούνιον, ἐνῶ αὐτοὶ μόνοι των δύνανται νὰ σχηματῇσιν εὐρείαν ἡγεμονεῖαν. Οἱ Ἑρζεγοδίνοι ἂν καὶ εἰσὶ μέλη τῆς Βοσνικῆς οἰκογενείας καὶ καταγωγῆς, συμπαθοῦσιν ὅμως καὶ ἐν μέρει οὗτοι πρὸς τοὺς Μαυροβουνιώτας.

Ἑρζεγοδίνα ἢ Ἑρζεγοδίνα.

Ἡ ἐπιμήκης αὕτη χώρα τῆς ὀθωμανικῆς Δαλματίας περιστοιχέται ὑπὸ ὀρέων γειτνιάζουσα μετὰ τῆς ἀουστριακῆς Δαλματίας πρὸς δυσμὰς, ἀνατολικῶς δὲ καὶ βορείως μετὰ τῆς Βοσνίας, καὶ πρὸς μεσημβρίαν συνέχεται μετὰ τοῦ Μαυροβουνίου.

Ἡ χώρα αὕτη ἂν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἄγονον γίμει ὅμως δατῶν Λεπτοκαρίων, Δαμασκινῶν καὶ Μηλεῶν, οἱ κάτοικοι

ἅπαντες εἶναι χριστιανοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ, δόγματος ἐκτὸς ἐνὸς μικροῦ μέρους Καθολικῶν, ὀλίγιστοι δὲ ὀθωμανοὶ καταφυγόντες ἐκ τῆς Βοσνίας εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ γιανιτζαρισμοῦ μετέβησαν εἰς τὴν Ἑρζεγοβίνην, καὶ ἐκατοίκησαν εἰς τὰς πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς ἡγεμονίας εἶναι τὸ Μοστάρ, ἀλλ' ἔχει καὶ ἄλλας πόλεις καὶ κωμοπόλεις ὡς τὴν Τρεβίγην κλπ· οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς μικρᾶς ταύτης ἡγεμονίας ὡς εἰκάζομεν, δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 130—140 χιλ. ψυχῶν, ἅπαντες δὲ εἶναι βιομήχανοι καὶ προσέτι γενναῖοι ἄνδρες καὶ ἐμπειροπόλεμοι, καθότι χρηματίζαντες πάντοτε ὡς ὀροφύλακες εἰς τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἀουστρίας ὑποθετικὴν γραμμὴν, εἶχον πάντοτε τὰ ὄπλα τῶν καὶ ἔμενον φυλάττοντες τὴν μεθόριον γραμμὴν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των, παντούρους, ἢ καπιταναίους.

Βοσνία.

Ἡ εὐρεία αὕτη ἡγεμονία γειτνιάζει πρὸς δυσμὰς τῆς καὶ πρὸς ἄρκτον μετὰ τῶν αὐστριακῶν χωρῶν Δαλματίας, Κροατίας καὶ Σκλαβωνίας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μετὰ τῆς Σερβίας καὶ πρὸς μεσημβρίαν μετὰ τῆς Ἑρζεγοβίνης, Μαυροβουνίου καὶ τῆς ἄνω Ἀλβανίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Βοσνίας χριστιανοί τε καὶ ὀθωμανοὶ εἰσὶν τῆς Σλαβικῆς φυλῆς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ διάλεκτος αὐτῶν ἔχει προφορὰν καὶ ἰδιωτισμοὺς ἰδιαιτέρους· ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ εἰσὶν τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, λαμβάνοντες τοὺς Ἀρχιερεῖς αὐτῶν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες εἰς πολλὰς περιστάσεις ὑπερασπίζονται τοὺς χριστιανούς τούτους ἐναντίον τῆς τυραννίας τῶν ἐπὶ τοπίων ὀθωμανῶν, διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι συμπαροῦσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας παρὰ εἰς ἄλλα ἔθνη.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας, ἢ ἡγεμονίας ταύτης, σύγκειται ἐκ 500—600 χιλιάδων ψυχῶν κατὰ τὰ τρία τέταρτα χριστιανῶν, καὶ περὶ τὸ ἐν τέταρτον ὀθωμανῶν, ἀλλὰ μαχίμων δυστρόπων καὶ παγκακίστων.

Ὁ τόπος τῆς Βοσνίας εἶναι μᾶλλον ἐπιδεκτικὸς κτηνοτροφίας, ἢ γεωργίας, γέμει δὲ, δασῶν Δι. μασκινεῶν, Μηλεῶν καὶ λοιπ. ἔχει δὲ διάφορα ἐργοστάσια καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ καταστήματα·

πόλεις τῆς Βοσνίας εἰσὶ τὸ Σαράγεβο μετὰ 70—80 κατοίκων, παρὰ τὸν Μιγλιάζον ποταμὸν ἐμπορικωτάτη καὶ βιομήχανος, Τράβνικ πρωτεύουσα μὲ 14 χιλ. κατοίκους, πρὸς δὲ καὶ ἄλλας πόλεις καὶ χωμωπόλεις.

Ἡ εὐρεία αὕτη ἡγεμονία ἣτις τὸ πάλαί ἀπετέλει ἰδιαιτέραν βασιλείαν, (*) τὴν σήμερον δεινῶς τυραννεῖται καὶ καταμαστίζεται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀρνησιθρήσκων ὀθωμανῶν μπεΐδων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν λοιπῶν δυσθαστάκτων φόρων τῶν ἐπιτιθεμένων ὑπὸ τῆς ἐξουσίας εἰς τοὺς χριστιανούς κατοίκους τοῦ τόπου, λαμβάνουσι καὶ οὗτοι ἐξ ὅλων τῶν παραγομένων καρπῶν τῶν προΐόντων τοῦ τόπου τριάκοντα πέντε τοῖς ἑκατὸν, καὶ οὕτως ἀπεκατέστησαν τὸν λαὸν δίκην ἐπαιτῶν καὶ εἰλώτων· ἐκ τῶν κακώσεων τούτων πολλὰκις προσέτρεξαν εἰς τὰ ὅπλα· ἀλλ' ἡ ἐπιτόπιος τυραννία ἠνωμένη μετὰ τῆς σουλτανικῆς δυνάμεως τοὺς κατέβηκε καὶ τοὺς ἔφερε εἰς χεῖρωνα κατάστασιν.

Σερβία.

Ἡ Σερβία γειτνιάζει βορείως μετὰ τῆς αὐστριακῆς Σερβίας διαχωρίζομένη ὑπὸ τοῦ Δουναβέως, ἐκ δυσμῶν διαχωρίζεται τῆς Βοσνίας, μεσημβρινῶς ἀπὸ τῆς Μεσίας καὶ Μακεδονίας, ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ τῆς Βουλγαρίας· ὁ πληθυσμὸς τῆς Σερβίας σύγκειται ἐξ 800—900 χιλιάδων κατοίκων χριστιανῶν ὀρθοδόξων· ἡ δὲ γῆ τῆς Σερβίας ἂν καὶ ἔχῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τόπους ἐπιδεκτικούς τῆς γεωργίας, μ' ὅλον τοῦτο εἶναι παρημελημένη καταγινομένων τῶν κατοίκων κατὰ τὸ μᾶλλον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Ἡ Σερβία ὑπέκειτο εἰς τρομερὸν τυραννίας ζυγὸν ἀλλ' ἀπέσεισε τοῦτον ὡς ἔπεται ἐκθετόμενον· τῷ 1801 Φουσκάλους τις ὀθωμανὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐν Βελιγραδίῳ Γιαννητσάρων, ἔχων τὸν

(*) Μωάμεθ ὁ Β'. ὁ κατακτητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Βοσνίας τῷ 1463 ἔτους, καὶ ἀφοῦ ἐληλάτησεν ἅπασαν τὴν χώραν ἐπολιόρησε τὸν βασιλέα τῆς εἰς τὴν πόλιν Κλινζίαν καὶ μετὰ καλὰς ὑποσχέσεις τοῦ Σουλτάνου ἐπαρτήθη ὁ δυστυχής, ἀλλ' ἀπεκερλίθη εὐθὺς αὐτὸς καὶ ὁ ἀνεψιὸς του, οἱ δὲ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς πόλεως ἀπὸχθονοῦνται αἰχμάλωτοι.

πασσάν τοῦ Βελιγραδίου εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπεχειρίσθη ἐν Σερβίᾳ ἵνα θανατώσῃ ὅλους τοὺς χριστιανούς Κνέζους (ἄρχοντας) καὶ νὰ δημύῃ τὰ κτήματά των, περιερχόμενος δὲ τὴν χώραν ἐθανάτωτε περὶ τοὺς 70 καὶ ἐδήμευσε τὰ κτήματά των, ἐξαπέστειλε δὲ καὶ 7 τῶν Γιαννητσάρων ἵνα φονεύσουν καὶ τὸν Τζερνεγεώργιον, Καραγεώργην (Μαυρογεώργιον) ἀλλ' ὁ τολμηρὸς αὗτος ἀνὴρ ἐλθὼν ἐνοπλος καὶ πυροβολήσας ἐφόνευσεν δύο ἐξ αὐτῶν, ἐφυγάδευσε τοὺς λοιποὺς καὶ ἔτρεξεν πρὸς τὸ δάσος ἵνα μεταβῇ εἰς Βοσνίαν, καθ' ὁδὸν ἀντάμωσε τὸν ὁμοιοπαθῆ του Στανὸκ Σλαβάκην ὀνομαζόμενον καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας ἐγένοντο 70 ἄνδρες, καὶ οὕτω προτεκάλεσαν τοὺς ὁμοεθνεῖς των εἰς τὰ ὅπλα ἵνα ὀρκισθῶσι ἢ ζῶν ἢ θάνατον· ὁ Μαυρογεώργιος διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ τόλμην του ἀνεδείχθη κορυφαῖος. Τετρακῆσιοι Γιαννητζάροι ἐστάλησαν ἐκ Βελιγραδίου ἵνα καταστρέψωσι τοὺς ἐπαναστάτας καὶ καταπαύσωσι τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ὁ Μαυρογεώργιος μετὰ ὀγδοήκοντα Σέρβων ἐπιπεσὼν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1801 κατὰ τῶν ἐστρατοπεδευμένων εἰς τὸ χωρίον Σρεμεκίσκην ἐχθρῶν, ἀπροσδοκῆτως καὶ προσβαλὼν τὴν οἰκίαν, ὅπου ἦτον ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν τὸν ἡχμαλώτισε, οἱ δὲ λοιποὶ μὴ γνωρίζοντες τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Οἱ Σέρβοι διὰ νὰ καθησυχάσωσι τὴν ὀθωμανικὴν αὐλὴν ἔγραψαν καὶ παρέστησαν πρὸς αὐτήν, ὅτι αὐτοὶ ἐπανάστησαν κατὰ τῶν μὴ ὑποταζομένων εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου Γιαννητζάρων, καὶ οὕτως ἐπὶ δύο ἔτη ἡ ὀθωμανικὴ αὐλὴ ἐβλεπεν ἡσυχῶς τὴν Σερβικὴν ἐπανάστασιν, θελουσα νὰ θραύσῃ τὴν ὑπερφάνειαν τῶν Γιαννητζάρων, ἐλπίζουσα ὅτι μετέπειτα οἱ Σέρβοι θὰ ὑποταχθῶσι εἰς αὐτὴν ὡς τὴν ἐπληροφύρουσαν οἱ Σέρβοι, καὶ μάλιστα ὁ Καραγεώργης ὅστις ὀχυρωθεὶς εἰς Σεμάνδραν ἀνέφερεν εἰς τὸν Σουλτάνον τὰ ὅσα κακὰ ὑπέφεραν ἀπὸ τοὺς Γιαννητζάρους καὶ ὁ Σουλτάνος τοῖς ὑπεσχέθη ἐννέα ἔτη ἀτέλειαν, ἀλλ' ἀκολούθως ἐνδυναμωθείς ὁ Καραγεώργης ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Σουλτάνον νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν Σερβίαν πριγκιπάτον (ἡγεμονίαν) ὁμοίαν μὲ τὴν Βλαχίαν, καὶ Μολδαυίαν· ἡ Τουρκία τότε δοῦσα τὴν ἀπάτην αὐτῆς ἤρχισε κατὰ τὸ 1801· νὰ πολεμῇ

σπουδαίως τὴν Σερβίαν· δύο ἔτη ὑπέφερεν τὸν μέγαλον αὐτὸν ἄγων· ἡ Σερβία, καὶ ὁ Καραγεώργης ἐδείξε θαύματα καρτερίας καὶ συνέσεως, προσέβαλε τοὺς Τούρκους παρὰ τὸν Δρίναν καὶ Μωραΐαν, ἐπολιόρκησε καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Βελιγράδιον περὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1806· καὶ μετ' ὀλίγον τὸ Σλαβέκιον καὶ τὴν Νίσσαν. Τῷ δὲ 1806 ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας καὶ ἀπίστειλεν τὸν Ἕλληνα ἀξιοματικὸν Ῥοδοφινίκην εἰς Σερβίαν, ὅσας ὠδήγει τοὺς Σέρβους εἰς τὴν διεῦθυσιν τῶν πραγμάτων των· ἀλλὰ περὶ τὸ ἔτος 1812 ὁ Βεζύρης Χουρσίτ Πασσᾶς διαταχθεὶς παρὰ τοῦ Σουλτάνου μετέβη ἀπὸ τὸ στρικόπεδον τῆς Σούμλιας μετὰ μεγάλου στρατοῦ εἰς Σερβίαν καὶ αἰφνιδίως πεσὼν ἐπὶ τῶν Σέρβων τοὺς διεσκόρπισεν καὶ ἐκυρίευσεν καὶ τὸ Βελιγράδιον· ὁ δὲ Καραγεώργης ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν· ὁ δὲ Σουλτάνος διὰ νὰ καθυπαχάσῃ τὸν τόπον τῷ 1814 προσεκάλεσε τοὺς Σέρβους ἵνα κατοικήσωσι τὴν χώραν κυβερνώμενοι ὑπὸ ἐπιτροπῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ πληθύνωσι ἐτησίως τοὺς φόρους αὐτῶν ἀναγνωρίσας καὶ τὸν ἀρχηγόν των τὸν Μηλόσην· οἱ δὲ ὀθωμανοὶ νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ καὶ κατοικῶσι ἐντὸς τοῦ Βελιγραδίου.

Ἡ Σερβία ἂν καὶ ἔχῃ στοιχεῖα ἵνα ἀποκατασταθῇ δύναμις κατὰ τὸ μέλλον ἰσχυρά, ἀτυχῶς αὕτη ἐκτὸς ὅτι εἶναι ὑποτελής φόρου, ἀλλ' ἔχει καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσιν ὀθωμανὸν βεζύρην φρουροῦντα τὸ φρούριον μετὰ 3—4 χιλιάδων ὀθωμανῶν ὡς καὶ εἰς ἄλλα τινα φρούρια (ἃτινα ἐκημνίσθησαν ἐσχάτως). Διὸ ἡ ἀδελφὴ αὕτη τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἠναγκασμένη νὰ ἔλθῃ εἰς νέαν δοκιμασίαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, ὅπως ἐλευθερωθῇ καὶ λάβῃ τὴν ἐντελὴ αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν. Εἰς ὅμως ἡ τῆς Ἑλλάδος αὕτη ἀδελφὴ, ἥτις καὶ θρησκευτικῶς ἀναποιδάστως ὑπάρχει συνδεδεμένη μετ' αὐτῆς, ἐνωθῇ καὶ πολιτικῶς δι' ἄγωνα τὸν ἅπαντα, διὰ φιλικῆς καὶ ἀνασπάστου ὁμοσπονδίας, θέλει ἰσχυροποιηθῇ μεγάλως, ἀποκαθισταμένη σεβαστὴ παντοῦ.

Θεσσαλία.

Ἡ Θεσσαλία περατοῦται μεσημβρινῶς ὑπὸ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ Κόλ-

που, πρὸς ἄρχτον δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπου ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ Ἀλιάκμωνος ποταμοῦ ἐξ ἑτέρου, τῶν διαχωρίζοντων αὐτὴν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, πρὸς δυσμὰς δὲ διαχωρίζεται τῆς Ἰπείρου διὰ τοῦ Πίνδου ὄρους.

Ἡ Θεσσαλία ἔχει πεδιάδας ἀπεράντους καὶ γῆν εὐφορωτάτην παράγουσαν ἀφθόνους, δημητριακοὺς καρποὺς, ἔλαιον, μέταξαν, βαμβάκιον, σίσαμον, λειμονοπορτογαλ. καὶ λοιπά.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Θεσσαλίας εἶναι περὶ τὰς 350 χιλ. κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 3]4 εἶναι χριστιανοὶ καὶ τὸ ἐν τέταρτον περίπου ὀθωμανοὶ τῆς φυλῆς τῶν Κονιάρων.

Ἡ πόλις Ἀρίσση εἶναι ἡ πρωτεύουσα πάσης τῆς Θεσσαλίας ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος μὲ 60 περίπου χιλιάδας κατοίκους, ἐπαρχία δὲ τῆς Θεσσαλίας εἰσὶν ὁμοκρὸς μὲ συνώνυμον πρωτεύουσαν, Φέρταλα ὁμοίως, Ἀρμυρὸς, Βελεστίνος, (Φεραί), ἀγία, Θετταλομαγνησία μὲ πρωτεύουσαν τὸν Βῶλον, Τούρναβος μὲ πόλιν ὠραιωτάτην, Τρίκαλλα ἀρχία πρωτεύουσα τῆς Θεσσαλίας εἰς ἣν ὑπόκειται καὶ ἡ Καλαμπάκα, Ἀγραφα μὲ πρωτεύουσαν Ῥεντίνα, Ἀσπροπόταμον ἄνευ πρωτεύουσας, Ζήρκος μικρὰ ἐπαρχία, Δομενίκος ὁμοίως, Χίτια, μὲ πρωτεύουσαν δουκάτα, Ἐλασσῶνα μὲ πρωτεύουσαν συνώνυμον, Ὀλύμπος καὶ Πλαταμὸς μὲ πρωτεύουσαν Ῥαψάνη, Σέρβια μὲ πρωτεύουσαν συνώνυμον· ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶναι μὲν ἕνθεν τοῦ Ἀλιάκμωνος ποταμοῦ καὶ τὴν συμπεριελάβαμεν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Θεσσαλίας· μ' ὅλον τοῦτο αὕτη διοικητικῶς ὑπόκειται εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μακεδονίας ἐδρεύουσαν ἐν Μπιτωλίοις.

Ἡ Θεσσαλία πολιτικῶς καὶ πολεμικῶς θεωρουμένη.

Ἡ Θεσσαλία πολεμικῶς θεωρουμένη συμπεριλαμβάνει ὡς ἐμπειροπολέμους τὰ χωρία τοῦ Ὀλύμπου καὶ Πλαταμῶνος, τὰ ὀρεινὰ τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος καὶ Δομενίκου, ἅπαντα τὰ τῶν Χασιῶν χωρία, τὸ Κλενοθοκόλη, Ἀσπροπόταμον, καὶ τὰ ὀρεινὰ τῶν Ἀγραφῶν, τὰ περὶ τὸν Κίσσαβον καὶ τινὰ τῆς Θετταλομαγνησίας, τὰ δὲ πεδινὰ χωρία δύνανται νὰ ἀναδείξουν καλοὺς ἱππεῖς.

Ἡ Θεσσαλία οὐδέποτε θέλει στέρξει τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ

τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος· ἀλλ' ὅπως δὴποτε μίαν ἡμέραν θέλει ἐνωθῇ μετ' αὐτῆς ἀδιασκάπτως.

Μακεδονία.

Τὸ μέγα τοῦτο τῆς εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου τμήμα, κεῖται ἐπὶ τοῦ Κέντρου αὐτῆς, περιστοιχίζεται ἐξ ἀνατολῶν ὑπὸ τῆς Θράκης ἐκ δεσμῶν ὑπὸ τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ τῆς Ἑπαιρωτικῆς καὶ Ἰλλυρικῆς Ἀλβανίας χωριζομένη ὑπὸ τοῦ ὄρους Τομόρου· ἐκ μεσημβρίας ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας διὰ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, ἐκ δὲ τῆς ἄρκτου τῆς Βουλγαρίας, τοῦ Αἰμου καὶ τῆς Σερβίας.

Τὴν μεγάλην ταύτην χώραν τὴν κειμένην περὶ τὸ κέντρον τῆς χερσονήσου ταύτης, τὴν προσοδοφόρον καὶ εὐφρωτάτην, οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας τὴν εἶχον διαίρεσαι εἰς βασιλείας, πρῶτην, δευτέραν καὶ τρίτην, οἱ δὲ κατακτηταὶ Σουλταῖοι τῶν ὀθωμανῶν τὴν διήρεσαν εἰς Μεγάλας ἐπαρχίας (Καζάδες) ὑπὸ τὴν σημαίαν (Σαντζάκ) ἐνὸς Μπεϊλέρμπεϊ ἢ Ῥούμελη Βαλεσί, (μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Ῥούμελης) ἐδρεύοντος, τὸ μὲν πρῶτον εἰς Σόφιαν, ἔπειτα δὲ εἰς Μπιτώλια ἀκολούθως, ἥτις, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσχλημάτισαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς Μικρὸν Σατζάνεη (ἡγεμονίαν) θέσαντες ὑπ' αὐτὴν τινὰς ἐπαρχίας, παρὰ χωρήσαντες ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ῥούμελη Βαλεσί.

Οἱ ὧς εἴρηται κατακτηταὶ Σουλτάνοι ὧς καὶ ἄλλοι ἐρρέθη διὰ τὰ ἐχθρὰ εἰς τελείαν ὑποταγὴν τὴν ἐκτεταμένην ταύτην χώραν ἀπεφάτισαν καὶ μετέφερον ἐκ τοῦ Ἰκονίου τῆς Ἀνατολῆς 400 χιλιάδας κατοίκους ὀθωμανοὺς τοὺς λεγομένους Ἰκονιάρους, ἃ ὧ, αὐτοὶ τοὺς ὠνομάζουσι Ἰβλιατραπετηχὰν (τέκνα τῶν κατακτητῶν) τοὺς ὁποίους συνοίκησαν εἰς 24 ἐπαρχίας (Καζάδες) μετὰ τῶν ὁποίων συνεδесαν συνθήκας ἢ ἐπαρὰχώρησαν πρὸς αὐτοὺς γαίας εἰς συνοικισμὸν ὑπὸ συνθήκας, ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα ἐναντίας περιττάσῃ; πολέμου, γὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν εἰς στρατεύτημος ἀνὰ πᾶσαν οἰκογένειαν ἄνευ μισθοῦ, λαμβάνων μόνον τὴν τροφδοσίαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐνότῳ διαρκεὶ ὁ πόλεμος, καὶ μετὰ τὴν παύσιν τοῦ πολέμου γὰ ἐπι-

στρέφη εἰς τὰ ἴδια, ἵνα γεωργίῃ τὰς γαίας αὐτοῦ, καὶ ἀπολαύσῃ τοὺς καρποὺς αὐτῶν.

Ἐπαρχίαι τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν Θεσσαλίαν εἰσὶν ὁ Πλαταμὸς καὶ ἡ Αἰκατερίνη, περὶ τοὺς ἀνατολικούς καὶ βορείους πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου μὲ πολλὰ ὀλίγους ὀθωμανοὺς κατοίκους, ἐντὸς τῆς πόλεως Αἰκατερίνης· ἡ ἐπαρχία τῶν Σερβίων μὲ ὁμώνυμον κεῖται μὲν πέραν τοῦ Ἀλιάκμωνος ποταμοῦ πρὸς τὴν Θεσσαλίαν· ἀλλ' ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὀθωμανοὺς, καὶ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει ὀλίγους ἐντὸς τῆς πόλεως Σέρβια· πρὸς δυσμὰς τῆς ἐπαρχίας τῶν Σερβίων κεῖνται ἡ μικρὰ ἐπαρχία Βένζη, καὶ ἡ τῆς Νασελίψας ἡ Λεψίστη, κειμένη πέραν τοῦ Ἀλιάκμωνος ποταμοῦ πρὸς τὴν Ἠπειρον ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὴν Μακεδονίαν· αἱ δύο αὗται κατοικοῦνται ἀπὸ χριστιανούς καὶ ὀθωμανοὺς, ἐκ τῶν ἀρνησιθρήσκων τῶν λεγομένων Βαλαάδων οἵτινες μόλις εἰσὶν τὸ ἐν τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἅπαντες οἱ λοιποὶ εἰσὶ χριστιανοί, ἅπαντες οἱ ὀθωμανοὶ ὁμιλοῦσιν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Τὰς δὲ ἐπαρχίας τῆς κάτω ἡ μικρὰς Μακεδονίας τὰς συμπεριελάβομεν ὁμοῦ μὲ τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου, αὗται δὲ εἰσὶν ἡ Καστορία, Χρούπιστα, Μπίχληστα, ὁμοῦ μὲ τὸ τμήμα Ντεβόλη, Κόρτζα, ὁμοῦ μὲ τὸ τμήμα τῆς Κολωνίας, Ὁπαρις, Γκόρα καὶ Μόκρα.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰς ἐν τῷ μέσῳ ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας καὶ πρῶτον ἀρχόμεθα ἀπὸ τὰς οἰκουμένας ὑπὸ τῶν Κονιάρων Γιουρούκων, συγγειμένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ὀθωμανῶν, ὀνομαζομένας δὲ ὅλας Σαρήγγιολη, διακρίνονται δὲ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Τζαρτιαμπᾶ, Καϊλιάρη, Μπερσεμπᾶ, Κατράνιτζα καὶ λοιπά· σύγκεινται δὲ ἐκ 300 περίπου χωρίων ὀθωμανικῶν καὶ ὀλίγων χριστιανῶν· ὁ Στρόδος μὲ ὁμώνυμον πρωτεύουσαν κειμένην εἰς τὰς ὄχθας μικρὰς τινὸς λίμνης κατοικουμένη ὑπὸ ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν. Φλώρινα ὁμοίως ἐπαρχία μικρὰ οἰκουμένη ὑπὸ χριστιανῶν καὶ ὀλίγων ὀθωμανῶν Βοδενᾶ (Ἀρχαία Ἐδεσσα) ὑποκειμένη εἰς τὸν ἡγεμῶνα τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπαρχία ἐκετεταμένη ἔχουσα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τὸ

ἤμισυ τοῦ πληθυσμοῦ ὀθωμανοὺς, τὸ ὑπόλοιπον εἰσὶν χριστιανοί, οἱ ὀθωμανοὶ τῶν Βοδενῶν εἰσὶν τῆς φυλῆς τῶν ἀχρείων καὶ διεστραμμένων, τὰ χωρία κατοικοῦνται ὑπὸ χριστιανῶν Βουλγάρων· πλησίον τῶν Βοδενῶν μεσημβρινῶς κεῖται ἡ ἐπαρχία τῆς Βερρόιας μετ' ὁμώνυμον πόλιν ὡραιότατην καὶ βιζντάνην, οἱ κάτοικοί της εἰσὶν ὀθωμανοὶ ὀσμανλίδες, καὶ χριστιανοὶ εἰς τὴν Βερεϊκν, συνοίκησαν ἓνα μέρος τῶν Πελοποννησίων ὀθωμανῶν λαλαίων, οἵτινες διεσώθησαν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἅπαντα τὰ χωρία οἰκοῦνται ἀπὸ χριστιανούς· εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βερός, εἰς ἣν ὑπάρχει καὶ ἡ πολυπαθὴς Νιάουσα κατοικουμένη ὑπὸ χριστιανῶν ἅπαντα. Πρὸς βορρᾶν τῆς Βερρόιας κεῖται ἡ ἐπαρχία τῆς Γιαννητζῆς (Βαρδοργενιτζῆς) μετ' ὁμώνυμον πόλιν κατοικουμένην ὑπὸ ὀθωμανῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡσαύτως καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ὑπάρχουσι ὀθωμανοὶ κάτοικοι. Τὴν πόλιν ταύτην τὴν ἐκατοίκησαν εἰς στρατηγὸς τοῦ Σουλτάν Μουράτου ὀνομαζόμενος Βρενόςζης ἡ Γαζῆ Βρενόςζης, (Ἡρώς) εἰς τὸν ὁποῖον πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ὑπηρεσίας του ἐβράβευσεν ὁ Σουλτάνος ἓνα μέγα μέρος τῶν πεδίων τοῦ Βαρδαρίου πρὸς ἰδιοκτησίαν του· τὰς γαίας ταύτας νέμονται μέχρι σήμερον οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ μπεϊδες τῆς Γιαννητζῆς, οἵτινες εἶναι καὶ ἀρχηγοὶ τῶν Γιουρούκων Ἰβλγατιφατηχάν· εἰς τὴν πόλιν Γιαννητζὲν ὑπάρχει καὶ ὁ τάφος τοῦ Βρενίζη τούτου· ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνέρχονται κατ' ἔτος ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ῥούμελης, εἰς ἣν γίνεται ἡ ἐτήσιος πανήγυρις τοῦ ἁγίου Λουκᾶ (Λουκᾶ παναγύρη)· ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπόκειται καὶ ἡ ἐπαρχία τῶν Μογλενῶν κατοικουμένη ὑπὸ τῶν ἀχρείων ἐκείνων ὀθωμανῶν τῶν Βουλγαροτούρκων Καρατζοβελιδων.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀνωτέρω ἐπαρχίας κεῖται ἡ πόλις Θεσσαλονίκη, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ Ἰζαουᾶ Μοναστηρίου, μετὰ λιμένος ἐκτεταμένου, ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης διὰ τὴν ὡραίαν αὐτῆς θέσιν τὴν πολυανθρωπίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομυχανίαν, εἶναι μία τῶν σπουδαίων ἐπαρχιῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου· οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης δὲν ὑπερβαίνουν τὰς

90 — 100 χιλιάδας κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τὸ ἡμισυ αὐτῶν εἰσὶν Ἰσραηλίται, τὰ δὲ ἄλλα τρία τέταρτα διαιροῦνται εἰς τέσσαρας φυλάς εἰς χριστιανοὺς, ὀθωμανοὺς, καὶ εἰς μίαν μοναδικὴν φυλὴν ἐξ Ἰουδαίων ὀθωμανῶν διατηρούντων τὸ αἶσθημα ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν· εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Θεσσαλονίκης ἢ ἄλλως εἰπεῖν εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἅπαντες οἱ κάτοικοι εἰσὶν χριστιανοί, ὀλίγοι δὲ ὀθωμανοί, ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπάρχουν καὶ ὀλίγοι τῶν ξένων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ὑπήκοοι, οὔτινες ὡς καὶ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ κάτοικοι ἐμπορεύονται μετὰ διαφόρων ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης εὐρίσκονται τὰ ἀχαϊκὰ χωρία, τὰ Μαντεροχώρια καὶ ἡ Κασάνδρα συγκείμενα ἐκ χριστιανῶν ἐμπειροπολέμων.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλονίκης εὐρίσκονται αἱ ἐπαρχίαι Μαγκαδάς, ἢ Λαγκαζάς, τὸ Ἀθρὲτ Ἰσάρη, καὶ τὸ Ντογριάννη κατοικούμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ὀθωμανοῦς Γιουρούκους καὶ ὀλιγωτέρους χριστιανοὺς, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων κεῖται ἡ μεγάλη ἐπαρχία τῶν Σερρῶν μὲ ὁμώνυμον πόλιν ἀξιολογωτάτην, ὡς κειμένην εἰς θέσιν πεδινὴν ὑπὸ τοὺς πρόπεδας λόφου τινος· ἡ πόλις αὕτη ἔχει ἀρκετὴν βιομηχανίαν καὶ ἀξιόλογον ἐμπόριον μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ λοιπῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης, μάλιστα τὸ πλεῖστον τοῦ ἐμπορίου συνίσταται εἰς βαμβάκια, πρὸς δὲ περιφρουρεῖται ὑπὸ ὀχυρώματος πλινθίνου πλὴν πολὺ ἀδυνάτου, ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων αὐτῆς χριστιανῶν, καὶ ἐνδὸς μέρους περὶ τὸ τέταρτον ὀθωμανῶν Κονιάρων, ἐν δὲ τῇ πόλει τῶν Σερρῶν οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων εἰσὶν ὀθωμανοί· πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίας τῶν Σερρῶν κεῖνται αἱ ἐπαρχίαι Δράμας, Καβάλας, Ντεμεριστάρ, Νιρηκίπος, Κολώκια, Ζίχνα καὶ Μελένικος, οἰκούμεναι σιμίγδην ὑπὸ ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν, συνορευόμεναι αἱ πλείσται μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης.

Πρὸς δυσμὰς παρὰ τὰ ὅρια τῆς Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας κεῖται ἡ μεγάλη ἐπαρχία τῶν Βιτωλίων μὲ ὁμώνυμον πόλιν ἐμπορικωτάτην καὶ βιομήχανον, ἐμπορευομένην μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ διαφόρων ἄλλων μερῶν τῆς Εὐρώπης· τὰ Μπιτώλια εἶναι

ἡ πρωτεύουσα τῆς ἡγεμονίας ἡ ἔδρα τοῦ ἡγεμόνος Μπεηλέρμπεϊ τῆς Ρούμελης, ἡ Ρούμελης Βαλεσί· οἱ κάτοικοι τῶν Βιτωλίων συμποιοῦνται εἰς 70—80 χιλιάδας κατοίκων ὀθωμανῶν, Ὄσμανλίδων, χριστιανῶν Βουλγάρων, καὶ Ἑλληνοβλάχων καὶ τινῶν Ἰσραηλιτῶν, τὰ χωρία καὶ αἱ κωμοπόλεις κατοικοῦνται ὑπὸ χριστιανῶν Βουλγάρων καὶ Ἑλληνοβλάχων· πρὸς ἀνατολὰς περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Ἄξιου κεῖται ἡ ἐπαρχία Τίκφερος οἰκουμένη ὑπὸ χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν, πρὸς βορρᾶν δὲ αὐτῆς ὑπάρχουν αἱ ἐπαρχίαι Πρίλεπος καὶ ἡ τῶν Βελησῶν, κειμένη ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ Ἄξιου ποταμοῦ συνδυομένης ὑπὸ ξυλίνης γεφύρας· πρὸς βορρᾶν δὲ τῶν ἐπαρχειῶν τούτων κεῖνται αἱ ἐπαρχίαι Σκόπια, Πρίστενα, Βρένις, Λυσιόφτζα, Νίτα, Κράτοβον, Νοβηπαζάρ· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἐπαρχειῶν τούτων καὶ τῶν πρὸς τὴν Θράκην ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας, κεῖνται αἱ ἐπαρχίαι Καρέτοβα, Παλήγνια, Κουμένοβον, Δούπνιτζα, Σαμοκόβιον, Σόφια, ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας καὶ ὅλης τῆς εὐρωπαϊκῆς τουρκίας ἔδρα τοῦ Ρούμελη Βαλεσί, πρὶν μετατεθῆ εἰς τὰ Μπιτώλια, ἀπασαι δὲ αἱ ἀνωτέρω ἐπαρχίαι εἰσὶν ἐκτεταμέναι ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανοί, εἰς δὲ τὸ Σαμοκόβιον ἐξάγρουτι καὶ σίδηρον.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν ὀθωμανῶν εἶχον ἀποκατασταθῇ μικραὶ Σατραπείαι διοικούμεναι ὑπὸ Σατραπίσκων Βερεμπεϊδῶν, οἵτινες διοδοχικῶς ἐδιοικροῦσαν αὐτὰς αὐτοθελήτως, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μικραὶ ἐπαρχίαι ἡ τμήματα ἐπαρχιῶν πλησίον αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι διηρέθησαν κατὰ περιστάσεις τινὰς καὶ ἐπροικοδοτήθησαν εἰς ἡγεμονίδα τινά, ἡ εἰς ὀθωμανικὸν τι Τέμενος ὡς ἰδιοκτησία (Μαλικιανές) καὶ ἐδιοικοῦντο ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων Βοϊζοντάδων, ἡ Μουταβελίδων (ἐπιτρόπων)· ἥδη ὁμως ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ὅπως καταργήσῃ τὴν διοίκησιν τῶν Σατραπίσκων τούτων καὶ ὅπως συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐξαποστέλλει ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινουπόλιν διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν· ἡ περίστασις ὕλικῶς μὲν ὠφέλησεν κατὰ τι τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου, διότι ὠφελήθη κατὰ τι ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῶν εἰσοδημάτων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ταῦτα κατασπατα-

λύνται ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων ὑπαλλήλων, οἱ δὲ καταστραφέν-
τες Σατραπίσκοι δὲν παρέχουσι πλέον εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ
Σουλτάνου ἢν ποτὲ παρέσχον ἰσχυρὰν καὶ γεγυμνασμένην στρα-
τιωτικὴν δύναμιν ἐν παντὶ καιρῷ πολέμου, διὸ καὶ σήμερον ἐπε-
ριηρίσθη ἡ δύναμις τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν
καὶ εἰς τινὰς βασιμπουζούκους (ἀτάκτους).

Ὡς πρὸς τοὺς τοὺς χριστιανοὺς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας
πολεμικῶς θεωρουμένη ἡ Μακεδονία εἶναι ἡ πρωτίστη, διότι ἔχει
ἐν ἑαυτῇ στοιχεῖα δυνάμενα νὰ καθέξωσι θέσιν στρατιωτικὴν
ἀξιόλογον πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ, καθότι τὰ Μαδεμοχώρια,
Χάσιχα καὶ Κασάνδρια, τὰ ὀρεινὰ τῶν Βοδενῶν, καὶ τῆς Βερρόιας
περὶ τὸ ὄρος Καρατάσι, τὰ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου βο-
ρειῶς καὶ ἀνατολικῶς κείμενα χωρία, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ ὀρεινὰ
χωρία τῶν ἐπαρχιῶν τῆς κάτω Μακεδονίας ἐξάγουσι ἄνδρας, καὶ
γυναῖκας ἐμπροσθλήμους εἰς τὴν πεζομαχίαν πρὸς δὲ αἱ περὶ
τὸ μέσον τῆς Μακεδονίας ἐπαρχίαι δύνανται ἐν καιρῷ νὰ παρέ-
ξωσι μίαν ἰσχυρὰν δύναμιν στρατιωτικοῦ ἱππικοῦ, διότι οἱ κἀ-
τοιχοὶ τῶν μερῶν τούτων εἰσὶν ἐξησκημένοι εἰς τὸ ἱππικόν, κα-
θότι ὡς μεσόγειοι εἶναι ἠναγκασμένοι διὰ τὴν μεταξὺ τῶν ἐπαρ-
χιῶν κωινωνίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν φυσικὴν αὐτῶν πρὸς τὸ
ἱππεύειν κλῆσιν νὰ ἀποκαταστένωνται ἄριστοι ἱππεῖς.

Πολιτικῶς θεωρουμένη ἡ Μακεδονία ἀσκαρδχμυκτὶ εἶναι ἐ-
στραμμένη πάντοτε πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξ αὐτῆς περιμένει
τὴν ἀπελευθέρωσίν της καὶ ὅτι οὐδέποτε θέλει στέρξει τὸν ἐξ
αὐτῆς ἀποχωρισμόν.

Θράκη.

Ἡ ἐξοχος αὕτη χώρα ἥτις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς κατέχει τὴν
ὠραιότεραν καὶ ἐπισημοτέραν πόλιν τῆς ὑψηλίου, ἡ χώρα αὕτη
ὡς ἐκ τῆς σημαντικότητός της εἶναι γνωστὴ εἰς τὸ κοινὸν τῆς
Ἑλλάδος καὶ εἰς τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς καὶ λοιποὺς φιλαναγνώστας,
ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἡ σειρὰ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς
ταύτης χερσονήσου ἐκθέτομεν ἐντὰῦθα σημειώσεις τινὰς καὶ περὶ
τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, ὅσον ἡδυνήθημεν συντομώτερον πρὸς γνῶσιν
τῶν μὴ εἰδότην.

αὕτη διὰ τὴν ὠραίαν θέσιν αὐτῆς καὶ τὰ λοιπὰ φυσικὰ καὶ ἐπί-
κτητα ἀγαθὰ τῆς, ἐγένετο ζηλευτὴ εἰς πάντας τοὺς κρατοῦντας
καὶ ἰσχυροὺς τῆς γῆς, καὶ ὥς ἐκ τῆς ζηλοτυπίας ταύτης διχμέ-
νει ὑπὸ τὸν βαρβαρικὸν ζυγὸν, αὕτη τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὴν χρῆστια-
νοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, οἵτινες ἀγανακτοῦν-
τες λέγουσιν, εἴθε νὰ μὴν ὑπῆρχεν ἡ Κωνσταντινούπολις ἵνα μὴ
διαρκέσῃ καὶ ὁ ζυγὸς αὐτῶν.

Μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸν Θρακικὸν τὰ δευτερεῖα
ἔχει ἡ Ἀδριανούπολις, ἔπεται ἡ Φιλιππούπολις, ἀκολουθῶς Πα-
ζαρτζίκη, Ἀγχιάλος, Μεσσημόρια, Καρναμπάτη, Σλήθενος, Ἀσκι-
ζαρά, Ῥοδοστός, Τζεμετζές, Θρακικὴ Χερσόνησος, Γενιτζές,
Καραγάτζι καὶ λοιπά.

Αἱ Θρακικαὶ ἐπαρχίαι ὡς καὶ αἱ Μακεδονικαὶ κατοικοῦνται
ἀνάμικτα ὑπ' Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, καὶ ἐν τοῖς πόλεσι ὑπὸ
ὀθωμανῶν, οἱ δὲ λεγόμενοι Βούλγαροι οὗτοι διὰ τῆς θρησκείας,
τῶν ἐθίμων καὶ τῶν ἡθῶν τῶν Ἑλλήνων ἐξελληνίσθησαν, καὶ
δὲν ἔμεινεν ἐν αὐτοῖς ξένον τι εἰμὴ μίξ ἀνάμικτος διάλεκτος·
τινὲς ἐκ τῶν χωρίων τῶν περὶ τὸν Αἴμαν ἀνέκριθον ὅτι ἦτον
καιρὸς νὰ σχηματίσῃσι τὴν μυθολογουμένην ἡγεμονίαν τοῦ Ἡ-
ρακλέους τῶν Βουλγάρων (Μαρκοκράλοβιζ) καὶ ν' ἀποχωρισθῇσι.
τῶν συναδελφῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οἱ εὐφρονούντες δὲν ἔδωσαν
οὐδεμίαν ἀκρόασιν εἰς τὰ ληρήματα ταῦτα τοῦ νὰ ἀποσπασθῇσι
τῆς ὀλομελείας τῆς πατρίδος, ἐνῶ τὰ τέκνα τῆς κοινῆς πατρί-
δος οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἔλαβον μὲγα μέρος εἰς τὴν ἐπα-
νάστασίν μας, καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἔπεσον ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἀ-
πελευθερώσεως τοῦ ἔθνους· τὰ δὲ τέκνα τῶν ἐπαρχιῶν τούτων
εὕρισκονται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν φεῖ ὅσα ἐν τοῖς σχολείοις καὶ
τοῖς πανεπιστημίοις τῆς πατρίδος καὶ λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν
ἐξουσίαν ὡς γνήσια τέκνα τῆς πατρίδος.

Βουλγαρίχ ἡ πέραν τοῦ Αἴμου ἡ Παρίστριος.

Αἱ χῶραι αὗται κατὰ μῆκος ἄρχονται ἀπὸ τὴν δυτικὴν ὄχθην
τοῦ Εὐξείνου καὶ ἀποπερατοῦνται πρὸς δυτὴν μίχοι τοῦ Ἰνδι-
νίου κατὰ πλάτος ἡ ἀρχονται ὀρθογωνίως ἀπὸ τὴν μεσημβρινήν

δχθην τοῦ Ἰστρου καὶ τελευτῶσι εἰς τὰς βορείους ὑπώρειας τοῦ Αἰμου.

Εἰς τὰς χώρας ταύτας οἰκοῦσι κυρίως ἐντὸς τῶν φρουρίων καὶ τῶν κυριωτέρων πόλεων ὀθωμανοὶ καὶ Βούλγαροι, μεταξύ δὲ Ἕλληνες καὶ Βλάχοι μετανάσται τῆς Δακίαις· εἰς δὲ τὸ ἐνδότερον μεσογειῶς οἰκοῦσι Βούλγαροι καὶ Βλάχοι. ἀλλ' ἐπὶ τῆς παραλλίας τοῦ Εὐξείνου τὴν Ντόμπριτζα συνοίκησαν Ἕλληνες ἐκ διαφύρων μερῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας· περὶ δὲ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου ἐσχάτως κατόκησαν Ἕλληνες καὶ διάφοροι ἄλλοι ξένοι χάριν ἐμπορίου. Ἐφ' ὅλου δὲ τοῦ ἐδάφους του, ὡς ἐρρέθη, μέχρι Βιδινίου εἰκάζεται ὅτι οἰκοῦσι περὶ τὰς 800 χιλιάδας μέχρι καὶ ἐκατομμυρίου κατοίκων.

Ἐξετάζοντες τὸν τόπον τοῦτον, καὶ θεωροῦντες αὐτὸν ὑπὸ πολιτικὴν τινὰ ἐποψίν, λέγομεν ὅτι οὐδέποτε συμφέρει ὁ τόπος αὗτος ἵνα σχηματισθῇ εἰς ἰδιαιτέραν ἡγεμονίαν, πρῶτον διότι κατοικεῖται ὑπὸ διαφόρους φυλὰς συμμίγδην, καὶ οὐδέποτε θέλει συμβιβασθῶσι, ἵνα ἀποκαταστήσῃσι τακτικὴν κυδέρνησιν· καὶ δεύτερον διότι ἅπασαι αἱ κυριώτεραι παρίστανται πόλεις, καὶ αἱ ὑπὸ τὸν Αἶμον εἰσὶν ἐπιτεθωρακισμέναι δι' ἰσχυρῶν καὶ ἀπορρήτων φρουρίων, τὰ ὅποια σχηματίζουν ἐν προπύργιον δι' ὁλόκληρον τὴν Εὐρωπαϊκὴν χερσόνησον, καὶ κατ' οὐδένα λόγον δύνασται νὰ ἀποσπασθῶσι τῆς ὀλομελείας καὶ τῆς κυριαρχικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ τύπου ὁλοκληροῦ.

Πόλεις τῆς Βουλγαρίας εἰσὶν περὶ τὸν Αἶμον Βέρνα, Σούμλια, Μέγα Τούρναβον, Καζανλῆ καὶ λοιπὰ, παρὰ δὲ τὰς ἐκβολὰς καὶ τὰς μεσημβρινὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως Σάλτζα, Ντούλτζα, Ματζήνι, Χίρσοβα, Συλίστρια, Ρουτζάκι, Ραζιγράδ, Τύρναβος, Γράμποβα, Λόβριτζα, Ράχοβα, Παλάγκα, Βιδίνι.

Τελευτῶντες τὰς γεωγραφικὰς ταύτας ἐκθέσεις τὰς ἀφρώσας τὰς ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου φυλὰς καὶ τὰς μεταξύ αὐτῶν σχέσεις, πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ τῆς πατρίδος διὰ τὸ μέγα μέλλον αὐτῆς, καθ' ὅσον αἱ ἐπιτροπιαὶ γνώσεις καὶ αἱ δυνάμεις ἡμῶν μᾶς ἐπέτρεπον, ἡγήλομεν θεωρήσει ἔλλειψιν καὶ ἀτέλειαν τοῦ ἔργου ἡμῶν, ἐὰν δὲν ἐνδιατρίβομεν καὶ ἐπ' ὀλίγον, καταθέτον-

τες τὴν οὐδυνατον ἡμῶν γνώμην ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ στοιχείου· ἤτοι τοῦ Κορμού ὄλων τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ.

Ἑλλάς.

Διάφοροι τῶν ξένων, εἴτε ἐκόντες, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ πολλάκις ἔγραψαν ἀποφαινόμενοι, ὅτι τὸ μεγαλουργόν ἔθνος ἡμῶν, τὸ διὰ τῆς ἀγχινοίας, τῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ φθάσαν εἰς τὸν κολοφῶνα καὶ καταπλήξαν τὴν ὑφήλιον, τὸ ἔθνος τοῦτο θεωροῦσι μικράν, φυλὴν, περιορισμένην μὴ ἔχουσαν τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα, ἵνα σχηματισθῇ καὶ ἀποτελέσῃ κράτος μέγα, καὶ ἰσχυρόν· διὸ ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐκθέσωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἐκ τῶν ἐπιτοπίων γνώσεών μας, γνώμην τινα· καθόσον αἱ δυνάμεις ἡμῶν μᾶς ἐπιτρέπουσι ἐπὶ τοῦ σπουδαιωτάτου ἑλληνικοῦ τοῦτου ζητήματος.

Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ὡς πλανήτης, ἢ ὡς μέγας τις κομίτης ἐπικάθηται ἐπὶ ἐνὸς ἐκτεταμένου μέρους τῆς ὑδρογείου σφαίρας· σταθερῶς δὲ καλύπτει ὁ πυρὴν αὐτοῦ τὸ ἔδαφος τῶν χωρῶν τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, τῆς Κρήτης, τῶν νήτων, τῆς Θεσσαλίας, Ἠπείρου, μετὰ τῶν Ἰονίων νήτων, Μακεδονίας, Ἰλλυρίας καὶ Θράκης. Ἡ δὲ μακρὰ αὐτοῦ κόμη δίχα διατεταμένη διέρχεται ἐξ ἐνὸς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ διευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς κατακαλύπτουσα ὅλως τὰς παραλίους καὶ τὴν ἐνδότερον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χώραν, ἀποπερατοῦται περὶ τὴν Ταρτόν τῆς Κιλικίας· ὁ δὲ ἄλλος κλάδος διερχόμενος τὸν Βόσπορον, διέρχεται τὴν Ἀνατολικὴν ὄχθην καὶ τὸ ἐνδότερον τοῦ Εὐξείνου καὶ διευθύνεται ἀποπερατούμενος εἰς τὴν Τραπεζοῦντα.

Τοιαύτην γεωγραφικὴν θέσιν κατεχει ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ τὴν σήμερον· ἥτις μὲν ὅλην τὴν ὁποίαν ὑπέστη βάρβαρον τυραννίαν, ἔμεινε καὶ πάλιν ζῶσα, καὶ δύναται νὰ σχηματισθῇ ὡς δύναμις κραταιὰ κράτος ἰσχυρότατον· διότι, ὡς εἶρηται, κατακαλύπτει τὸ ἐν τέταρτον τῆς εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου καὶ τὸ ἡμισυ σχεδὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἄς παύσῃ λοιπὸν οἱ συκοφάνται, οἱ διῆχυριζόμενοι ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα πρὸς καταρτισμὸν μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς δυνάμεως.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΔΗ ΠΑΣΣΑ

ΜΟΥΤΣΟΙΣΑΤΗ.

Οί κατακτηταί τῆς εὐρωπαϊκῆς χερσονήσου Σουλτάνοι τῶν ὀθωμανῶν Ἀμουράτης Β'. πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μωάμεθ ὁ Β'. γενόμενοι κύριοι τῆς τε Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας διήρεσαν αὐτάς, καὶ τὴν μὲν Ἠπειρον καὶ Ἀλβανίαν εἰς τέσσαρας Ἡγεμονίας, δύο μὲν Βεζυράτα τὴν τοῦ Αὐλῶνος καὶ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ δύο μικρὰ πασαλίκια (Μέρη Μηρὰν) τὴν τῆς Κρόϊας καὶ τοῦ Δελβίνου. Τὴν δὲ Ἰλλυρίαν ἢ ἄνω Ἀλβανίαν εἰς τρεῖς Ἡγεμονίας, μίαν μὲν εἰς Βεζυράτον τὸ τῆς Σκόνδρας ἢ Σκούταρι, καὶ δύο εἰς πασαλίκια Μέρη Μηρὰν ὡς τὴν τοῦ Ὀλυμπανακίου καὶ Ὀχρυδος· μολονότι ἢ τελευτηία αὕτη ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν Μησιαν πῆς Μακεδονίας, κοινώτερον δὲ αἱ ἐπαρχίαι αὗται ὀνομάζονται ἄνω καὶ κάτω Ἀλβανία.

Ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν αὐτῶν ἡ μὲν τοῦ Αὐλῶνος ἦτο ἐπίσημος καὶ ἰσχυρὰ, καθόσον ἐμπεριείχεν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῆς τοὺς πολεμικωτέρους κατοίκους, τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ Τότκιδες, Νταγκλίδες, Σαραπαλίδες, Μαλακαστρίται καὶ λοιποὶ, διὰ τοῦτο καὶ οἱ κατακτηταί διώρισαν εἰς τὴν Ἡγεμονίαν ταύτην ὡς ἡγεμόνα τὸν ἄριστον στρατηγὸν Σινάκην, ὅστις πολλάκις ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἥρωος Καστριώτου Σκεντέρμπεη, ἀπόγονοι δ' αὐτοῦ ὑπάρχουσι μέχρι σήμερον μπάηδες ἐν Αὐλῶνι, ὀνομαζόμενοι Σιναν-πασαλίδες, γόνοι τοῦ ὑποίου ἦτο καὶ ὁ παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ αἰχμαλωτισθεὶς Ἱμπραήμ πασσᾶς. Πρωτεύουσα τῆς Ἡγεμονίας ὑπῆρχε πρὶν ὁ Αὐλὼν, ἥδη δὲ εἶναι τὸ Βελιγράδιον ἢ Σβελιγράδιον, Βελάγγραδα καὶ Μπεράτι τυρχιστὶ δὲ Ἀρναούτ Μπελιγράδ.

Ἡ Κρόϊα εἶνε ἐπίσημος, διότι ὑπῆρξε πατρίς καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἡγεμονίας τῶν Καστριώτων, καὶ μάλιστα τοῦ τελευταίου

ἡγεμόνος αὐτῆς Γεωργίου τοῦ ἐπονομασθέντος Σκεντέρμπεκ, ὅστις δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς ἐπάλευσεν ἡρωϊκῶς μετὰ τῶν δύο Σουλτάνων Ἀμουράτῃ, καὶ Μωάμεθ τοῦ Β'. καὶ τοὺς ὁποίους ἐπὶ τεσσαράκοντα μαχῶν ἐνίκησε τοὺς αὐτῶν στρατούς· δι; δὲ αὐτοπροσώπως ἐνίκησε τοὺς ἰδίους Σουλτάνους.

Τὰ Ἰωάννινα εἶναι ἐπίσημα (ἂν καὶ σύγκεινται ἐκ μόνον πέντε ἐπαρχιῶν) διότι καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἡγεμονίας αὐτῆς, οἱ κάτοικοι εἰσὶ χριστιανοὶ καὶ μόνον ἐν ταῖς πρωτευούσαις κατοικοῦν ὀλίγοι τῶν ὀθωμανῶν, καὶ διότι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡγεμονίας ταύτης ὑπάρχει ἐξευγενισμὸς, καὶ διότι διετηρήθησαν ἐν αὐταῖς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ τὰ Γυμνάσια· (*) μάλιστα εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας τὰ Ἰωάννινα διετηρήθησαν Διδακτήρια καὶ Γυμνάσια καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, καὶ ἐπὶ τέλους διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι φιλομαθεῖς, ἐλεήμονες, εὐεργετικοὶ, νοσηρονέστατοι, φίλοι τῆς παιδείας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας· προσέτι δὲ διότι ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ταύτῃ, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐπαρχία τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου, τὸ ὅποιον διετήρησε τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ ἐπάλευσεν ἡρωϊκῶς μετὰ τῶν ὀθωμανῶν μέχρι τῶν ἐσχάτων.

Τὸ Δέλτινον εἶνε μικρὰ ἡγεμονία ἔχουσα ὑπ' αὐτὴν τὰς ἐπαρχίας τῆς Τσαμουργιάς τὴν Χημάραν, καὶ τὸ πολυπαθὲς Γαρδίκιν, αἱ ἐπαρχίαι αὗται εἶνε πολεμικώταται.

Ἡ δὲ ἡγεμονία τῆς Σκόνδρας εἶνε καὶ αὕτη ἐπίσημος, διὰ τοὺς πολεμικωτάτους αὐτῆς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς ὁρεινοὺς Λατίνους (καθολικοὺς) οἵτινες ὑπετάχθησαν ὑπὸ συνθήκης καὶ διατηροῦν τὰ ἔθμα καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὁμοαζομένων Καπετανείους· προσέτι εἶναι ἐπίσημος διότι γειτνιάζει μὲ τοὺς Μαυροβουνιώτας μεθ' ὧν αἰετοτε εὐρίσκεται εἰς πόλεμον, ἰδίως διὰ τὴν αἰσχυρὰν ἦσαν ὑπέστη ἐν Μαυροβουνίοις, ὃ δις κατὰ τοῦ

(*) Οἱ Μαρῶνται, οἱ Καπλῖναι, οἱ Ζωσιμάδες καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι εἰσὶν οἱ συστήσαντες καὶ διατηρήσαντες τὰ Σχολεῖα καὶ Γυμνάσια τῶν Ἰωαννῶν εὐεργεταὶ τῆς πατρίδος ἀείμνηστοι ἄνδρες.

Σουλτάνου ἀνταρτήσας Καραμαχμούτ πασᾶ Σκίνδρας, ὁ ὁποῖος ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Μαυροβουνιωτῶν ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη παρ' αὐτῶν κηφάντων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ διατηρούντων αὐτὴν ὡς τρόπαιον νίκης.

Τὸ Ἀλμπασάκι ἢ Ἀλθανούπολις, οὐδεμίαν εἶχεν ἐπιστημότητα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς κατακτήσεως, ἀλλ' ὅτι εἶναι μία τῶν ὡραίων καὶ ἐμπορικῶν πόλεων πλησιάζουσα πρὸς τὴν Ἰλλυρίαν.

Ὡσαύτως καὶ ἡ Ὀχρύς ἢ Ὀχρίδα εἶναι μόνον ἐπίσημος διότι ὑπῆρχε πατρίς τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ ἐτίμησε μὲ θρόνον ἀνεξαρτήτου ἀρχιεπισκόπου ἔχοντος 12 μητροπολίτας καὶ 9 ἐπισκόπους ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὑπεγράφετο διὰ πρασίνης μελανῆς, τὸν θρόνον δ' αὐτὸν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς πειθεις ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖον ἐσχάτως εἰς γέρον ἀρχιεπίσκοπος τὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος πλέυν (*).

Οἱ κάτοικοι τῆς Πείρου καὶ κάτω Ἀλβανίας μέχρι τῆς Ἐπιδάμνου, Δουράτσου καὶ μέχρι τῆς Σκίνδρας ἀκόμη προέρχεται ἐξ Ἑλληνικῆς ἢ Ἠελασγικῆς φυλῆς διαφέροντες μόνον κατὰ τὴν ἑαυτῶν διάλκετον, ἀλλ' ἔχοντες τὴν αὐτὴν φυσιγνωμίαν καὶ νοημοσύνην, τ' αὐτὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα σύμφωνα μὲ τὰ τῶν κατοίκων τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἐκ τῶν ἐθίμων ὅμως μετεβλήθησαν τινὰ

(*) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστιανὸς γεννηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Ταυρίσιν καὶ θέλων νὰ τιμῇ τὸν τόπον ὅπου ἐγεννήθη ἔκτισε ἐκεῖ μεγάλην καὶ λαμπρὰν πόλιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναδείξας καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς αὐτοκέφαλον διὰ τῆς ΙΑ'. νεαρᾶς ὀνομάσας ταύτην πρῶτην Ἰουστινιανήν, ὑπέταξεν αὐτῇ τῇ πάλαι ἐπαρχίας τὴν Μεδειτερανέαν Δακίαν, τὴν Ρεῖπενσιάν Δακίαν, τὴν δευτέραν Μοισίαν, τὴν Δαρδανίαν, τὴν Πριναλλητανίαν, τὴν δευτέραν Μακεδονίαν καὶ μέρος τῆς δευτέρας Παμονίας, ἀποσπάσας αὐτὸς ἀλλήλων ἀπ' ἄλλων, καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Βουλγάρων ἐβλινεν αὐτοκέφαλος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρχιεπισκοπικῇ Ἀρχιεθῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ'. αἰῶνος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Σαμουήλ Χαντζέρης φαναριώτης τὰ ἐκχόρευσεν εἰς τὴν ὑπὸ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἀρχιεπισκοπὴν Θ. Φ. δηλονότι τῆς τοῦ Ἀρχιεθῶν, καὶ τὴν τοῦ πεκίου περὶ τὰ 1764, μεθ' ὧν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐπισκοπῶν.

εἰς τοὺς παραδεχθέντας ἐκ τῶν κατοίκων τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν· εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἰλλυρίας δὲν βλέπει τις τ' αὐτὰ πράγματα, διότι ἅμα μεταβῇ ἐκ τοῦ Διρράχίου εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Σκόνδρας· πρὸς τὴν Ἰλλυρίαν, ἀμέσως παρουσιάζονται ὑπ' ὄψιν του καὶ φυσιολογικαὶ διαφορετικαί, καὶ ἀναστήματα μεγαλύτερα, γλῶσσα τραχυτέρα καὶ ἥθη διάφορα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἡγεμονιῶν, δύο μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ κατακτήσῃ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ταύτας κειμένας πλησίον του, ἐξέτεινε μολοντοῦτο τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ τῆς μεγάλης, ἡγεμονίας τῆς τοῦ Ρούμελη Βαλεσῆ ἢ Μπειλέρ-μπεη τῆς Ρούμελης καὶ κατέκτησε πολλὰς ἐπαρχίας τῆς ἡγεμονίας ταύτης, καθὼς καὶ διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Θεσσαλονίκης, ὁλόκληρον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θεσσαλίας τοῦ Τρίκαλα Βαλεσῆ, διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βύδοιαις, ἐκτὸς τῆς νήσου, καθὼς καὶ τὸ ἡμισυ αὐτῆς πρὸς βορρῆν μέχρι τῶν Δερβενίων, ἅπασαν δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ναυπακτίας, ὡς καὶ τὰς ἐπαρχίας Αἰτωλοκαρνανίας Κάρλειη Σκάντζαϊ.

Ταῦτα ἐξέθηκα ἐν συντόμῳ ἐνταῦθα πρὶν ἢ ὀρχίσω τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀλθανοῦ αὐτοῦ τυράννου, καθότι ἐν αὐτῇ θέλομεν ἀπαντήσῃ καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐταῖς διάφορα συμβάντα, καὶ ἐθεωρεῖτο ἀνγκαιότατον νὰ ἔχωσιν ἰδεᾶν τινα οἱ ἀναγνώσται· περὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἡγεμονιῶν ἢ σκτραπῶν αὐτῶν, εἰς ἄλλως θελήσωμεν νὰ τὰς ὀνομάσωμεν.

Τὴ Πολύχρον Γεπελένη κεῖται ἐπὶ ἀκρωτηρίου τινος σχηματιζομένου ὑπὸ τῶν ποταμῶν Δρίλου καὶ Βοάσας ἢ Βοιώσας (ἄνων) ἀνίκει δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Λιπουργιάς, καὶ σύγκειται ἐξ ἐλατὸν περίπου οἰκογενειῶν ὀθωμανῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἥδη τὴ Γεπελένη εἶναι πρωτεύουσα τῆς πρὸς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ σχηματισθείσης ἐπαρχίας Γεπελενίου, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἔλαβε τὴν γέννησιν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς υἱὸς τοῦ Βεῆλ πασσᾶ ὑπάρχοντος δύο τουρκικῶν πασσᾶ (Μηρὴ Μηράν) εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Δελβίνου.

Ἡ οἰκογένεια αὕτη τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ λέγεται τῶν Μουτζιζιδάτων, ἀπὸ τινος Μουτζιζοῦσου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ Μουχτάρ μπης, Μουχτάρ ἀγᾶ ἐφονεύθη ὑπὸ τὸ φρούριον τῆς Κερκύ-

ρας περὶ τὸ 1716 ἔτη ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ φρουρίου τούτου, καὶ ὅστις ἦτον πάπος τοῦ Ἀλήμπεη, καθ' ὅτι οἱ ὀθωμανοὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ εἶχον γεφυρώσῃ τὴν ἀπὸ Τζαμουρτζιάς τῆς Ἠπείρου θάλασσαν, μέχρι τῆς ἀπέναντι νήσου Κερκύρας, καὶ διαβάντα τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα ἐπολιώρκησαν τὸ φρούριον τοῦτο στενῶς. Ενταῦθα δὲ ἐν μιᾷ μὲν τοὺς πολιορκουμένους συμπλοκῇ ἐφονεύθη ὁ ἀπόγονος τοῦ Μουτζοχούσου Μουχτάρμπεη προπάτωρ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ πρὸς χάριν τοῦ φονευθέντος πατρὸς ἐδόθη εἰς τὸν νεώρον υἱὸν αὐτοῦ Βελῆν ὁ βαθμὸς τοῦ πασσᾶ δύο τουγῶν, καὶ τὸ πισσαλίκι τοῦ Δελβίνου. (*) Ἡ πρώτη ὁμῶς κατιγωγὴ αὐτοῦ ὡς λέγουσιν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν Ἐφφεσον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξελθὼν τυχοδιώκτης τι Σοφτὰς (ἢ Οὐλαμάς) Δελβίτης, ὅστις διελθὼν δ' αὖ τῆς Ἠπείρου ἐφθασεν εἰς τὸ Τεπελένη, ἔθα καὶ νομφευθεὶς κατώκησεν· γόνος δ' αὐτοῦ ἦτον ὁ Μουτζοχούχος, ἥδη δὲ ἐρχόμεθα εἰς τὸν ἀπόγονον αὐτοῦ Ἀλήμπεη ἢ Ἀλῆ πασσᾶ, γεννηθέντα περὶ τὸ ἔτος 1740.

Ὁ Ἀλήμπεης (κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν ὀθωμανῶν ὁ υἱὸς τοῦ πατ-

(*) Περὶ τὰ 1716 Σουλτάν Ἀχμέτης, ὁ Γ'. ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀουστρίας καὶ τῶν Βενετῶν, κατὰ μὲν τῆς Ἀουστρίας ἐξαπέστειλε τὸν Βεζύρην Ἀλῆν μὲν 450 χιλιάδες στρατοῦ, οἵτινες διαβάντες τὸν Σάβαν τῆς 28 Ἰουλίου συνεκρότησαν κρατερὰν μάχην τὴν 5 Αὐγούστου περὶ τὸ Πετρα-Βεραδίει μετὰ τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου ἀρχιστρατήγου ἐπὶ 70 χιλ. Γερμανικοῦ στρατοῦ· εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐνίκηθσαν κατὰ κράτος οἱ ὀθωμανοὶ φονευθέντος αὐτοῦ τοῦ Βεζύρου καὶ 40 χιλ. ὀθωμανῶν· ἀπέναντι δὲ τῶν Βενετῶν ἐξαπέστειλε τὸν ναύαρχον καὶ τὸν Καρχηουσταφᾶ πασσᾶ, οἵτινες μεταβάντες ἐν Κερκύρᾳ ἐγεφύρωσαν τὴν ἀπὸ Βουθρωτὸν τῆς Ἠπείρου θάλασσαν μέχρι τῆς ἀπέναντι ταύτης Νήσου καὶ διέβησαν 30 χιλ. στρατὸς καὶ ἐπολιώρκησεν διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον γενναίως ὑπερασπίζετο ὁ Σουλεμβέργιος, ἀλλ' ἡ διαδοθεῖσα νίκη τοῦ Εὐγενίου, καὶ μία ἔξοδος τοῦ Σουλεμβέργιου μετὰ 800 στρατιωτῶν εἰς μίαν ἐπτάωρον μάχην ἀπέκρουσεν τοὺς ἐχθρούς, πρόσθε καὶ μίαν τῆς θαλάσσης τρικυμίαν κατακερματίσασαν τὸν στόλον αὐτοῦ ἠνάγκασαν τὸν καπετὰν πασσᾶν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀναχωρήσῃ. Εἰς τὴν μετὰ τοῦ Σουλεμβέργου, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, μάχην ἐφονεύθη ὁ Μουχτάρμπεης Μουτζοχούσης· πάππος τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ.

σά, αὐτοδικαίως γεννᾶται καὶ εἶναι πλέον μπέης) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βελλή παστᾶ ἐμεινεν ὀρφανὸς καὶ μὲ μικρὰν τινα περιουσίαν, ἣτις δὲν ἐξήρκει νὰ τῷ χορηγῇ τὰ μέτα τῆς συντηρήσεως, ἀπεφάσισε νὰ τεθῇ ὑπὸ ὑπηρεσίαν τινα τῶν τότε ἰσχυρῶν Βεζυράδων, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην, ἦτοι περὶ τὰ 1782—1785 εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Αὐλῶνος (Αὐλῶνια Βαλεσῆ)· ὁ περίφημος Κούρτ παστᾶς, καὶ εἰς τὴν ἡγεμονίαν ταύτην ὑπέκειτο καὶ ἡ ἐπαρχία τῆς Λιαπουριᾶς ὡς καὶ τὸ Τεπελένι, πρὸς τὸν βεζύρην τοῦτον προσέτρεξεν ὁ Ἀλήμπεης, μετέβη δὲ εἰς τὸ Μπεράτι τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας, ὅπως ἐμῶι εἰς τὴν τοῦ Κούρτη ὑπηρεσίαν· ὁ Κούρτης· ἰδὼν τὴν ὀξύνοϊαν καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ Ἀλήμπεη, τὸν ἐδέχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, καὶ λαβὼν αὐτὸν εἰς πολλὴν εὐνοϊαν, ἀπεφάσισε νὰ τὸν κάμῃ γαμβρὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Χάνκω παστᾶ καλουμένην, ὁ Κούρτης ἦτον ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ἡγεμὼν, καὶ κατὰ πρῶτον ἐξηπατήθη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ Ἀλήμπεη, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ μὲν Ἀλῆς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποκρύψῃ τὴν μέλανα αὐτοῦ ψυχὴν, ὁ δὲ Κούρτης ἤρχισε νὰ σπουδάσῃ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ καὶ προσέτι μετενόηε διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποκτηθεῖσαν εὐνοϊαν, ἤρχισε δὲ νὰ σκέπτηται αἰ. πρέπει νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ὑπόταξιν τοῦ συνοικεσίου ἢ ὄχι, καθίστον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὑπάλληλοι ἤρχισαν νὰ διαβάλλουν τρομερὰ τὸν Ἀλῆ εἰς τὸν Κούρτη, λέγοντες· ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὀλεθρίου χαρκατῆρος, καὶ δὲν ἀρμόζει εἰς ἓνα τοιοῦτον ἄνθρωπον ὅστις ἐκτός τῶν ἐλκτισμάτων του, εἶναι καὶ δυσγενὴς Διάπης ἀσήμεντος, τὸν προσέτρεψαν δὲ νὰ διαλύσῃ τὸ συνοικέσιον αὐτό· καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ προλάβῃ διὰ γαμβρὸν του τὸν Αὐλωνίτην Ἰμπραήμπεη ἄνθρωπον πλούσιον καὶ εὐγενῆ (ὀτζακλῆν) καταγόμενον ἀπὸ τοὺς Σινὰν Πατσαλίδες γεννικίας τῆς τῶν κατακτητῶν τῆς Αλβανίας· ὁ Κούρτης πεισθεὶς εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν ὑπαλλήλων του, διέλυσε τὸ συνοικέσιον τῆς θυγατρὸς του ἀπὸ τὸν Ἀλήμπεην, καὶ συνεδίσσε τοιοῦτον μὲ τὸν Ἰμπραήμπεη εἰς τὸν ὁποῖον συνήργησε καὶ ἐδόθη ὁ βαθμὸς τοῦ παστᾶ. Ὁ Ἀλήμπεης ἰδὼν τὴν περιφρονητικὴν ταύτην διάλυσιν τοῦ συνοικεσίου, ἀμέ-

σως λάθρα ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Μπεράτι καὶ μετέβη εἰς τὴν πα-
τριδα τοῦ τῷ Τεπελένι ἔνθα διὰ τῆς πειθοῦς αὐτοῦ ἐσώναξεν ἓν
μέρος στρατοῦ καὶ διευθύνθη πρὸς τὰς γειτνιαζούσας τοῦ Κούρτη
ἐπαρχίας, καὶ διὰ τῶν ὀπλῶν ἐξήτει ὑποταγὴν καὶ ἀπόδοσιν φό-
ρων. Ὁ Κούρτης μαθὼν ταῦτα ἔστειλεν ἐναντίον αὐτοῦ στρατὸν
πρὸς καταδίωξιν, οἱ στρατοὶ οὗτοι συνεχρούσθησαν εἰς τὴν μικρὰν
ἐπαρχίαν τῆς Ζαγωριάς χωρὶς νὰ ἐπιφέρουν οὐδὲν ἀποτέλεσμα,
διότι οἱ παρὰ τοῦ Κούρτη ἀπεσταλμένοι στρατιῶται δὲν κῆχα-
ριστοῦντο νὰ λάβῃ τέλος ὁ μετὰ τοῦ Ἀλήμπεη καὶ Κούρτη πό-
λεμος, μάλιστα δὲ ἐπεθύμουν νὰ διακωνισθῇ οὗτος· ὅθεν ἡ ὑπόθε-
σις αὕτη ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῶν περιστατικῶν καὶ τῆς διαθέσεως
τῶν Ἀλβανῶν, ἐπῆγαινεν εἰς μικρὸς ἀρκετὸν, ὁ Ἀλήμπεης ὁμως
ἀπέκαμε πληρώρων μισθοὺς, καθότι δὲν εἶχεν ἀνάλογα εἰσοδήμα-
τα διὰ νὰ πληρώσῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλε-
μον, μάλιστα δὲ βιασθεὶς ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς διὰ τὴν πλη-
ρωμὴν τῶν μισθῶν κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τοὺς Γαρδικιώτας, οὓς μὴ
ἔχων νὰ πληρώσῃ συνελήφθη αἰχμαλώτος μετὰ τῆς μητρὸς του
καὶ τῆς ἀδελφῆς του Σαγησιᾶς καὶ ἀπήχθη εἰς Γαρδίκι ἔνθα τοὺς
μετεχειρίσθησαν πολὺ ἀναικείως οἱ Γαρδικιώται, διὰ τοῦτο καὶ
μετὰ παρέλευσιν 20) περίπου ἐτῶν ὁ Ἀλήμπεης μνησικακῶν διὰ
τὰς πράξεις ταύτας, συνέλαβε καὶ ἐφόνευσεν ἅπαντας τοὺς Γαρ-
δικιώτας (ὡς ἀκολούθως ῥηθή·εται μετὰ πολλῆς σκληρότητος·
τοῦτ' αὐτὸ ἐπραξέ καὶ πρὸς τοὺς Χαρμοδίτας καὶ τοὺς κατοί-
κους τῆς Ρίζας. (*))

(*) Ἀπέναντι τῆς Κώμης Τεπελενίου ἔνθεν τοῦ ποταμοῦ Δρίλλου ἐν τῷ
τμήματι ρίζας κεῖται ἡ κωμόπολις Χόρμωβον κωμόπολις κατοικοῦμένη
ὑπὸ 359 πασίπῃ οἰκτογενειῶν ἐπίσημος διὰ τοὺς Ἀρειμανίους καὶ φιλε-
λευθεροὺς αὐτῆς κατοίκους συνομήλους τῶν Σουλιωτῶν. Οἱ ἀληθεῖς οὗτοι
πατριῶται τέκνα τῆς Ἠπείρου ἀντίστησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν Τυ-
ραννίαν τοῦ Ἀλήμπεη τὸν ὁποῖον καρτερικῶς ἐπὶ πολὺ ἐπολέμησαν ἄν
καὶ ἐν τῇ γειτονίᾳ αὐτοῦ εὐρισκόμενοι, ὁ τύραννος οὗτος ἐπαρκενίσθη
προσέτι τῶν ἐπισήμων πατριωτῶν τοῦ Τζαούς Πρίφτη (ἢ Τζαούς Πατ-
πασᾶς) καὶ ἐφόνευσεν τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἀλήμπεη Χοντάμ-
πεη, καὶ ἀκολούθως ὁ Ἀλήμπεης αὐτὸς ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως

Ὁ Ἀλήμπεης μ' ὅλον τὸν θηριώδη αὐτοῦ χαρακτήρα ἠδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ ὡς φίλους ἰσχυροὺς ἐκ τῶν προκρίτων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐξ αὐτῶν ὁ καὶ προστάτης αὐτοῦ. ἦτον ὁ Νοῦτζος προεστὸς τοῦ Ζαγωρίου πατὴρ τοῦ Ἀλεξίου (τὸν ὁποῖον ἐθανάτωσεν ὁμοῦ μετὸν Παλάσκαν ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδριτζος· περὶ τὸ χωρίον Δρακοσπηλιᾶ τῆς Οἰττιδος) ὁ Νοῦτζος οὗτος εἶχεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν φίλους ἰσχυροὺς πλησίον τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης· εἰς τὴν προστασίαν δ' αὐτῶν ἐσύττησε τὸν Ἀλήμπεην.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἦτοι περὶ τὰ 1780—1790· οἱ προεστοὶ τῶν ἐπαρχιῶν Λεβαδείας, Φθιώτιδος, Εὐρυτανίας, Ἀγράφων, Αἰτωλῶακαρνανίας καὶ τινων κοινοτήτων τῆς Ἠπείρου καθὼς καὶ αἱ ὀρεῖναι κοινότητες τῆς Θεσσαλίας καὶ Θετταλομαγνησίας ἦσαν ἰσχυραὶ παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ, καὶ αἱ δι' ἀναφορῶν (Ἀρτζ-Μααζάρια) ὡς καὶ αἱ προτάσεις τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐγένοντο δεχταὶ παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Κυβερνήσει παρ' ἣ διέμενον πάντοτε εἰς ἡ δύο τῶν προεστώτων, οἵτινες καὶ εἰδοποιούμενοι διὰ τὰς καταχρήσεις τῶν διοικούντων ἐπαρρυσιάζοντο εἰς τὴν Πύλην, ἐπέδιδον τὴν ἐπαρχιακὴν ἀναφορὰν καὶ ἐξιτοροῦν τὰς καταχρήσεις τῶν διοικητῶν· ἡ ἀναφορὰ αὕτη

τοῦ Σουλτάνου καὶ γενόμενος πασᾶς ἐπετέθη καὶ κατὰ τῶν Χορμοβιτῶν τοὺς ὁποίους ἐπολέμησεν ἰσχυρῶς καὶ τοὺς καθυπέταξεν, καὶ τὸν μὲν τζαούσην διὰ τραγικωτάτου καὶ βαρβάρου διατάξεως ἐφόνευσεν διὰ τοῦ σουγλήσματος, τὴν δὲ κωμόπολιν τὸ Χόρμοβον κατέστρεψεν, ἀναγκασθέντων τῶν διασωθέντων νὰ καταφύγωιν εἰς ἄλλην χριστιανικὴν κωμόπολιν, εἰς δὲ τὸ Χόρμοβον ἐκατοίκησαν ὀθωμανοὶ ἀναγείρας ὀθωμανικὰ τεμένη τεπὲν καὶ Τζαμεῖον.

Εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον οἱ Χορμοβίται τέκνα δὲ τῆς κωμοπόλεως ταύτης καὶ τῆς Ῥίζας ἦτον ὁ Κώστα Χορμόδας, ὁ Γκιόκας, ὁ Μάρος, ὁ Δημηλούλιας, ὁ Σταῦρος καὶ ὁ ἀδελφός του Κοντο-Κώστας, ὁ Ἀ. αἰτάσης Χορμόδας, ὁ Κώστας ὑπὸνυμοποιός, ὁ Βαγγέλης Νταλαμάγκης, ὁ Θωμᾶς Ἠράσσης, ὁ Βαγγέλης Κώστας, ὁ Ἀθανάσιος Τζήρος καὶ ἄλλοι. Τέκνον γνήσιον τῆς Κωμοπόλεως Λιαμπάδουτην Οἰττῆς ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐπανάστασει ἀγωνιστής καὶ ἤδη ἐν Δακείᾳ διαμένων ταγματάρχης Εὐαγγέλης Ζιγάπας ὅστις διὰ τῶν πλουσιωτάτων συνδρομῶν αὐτοῦ συνέτρεξεν τὴν γενικὴν πατρίδα πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ὀλεσμένων κτλ.

ἀμέσως ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, καὶ οἱ διοικηταὶ καθ' ὧν τὰ παρά-
πονα ἦσαν ἢ μετετίθεντο ἐκ τῶν ἡγεμονιῶν αὐτῶν ἢ ἔπαυσιν.

Ὁ Ἀλήμπεης λοιπὸν προσέτρεξεν εἰς τὸν Νοῦτζον ζητῶν παρ'
αὐτοῦ νὰ συστήθῃ εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει,
ὁ δὲ Νοῦτζος παραδεχθεὶς ἔγραψεν περὶ αὐτοῦ εἰς Κωνσταντι-
νούπολιν συστήσας τὸν Ἀλήμπεην, καὶ ζητήσας νὰ δοθῇ αὐτῷ
τὸ Δερβενάλικη τῶν Τρικλίων. Ἡ ὀθωμανικὴ Πύλη ἔχουσα ἀ-
νάγκην ἐνὸς δραστηρίου ἀνθρώπου διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἀν-
ταρτῶν καπετανέων, συστηθέντος δὲ τοῦ Ἀλήμπεη ὡς τοιοῦτοῦ,
δὲν ἐδύστασεν ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις νὰ κάμῃ ἀμέσως τὸν
διορισμὸν του.

Ὁ Ἀλήμπεης μεταθὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην μετ' ἀνα-
λόγου Στρατιωτικῆς δυνάμεως, κατώρθωσε διὰ τὴν δραστηριό-
τητα καὶ ἰκανότητάς του, νὰ φέρῃ αἴσιον ἀποτέλεσμα εἰς τὴν
καταδίωξιν τῆς Ἀνταρσίας, ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης ὠφελη-
θεὶς ἐσυστήθη εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου παρὰ τῶν φίλων
αὐτοῦ, οἵτινες συνήρηνσαν καὶ ἐδόθη πρὸς αὐτὸν ὁ βαθμὸς τοῦ
Πασιᾶ, καὶ ἡ ἡγεμονία ἣ, τὸ Βεζυράτον τῶν Ἰωαννίνων καὶ
ἐγένετο Γιάννινα Βαλεσῆς περὶ τὰ 1786—1787 κατὰ δὲ τὴν
ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ Κούρτ πασσᾶς καὶ τὸν διε-
δέχθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Αὐλῶνος, ὁ ἐκ θυγατρὸς, γαμβρὸς
αὐτοῦ Αὐλωνίτης Ἰμβραήμ πασσᾶς Σινὴν πασαλῆς ἐδρεύων εἰς
τὸ Μπεράτι. (*)

Ὁ Ἰμπραήμ πασσᾶς ἦτο πολὺ ἀγαθὸς καὶ φιλοδίκαιος ἄνθρω-
πος, ἀλλ' ἀνίκανος ν' ἀντιπαλαίσῃ ἀπέναντι ἐνὸς πολυμηχάνου
καὶ δραστηρίου Ἀλῆ πασσᾶ, μολονότι ἡ ἡγεμονία τοῦ Αὐλῶνος
ἦτον ἀσυγκρίτῳ λόγῳ μεγαλειτέρα ἐκείνης τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ
ἰκανότης ὅμως τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ συνετέλει εἰς τὸ ν' ἀφαιρῇ διὰ
παντοίων μέσων μέρος τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Αὐλῶνος καὶ νὰ ἐνώσῃ
ταύτας μετ' τὴν ἡγεμονίαν του, τούτων ἕνεκεν ἤρχισεν ὁ μεταξὺ

(*) Ὁ Κούρ πασιᾶς ἀπέθανεν περὶ τὸ 1784 ἀφῆσας διάδοχον εἰς τὰ
πασαλίκη τὸν γαμβρὸν του Ἰμπραήμ πασσᾶ.

τοῦ Ἀλῆ πατσᾶ καὶ Ἱμπραήμ πατσᾶ πόλεμος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλῆ πατσᾶς ἐφαίνετο πάντοτε νικητὴς, ἀλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἔχοντες συμφέρον εἰς τὴν διάρκειαν αὐτοῦ δὲν ἔδιδον τέλος, ἀλλ' οἱ διαμαχόμενοι δύο ἐχθροὶ ἐσυμβιβάζοντο ἐνῷτε καὶ ἐσύναπτον ἀνακωχὴν τινα, καὶ πάλιν ἐπανελάμβανον τὸν πόλεμον, ὅστις ἐπὶ τέλους ἐπέφερε τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἱμπραήμ πατσᾶ ὡς ἀκολούθως ῥηθήσεται.

Ὁ πλεονέκτης οὗτος καὶ ἄρπαξ τῶν ξένων πραγμάτων Ἀλβανός, δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὸ ν' ἀφαιρῇ ἀπὸ τοῦ γείτονος αὐτοῦ Βεζύρου ἐπαρχίας, ἀλλ' ἐρρίψε τοὺς πλεονεκτικούς αὐτοῦ ὀφθαλμούς καὶ ἐπὶ τῶν ἀπομεμκρυμένων ἐπαρχιῶν, ἀνηκουστῶν εἰς τὰ πασαλίκια τοῦ Ἀλμπασανίου καὶ Ὀχρυδος, καὶ εἰς ἐκεῖνας τοῦ Μεγάλου Βεζυράτου τῆς Ρούμελης ἢ Ρούμελη Βαλεσῆ (Μπηλέρμπεη Ρούμελης). Εἰς τὸ Βεζυράτον τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ Βεζυράτον τοῦ Τρικάλου τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐκεῖνο τῆς Εὐδορίας, ἐν ᾗ ἀφοῦ ἔλαθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὰς περισσοτέρας ἔξω ἐπαρχίας κατέκτησε καὶ ὁλόκληρον τὸ βόρειον τῆς νήσου Εὐδορίας, μέχρι τῶν Δερβενίων, προσέτι τὸ πασσαλίκι τῆς Ναυπακτου, καὶ τὸ Κάρλελι Σανταϊ, Αἰτωλακαρνανία ὡς ἀκολούθως ἐπανελάβωμεν ἐπ' αὐτῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν οἱ κατακτητικοὶ αὐτοῦ σκοποὶ ἐπικτήθησαν πρὸς κατάκτησιν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν Πρεβέζης, Βονιτζης, καὶ τοῦ Βοθρυτοῦ καὶ Πάργας, ὑποκειμένων εἰς τὴν Ἑνετικὴν Ἀριστοκρατίαν καὶ μεταβάντων εἰς τὴν Ἰαλλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην. Προσέτι δὲ ὁ βῆτανος αὐτοῦ ὀφθαλμός ἤμ' ἔλαθε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἰωαννίνων ἐρρίφη ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων καὶ ἀνεξαρτήτων Σουλιωτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ, καὶ δὲν ἠδύνατο ἐκ τῆς θρησκομανίης καὶ τοῦ φθόνου νὰ τοὺς θεωρῇ ἐλευθέρους καταφρονούντας ἐπὶ τοσούτων αἰῶνων τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν. Ὅθεν καὶ μετὰ τὴν ἄρξιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ταύτῃ ἀμείσως ἤρχισε τὸν μεταξὺ τῶν Καυκασίων αὐτῶν τῆς Ἡπείρου πόλεμον, ὡς εἰς ἰδιαιτέραν ἱστορίαν ἐνεγράφησαν τὰ συμβάντα τὴν μεταξὺ τοῦ τυράννου τούτου καὶ τῶν Σου-

λιωτῶν πάλης διαρκεσάσης δεκαεπτὰ ὀλίκληρα ἔτη καὶ λαοῦ-
σης πέρας τὸ 1804.

Ἡ Πρεβέζα, Βόνιτζα καὶ τὸ Βουθρωτόν, ὡς ἐρρέθη, ἀπὸ τοὺς ἀρ-
χαίους χρόνους εἶχον διαμεῖναι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βενετίας,
καθὼς καὶ ἡ Πάργα μὲ τὴν περιοχὴν αὐτῆς. Ἐπειδὴ τῆς γαλλι-
κῆς ἐπαναστάσεως ἡ Βενετία καὶ αἱ κτήσεις αὐτῆς περιῆλθον
ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Δημοκρατίας τῆς Γαλλίας κατακτηθεῖσαι ὑπὸ
τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ὁ παμπόνηρος Ἀλβανὸς ἄμα εἶδε τὴν
Γαλλίαν περιπλεχθεῖσαν εἰς πόλεμον μετὰ διαφόρων κρατῶν τῆς
Εὐρώπης, ἐφώρμησεν αἰφνιδίως πανστρατεῖα κατὰ τῆς θαλαίνης
Πρεβέζης, ἣτις ἔχουσα μίαν μικρὰν φρουρὰν ἐκ 300 Γάλλων, καὶ
ἣτις ἀνέστη μὲν γενναίως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡττήθη, οἱ μὲν κα-
τεσφάχτησαν, οἱ δὲ αἰχμαλωτίσθησαν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι αὐτῆς,
καὶ ἡ περιουσία αὐτῶν ἐγένετο λεία τοῦ βαρβάρου τυράννου καὶ
τῶν ὑπ' αὐτοῦ θηριωδεστάτων στρατιωτῶν του.

Ἡ δὲ Βόνιτσα καὶ τὸ Βουθρωτόν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς
Πρεβέζης, ἐπαρεδόθησαν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, γενόμεναι μετὰ
τῆς Πρεβέζης, ἐπαρχίαι τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, καὶ δὲν ἔμει-
νεν ἄλλο μέρος ἐν Ἡπείρῳ ἐλεύθερον ἢ ἡ Πάργα καὶ τὸ ἀνεξάρ-
τητον Σούλι, πρὸς τὸ ὁποῖον εἶχε στρέψει ὅλας του τὰς δυνάμεις,
ἀλλ' ἡττηθεὶς κατὰ κράτος καὶ ἀπελπισθεὶς, διετήρει μακρόθεν
δυνάμεις πρὸς ἐξακολούτησιν τοῦ μετὰ τοῦ Σουλὶ πολέμου, καὶ
αὐτὸς ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς
ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἰς τὴν ἄνω καὶ κάτω Ἀλβανίαν ὑπῆρχον τρεῖς ἀντίζηλοι ἡ-
γεμονίαι μεγάλαι (Βεζυράτα) ἡ τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ Αὐλῶνος,
καὶ τῆς Σκόδρας ἐν αἷς ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις περὶθάλπε τὴν
δικίρεσιν καὶ τὴν ἀντιζηλίαν, δύο δὲ ἐκ τῶν ἡγεμονιῶν τούτων,
ἡ τῆς Σκόνδρας καὶ τοῦ Αὐλῶνος, ἦσαν διαδοχικαί, διότι τὸ Βε-
ζυράτον ἐδίδετο εἰς μὲν τὴν τοῦ Αὐλῶνος ἡγεμονίαν, εἰς τοὺς Σι-
νὰν πασσαλίδες γενεᾶς καταγομένη ἀπὸ ἑνὸς τῶν κατακτητῶν
στρατηγῶν τοῦ Σουλτάνου, Σινάνην ὅστις πολλάκις ἐπολέμησε
μετὰ τοῦ ἥρωος Καστριώτου Γεωργίου τοῦ ἐπονομασθέντος Σκεν-
δέρμπε βασιλέως τῆς Ἀλβανίας. Ἐπειδὴ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σκόν-

δρας, τὸ βεζυράτον ἐδίδοτο εἰς παλαιάν τινα σημαντικὴν γεννησάν τῆς Σκόνδρας, ἐξ ἧς κατήγετο καὶ ὁ τελευταῖος Καραμαχμούτης ὅστις ἔλαβεν ἐπὶ τινα καιρὸν καὶ τὸ βεζυράτον τῆς Βοσνίας, ἀκολούθως δὲ δις κηρυχθεὶς παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἀντάρτης, ἐπολεμήθη διὰ μεγάλης ἐκστρατείας, βεζυράδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς καὶ Ἰμπραήμ πασσᾶς ὁ Αὐλώνιτης, ἀλλ' οὗτος μ' ὅλας τὰς ἐκστρατείας ταύτας τῆς Σουλτανικῆς κυβερνήσεως, ἐξῆλθε νικητὴς καταστρέψας τὰς δυνάμεις τοῦ Σουλτάνου, ὅστις βιασθεὶς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀμνηστειάν ἐπεριδόμενος δὲ οὗτος εἰς τὴν νίκην ταύτην ἐζήτησεν ἐκ τῶν Μαυροβουνίων φόρους καὶ ὑποταγὴν, οὗτοι δὲ ἀπήντησαν ὑπερηφάνως ὥς ποτὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἑρξην «ἐλθὲ λάβε» ἐκστρατεύσας λοιπὸν ἐναντίον αὐτῶν μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς. πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ, ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὁποίας ἐτέθη αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅστις ἰδιαίτερος ἐδιοῖκε τὸ ἱππικόν, οἱ ἄτρόμητοι Μυροβουνιώται συγκεντρωθέντες ἀντέστησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοὺς ὁποίους καὶ ἔτρεψεν εἰς ἄτακτον φυγὴν, ὥστε ὁ πεζικὸς στρατὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐωθῇ μὲ τὸ ἱππικόν τὸ διοικούμενον ἀπὸ τὸν ἴδιον Βεζύρην, ὁ ὁποῖος εὗρεθι πανταχόθεν περικυκλούμενος, μάχης δὲ κρατερᾶς γενομένης, ἐπληγώθη ὁ βεζύρης, καὶ ἐπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου τὸν ὁποῖον ζωγράιταντες οἱ Μαυροβουνιώται ἐκοψαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν ὁποίαν εἰτέτι φυλάττουν εἰς τρόπαιον νίκην μέχρι σήμερον ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη.

Τρίτη ἡγεμονία ἦτον ἡ τῶν Ἰωαννίνων ἣτις καὶ ἐδέχθη διαφόρους ἐντοπίους καὶ ξένους καὶ ἐπὶ τέλους ὡς προεῖρηται ἀπερσasan εἰς χεῖρας τὸν Ἀληπασιᾶ Τεπελενιώτου Μουτσσιῶτη, ὁ πανορθος οὗτος Ἀλβανός, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν καταγωγὴν ἀπὸ τῆς μεγάλας τῶν ὀθωμανῶν οἰκογενείας, ἔλαβε τὴν ἰδέαν νὰ σχετισθῇ μ' αὐτὰς διὰ συνδίσκου συγγενικοῦ, ἰδίως μὲ τὸν πλησιέστερον βεζύρην τοῦ Αὐλῶνος Ἰμπραημπασιᾶ διὰ δύο λόγους, πρῶτον διὰ νὰ ἀποκτήσῃ δικαίωμα κληρονομίας ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας ταύτης, καὶ δεύτερον διὰ νὰ μὴ σχετισθῇ ὁ βεζύρης οὗτος διὰ τῆς συγγενείας, μεθ' ἄλλων ἰσχυρῶν ἡγεμόνων καὶ ἀποκαταστήτῃ ἰσχυρότερος, καὶ διὰ νὰ δυνήτῃ νὰ τὸν κατατρέψῃ εὐ-

κολώτερον, ὑπετέχθη εἰς αὐτὴν ὅτι ἅμα στέρξῃ νὰ δώσῃ εἰς τοῦς δύο υἱούς του Βελήν καὶ Μουχτάρην καὶ εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ἀντέμπεην τὰς τρεῖς αὐτοῦ θυγατέρας, ὁ μεταξὺ αὐτῶν πόλεμος ἀμέσως θὰ παύσῃ καὶ ἡ φιλία τῶν θὰ διαρκέσῃ διὰ παντός· ὁ ἁπλὸς καὶ εὐκολόπιστος Ἱμπραήμ πασσᾶς, πεισθεὶς εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ πανούργου Ἀλῆ πασσᾶ ἐνέδωκεν καὶ ἐτελείωσεν καὶ τὰ τρία ταῦτα συνοικέσια, διὰ τὴν ὁποίαν πρᾶξιν ἐκατηγορήθη ἀπὸ ὅλους τοὺς φίλους του· διότι ἡδύνατο νὰ συγγενεύσῃ ὡς ἐρέθη μετὰ τοῦ Ἱμπραήμ πασσᾶ Σκόνδρας υἱοῦ τοῦ Καραμαχμούτη, καθὼς καὶ μὲ τὸν Καπλᾶν πασσᾶ τῆς Κρούας καὶ τοὺς μπένδες τῆς Διῶρας ἅπαντας ἰσχυροτάτους καὶ δυναμένους εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παρέξωσιν αὐτῷ ἰσχυρὰν δύναμιν πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ του, ὅστις μετὰ τὸ τέλος τοῦ συνοικεσίου ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν ἤνοιξε πάλιν τὸν κατὰ τοῦ Ἱμπραήμ πασσᾶ πόλεμον καὶ κατεπλόκωσε πολλὰς τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ βεζυράτου τούτου, δὲν ἡδύνατο ὁμῶς νὰ φέρῃ εἰς πέρας τοὺς κατακτητικὸν σκοποὺς του ὡς πρὸς τὴν τελείαν κατάκτησιν τοῦ βεζυράτου τοῦ Λυῶνος καὶ νὰ ἐπεκταθῇ ἐν μακρότερον διότι εἶχεν ὡς μέγα πρόσκομμα τὴν Σουλὶ τὴν ὁποίαν ἔχειτο εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ ἐφ' ᾧ καὶ ἔστρεψε καὶ πάλιν πρὸς αὐτὸ τὴν προτοχὴν του, πρὸς ᾧ ἐξεστράτευσεν ὁ ἴδιος περὶ τὰ 1800, τὸν Ἰούνιον μῆνα μετὰ 30 χιλιάδων στρατοῦ, ἀλλ' οἱ γενναῖοι καὶ ἀτρόμητοι φίλοι τῆς ἐλευθερίας Σουλιωταὶ ἀντιστάντες γενναίως κατέστρεψαν τὰς δυνάμεις του καὶ ἐματαίωσαν τοὺς πονηροὺς αὐτοῦ σκοποὺς. Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην ἀπῆλθεν εἰς πολιτοκίαν τοῦ τόπου ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας, διὰ κτιστῶν φρουρίων, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν μὴ δυναθεὶς νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἐζήτησε νὰ γενῇ συμβιβασμὸς διὰ συνθήκης ἣτις καὶ ἐγένετο ἐν Ἰωαννίνοις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Γεροκουτζονίκα πληρεξουσίου ἀντιπροσώπου τῶν Σουλιωτῶν. Ολίγον τι πρὶν ἢ συμβῇ αὕτη τῶν Σουλιωτῶν, ἐξεβράχῃ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασις τις ὡς ἔπεται.

Περὶ τὰ 1796—1797 διεσκαρπίσθησαν τὰ φυλλάδια τοῦ αἰμυνήτου Ῥήγα Φερῆίου περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας, καὶ

διήγειρον τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων καπετανέων ἰδίως δὲ ἡ ἀκόλουθος ἐνθουσιώδης ὀρκωμοσία.

» Ὡ Βασιλεῦ τοῦ κόσμου ὀρκίζομαι εἰς σέ,

Στὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἐλθῶ ποιέ,

» Μὴτε νὰ τοὺς δουλεύω οὔτε ν' ἀκολουθῶ,

Ἐν ὧτ' ὦ ζῶ στὸν κόσμον ἐλεύθερα νὰ ζῶ,

» Κάλλιον μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ

Παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

» Τί σ' ὠφελεῖ νὰ ζήσης καὶ νὰ σε στὴν σκλαβιὰ

Στοχάσου πῶς καθ' ὦραν σὲ ψύνιυν στὴ φωτιᾷ. »

Οἱ πατριωτικοὶ οὗτοι ἐνθουσιώδεις στοίχοι ἠλέκτριζαν τὸν πατριωτισμὸν τῶν τότε ἐνδύων ἀρματωλῶν, μάλιστα τοῦ περιφύμου Παππαευθυμίου Βλαχάβι, καπετάνου τῶν Χασιῶν, τοῦ γενναίου Κατζαντώνη ἀρματωλοῦ τῶν Ἀγγράφων καὶ Βάλτου, τοῦ ἥρωος Νίκου Τζιόρα τῆς Ἐλευσίνας, τῶν Λαζαίων καὶ λοιπῶν.

Οἱ πατριῶται οὗτοι ἀπεφάσισαν ν' ἀποτεινάζουν τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ συννενοηθῶσι διότι δὲν εἶχε φθάσει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ διότι ὁ Κατζαντώνης μαθὼν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μουχτάρ πασσᾶ μετὰ ὀκτῶ χιλιάδων Ἀλβανῶν διευθυνέντων ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐναντίον τοῦ Παππαευθυμίου, ἔδραμε μετὰ ὀκτακισίων γενναίων ἀρματωλῶν διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ Μέτσοβον, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ διαβῇ τὸν πλημμυρησάντα Πεινιὸν ποταμὸν, ἔμεινεν τοῦ Μουχταρπασσᾶ προδιαβάντος· ὁ Παππαευθύμιος ἀνέτοιμος ὢν, εἶδεν αἰφνιδίως ἔμπροσθέν του τὸν ἐχθρὸν καὶ μὴ κατορθώσας νὰ συσωματώσῃ τοὺς συναδέλφους του, ἐβιάσθη νὰ συγχροτήσῃ καὶ με τοὺς εἰς αὐτὸν εὐρεθέντας μάχην, εἰς ἣν μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντίξῃ ἐπὶ πολὺ, ἡττήθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἀκολούθως εἰς τὰς νήσους τῶν Αἰγαίων.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ὁ Ἀλῆ πασσᾶς συνήργησεν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ὥστε τὸ Δερβενάλικι τῶν Τρικαλῶν νὰ σχηματισθῇ εἰς Μανσόυπι (στρατιωτικὴ διοίκησις ἐπὶ τῆς δημοσίου ἀσφαλείας) καὶ νὰ ἐπεκταθῇ ἡ δικαιοδοσία τῆς διοικήσεως ταύτης ἐφ' ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ὑποκειμένων εἰς τὰ

Βεζυράτζα τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ τῶν Τρικάλων ἐφ' ἀπάσης τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὸ τῆς Εὐβοίας, τῆς Νευπάκτου καὶ τὸ Κάρλειη Σκαντζάκη (Αἰτωλοκαρνανίας) ἡ δὲ διοίκησις αὕτη νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀληπατσᾶ καὶ νὰ ὀνομασθῇ Δεσφεντάτη Βαλεσῆς. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου πτοηθεῖσα ἀπὸ τὰ ἐπαναστατικὰ ταῦτα κινήματα, καὶ φοβηθεῖσα μὴ ἐπαναληφθῇ ἡ ἐπανάστασις ἀπὸ τοὺς ἄρματωλούς, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν ἰσχυροὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ρούμελης, οἱ δὲ ἐπαναστατήσαντες δὲν εἶχον καταστραφῇ ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλ' εἶχον καταφύγει εἰς τὰς νήσους τῶν βορείων Σποράδων καὶ ἠπείλουν ἐκεῖθεν καὶ πάλιν τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ἐνδοῦσα εἰς τὴν ἀνάγκην ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐσχημάτισε τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν τῆς Δημοσίου ἀσφαλείας, ἐφ' ὧν τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν, τὴν ὁποίαν καὶ ἔδωκεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀληπατσᾶ ἀποστείλαντος εἰς ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας ταύτας, Δεσφοναγᾶδες (στρατιωτικούς διοικητάς).

Ἡ περίστασις αὕτη ἐνίσχυσε σημαντικὰ τὸν Ἀληπατσᾶ, διότι ἅπαντες οἱ Καπεταναῖοι οἱ προεστοῖ, καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν ἐπαρχιῶν εὗρίσκοντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, καὶ δὲν ἠδύνατο οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ν' ἀντισταθῇ, διότι ἦγον ὁ ἐπὶ τῆς δημοσίου ἀσφαλείας καὶ πᾶσα ἀντίστασις ἔφερε τὴν καταστροφὴν εἰς τὸν ἀντιστάμενον, διὰ τοῦ μέσου τούτου λοιπὸν κατεστη κύριος ὧν τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν ὡς εἴρηται.

Ἄλλα δὲ τις εὐνοϊκὴ περίστασις παρουσιάσθη καὶ συνέτρεξεν διὰ ν' αὐξήτῃ τὴν δίκαν καὶ ἐξουσίαν αὐτοῦ ὡς ἀκολούθως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχε σχηματισθῇ μία ἀνταρτικὴ δύναμις ὀθωμανῶν κακουργῶν ἱππέων ἐκ τριῶν τεσσάρων χιλιάδων, οἵτινες ἐλεηλίστουν καὶ ἐφροολόγουν ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἀπὸ τὰ παραδουνάδια μέχρι τῆς Ἀνδριανουπόλεως, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ἐδοκίμασε πολλάκις διὰ διαρκῶν στρατοπέδων καὶ στρατευμάτων ὅπως καταστρέψῃ τούτους, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη, οἱ δὲ ἀντάρται ἐξικολούθουν γενόμενοι αὐθαδέστεροι νὰ καταστρέφουν τὰς ἐπαρχίας ἐπὶ πολὺ ἔτι· βιασθεῖσα λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου προσεκαλεσε τὸν Ἀληπατσᾶ ὅπως οὗτος μεταβῇ εἰς τὴν Ρούμελην καὶ

καταστρέψει διὰ καταδιώξεως τοὺς ἀντάρτας καὶ ἐπαναφέρει τὴν ἡσυχίαν, προσέφερε δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ Βεζυράτον τῆς 'Ρούμελης. Ὁ 'Αλῆ πασσᾶς παραδεχθεὶς τὴν πρότασιν καὶ γενόμενος τῆς 'Ρούμελης Μπεϊλέρμπεης, ἐσχημάτισε στρατὸν ἐκ 15 χιλιάδων καὶ ἀναχωρήσας ἀπὸ Ἰωάννινα μετέβη εἰς τὴν πρωτεύουσαν Σόφιαν, ἅμα δὲ τῇ ἀφίξει του εἰδοποίησε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἀνταρτῶν νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτόν, ἄλλως θὰ βιασθῇ νὰ τοὺς καταστρέψῃ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων.

Οἱ ἀντάρται οὗτοι εἴτε πτοηθέντες ἐκ τῆς φήμης τοῦ 'Αλῆ πασσᾶ, εἴτε φοβηθέντες τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων αὐτοῦ, οὐ μὲν προσῆλθον εἰς αὐτόν, οἱ δὲ διελύθησαν πρὸς τοὺς εἰς αὐτόν δὲ προσελθόντας ἐφέρβη φιλοφρονέστατα, διότι ἀμφοτέροι ἦσαν ὁμοίων φρονημάτων καὶ ἐξ αὐτῶν ἄλλους μὲν ἐκράτησε μαζύ του ἄλλους δὲ διώρισε διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγου εἶχον λεηλατήσει.

Ὁ 'Αληπασᾶς μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Χαϊτήδων (οὗτω ὀνομάζοντο οἱ ἀντάρται) ἐγένετο κύριος τοῦ πλείστου μέρους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπέστειλε διοικητὰς εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, αὐτὸς δὲ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκ τῶν Χαϊδῶν ἡσυχίας, ἐπέστρεψε μὲ ἓν μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Μπετόλια, δευτέραν πρωτεύουσαν τῆς 'Ρούμελης ὅπου διέτριψε καιρὸν τινα, καὶ ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Ἰωάννινα.

Ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις μεταμεληθεῖσα διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐξουσίας ἣν ἔδωκεν εἰς τὸν 'Αληπασᾶ, ἤρξατο νὰ φοβῆται δι' ἑαυτήν, ἀλλ' ἦτον ἀργὰ πλέον, καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ Βεζυράτον τοῦτο ἀπ' αὐτόν φοβουμένη μὴ οὗτος φέρῃ ἀντίστασιν καὶ ἔπειτα ἀπέλθῃ εἰς ἄλλα δεινότερα καὶ κινδυνώδη πράγματα. Ὅθεν σκεφθεῖσα ἐν τοῖς Συμβουλίοις, εὗρεν ὡς κατὰλληλον τρόπον τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ἀπὸ τὸν ἐπίφοβον καταστάντα τοῦτον ἄνθρωπον, τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐπαρχιῶν τὴν ὁποίαν κρυφίως ἐνήργησε καὶ ἡγεῖραν ἀμέσως καὶ αἰφνιδίως ἀπάσας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ 'Αληπασᾶ, ἔχουσα βοηθοὺς τοὺς προκρίτας Μπέηδες τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ μάλιστα τὸν ἰσχυρότατον Ἰσμαήλμπεη Σερεγλῆν, ἄσπονδον ἐχθρὸν τοῦ 'Αληπασᾶ· ἐπετέθησαν δὲ

κατὰ τῶν φρουρῶν τοῦ Ἀληπασσᾶ, τὰς ὁποίας ἐπολέμησαν καὶ ἠνάγκασαν νὰ πολιορκηθῶσιν ἐντὸς τῶν πόλεων, συγχρόνως δὲ ἀπέκλεισαν ὅλας τὰς ὁδοὺς ἵνα μὴ εἰδοποιηθῇ ὁ Ἀληπασσᾶς καὶ τρέξῃ αὐτός πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων πόλεων. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ἀληπασσᾶ, οἵτινες εἶχον διορισθῇ παρ' αὐτοῦ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρούμελης, ἐκτὸς τῶν Ἀλβανῶν πεζικῶν στρατευμάτων, εἶχον ἐφοδιασθῇ παρὰ τοῦ Ἀληπασσᾶ καὶ μὲ διάφορα σώματα ἱππέων, ἐξ ὧν τὰ πλείεστα ἦσαν ἐκ τῶν προσελθόντων ἀνταρτῶν Χαϊτάδων Ὀσμανλιδίων, ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ρούμελης. Τούτους ἐραδιούργησεν ὁ Ἰσμαήλμπεης Σερεζλῆς καὶ αὐτομώλησαν ἀπὸ τα σώματα τοῦ Ἀληπασσᾶ καὶ ἐλώθησαν μὲ τὸν Σερεζλῆν καὶ τὰς ἐπαναστατησάσας ἐπαρχίας, εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν εἶχεν ἀρχίζει νὰ γίνεταί ζωηρὸς ὁ πόλεμος ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν Καζαρτζικίῳ, ἐνθα τὴν μὲν πρώτην διοίκει ὁ ἐπίσημος στρατηγὸς τοῦ Ἀληπασσᾶ Ἰσοῦφ Ἀράπης καὶ τὴν δευτέραν ἡ τὸ Παζαρτζίκι διοίκει ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Ἀληπασσᾶ καὶ πατριώτης του Μετζιμπόρς· ἐκ τῆς λειποταξίας ταύτης τῶν ἱππέων ἐβιάσθησαν ἀμφότεροι οἱ ὀπλαρχηγοὶ οὗτοι τοῦ Ἀληπασσᾶ νὰ συνθηκολογήσωσι, διότι δὲν εἶχον πλέον δυνάμεις νὰ ἀντισταθῶσιν ἀπέναντι τοῦ Σερεζλῆ ἔχοντος εἴκοσι χιλιάδας στρατοῦ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ὁ ὁποῖος συνέκειτο ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐξ ἱππέων· ἐξῆλθον λοιπὸν ἐκ τῶν πόλεων τούτων μετὰ τῶν ὀπλων καὶ τῆς ἀποσκευῆς των καὶ ἀπῆλθον μὲ τοὺς ὑπ' αὐτῶν στρατιώτας εἰς τὰ Πιτόλια, τούτους ἠκολούθησαν καὶ οἱ τῆς Σοφίας καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν.

Ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις νῦν χαριστήθη ὑπὲρ τὸ δεῖον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ἀλλὰ φοβούμενη τὴν κατὰ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἐπίθεσιν τοῦ Ἀληπασσᾶ, ἐπροσποιήθη ὅτι τὸ συμβᾶν τοῦτο, ἐγένετο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῆς, ἐξ ἄλλου δὲ προσεπάθει νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πληρεξούσιον τοῦ Ἀληπασσᾶ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἐπειδὴ αἱ ἐπαρχίαι αὗται, ὑπεφερὸν πολλὰ δεινὰ εἰς τὸ παρελθὼν, ἐπεθύμει νὰ μείνωσιν εἰς τὴν εὐρύσχοντο κατὰστασιν, καὶ προσέτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡπείλησε τὸν αὐτὸν Καπὺ Κεχαγιὰν εἰποῦσα αὐτῆς, ὅτι ἐὰν ἴδῃ ὁ

Σουλτάνος τὴν ἐλαχίστην κίνησιν στρατευμάτων τοῦ Ἀληπατσᾶ πρὸς ἀνίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν, ἡ Υ. Π. θέλει ἀναγκασθῆναι νὰ λάβῃ ὅλα τ' αὐτῆς μέτρα ἵνα προστατεύσῃ τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας του. μ' ὅλας ὁμως τὰς ἀπειλάς ταύτας, πάλιν ἐφοβείτο νὰ διαθέτῃ τὸ βεζυράτον τῆς Ρούμελης εἰς ἄλλον βεζύρην καὶ οὕτω ἔμεινεν τοῦτο ὑπὸ ἐκρεμότητι.

Ὁ Ἀληπασσᾶς ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ὅλην αὐτὴν τὴν πλεκτάνην τὴν ἐνήργησεν ἡ ραδιουργία τῆς Αὐλῆς, ἀλλὰ τρόπος ἄλλος δὲν ἦτον ὅθεν καὶ αὐτὸς ἐπροσποιήθη ὅτι εἶχεν ὅλον τὸ σέβας πρὸς τὴν Αὐλὴν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ὁποίας ἐπέιθετο καὶ ὑπήκουεν καὶ εἰδείκνυνεν ὅτι ἐκκίχεν ἐναντίον τῶν προκρίτων τῶν ἐπαρχιῶν, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ἀχρείστους ἀπέναντι τῆς εὐεργεσίας ἣν πρὸς αὐτοὺς ἔκαμεν, ἐλευθερώσας ἀπὸ τὴν μαστιγὰ τῶν χαϊτάδων, ὅθεν καὶ ἤρξατο νὰ κάμῃ προετοιμασίας εἰς τὰ μεθόρια. Ἡ Πόρτα πληροφορηθεῖσα περὶ τούτου κατεταράχθη, σχεφθεῖσα δὲ ἀπεφάτισε νὰ προσφέρῃ τὸ βεζυράτον τῆς Ρούμελης, εἰς ἄλλον τινὰ ἰσχυρὸν ἀντίπαλον τοῦ Ἀληπατσᾶ, τοιοῦτον δὲ ἐξελέξατο τὸν βεζύρην τῆς Σκόνδρας Ἰμπραήμπασσα υἱὸν τοῦ περιφήμου Καραμαχμούτη τοῦ φινευθέντος ἐν Μαυροβουνίῳ· πρὸς τὸν βεζύρην τοῦτον λοιπὸν ἐξαπέστειλεν ἐξεπίτηδες Καπουνζήμπασιν ὑπὸ ἄλλην τινὰ πρόφασιν, φέροντα ὅμως καὶ τὸ διάταγμα τοῦ διορισμοῦ τοῦ βεζύρου αὐτοῦ ὡς Ρούμελη Βαλεσῆ μυστικόν, ὥστε ἂν ὁ βεζύρης οὗτος ὑπέσχετο ν' ἀνισταθῇ εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀλῆ πατσᾶ τότε νὰ τὸ κρινοποιήσῃ, τὸ διάταγμα ἄλλως νὰ μείνῃ μυστικόν καὶ νὰ κρινοποιήσῃ, ὅτι ἐστῇλη δι' ἄλλην τινὰ ὑπόθεσιν· ὁ Ἰμπραήμ πασσᾶς παραδεχθεὶς τὴν ἡγεμονίαν ταύτην ἔλαβε τὸ διάταγμα.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὁμως ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν διέφευγε κανὲν πρᾶγμα μυστηριῶδες, ἔχων πανταχοῦ κατασκόπους, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνεν ἀδρῶς διὰ νὰ εἰδοποιοῦν τὰ γενόμενα, ἐπληροφορήθη τὸ τοιοῦτον ὡς ἐξῆς· ὅμα ἐξῆλθεν ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ διευθύνθη πρὸς τὸν πασσᾶ τῆς Σκόνδρας, εἰς τῶν ὑπηρετῶν τῆς Αὐλῆς ἐκ τοῦ εἵδους τῶν κατασκόπων τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ, μὴ δυ-

ντθεις ἄλλως νὰ εἰδοποιησῇ τοῦτον, προσεκάλεσεν ἓνα Ἀλβανὸν ὑδραγωγὸν ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους ἐν τοῖς ἀιακτόροις, καὶ ἀφ' οὗ πρῶτον τὸν ὄρκισε τῷ ἐδιηγέθῃ τὸ περιστατικόν, προέτρεψεν αὐτὸν νὰ εἰδοποιησῇ μ' ὁποιονδήποτε τρόπον ἥξεύρει τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅσον δύναται ταχύτερον. Ὁ Ἡπειρώτης αὐτοῦ δι' ἐνὸς ἀπλουστᾶτος ἀλβανικοῦ γράμματος εἰδιποίητε ὅλα τὰ περιστατικὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ· μεταβῆς δὲ εἰς τὸν Καπουτζαχατάρην τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔδωκε τὸ γράμμα λέγων πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀναγκαιώτατον νὰ σταλῇ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ εἰς Ἰωάννινα, ὃ Ἀλῆ πασσᾶς λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν πλήρη πίστιν, διέταξε δὲ ν' ἀπέλθουν στρατεύματα καθ' ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια, ὅθεν ἦτο ὁ δρόμος τοῦ πασσᾶ τῆς Σκόνδρας, ὅστις ἔμελλε νὰ διέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βεζυράτου τῆς Ῥούμελης τὰ Βιτώλια, πλημμυρήσασθαι δὲ αἱ πόλεις τοῦ Ἀλπασανίου τῆς Δίεθρης, ὡχρύδος καὶ αὐτὰ τὰ Βιτώλια ἀπὸ τοὺς στρατοὺς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἠνάγκασαν τὸν Ἱμπραήμ· πασσᾶ Σκόνδρας νὰ λάβῃ ἄλλην διεύθυνσιν διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ διασχίσῃ τοὺς στρατοὺς αὐτοὺς καὶ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του καὶ διὰ τῆς Βῶνίας καὶ τῶν μεθορίων τῆς Σερβίας, μετέβη εἰς τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τὴν Σοφίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν ἔπαυεν ἡ ραδιουργία τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὅστις τοῖς παρενέβαλε διὰ παντοίων μέσων προσηκόμενα ὅπως μὴ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ταύτην, καὶ ἐκ τῶν ἀντενεργειῶν αὐτῶν δὲν ἠδυνήθη ὁ Σκόνδρας νὰ φέρῃ οὐδὲν ἀποτέλεσμα.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ραδιουργιῶν, δὲν ἔπαυεν νὰ παριστᾷ εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου ὑπὸ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν κατάστασιν τῆς Ῥούμελης καὶ μάλιστα ὑπέσχετο ἂν παύσουν τὸν ἐχθρὸν του τοῦτον ἀπὸ τὸ βεζυράτον τῆς Ῥούμελης, θελεῖ συντελέσει αὐτὸς δι' ὅλων τῶν μέσων ν' ἀποκατασταθῇ ἐντελῶς ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια, διότι μετὰ τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἀπὸ τὸ βεζυράτον τῆς Ῥούμελης εἶχον ἀρχήσει καὶ πάλιν αἱ κακοπραγίαι καὶ ἀταξίαι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ βεζυράτου αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἀλῆ πασσᾶ.

Ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις εὐρέθῃ ἠναγκασμένη καὶ πάλιν τὰ παύσῃ τὸν πασσᾶ τῆς Σκόνδρας ἀπὸ τὸ βεζυράτον τῆς 'Ρούμελης, διότι δὲν ἡδυνήθη νὰ φέρῃ κανὲν ἀποτέλεσμα, καὶ διότι αἱ ἀταξίαι μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἐπηύξησαν, θέλουσα δὲ νὰ ἱκανοποιήτῃ τὸν 'Αλῆ πασσᾶ τῷ τρόπῳ τινι διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐρεθισμένος, δὲν διώρισεν οὐδένα πασσᾶ τῆς 'Ρούμελης, ἀλλ' ἀφῆκε τὴν ἡγεμονίαν ταύτην μετέωρον καὶ ὑπὸ ἐρημότητα.

Τὰ μέτρα ταῦτα τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως διέκοψαν μὲν τὴν ἰδέαν τοῦ 'Αλῆ πασσᾶ τοῦ νὰ κατακτήσῃ τὰς ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίης ὁλοκλήρους. ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπαρχίας τῆς κάτω Μακεδονίας τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ βεζυράτον τῆς 'Ρούμελης τὰς γειτνιαζούσας δὲ μὲ τὸ βεζυράτον τῶν 'Ιωαννίνων· τοιαῦται δὲ ἦσαν ἡ δευτέρᾳ πρωτεύουσα τὰ Βιτώλια, αἱ ἐπαρχίαι Κόρτζα, Μπίχλιστα, Καστρία, Φλόρινα, Χρούπιστα, Βασιλείτζα, Σέρβια, Βέντζη, τὸ Σαρίγκιλη, ἡ Κατράνιτζα Γκόρα Μόκρα Ὀπαρη καὶ τὸ Ὀστρυβον. Τὰς ἐπαρχίας αὐτάς ἐκτὸς τῶν Πιτολίων τὰς εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, καὶ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τὰς ἀφαιρέσωσι μέχοι τῆς καταστροφῆς του.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἶχε λάβει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἀπὸ τὸ βεζυράτον τῆς Θεσσαλονίκης τρεῖς ἐπαρχίας, τὴν Βέροιν, τὰ Βοδινα καὶ τὴν Αἰκατερίνην, τὰς δὲ ὑποκειμένας εἰς τὸ βεζυράτον τῆς Θεσσαλίας (Γρίκαλα Βαλεσῆ) ἐπαρχίας τὰς εἶχεν ἀπάσας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ὡς καὶ τὰς ὑπὸ τὸ βεζυράτον τῆς Εὐβοίας, ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ Θηβῶν, καὶ τὸ ἡμισυ τῆς νήσου Εὐβοίας, ὡσαύτως καὶ τὰς εἰς τὸ πασαλίκην τῆς Ναυπακτίας ὑποκειμένους καὶ ὁλόκληρον τὸ Κάρλαλη ὡς ἐρῶθη, διὰ τοῦ μέσου τῆς διοικήσεως τῶν Δερβενίων τὰς εἶχεν ὅλας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν αὐτοῦ, δὲν ἔμενον δὲ παρὰ αἱ ὑπολείποι ἐπαρχίαι ὡς ἐναπομένειν εἰς τὸν βεζύρην τοῦ Αὐλῶνος καὶ τὸ 'Αλπασάνη, τὸ δὲ πασαλίκην τῆς Ὀχρύδος ἄνευ διατάγματος Ἰσουλτανικοῦ τὸ εἶχεν κατακτήσει καὶ ἀφιερῶσει εἰς ἓνα τῶν ἰσχυρῶν τοῦ τόπου μπέηδων Τζαλαλεντίνμπεην ὀνομαζόμενον τὸν ὁποῖον προσοικειώσας ἔκαμε γαμπρὸν ἐπὶ τῆς ἀνεψίᾳς αὐ

τοῦ, θυγατρὸς τῆς Μένγκρας ἀδελφῆς αὐτοῦ Σαγινισιάς, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ μπένς οὗτος ἦτον εἰς τῶν ἐπιστῆμων καὶ ἀφοσιωμένων ὑπαλλήλων του.

Ματαιωθέντες οἱ σκοποὶ αὐτοῦ πρὸς ἀνάκτησιν πάσης τῆς 'Ρούμελης, ἔστρεψε καὶ πάλιν πρὸς τὴν Ἥπειρον τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸ ἔνδοξον Σουλι ἢ μετὰ τοῦ ὁποίου συνθήκη εἶχε διαρκέσει περὶ τὰ δύο ἢ τρία ἔτη καὶ πάλιν ἤρξατο ὁ μεταξὺ αὐτοῦ πόλεμος, ὅστις διήρχησε μέχρι τοῦ 1804, καθ' ἣν ἐποχὴν συμβοιδασθέντες ὁπεσύρθησαν οἱ μὲν εἰς Πάργαν, οἱ δὲ εἰς Ζέλογκον καὶ Βρεστενίτζαν· ἀλλ' ἀθετήσαντος τοῦ 'Αληπασσᾶ τὴν συνθήκην ἐναντίων τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν Ζελόγκῳ καὶ Βρεστενίτζῃ· ἀλλ' οὗτοι διὰ τῆς σπῆθης διέσχισαν τὸν στρατὸν τῶν βαρβάρων καὶ ὡς οἱ ἥρωες, τὰ τέκνα τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδος, μετέθεσαν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, τὰ καθέκαστα τῆς ἱστορίας ταύτης ἐνεγράφησαν εἰς τὴν τοῦ Σουλίου πρῶτην ἱστορίαν.

Μετὰ τὴν κατακτῆσιν τοῦ Σουλίου, ὁ 'Αληπασσᾶς, ἔστρεψε καὶ πάλιν τὰς δεινάμεις του πρὸς τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ ἐχθρόν του, 'Ιμπραήμπασσᾶ τοῦ Μπερατίου τοῦ ὁποίου τὰς ἐνεργείας εἶχε ματαιώσκει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Περμετῆς, τὸ Νταγλὴ καὶ τὴν Κλεισούραν, αἵτινες εἶχον ἐπαναστήσκει κατ' αὐτοῦ ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βελήμπεην Περμέην, 'Ισλάμπεην Κλεισούραν, καὶ τοὺς Κωστρασλίδες Μπέηδες, τοὺς ὁποίους ἅπαντας κατετρόπωσεν. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν εἶχον ἐξεγερθῇ κατ' αὐτοῦ καὶ οἱ Τζάμιδες ὁμοῦ μὲ τὸν Μουσταφᾶ πασσᾶν τοῦ Δερβίνου, ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ 'Αληπασσᾶς τοὺς ἐνίκησεν ἅπαντας καὶ ἔγεινε κύριος ὅλης τῆς παραλίας τοῦ 'Ιονίου Πελάγους, τοὺς δὲ ἀρχηγούς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν Σουλτιμὰν Τζαπάρην καὶ Μουσταφᾶν πασσᾶν Ντελβίνα τοὺς συνέλαβε καὶ τοὺς ἔθεσεν εἰς τὰ δεσμὰ ἐνθα καὶ καὶ ἐτελείωσαν τὴν ζωὴν των.

Τὰς κατ' αὐτοῦ ὑποκινήσεις τὰς ἐπέδωσεν εἰς τὸν 'Ιμπραήμη πασσᾶ, διὸ καὶ ἔλαθεν ὅσα ἡδυνήθη κατ' αὐτοῦ δραστήρια μέτρα διὰ τε τῶν ὀπλων τῶν χρημάτων τῆς χολακίας, ὑποσχέσεων καὶ τῶν ἀπειλῶν καὶ πάσης ἄλλης μηχανορραφίας. ὅπως δυνηθῇ

ν' ἀποσπῶσι τοὺς ἰσχυροὺς τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἰμπραήμ πασσᾶ καὶ νὰ τοὺς ἐνώσῃ μετ' αὐτοῦ, αὐτοὺς τε καὶ τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν. Ἐκεῖ δὲ ὅπου δὲν ἠδύνατο νὰ πείσῃ τοὺς ἰσχυροὺς αὐτοὺς τῶν ἐπαρχιῶν διὰ τῶν ἀνωτέρω μέσων, καὶ ἀπῆντα ἐναντιώτητά τινα ἐκ μέρους τῶν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ χωρία κατοικοῦντων, ὁ στυγερὸς οὗτος ἄνθρωπος μετεχειρίζετο τὸ μέσον τῆς διὰ χρημάτων διαφθορᾶς, διὰ τὴν καταδαιμάτην τοὺς εἰς τὸν ἐχθρόν του ἀφωσιωμένους ἰσχυροὺς προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ μέσον δὲ τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο ἦτον ἡ εἰς τὴν Αὐλὴν του πρόσκλησις Ἀλβανοῦ τινος ἐκ τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωρίου τοῦ ἐναντίου τοῦ ἰσχυροῦ ἀγᾶ. Τοῦτον καὶ τοι εὐτελεστατῆς τάξεως καὶ τοι διεφθοαρμένον ἐνίσχυε διὰ τῶν χρηματικῶν μέσων καὶ παντοίων ἄλλων ἀναγκιῶν ὅπως κατὰ πρῶτον ὀχυρωθῇ εἰς οἰκίαν καὶ θέσιν ὀχυρὰν, καὶ ἀκολουθῶς τὸν ἐφοδιαζέ, καὶ μὲ ἀνάλογον στρατιωτικὴν δύναμιν, ἵνα δυνηθῇ νὰ καταπολεμήσῃ καὶ καταστρέψῃ τὸν συγχωρίον του ἰσχυρὸν Μπέην, ἢ Ἀγὰν τοῦ τόπου, τὸν ὁποῖον εὗρισκεν ἐναντίον του καὶ ἀντίστατο· οὕτω πως δὲ ἐπροχώρει καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ τὰ χωρία τῆς Ἀλβανίας, ὥστε διὰ τῶν μέσων τούτων ἐπλησίασε καὶ ἐστρατοπέδευεν ἐκτὸς τῆς πόλεως τοῦ Μπερατιοῦ, πρωτεύουσας τοῦ Βεζυράτου Αὐλῶνος, καὶ ἴσως ἠδύνατο ἡ διαφθορὰ αὕτη νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης, εἰ δὲν ὑπῆρχε τὸ φόβητρον, ἡ ὀχυρωτάτη ἀκρόπολις τῆς πρωτεύουσας ταύτης.

Ἀφοῦ ἐπροχώρησε λοιπὸν πανταχόθεν πρὸς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Μπερατί διὰ τῶν ἀνωτέρω μέσων πάραυτα ἐσχημάτισεν ἓνα πολυάριθμον στρατὸν ἐκ τριάκοντα περίπου χιλιάδων, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν Ὁμέρμπεην Βεριόνη ἄνθρωπον πολεμιστὴν χρηματίζαντα ἐν Αἰγύπτῳ συναίτερον τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ πασσᾶ. Ὁ Βεριόνης εἶχεν ἀποσταλῇ εἰς τὴν Αἰγύπτου παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰμπραήμ πασσᾶ ὅτε ἐγένετο ἡ ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Ναπολέοντος κατακτητοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἔμεινεν ἐν Αἰγύπτῳ ὡς σωματάρχης ἰσχυρᾶς δυνάμεως στρατοῦ, ἔνθα καὶ ἐπλούτισεν. Ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου οὗτος εἶχε στείλῃ χρήματά τινα

εἰς τὴν οἰκογένειάν του εὕρισκον μένην ἔξωθεν τοῦ Μπερατίου εἰς τὸ πολύχρονον Βερίάνη, (ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ὁ Ὁμέρ-μπεης) ὁ Ἱμπραήμ πασσᾶς ὅμως εὐρεθεὶς εἰς χρηματικὴν τινα ἀνάγκην, ἀφῆρσε τὰ χρήματα ταῦτα, ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τοῦ Βερίονη, οἵτινες δυσαρεστηθέντες μετέβησαν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ. Ἐκ τῆς περιστά-σεως ταύτης δυσαρεστηθεὶς καὶ ὁ Ὁμέρμπεης ἀνχωρῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, δὲν ὑπῆγεν εἰς τὸν καθ' αὐτὸ κύριόν του Ἱμπραήμ πασσᾶ, ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, ὅστις τὸν ἐδέχθη εὐ-νοϊκώτατα δοὺς αὐτῷ τὸν βαθμὸν τοῦ Χασνατάρη.

Μολοντί εἶχε τοιοῦτον πολεμιστὴν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του, μόλα ταῦτα δὲν ἀνεπαύετο, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξελθὼν τῶν Ἰωαννίνων μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του τὸ Τεπελένι, τὸ ὅποσον εἶχεν ἀποκαταστήσει ἰσχυρότατον διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ κτισθέντα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ φρουρία, παλάτια καὶ τὴν ἐπ' ἀλύ-σεων κτισθεῖσαν γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βιώσας. Ἐκ τοῦ Τε-πελενίου ἐνήργει ἅπαντα τὰ πρὸς ἐκδίωξιν τῆς πολιορκίας, τὴν ὁποίαν ἀπεκκτέστησεν στενωτάτην διότι μετέφερεν διάφορα χον-δρά τῆς πολιορκίας πυροβόλα καὶ βόμβας τὰ ὅποια ἐθεσεν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ φρουρίου εἰς παραλλήλους θέσεις καὶ τῶν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου ὑψωμάτων καὶ τὰς κορυφὰς τοῦ βουνοῦ Γκουρίτζης καὶ τοῦ λόφου Μωτίφτης.

Ὁ Ἱμπραήμ πασσᾶς δὲν ἐπρόφθασεν ὡς ἐκ τῆς αἰρνηδίου πολιορκίας νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου περὶ τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς αὐθαιρέτου ταύτης πράξεως τοῦ ἄρ-παγος αὐτοῦ Σατράπου, ὅστις δὲν ἐσεθετο οὔτε δίκαιον, οὔ-τε Νόμους, ἀλλ' οὔτε καὶ τὰς διατάξεις τῶν Σουλτάνων αὐ-τῶν αἱ ὁποῖαι εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς λογίζονται θρησκευτικαὶ δια-τάξεις. Ὁ Ἀλβανὸς οὗτος ὅμως ἅπαντα ταῦτα τὰ ἀψήφη καὶ τὰ περιεφρόνει· ἐπρόφθασεν ὅμως ὁ δυστυχὴς Ἱμπραήμ πασσᾶς καὶ ἐσχημάτισε ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουρὰν ἐκ 1800 ἀνδρῶν ἐκ τῶν ἀφοσιωμένων εἰς αὐτὸν ἐπαρχιωτῶν τῆς ἡγεμονίας του.

Ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις, μ' ὅλας τὰς προωλάξεις τὰς ὁ-ποίας εἶχεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὅπως μὴ εἰδοποιηθῇ περὶ τῆς πολιορ-

κίας τοῦ Ἰμπραήμ πασσᾶ, μολοντοῦτο ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐλαβε θετικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ κινήματος τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ. Ὅθεν κατὰ μὲν τὸ πρῶτον διὰ διαφόρων διαταγῶν προέτρεπε τὸν Ἀλῆ πασσᾶ ν' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Σουλτανικοῦ αὐτοῦ βεζυράτου τοῦ Ἰμπραήμ πασσᾶ, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν προδιωρισμένην εἰς αὐτὸν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ὁ Ἀλῆ πασσᾶς οὐδὲν τῶν τοιαύτων ἤκουεν. Ἐπὶ τέλους δὲ ἰδούσα ἡ κυδέρνησις τοῦ Σουλτάνου τὸν κατακτητικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, καὶ τὴν πρὸς ἀρπαγὴν τῶν ἐπαρχιῶν πρόθεσιν του καὶ τελευταίον εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῆς στενωτάτης πολιρχίας τοῦ βεζύρη Ἰμπραήμ πασσᾶ, ἡγανάκτησε διὰ τὴν ἰσχυρογνωμίαν τοῦ ἄρπαγος αὐτοῦ Ἀλβανοῦ, καὶ μολοντότι εἶχε μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ρωστίας πόλεμον, μολοντοῦτο ἀπεφάσισε καὶ ἐξέδωκεν ἐν ἀπειλητικὸν διάταγμα, ἰδιοχειρον τοῦ Σουλτάνου (Χάτ-Χουμχῖρὺν) τὸ ὁποῖον δι' ἐνὸς καπουτζήμπασι, ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξεφράζετο ὡς ἀκολούθως: «Γεζήτη (ἀντίχριστε ἢ προδῶτα) διατάττεσαι διὰ τελευταίαν φορὰν ν' ἀποσυρθῇς ἀπὸ τὰ χῶματα τοῦ βεζύρου μας Ἰμπραήμ πασσᾶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς, καθότι ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ βιασθῶμεν νὰ κλείσωμεν πουνθήκην μὲ τὸν ἔχθρὸν τῆς πίστεως ἡμῶν μ' ὅποιανδήποτε ἡγήμιαν μας, καὶ θέλομεν στρέψῃ τὰς δυνάμεις τῶν Μουσουλμάνων ὁμοῦ μὲ τὸν Σιντζαᾶκ Σερίφη ἐναντίον σου καὶ δὲν θέλει εὐρεθῇ τόπος νὰ σὲ ὑποκρύψῃ ».

Πρὶν ἔτι ἐξέλθῃ ὁ Καπουτζήμπασις ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἱ φίλοι τοῦ Ἀληπασσᾶ δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου τοῦ ἔτειλαν ἀντίγραφον τοῦ διατάγματος τούτου τοῦ Σουλτάνου, τὸ ὁποῖον μετὰ πέντε ἢ ἑξ ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ Τεπελένη καὶ τὸ ὁποῖον ἀναγνούς ὁ πολυπείρος καὶ πανοῦργος οὗτος Ἀλβανὸς δι' ἐξηπάσθη οὐδόλως, διότι ἐγ ὥριζε καλῶς τὴν τότε κατάστασιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, προτεκίλεσε δὲ τὸ ὑπουργικὸν αὐτοῦ συμβούλιον, συγκείμενον ἀπὸ τοὺς νοσημονεστέρους καὶ ἐπισημοτέρους Ἕλληνας καὶ ὀθωμανοὺς τῆς Ἠπείρου, πρὸς οὓς ἐπέδειξε τὸ ἀντίγραφον τοῦ ἐκδοθέντος ἰδιοχείρου διατάγματος τοῦ Σουλτάνου, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ πρωτότυπον

εἰς αὐτὸν μ' ἐξεπίτηδες ἀπεσταλμένον τῆς Σουλτανικῆς Μεγαλειότητος, καὶ ἐζήτησε παρὰ τῶν ἐπιστῆμων αὐτοῦ ὑπουργῶν τὴν γνώμην καὶ τὰς συμβουλίας. Ἀπαντες δὲ Ἕλληνες καὶ ὀθωμανοὶ ἀπήντησαν μετὰ τρόμου πρὸς αὐτὸν Ἀλαϊτζήν. Ὑψηλότατε ! (δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ) ἀνάγκη πάντα πρέπει ἀμέσως ν' ἀποσύρωμεν τὸ στράτευμά μας διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς τὸ γκαζέπι (ῥυγὴν) τοῦ Δεβλετίου καὶ ἀπολεσθῶμεν· ὁ Ἀλῆ πασσᾶς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ἔ ὦρὲ μπίζο (παιδιά μου) ὁ Ἀλῆς δὲν ψηφᾷ παντελῶς τὰς ἀπειλὰς τοῦ υἱοῦ τοῦ αἰχμαλώτου, μάλιστα ἤδη ὅπου τὰ πράγματα τὰ ἔφερον εἰς τοιαύτην θέσιν, ἐὰν τὸ διάταγμα τοῦτο ἤρχετο πρὸ τριῶν μηνῶν, ὅτε ἤμην ἀπροετοίμαστος, βεβαίως ἤθελον τὸ συλλογισθῇ ὀλίγον, ἀλλ' ἤδη προκρίνω τὸν θάνατόν μου κάλλιον παρὰ νὰ ὀπισθοδρομήσω, μάλιστα ὅτε τὰ πράγματα μοὶ ἤλθον πολὺ βοηθητικά· ὅθεν διαλύσας τὸ συμβούλιον διέταξεν ἑμέτως νὰ ληφθῶσιν ὅλα τὰ μέτρα πρὸς ἐκδίασιν τῆς πολιορκίας, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀνεχώρησε καὶ ὁ ἴδιος καὶ μετέβη εἰς τὸ χωρίον Δοβρονίκου, τὸ ὅποιον ἀπείχε περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τὴν πόλιν τοῦ Μπερατίου, ὅπως μεταχειρισθῇ πᾶν μέσον περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου εἰς αὐτόν. Ἐνταῦθα λοιπὸν προσεκάλεσε τοὺς συγγενεῖς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ εὗρισκομένων στρατιωτῶν καὶ ὀπλαρχηγῶν τοῦ Ἰμπραήμ πασσᾶ πρὸς τοὺς ὁποίους τοὺς μὲν ὑπέσχετο, τοὺς δὲ ἠπειλεῖ, ὅτι θὰ τοὺς καταστρέψῃ ἅπαντας, ἐὰν οἱ ἐντὸς τοῦ φρουρίου συγγενεῖς αὐτῶν δὲν ἐξέλθωσι· κατὰ συνέπειαν εἰδοποιηθέντες οἱ φρουροὶ οὗτοι ἤρχισαν ἀνὰ πᾶσαν νύκτα νὰ χρέμονται ἐκ τῶν ἐπάλξεων καὶ νὰ ἐξέρχονται τοῦ φρουρίου ἀνὰ 50—60 ἐκάστην ἡμέραν, ὥστε ἡ φρουρὰ τοῦ δυστυχοῦς Ἰμπρήμ πασσᾶ ἡλαττώθη ἐπαισθητῶς καὶ ἐκ τῶν 1800 μῶλις ἔμεινον 250—300 ἄνδρες.

Ταῦτα τὰ μέσα ἐνήργει ὁ Ἀλῆ πασσᾶς κατὰ τοῦ πολιορκουμένου Ἰμπραήμ πασσᾶ καὶ τὸν ὅποιον ἐθρομβολοῖ αἰετῶς ἐν τῷ φρουρίῳ. Εἰς δὲ τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰσχυροὺς ἔστειλεν ἀετῶς διάφορα δῶρα καὶ χρήματα· καὶ προσεῖτε ἔστειλε καὶ προσποιημένα γράμματα ἀπὸ διαφόρους προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὰ ὅποια ἔγραφον ὅτι ὁ Ἰμπραήμ

πασσᾶς συνεννοήθη μὲ τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ Γάλλους, ὅπως παραδώτῃ εἰς αὐτοὺς τὰς χώρας τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, καὶ ὅτι αἱ ἐπαρχίαι ἐσηκώθησαν εἰς τὰ ὅπλα καὶ τὸν ἐπολιόρχουν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μπερατίου, ἐνῶ δὲ ἐνήργει ταῦτα διὰ τοὺς σκοπούς του, ἔφθασαν γράμματα τοῦ καπουκεχαγιά του (ὑπουργὸς προστατῆς αὐτοῦ) ὅτι καπουτζήμπαςης σουλτανικὸς διετάχθη νὰ ἐλθῇ πρὸς αὐτὸν φέρων ἐν ἀπειλητικῷ φερμάνι. Ἀμ' ἐλάβεν ἐπιπισήμως τὴν εἰδοσιν ταύτην, ἀμέσως διέταξε ἕνα κατάλληλον πολιτικὸν ὑπάλληλόν του μημαντάρι (ὁδηγόν) ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰ μεθόρια τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἵνα προὔπαντήσῃ τὸν σουλτανικὸν ἀπεσταλμένον πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστειλε καὶ διάφορα δῶρα. Τὸν ἀπεσταλμένον του τοῦτον διέταξεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς νὰ ἐνκρηγῇ ὅσον τὸ δυνατόν ὥστε ὁ καπουτζήμπαςης νὰ βραδυπορῇ. Ὁ Ἀλβανὸς οὗτος ὑπάλληλος πιστὸς ἐκτελεστῆς τῶν διαταγῶν τοῦ κυρίου του, ἐνήργησεν ὥστε μετὰ δύο μῆνας μόνις ἔφθασεν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸ Τεπελένι, ἀλλ' εὗρε τὸ Μπεράτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν παραδεδομένον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὡς ἔπεται.

Ὁ Ἱμπρχίμ πασσᾶς ἰδὼν τὴν κατάστασιν τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ ἥτις εἶχε μείνει σμικροτάτη καὶ ὑποπεύσας μήτι ἡ ἐναπομείναντα αὕτη φρουρὰ δωροδοκηθῇ καὶ τὸν παραδώσῃ ζῶντα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἀπεφάσισε νὰ παραδώσῃ τὰ φρούρια δια συνθήκης καὶ ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὸν Αὐλῶνα, παλαιὰν πρωτεύουσιν τοῦ βεζυρχίου αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευεν εἰς τὰς συνθήκας καὶ ὑποχρεώσεις τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἐζήτησε τὴν ἐγγύησιν τοῦ Καπλάν πασσᾶ Κρούας, ὅστις εἶχεν ἐλθεῖ μὲν πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ μετὰ 800 ἰππέων, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτον γενναῖος καὶ τιμίου χαρακτῆρος, καὶ ἀπιστίαν οὐδέποτε ἐδέχετο νὰ κάμῃ ὅθεν δεχθεὶς τὴν πρότασιν ἀμφοτέρων παρέλαβε τὸν Ἱμπρχίμ πασσᾶς τὴν μετέφερε μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὸν Αὐλῶνα· ὁ δὲ Ἀλῆ πασσᾶς ἐγένετο κύριος τοῦ φρουρίου καὶ ὅλων τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἐπαρχιῶν.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ φρουρίου τοῦ Μπερατίου ὁ Ἀλῆ πασσ-

σας ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Τεπελένι, ἀφήσας διοικητὴν τοῦ Μπερατίου τὸν Ὁμέρμπεη Βεριόνη ἄνθρωπον τοῦ τόπου ἐκείνου χαίροντα ὑπόληψιν παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ τοῦ τόπου. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἔφθασε καὶ ὁ παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἀποσταλὴς μὲ τὸ ἀπειλητικὸν φερμάνι, τοῦτον ἐδέχθη εὐνοϊκώτατα καὶ ἐφόρτωσε δωρημάτων· τὴν δ' ἐπιούσαν ἐπαρουσιάσθη ὁ αὐτὸς εἰς τὸν βεζύργην Ἀλῆ πασσᾶ ὅστις τὸν ὑπεδέχθη ἐν πλήρει συνεδριάσει τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, παρουσιάσας λοιπὸν ὁ ἀπεσταλμένος εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ τὸ σουλτανικὸν φερμάνι, ἐσηκώθη αὐτός ὄρθιος καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας του τὸ ἡσπᾶσθη μίθ' ὅλου τοῦ σεβασμοῦ καὶ τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του κατὰ τὸ ἔθος τῶν ὀθωμανῶν· ἔπειτα διέταξε τὸν Ντιβὰν ἐφέντη (ἀρχιγραμματεῖα) νὰ τὸ ἀναγνώσῃ εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν ἰσταμένων, διτρκούσης τῆς ἀναγνώσεως, ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐδάκρυσεν, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἐσπόμενον τὰ δάκρυα καὶ τὸν ἐπαρηγόρουν λέγοντες αὐτῷ νὰ μὴ λυπῆται καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς θὰ γίνῃ βουκούφης (θὰ βεβαιωθῇ) διὰ τὴν ἀθωότητά του μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως τοῦ διατάγματος, ἀπετάνθη ὁ Ἀλῆ πασσᾶς πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Σουλτάνου εἰπὼν. Ἰδοὺ οἱ ἔχθροί μου καὶ οἱ τοῦ Δουβλετίου ἀκόμη, πῶς διαβάλλουν τοὺς πιστοὺς ὑπηρέτας τῆς βασιλείας ἀδίκως καὶ μόνον κακία φερόμενοι, ἐγὼ ἐξηκολούησεν ἔμαθον ὅτι αἱ ἐπαρχίαι ἐσηκώθησαν ἐναντίον τοῦ συμπεθεροῦ μου Ἰμπραήμ πασσᾶ, καὶ τὸν ἐπολιοῦρχησαν εἰς τὸ φρούριον. Ὡς συγγενῆς δὲ καὶ συναδελφός, ἔτρεξα δι' ὅλης τῆς ταχύτητος μὴ ὅσας ἠδυνήθην νὰ λάβω δυνάμεις καὶ ἔφθασα κατὰ καλὴν τύχην ἐγκαίρως, καὶ μὴ αὐτὰς κατόρθωσα νὰ διαλύσω τὴν πολιορκίαν, ἔλαβον σῶν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ τὸν ἀδελφόν μου Ἰμπραήμ πασσᾶ καὶ τὸν διεύθυνα ἀσφαλῶς διὰ στρατευμάτων εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ βεζυράτου τὸν Αὐλῶνα· αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ οὐχὶ τὰ ψεῦδη τὰ ὁποῖα τολμοὺν νὰ λέγουν ἀτιμωρητὶ οἱ ἔχθροί μου· τὸν δὲ ἀπεσταλμένον ἂν οἱ λόγοι δὲν τὸν ἔπεισαν πρῶτος, τὰ δῶρα ὁμῶς τὸν ἔπεισαν ἐντελέστερον· οἱ περιεστῶτες δὲ ἐπιβεβαίωσαν ἅπαντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ λεχθέντα καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ ὡς πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ

τὴν ἀποστολὴν του, ἐπαρηγόρει τὸν Ἀλῆ πασσᾶ διὰ τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου καὶ ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν ὅτι θέλει τὸν κάμει βουκούφην (πληροφορήσει) διὰ τὴν ἀθωότητά του.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς δὲν ἐπανεπαύθη μόνον μετὰ τὰ ἐκφρασθέντα εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν εὐχαρίστησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ βεζυράτου αὐτοῦ, καὶ τοὺς διέταξε νὰ κάμουν γενικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Υ. Δεβλέτι νὰ ἐκθέσουν τὰ δικαιολογήματά των ὅτι δῆθεν ὁ Ἰμπραήμ πασσᾶς συνεννοηθεὶς μετὰ τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ Γάλλους ἐμελλε νὰ παραδώσῃ τὰς ἐπαρχίας τοῦ βεζυράτου, καὶ τοῦτο μαθόντες ἐσηκώθησαν ἐναντίον αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν καταστρέψουν, ἀλλ' ὁ συμπεθερός του Ἀλῆ πασσᾶς τρέξας ἤλθεν, ἔλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς χεῖρας των καὶ τὸν ἐξυγάδευσεν εἰς τὸν Αὐλῶνα.

Τὴν ἀναγκαστικὴν ταύτην ἀναφορὰν ἐντρυγῆσας ἔστειλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου συνωδευμένη μετὰ μίαν μεγάλην ποσότητα χρημάτων διὰ τε τὴν Αὐλὴν καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν, τὰ δὲ συμβεβηκότα ταῦτα ἐπῆλθον περὶ τὸ 1808 ἔτος, τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Σουλιωτῶν εἰς τὴν Ἑπτανήσον.

Ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἰδοῦσα ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο πλέον τετελεσμένον (φωτάκωμπλῆ) ἐσιώπησε διότι καὶ ὁ καιρὸς δὲν ἦτο βοηθὸς νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω ἢ ν' ἀποκυρῇ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ φοβουμένη τὰ ἐπακόλουθα, ἐπεφυλάχθη μόνον ὅπως τὸ βεζυράτον τοῦ Αὐλῶνος νὰ τῷ δίδῃ πάντοτε εἰς τὸν Ἰμπραήμ πασσᾶ.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Μπερατίου, πρωτεύουστος τοῦ βεζυράτου Αὐλῶνος, ἀλλ' ἤθελεν ἅπαν τὸ βεζυράτον νὰ τὸ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, διότι ὁ Ἰμπραήμ πασσᾶς ἐν Αὐλῶνι ὁλονὲν ἐνήργει κατ' αὐτοῦ· μάλιστα δὲ μετ' ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν εἰς Αὐλῶνα μεταβάσιν του ἐνήργησε καὶ ἐσηκώθησαν τινες τῶν γειτνιαζόντων ἐπαρχιῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, βοηθούμενος δὲ καὶ ἀπὸ ἓν σῶμα στρατιωτῶν τοῦ Ἰμπραήμ πασσᾶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς πρωτεύουστος τοῦ Μπεράτι· ἀλλὰ προφθάσαντες οἱ στρατοὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὑπὸ τὸν Ἀγιοθασίτην τοὺς κατετρόπωσαν ἀκολούθως ἐπανεληχθή ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ ἐν Αὐλῶνι Ἰμπραήμ πασσᾶ τὸν ὁποῖον εἰς δια-

φύρους *μόχαι* ἐνίκητε καὶ ἐπὶ τέλους ἐξώγηρε μετὰ τῆς συζύγου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους ἔθεσεν εἰς τὰς φυλακάς, ἐν αἷς ὁ Ἱμπραήμ πασσᾶς ἀπέθανε περὶ τὸ 1821 ἔτος. Μετὰ τὴν ἐντελῇ κατάκτησιν τοῦ Βεζυράτου τοῦ Αὐλῶνος προεχώρησέ πρὸς τὴν μικρὰν ἡγεμονίαν Ἀλμπασανία, πρωπυργίου τῆς Ἰλυρίας πρὸς τὴν Σκόνδραν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρε μεγίστην ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν τόπον, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ν' ἀνθεξώσιν εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὑπετάγη καὶ αὕτη εἰς τὸν φιλόδοξον κατακτητὴν Ἀλῆ πασσᾶν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ Ἀλμπασάνη ἐπαρουσιάζετο ὡς πρόσχημα εἰς αὐτὸν ὁ Τζᾶν Μουχτάρης, ἰσχυρὸς ἀλβανὸς διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Σιννιέ πρέμπη ἢ Γκάμποδας, ὅστις ἔκλινε μᾶλλον πρὸς τὸν βεζύρην τῆς Σκόνδρας, τοῦτον ὁ Ἀλῆ πασσᾶς διέταξε καὶ τὸν ἐπολιόρκησεν αἰφνιδίως στρατὸς ἐκ 15 χιλιάδων ὑπὸ τὸν ἀγᾶν Βασιάρην. Ὁ ἀγᾶς οὗτος ἐξυπνήσας καὶ ἰδὼν γύρωθεν τὴν ἐκ φρουρίου περιτοιχισμένην οἰκίαν του, τὸν ἄπειρον αὐτὸν στρατὸν ἔμεινεν ἀπόπληκτος καὶ ἠγνόει τί ν' ἀποφασίσῃ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν ἐκκληζίν του ταύτην ἔλαβεν ἓν γραμματίον γεγραμμένον ἀλβανιστὶ ἀπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ στρατοῦ Ἀγᾶν Βασιάρην, δι' οὗ τὸν διέταττε, ὅτι ἅμα τῇ παραλαβῇ τῆς ἐπιστολῆς του ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς νὰ λαβῇ τὴν οἰκογενεὶάν του καὶ τὰ ἐπιπλά του καὶ ν' ἀπέλθῃ ἀμέσως εἰς Καρπενῆσι (εἰς τὴν Εὐρυτανίαν) διότι εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν διώρισεν ὁ βεζύρης τόπον τῆς διαμονῆς αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἐλαχίστη ἀντίστασις θὰ ἐπιφέρῃ τὸν ἀφανισμόν αὐτοῦ. Ὁ ἀγᾶς αὐτός, ἰδὼν τὸ ἀδύνατον τῆς ἀντιστάσεως, ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῇ καὶ παραδθείς, ἐφόρτωσε τὰ ἐπιπλά του καὶ τὴν οἰκογενεὶάν του, καὶ μετέβη ἀπὸ τὴν Ἰλλυρίαν εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ἐν ᾗ καὶ ἐκατοίκησε διαμείνας μέχρ' οὗ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ.

Ἀλλη τις μικρὰ μὲν ἀλλ' ἰσχυρὰ ἡγεμονία ὑπῆρχεν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας καὶ Ἰλλυρίας, αὕτη ἦτον ἡ Διθρα ἥτις εἶχεν ὡς κυβέρνησιν ἄρχοντα τινα. Ἰσοῦς μύεχιν Διθρα ἄνδρα πλούσιον καὶ ἰσχυρὸν πολεμιστὴν, ἐχθρὸν ἄσπονδον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ· ὁ Γέκας οὗτος ἦτον ἀφροσιωμένος εἰς τὸν Βεζύρην τῆς Σκόν-

δους. τὸν δὲ Ἀλῆ πατσᾶ ἀπεστρέφετο. Ὁ Ἀλῆ πατσᾶ μετεχειρίσθη πᾶν μέσον ὅπως τὸν ἐξαπατήσει· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη, ἀκολούθως προσέτρεξεν εἰς τὴν κάτω Δίβραν εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ μετεχειρίσθη τὰ μέσα τῶν χρημάτων, ὅπως τὴν διαφθείρει, ὅπερ καὶ ἐκατόρθωσεν, ἀγοράζας ἐν μέγα μέρει τῶν κατοίκων αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυσε διὰ χρηματικῶν μέσων καὶ ἐφοδίων πολεμικῶν, οἵτινες καὶ ἤνοιξαν ἓνα ἀέναον καὶ ἀδιάκοπον πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰσούρ μπέην, μὴ δυνηθεὶς δὲ διὰ τῶν ὀπλίων νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα, ἐμνηχανεύθη νὰ καταστρέψῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ τοῦτον διὰ στυγεράς δολοφονίας· πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν λοιπὸν συνενοηθεὶς μετὰ εὐρωπαίων μηχανικῶν τοῦ κατεσκευάσαν βοκίταν τινὰ ἐν εἰδῇ φακέλλου γραμματος τὸ ὁποῖον ἐπιγράψας πρὸς τὸν Ἰσούρ μπέην τὸ ἐσφράγισε καὶ προσκαλέσας Ἰλέκαν τινὰ ἐκ τῶν τῆς ὑπηρεσίας του, τὸν διέταξε ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Δίβραν καὶ ἐνεχέρησεν τὸ γράμμα πρὸς τὸν Ἰσούρ μπέην, διέταξε δὲ συγχρόνως τὸν κομιστὴν νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸν στέλλει ὁ Ἀλῆ πατσᾶς, ἀλλ' ὁ βεζύρης τῆς Σκόνδρας. ὁ δυστυχὴς γκέκας ἠρώτησε μήπως τὸ γράμμα αὐτὸ ἐμπεριέχει κανὲν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ φέρῃ κανένα κίνδυνον εἰς αὐτόν, ὁ Ἀλῆ πατσᾶς τοῦ εἶπε νὰ μὴ φοβηθῇ τίποτε διότι τὸ γράμμα δὲν ἔχει κινδυνῶδές τι, ἀπεναντίας θὰ λάθῃ καὶ ἀμνησθῇ ἀρκετὴν· πεισθεὶς ὁ δυστυχὴς καὶ ἱππεύτας ἀνεχώρησε διευθυνθεὶς πρὸς τὴν Δίβραν, καὶ μετὰ τεσσάρων πέντε ἡμερῶν πορείαν ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐρωτήσας αὖν ὁ μπέης εἶναι εἰς τὸ παλάτι ἐπληροφορήθη ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξοχὴν εἰς ζητήμα τι, ἔλαβεν ὅθεν τὴν πρὸς τὸ κτῆμα τοῦτο ὁδὸν ἀλλὰ κατὰ τύχην συνηντήθη μὲ τὸν μπέην, ὅστις ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν μὲ μεγάλην συνωδίαν ἱππέων, ὁ γκέκας ἀφοῦ προσέφερεν εἰς τὸν μπέην τὰς συνήθεις προσκυνήσεις, ἐξέβαλε τοῦ κόλπου του τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὴν προσέφερεν εἰς τὸν μπέην, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν τὰς προσρήσεις τοῦ βεζύρου τῆς Σκόνδρας· ὁ μπέης λαβὼν τὸν φακέλλον καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει ἀρκετὸν βάρος, ἠρώτησε τὸν Ἰλέκαν μήτι εἶναι ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πατσᾶ, αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη ἀρνητικῶς· ὅθεν ὁ μπέης ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴν εἰς

τὸν γραμματεῖα του καὶ τὸν διέταξε ν' ἀπομακρυνθῇ ὀλίγον καὶ κατόπι ν' ἀποσπαραγίσῃ αὐτὴν, ἀλλὰ μ' ὅλην τὴν προφύλαξιν ταύτην, ἅμα ὁ γραμματεὺς ἤνοιξε τὴν ἐπιστολὴν ἀμέσως ἢ ῥοκίτα ἐκπυροσκόρησεν καὶ τὸν μὲν γραμματεῖα ἐφόνευσεν ἀπνευστί. Ἐν δὲ μέρος τοῦ πυρός διευθύνθη πρὸς τὸν μπένν τοῦ ἀπέκοψε τὴν χεῖρα, καὶ ἐκ τῆς πληγῆς ταύτης μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπεβίωσεν. Τὸν δὲ Γκέκαν ἐφόνευσεν ἀμέσως ἢ πολυπληθῆς φρουρὰ τοῦ μπέν. Μ' ὅλον δὲ τὸν φόνον τοῦ Ἰσοῦρ μπέν διεδόχθη αὐτὸν ὁ αὐτάδελφος του Ἀμπὰς μπένς, καὶ μολονότι δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀδελφοῦ του, μολοντοῦτο ἀντίστη ἰσχυρῶς κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ.

Τὴν αὐτὴν διάθεσιν εἶχεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς καὶ διὰ τὸν βεζύρην τῆς Σκόνδρας, ἀλλ' αὐτὸς ὢν ἰσχυρός, εἶχεν ἐστηριγμένους τοὺς ὤμους του ἐπὶ τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ δὲν ἐφοβείτο τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, ὅθεν ἀπετύρθη ἀπὸ τὴν ιδέαν ταύτην, καὶ ἔστρεψε πάλιν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς, ἥτοι πρὸς τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ τὸ Γαρδίκι ἐπὶ τῶν ὀρειῶν ἔπνεε μίσος ἀδιάλακτον διὰ τὰς παλαιὰς πρὸς τὴν οἰκογένειάν του περιφρονήσεις τῶν Γαρδικιωτῶν.

Ἀποτυχὼν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὡς ἐρρήθη τοῦ νὰ ἐπεκτανθῇ πρὸς τε τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Μικεδονίαν, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν πρὸς τὸ Δέλθινον Ἀργυρόκαστρον καὶ τὸ Γαρδίκι, καὶ ἀφ' οὗ ὑπέταξε τὸ Δέλθινον ἔστρεψε τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἀργυρόκαστρον τὸ ὅποιον ἀντίστη γενναίως κατ' αὐτοῦ. ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡττήθη καὶ παρεδόθη εἰς αὐτόν, ἔμεινε δὲ τὸ Γαρδίκι μεμονομένον, τὸ ὅποιον ἐπόλιόρκησε πανταχόθεν διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἥτις ἐσύγκειτο ἀπὸ Ἀλβανοῦς, Γκέγκιδες, ἀπὸ Ἑλλήνων καπεταναίους, καὶ ἀπὸ ὁμῖους χριστιανοῦς Ῥιζιώτας καὶ λοιποὺς τῶν περὶ ἐπαρχιῶν ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ὁποίων εἶχε τὸν Θανάση Βάϊαν, καὶ τοῦτο διότι οἱ ὀθωμανοὶ γνωρίζοντες τὴν κατὰ τῶν Γαρδικιωτῶν μνηστικακίαν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, δὲν ἐπολέμουν εὐχαρίστως ἐναντίον αὐτῶν, δι' ὃ καὶ μετεχειρίσθη ὁ Ἀλῆ πασσᾶς τὸν χριστιανικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπετέθη τολμηρῶς κατὰ τῶν Γαρδικιωτῶν, ἀλλ' οὗτοι ἀντίστησαν τοῖς τριμερᾶ ἐν τῇ

πολιορκία τῆς πατρίδος αὐτῶν, οἱ χριστιανικοὶ ὁμῶς στρατοὶ ἤδυνήθησαν νὰ τοὺς νικήσωσι καὶ νὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν, ὃ δὲ ἐπίλοιπος στρατὸς συγκεείμενος ἀπὸ ὀθωμανοὺς, ἰδὼν τοὺς Ἕλληνας νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς τῆς πόλεως, ὤρμησαν καὶ οὗτοι πανστρατιά καὶ εἰσῆλθον ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τῶν ὑπερασπιζομένων οἰκιῶν, οἱ δὲ δυστυχεῖς οὗτοι ἰδόντες τὸν κίνδυνον καὶ τὸν παντελῆ αὐτῶν ἀφανισμόν καὶ ἀπελπισθέντες παρεδόθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἔχθρου, ὅστις διέταξε τὸν Θανάση Βαΐαν νὰ τοὺς παραλάβῃ καὶ νὰ τοὺς διευθύνῃ εἰς τὰ χριστιανικὰ χωρία τῆς Ῥίζας· ἐκεῖ δὲ τοὺς διεμύρασεν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων τοὺς ὁποίους διέταξε τὴν νύκτα νὰ τοὺς δέσουν καὶ τὴν ἐπιούσαν νὰ τοὺς μεταφέρουν εἰς τὸ Χάνι τῆς Βαλιαρῆς, λεγόμενον ξενοδοχεῖον κείμενον εἰς τὴν μεταξύ Λυμποτχόβου καὶ Ἀργυροκάστρου πεδιάδος, περὶ τὸ Χάνι τοῦτο εὗρίσκετο ἐσκηνωμένος ὁ Ἀλῆ πασσᾶ· ἔχων ὀλόκληρον τὸν στρατὸν τοῦ περὶ ἑαυτόν. Ἐνταῦθα ἔχερον τοὺς δυστυχεῖς αὐτοῦ ὀθωμανοὺς Γαρδικιώτας, τοὺς ὁποίους καὶ διέταξε νὰ φέρουν οὕτω πως δεδεμένους καὶ νὰ τοὺς συναγελᾶσωσιν εἰς τὴν εὐρύχωρον αὐλὴν τοῦ χανίου ἐν ὑπαίθρῳ, περὶ δὲ τὴν περιοχὴν ταύτην, ἔστεκεν ἅπας ὁ στρατὸς ὥπλισμένος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τύραννος, ἀφοῦ δὲ τοὺς ἔβλεπον ἅπαντας τοὺς δυστυχεῖς Γαρδικιώτας ἐν ὑπαίθρῳ ἐν τῷ προαυλίῳ, διέταξεν ἡ τύγρις αὕτη τοὺς γκέκιδες πρῶτοι νὰ πυροβολήσωσιν κατὰ τῶν δεσμίων Γαρδικιωτῶν, ἀλλ' αὐτοὶ ἠρνήθησαν λέγοντες ὅτι ἐὰν θέλει ὁ Βεζίρης νὰ πυροβολήσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων ἄς τοὺς λύσῃ καὶ ἄς τοὺς δώσῃ τὰ ὄπλα, καὶ νὰ τοὺς θέσῃ εἰς τὴν πεδιάδα διὰ νὰ πυροβολήσουν καὶ πυροβοληθῶν, οὕτω πῶς γνωρίζουν αὐτοὶ τὸν πόλεμον, ἄλλως δὲν ἐσυνήθησαν νὰ φονεύουν δεμένους ἀνθρώπους· τοῦτ' αὐτὸ ἀπήντησαν καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ὀθωμανοὶ ἀποποιηθέντες νὰ πυροβολήσωσι, τότε στραφεῖς πρὸς τὸν Ἀθανάσιον Βαΐαν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἶπε ποῦ εἶσε ὥρῃ μίση Θανάση, ρίξετε ἐπάνω εἰς τοὺς ντουσμάνιδές μου τούτους (ἐχθροὺς μου) καὶ πρῶτον ἐπυροδόλησεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, τοῦτον μιμηθεὶς ὁ Θανάσης, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν οὔτινες ἐπυροδόλουν κατὰ τῆς σωρείας ἀδιακρίτως τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων οὔτινες κυλιόμενοι

εἰς τὴν ἐκ τοῦ αἵματος σχηματισθεῖσαν πλυμμήραν, ἐπλήρουν τὴν ἀτμοσφαῖραν μὲ τὰς ᾠδὰς καὶ ἑλεεινὰς αὐτῶν φωνάς, τινὲς δὲ καὶ ἐξυβρίζον τὸν αἰμοδόρον τύραννον. Τραγικωτέρα καὶ ἐλπιωτότερα σκηνὴν δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἀνθρώπινον ἱστορίαν, καὶ μολονότι ἡ αἰμοδόρος αὕτη ὕαινα οὐδόλως συνεκινήθη, ἀλλ' ἀσκαρδαμυκτὴ ἐθεώρει μῆτι καὶ τις ἐξ αὐτῶν διαφύγη τὴν ποινὴν ταύτην τοῦ τραγικωτέρου θανάτου, τινὲς ἐξ αὐτῶν διὰ τὰ σωθῶσι ἐπιπτον ὑπὸ τῶν φονευμένων ἵνα μὴ τοὺς διαπεράσῃ ἡ σφαῖρα τῶν τουφεκίων, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ, ἅπαντες ἔλαβον τὸν σκληρότατον τοῦτον θάνατον.

Ἡ Μέγγρα ἄδελφὴ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ Χάνκω Σιανισιᾶ (*) μετὰ τὴν αἰμοδόρον ταύτην καταστροφὴν τῶν Γαρδικιωτῶν μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, καὶ τὸν συνεχάρη διὰ τὸ ἀποτρόπαιον αὐτοῦ κατόρθωμα, τὸν ὠνόμασε πλέον πασσᾶ, διότι πρὶν τῆς φονικωτάτης ταύτης ἐκδικήσεως, δὲν ἐδέχετο νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ βαθμοῦ τοῦ πασσᾶ.

Μετὰ τὰς κατακτήσεις ταύτας, ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐγένετο κύριος τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀρχομένων ἀπὸ τὴν Πέτραν τῆς Λεβαδείας, ἥτοι ἀπὸ τὰ μεθόρια τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν, μέχρι τῶν μεθορίων τῆς Σκόνδρας κατὰ μῆκος, καὶ ἀπὸ τὸν Αὐλῶνα μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ πλάτος.

Περὶ τὸ 1815, ὅμως ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ διορίσῃ εἰς τὸ βεζυράτον τῆς Ῥούμελης ἓνα ἐκ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ βεζυράδων, ὀνομαζόμενον Μπαϊράμ πασσᾶ ὅστις δὲν διέμεινε πολὺν καιρὸν, διότι ὁ Ἀλῆ πασσᾶς διὰ τῶν ραδιουργικῶν μέσων αὐτοῦ, ἐνήργησε καὶ μετετέθη εἰς ἄλλο βεζυράτον ὁ Μπαϊράμ πασσᾶς αὐτὸς εἶναι ὁ περιβόητος τὸν ὁποῖον ὁ αἰμνηστος στρατηγὸς Γκούρας ἐπολέμησε καὶ κατετρόπωσε περὶ τὰ Βασιλικά καὶ τὴν Φουντάνα τῆς Λακκίδος.

Ταῦτα εἰσὶν ἐν περιλήψει καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἱστορικὰ συμβάντα τῆς τε καταγωγῆς καὶ τῶν λοιπῶν περιστατικῶν τοῦ βίου αὐτοῦ.

(*) Χάνκω Τουρκιστὶ λέγεται Κυρία ἡ Δόμνα, παρὰ Ῥωμάνοις Σιανισιᾶ ἢ ὅ ἐστὶ κύριον ὄνομα.

Αίτιαι συντελέσασαι εἰς τὴν κατὰρξησιν

τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Περὶ τὸ 1807 ἔτος διωρίσθη διὰ τῆς συνεργείας αὐτοῦ βεζύρης τῆς Πελοποννήσου ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βελῆ πασᾶς· πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὡς μέντορα τὸν Ἰωαννίτην Πασόμπην τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχεν γαμβρὸν ἐκ μιᾶς ἀνεψιάς αὐτοῦ τὸν πασόμπην, τοῦτον διόρισε κεχαγιάμπην (πρωθυπουργὸν ἢ καγγελάριον) ὁ Βελῆ πασᾶς ἐν Πελοποννήσῳ.

Ὁ βεζύρης Βελῆ πασᾶς διέμεινεν ἐν Πελοποννήσῳ μέχρι τοῦ 1812, ἐν ᾗ αὐτός τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν Ἀλβανοὶ ἔκαμαν ἀπείρους καταχρήσεις διὰ τὰς ὁποίας οἱ Πελοποννήσιοι ἐπαραπονήθησαν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν τρομερὰ, ἐξαιτούμενοι τὴν ἀπαλλαγὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ αὐτοῦ τυράννου. Ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία λαθούσα γνώσιν τῶν δικαίων παραπόνων τῶν Πελοποννησίων, διέταξε τὴν μετὰθεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Τρικάλων ἐν Θεσσαλίᾳ.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅμως πρὶν ἢ ἐκδοθῇ τὸ δικάγμα τοῦτο ἐπληροφορήθη περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ καὶ διὰ κατεσκευσμένου ταχυδρομίου εἰδοποίησε τὸν υἱὸν τοῦ Βελῆ πασᾶ περὶ τῶν μέτρων τοῦ Σουλτάνου, καὶ προέτρεπεν αὐτὸν πιστακτικῶς νὰ μὴ ἐνδώσῃ εἰς τὸ Σουλτανικὸν δικάγμα, ἀλλὰ νὰ ἀναβῇ τὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀναχώρησίν του ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ὅστις ἐνέργησε τὸν διορισμὸν του, αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλει φροντίσει καὶ περὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ δικάγματος τοῦ Σουλτάνου, τοῦ προτεθεῖτε δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι ἔχει ἔτοιμον δύναμιν ἐκ δέκα χιλιάδων στρατοῦ Ἀλβανῶν, δια νὰ τὴν στείλῃ εἰς Πελοπόννησον πρὸς ἐνίσχυσίν του, διὰ νὰ ἀντισταθῇ χρείας τυχοῦσης καὶ διὰ τῶν ὀπλων, καὶ ἂν χρειασθῇ καὶ ἄλλας δυνάμεις θέλει φροντίσει νὰ στείλῃ καὶ ταύτας ὁμίσως. Τ' αὐτὰ ἔγραψε καὶ εἰς τὸν Πασόμπην τὸν ὁποῖον διέταττεν αὐστηρῶς νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς του ταύτας, καὶ νὰ φυλαχθῇ καὶ νὰ μὴ συμβουλεύσῃ ἄλλως τὸν Βελῆ πασᾶ, διότι πᾶσα παρὰβλασις θέλει θεωρηθῇ παρ' αὐτοῦ, ὡς μέγιστον ἐγκλημα.

Ὁ Πατόμπης ἂν καὶ εὐεργετημένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ
 μάλιστα συγγενῆς καὶ γαμβρός του ἐκ τῆς ἀνεψιάς του, ἀλλὰ
 φύσει θρησκομανῆς ὡς ἀληθῆς Μωαμεθανός σκευταράς. Λαβὼν
 τὴν διαταγὴν ταύτην τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν κυ-
 ριόν του Βελῆ Πασσᾶ καὶ ἰδὼν τὴν πρὸς αὐτοῦ διαταγὴν τοῦ
 Πατρός του, ἐφοίξεν ἀκούσας τὴν κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἀπειθείαν
 νομίζων ὁ Μωαμεθανός οὗτος ὅτι καὶ εἰς τὸν συλλογισμὸν αὐτοῦ
 περὶ τῆς κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἀπειθείας, κεραυνὸς ἤθετε καταβῆ
 οὐρανόθεν νὰ τὸν κατακλέσῃ. Ὅθεν μετὰ τρόμου ὤρμησε πρὸς
 τὸν κύριόν του Βελῆ Πασσᾶ λέγων συγγενε, ὁ πατήρ σου, ὅστις
 μέχρι σήμερον ἀντεπείφη πλουσιῶς ἀπὸ τὴν κραταίῳ Βασι-
 λείᾳ τοῦ Σουλτάνου ζητεῖ τώρα εἰς τὰ γηραιά νὰ γίνῃ ἀπο-
 στάτης κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ προφήτου μας, καὶ δὲν ὀρεῖ
 ὅπου συνέλαβεν αὐτός ὁ ἴδιος τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην ἰδέαν τοῦ
 νὰ παραβῇ τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἐντολήν, ἀλλὰ παραινεὶ καὶ
 ὑμᾶς νὰ γίνηται ἀνάρταί τοῦ διαδόχου τοῦ Βιχαμπέρμας (Προ-
 φήτου). Ὅθεν σᾶς διδω τὰς ταπεινὰς μου συμβουλὰς ὑψηλότες,
 νὰ μὴ ὑπακούσῃτε εἰς τοιαύτην τοῦ πατρός σας παρίνομον δια-
 ταγὴν· διότι νομίζω ἡ τοιαύτη ἐξαψὺς προήλθεν ἐκ τῶν γηραι-
 ορατείων, τὰ ὅποια ἐνίοτε ἀδυνατοῦσι τὰς νεεράς δυνάμεις. Σᾶς
 λέγω δὲ ὑψηλότετε δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ φυλαχθῇτε νὰ μὴ ὑ-
 ποπίσῃτε εἰς τοιοῦτον μέγα σφάλμα καὶ ἐπέλθῃ τὸ γκῆλεπ (ὁρ-
 γή) τοῦ Βασιλέως μας ἐφ' ἡμῶν καὶ τότε δὲν θέλει ἔχῃμεν τόπον
 νὰ μᾶς ὑποκρύψῃ. Περὶ δὲ τοῦ Βεζυράτου τῆς Πελοποννήσου περὶ
 οὗ ὁ πατήρ σας γράφει ὅτι θὰ τὸ δώσῃ εἰς ἄλλον, καὶ οὐτ' αὐτοῦ
 θὰ σᾶς δώσῃ ἐκεῖνο τῆς Θεσσαλίας, τοῦτο μάλιστα νομίζω, ὅτι
 τὸ Δεβλέτι τὸ κάμνει ὑπὸ τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐμένειαν καὶ σᾶς διδὲι
 μίαν πλουσίαν ἡγεμονίαν προσδοκώμενον πλησίον τῆς πατρίδος
 σας, καὶ εἰάν δὲν εὐχαριστιθῇτε, ἐνεργουμέν διὰ μέσου τῶν φί-
 λων μας τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σουλτάνου καὶ σᾶς διδεται ἄλλη
 ὑποίαν θελήσῃτε, ὅκεῖ μόνον νὰ ᾔσθε ὑπὸ τὴν σκιάν καὶ τὴν
 προστασίαν τοῦ Δεβλετίου. Οἱ θρησκευτικοὶ οὗτοι λόγοι τοῦ Πα-
 τόμπης, ἐκοιμαν μείζονα ἐνέργειαν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Βελῆ ἢ
 αἱ διαταγαὶ τοῦ φιλοδόξου πατρός του, ὅστις τὸν Σουλτάνον καὶ

τοὺς προκατόχους αὐτοῦ ἐθεώρει ὡς δορυκτῆτορας ἄνδρας, ὁμοίως ἑαυτῷ καὶ οὐχὶ ὡς ἀποστόλους τοῦ Θεοῦ καὶ προφήτας. Ὁ Σουλτάνος ὁμῶς δὲν ἐβράδυνε νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀποβολῆς τοῦ Βελῆ πασσᾶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ προσέτι ἐπετάχυνε τὴν διὰ θαλάσσης ἀποστολὴν ἄλλου βεζύρου εἰς Πελοπόννησον ὅστις ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον, τὸν δὲ Βελῆ πασσᾶ διέταξε νὰ μεταβῇ ἄνευ τῆς ἐλχίστης βραδύτητος εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν. Ὁ Βελῆ πασσᾶς προδιατεθειμένος ἀπὸ τὸν Πασόμπεην ἐνέδωκεν ἀμέσως εἰς τὴν Σουλτανικὴν διαταγὴν καὶ ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου ἀπελθὼν εἰς τὴν Λάρισσαν τῆς Θεσσαλίας.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐκ διαφόρων τοῦ Βελῆ πασσᾶ ὑπηρετῶν του πιστῶν, ἐπληροφορήθη λεπτομερῶς τὰ διατρέξαντα μεταξὺ τοῦ Πασόμπεη καὶ τοῦ υἱοῦ του, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀποτυχίαν τῶν φιλοδόξων σκοπῶν οὗτοῦ ὅπως διατηρήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ βεζυράτον τῆς Πελοποννήσου, ἐξηγηριώθη καὶ ἐρρίκτετε κατὰ τοῦ αἵτιοῦ Πασόμπεη, καθ' οὗ ἀπεφάσισε τὸν ὄλεθρον, ἀλλ' οὗτος πληροφορηθεὶς τὸν σκοπὸν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ προφυλακτικὰ μέτρα καὶ ἐσχημάτισε φρουρὰν ἐκ 200 ἀνδρῶν ὅπως τὸν συνωδεύσῃ παντοῦ καὶ πάντοτε, συνέκειτο δ' αὕτη ἐξ ἀνθρώπων δυσταρεστημένων κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Βελῆ πασσᾶς ἔκειτο ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ πατρὸς του ἕνεκα τοῦ Πασόμπεη.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς γνωρίζων ἐκ προηγουμένων ὅτι δὲν ἀναπαύετο μόνον εἰς τὴν δυσμένειαν, ἀλλὰ προέβαινε καὶ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης, διὸ καὶ προσεκάλεσε πέντε ἐξ τολμητίας Ἀλβανοὺς Γκέγκιδες καὶ ἓνα Ἑλληνα τὸν Κατζομούνη Ἀγραφιώτην τοὺς ὁποίους διέταξε νὰ μεταβῶσιν εἰς Λάρισσαν καὶ ὑπὸ φανερόν μὲν πρόσχημα τοὺς ἐπεφύρτισεν ὑπηρεσίας τινάς, κρυφίως δὲ τοὺς διέταξεν ὅπως διὰ παντοίων μέσων φονεύσωσι τὸν Πασόμπεην. Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ἀνεχώρησαν ἐξ Ἰωαννίνων, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Λάρισσαν, ἐνταῦθα ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν Βελῆ πασσᾶ, πρὸς ὃν καὶ ἀπέδειξαν τὰς διαταγὰς τῆς φανερᾶς αὐτῶν ὑποθέσεως, καὶ ὁ Πασσᾶς οὗτος τοὺς ἐδέχθη καλῶς καὶ προσέφερεν αὐτοῖς πολλὴν περιποίησιν σύμφωνα μὲν τὰς συστάσεις τοῦ πατρὸς του.

Πολλοὶ ὅμως ἐκ τῶν ὑπαλλήλων ὑπόπτευαν ὅτι ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν, δὲν ἦτον ἢ εἰς τὸ φαινόμενον ὑπηρεσίᾳ, καὶ ὁ Πατόμπης ἐλαβε μεγίστην ὑποψίαν καὶ ἐδιπλασίασε τὴν φρουρὰν τοῦ ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλβανὸν Μαζούτην Στρόπολιν ἐχθρὸν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ οὕτω περιφρουρημένος ἤρχετο εἰς τὴν αὐλήν τοῦ Ἡγεμόνος, οἱ ἀπεσταλμένοι ἀφοῦ κατεσχόπευσαν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας νὰ ἐπιτύχωσιν εὐκαιρίας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως, καὶ μὴ δυνηθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκτελέσωσι ταύτην διὰ τολμηρᾶς καὶ φανερᾶς ἐπιθέσεως.

Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ὀπλίσθησαν καλῶς, ἀνέβησαν τοὺς ὠραίους αὐτῶν ἀραδικοὺς ἵππους διότι κατάσκοπός τις τοὺς εἰδοποίησε περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Πατόμπης ἀπὸ τὴν γειτνιαζούσαν δημοσίαν ὁδὸν, καὶ ἐνῶ οὗτος ἐξῆλθε τοῦ παλατιοῦ, ἐξῆλθον καὶ οὗτοι εἰς προὔπαντίσιν του, συναντήθησαν καθ' ὁδόν, ἀλλ' ὁ πατόμπης ἄμα τοὺς εἶδε μακρόθεν ὑπόπτευσεν καὶ συγκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν τὴν ἐκ 300 περίπου στρατιωτῶν συγχειμένην φρουρὰν του, οἱ τολμηταὶ οὗτοι προχωροῦν ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρουρᾶς καὶ πλησιάζουσι τὸν μπέη ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ Σελιάμη, ἀλλ' οὗτοι ἀντὶ νὰ τ' ἀποδώσουν τὸν χαιρετισμὸν, τὸν ἐξύθρισαν καὶ δράξαντες τὰ πιστόλιά των ἐπυροβόλησαν ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ὀξυδερκὴς ὀθωμανὸς προλαμβάνει καὶ στρέφει κάτωθι τῆς κοιλίας τοῦ ἵππου τοῦ διαφυγῶν οὕτω τὸν κίνδυνον, διότι αἱ βολαὶ διέβησαν ἄνωθεν αὐτοῦ. Ἡ δὲ φρουρὰ αὐτοῦ ἐνόσω πληροφρηθῇ περὶ τῆς μὴ ἐπιτυχίας τῆς πράξεως, καὶ νὰ πυροβολήσῃ, οἱ πτερόεντες οὗτοι ἵππεις, διέσχισαν τὴν φρουρὰν καὶ ἐγένοντο ἄφαντοι, ἀλλ' ἐν τούτοις δραμοῦσα κατόπιν ἡ φρουρὰ ἐπλήγησε δύο ἐξ αὐτῶν, οὓς καταδιώξαντες ἐπὶ πολὺ διάστημα οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Βελῆ πασσᾶ ἐζώγησαν τελευταῖον, οἱ δὲ λοιποὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Κατζομούτη μετέβησαν διὰ τῶν ἀγραφῶν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐβραβεύθησαν διὰ τὴν τολμὴν των ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἂν καὶ δὲν ἔφερον ἀποτελεσμα.

Ὁ Βελῆ πασσᾶς ὠργίσθη κατ' ἀρχὰς ἐναντίον τοῦ πατρός του διὰ τὴν πράξιν του ταύτην, καὶ ἠπεῖλει ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ νὰ ἐκδοθῇ δικάγμα βασιλικὸν ἀποκηρύττον τὸν πατέρα του ἀντάρ-

την, τῆς βασιλείας, καὶ ὅτι θὰ κηρύξῃ καὶ ὁ εὐεὶς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον διὰ νὰ τὸν καταστρέψῃ, ἀκολούθως ὁμοῦ ἐννοῶν τὸ ὄφθαλμα τοῦ καὶ τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ ὑποπέσῃ ἤρχισε νὰ μετανοῇ καὶ νὰ ζητῇ τὴν μετὰ τοῦ πατρὸς του συνδιαλλαγὴν, προσεκάλεσε δὲ καὶ τὸν Πασόμπη καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ ζητήσῃ ἀλλαγὴν αὐτοῦ, διότι φοβεῖται μὴ τι καὶ δὲν θὰ εὐρεθῇ εἰς θέσιν νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ, τοῦ εἶπε δὲ ὅτι μετὰ μεγάλης δυσταρεπείας ἀποχωρίζεται αὐτοῦ, ἀλλὰ τρόπον ἄλλο δὲν ὑπάρχει πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ ὅτι πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ προλαβόν συμβῆν.

Ὁ Πασόμπης εὐχαριστήσας τὸν Βεζύρην διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν καλὸν αἰσθημα, ἀνεχώρησε μεταβὰς εἰς Κάρυστον τῆς νήσου Εὐβοίας, προσελθὼν εἰς τοὺς ἐκεῖ Μπέηδες τοῦ ὑποκειμένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Καπετὰν πασσᾶ (Στολάρχου), ὁ οὐκ ἔχων τὴν Κάρυστον ὁμέρμπεης ἐπεριδόμενος εἰς τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ τὸν ἐδέχθη καλῶς, καὶ διέμεινεν ἐνταῦθα ἐπὶ τινα καιρὸν εἰς τὰ κάτω τῆς παραλίας κινήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ τὴν καταδρομὴν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, διότι διὰ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ Καλόμενῳ ἀνθρώπων τοῦ (διότι τὸ χωρίον αὐτὸ ὑπήγετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του) ἐνήργησε καὶ τοῦ ἐβλήθη εἰς τὸ κατώγειον τῆς οἰκίας του ἐν βαρελίον πυρίτιδος, ἀλλὰ κατὰ καλὴν αὐτοῦ τύχην ὁ θέσας τοῦτο δὲν κατόρθωσε νὰ θεσῃ καὶ τὸ πῦρ, ὥστε τὴν ἐπὶ ὅσαν ὁ Πασόμπης ἀνεκάλυψε τοῦτο, καὶ φοβηθεὶς πλέον νὰ διαμείνῃ ἐν Κάρυστι, ἀνεχώρησε μεταβὰς εἰς τὸν πολυτάλαντον Δρόμαλιν Μαχμουτ μπηην, ἐχθρὸν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ παρ' ᾧ διέμεινεν ἄρκετὸν καιρὸν, ἀλλ' ἡ καταδρομὴ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ τὸν ἠκαλύθη κατὰ πόδας, διὸ καὶ ὑπὸ τὸ δωμάτιον τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχε δοθῇ ὑπὸ τοῦ Δρόμαλη, ἐν τῷ Πλατίῳ αὐτοῦ ἐτέθησαν ὑπὸ ἀγνώστων ἱκνὰ βαρεῖα πυρίτιδος, καὶ ἐδόθη ἐν αὐτοῖς τὸ πῦρ τὸ ὁποῖον διεδόθη εἰς ἅπαν τὸ Πλάτιον καὶ τὸ ὁποῖον ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός· ἀγαθὴ ὁμως τύχη τοῦ Πασόμπη καὶ τὴν ἐσπέρην ταύτην εἶχεν ἐξέλθει μετὰ τοῦ Δρόμαλη καὶ εἰμεινον εἰς ἐν τῶν κτημάτων του, καὶ οὕτω διεφυγον τὸν θάνατον.

τὸν. Ἡ περίστασις αὕτη ἠνάγκασε τὸν Πασόμπειν νὰ καταφύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετ' ὀλίγον μετέβη καὶ ὁ Μαχμούτ μπέης Δράμαλης καὶ ἐγνωστοποίησε τὰ πάντα εἰς τὸν Ἀλῆ τοῦ Σουλτάνου, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἔδωκε πολλὴν ἀκρόασιν εἰς τὰ παράπονα τοῦ Δράμαλη καὶ τοῦ Πασόμπει διὰ νὰ μὴν δυσχερестῇ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, τὸν ὁποῖον ἡ μὲν Αὐλὴ ἐθεώρει ὡς ἐπίφοβον, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἐτύττεινον καὶ ἐστήριζον λόγῳ ὤφελείας, ἀκολούθως ὁμῶς ἤρχισε νὰ σχηματίζεται περὶ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου μεγίστη κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἀντιπολίτευσις, ἥτις πρότερον δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ παρουσιασθῇ καὶ ἤρχισε τὴν φανεράν βραδουργίαν ἐξαιτουμένη τὴν πτώσιν αὐτοῦ, καὶ πρῶτος πάντων ἦτον ὁ Δράμαλης, ὅστις διὰ τῶν μέσων αὐτοῦ συνήργησε καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Μπουγιούτι ἡμπαρχώρη (μεγάλου ἱπποκόμου ἢ Σταυλάρχου) προσέτι δὲ δύο τῶν προκρίτων τῆς Λαρίστης Μπέδων, ὁ Ἀμπιτίμ μπέης καὶ Γιαχιά μπέης ἔχοντες παρὰ τῇ Σουλτανικῇ Κυβερνήσει ὑπουργήματα (*) ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Δράμαλη καὶ τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἄλλος τις ἐκ τῶν ἐπισήμων Οὐλιαμάδων εἶχεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν τὴν Κάρλαν εἰς ἰδιοκτησίαν αὐτοῦ, ταύτην ἤρπασεν ὁ πλεονέκτης Βελῆ πασσᾶ. ὁ Λεβίτης αὗτος λοιπὸν κατὰ τύχην ἔγεινε Σελ. οὐλ-ισλάμης. Ἀμα δὲ ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν ταύτην θέσιν, ἤρχισε νὰ καταβοᾷ ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ. Ἀλλ' ἡ κυβερνήσις τοῦ Σουλτάνου δὲν ἔδιδε μὲν ἀκρόασιν εἰς τὰς βραδουργίας ταύτας, ἀλλὰ καὶ δὲν τὰς περιέστειλεν, ὅθεν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἔγειναν θαρραλειώτεροι καὶ διὰ νὰ προβοῦν εἰς τὸν σκοπὸν τῶν, ἐνήργησαν διὰ μυστικῆς συννενοήσεως νὰ ἐξεγερθῶσιν οἱ πρόκριτοι ὀθωμανοὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ νὰ μετα-

(*) Ὁ Ἀβδὴ μπέης ἦτον ἀπόγονος τοῦ Τοπάλ Ὁσμάν πασσᾶ τοῦ νικησαντος τὸν Ναδὴρ κουλή, Χάνην τῆς Περσίας πλησίον τοῦ Βαγδατίου εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Τίγρεως τὴν 19 Ἰουλίου 1733· ὁ μὲν Ναδὴρης ἔχων 70 χιλιάδας Πέρσας, ὁ δὲ Τοπάλ Ὁσμάνης 400 χιλ. Ὀθωμανούς, εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφρονεύθησαν 12 χιλ. Πέρσαι καὶ ἠτάνισθη καὶ ἐφυγαδεύθη ὁλόκληρος ὁ στρατὸς αὐτῶν ἀκολούθως ὁ Ναδὴρ Κουλή Χάνης εἰς δευτέραν μάχην ἐδείχθη νικητὴς αὐτοῦ.

Εοὺν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κόμισιν ἀγωγὴν εἰς τὴν κυβέρ-
νησιν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ. Ἐξεγερθέντες δὲ ἐπεβιάσθησαν εἰς
Βῶλον μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρυσιασθέντες εἰς
τὴν Σουλτανικὴν κυβέρνησιν, παρεπονέθησαν τρομερὰ κατὰ τοῦ
Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βελῆ πασσᾶ, ἡ κυβέρνησις τοῦ
Σουλτάνου εὗρεθι εἰς δεινὴν θέσιν ἀπέναντι τῶν ποραπόνων τῶν
προκρίτων τούτων ὀθωμανῶν διότι εἰν παρεδέχετο τὴν αἴτησιν
ταύτην ἤθελε δυσαρεστήσει τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ ἐφοβεῖτο τ' ἀ-
ποτελέσματα τῆς δυσαρεσκείας τούτου· εἰν ἀπέρριπτε τὴν αἴ-
τησιν τῶν ὀθωμανῶν, ἐφοβεῖτο τὴν κατακραυγὴν τῶν ὀσμανλί-
δων βορόντων κατὰ τῶν τυράννων Ἀλβανῶν, πατρὸς καὶ υἱοῦ.

Ἐνῶ τὰ πράγματα τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἀλῆ
πασσᾶ εὕρισκοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τοιαύτην κατάστα-
σιν, ὁ τύραννος οὗτος τῆς Ἡπείρου εἶχεν τελειῶσει τότε ἤτοι
περὶ τὰ 1818—1819 τὴν πρὸ δύο ἐτῶν ἀρχήσασαν διαπραγ-
μάτευσιν τῆς ἀτυχοῦς Πάργας, ἣν καὶ παρέδωκαν οἱ Ἀγγλοὶ ἄνευ
τῆς συγκαταθέσεως τῶν Παργείων. Ἡ συμφωνία αὕτη περὶ πα-
ραδόσεως τῆς Πάργας εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ ἂν ἐστηρίζετο εἰς
ἀρχαίαν τινα παραβιασμένην ἐκ τῶν περιστάσεων συνθήκην, πά-
λιν οἱ χριστιανοὶ Ἀγγλοὶ δὲν δικαιολογοῦνται ἀπέναντι τῆς ἱστο-
ρίας καὶ τῆς ἠθικῆς, διότι οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς θνητῶν θέλει εἶπει
ὅτι καλῶς ἐπραξαν παραδόσαντες ἓνα χριστιανικὸν λαὸν εἰς τὴν
ἐξουσίαν τῶν βαρβάρων τὴν ὁποίαν ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἐπολέ-
μησαν ὑπερασπιζόμενοι τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν πατρίαν αὐτῶν
γῆν· εἰς δὲ τὸν 10'. αἰῶνα τὸν αἰῶνα τῶν φώτων καὶ τοῦ πολι-
τισμοῦ, νὰ παραβιάσῃ τοὺς ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἐλευθέρους
οὗτους πολίτας· νὰ κύψῃ τὸν αὐχένα εἰς τὸν βάρβαρον ζυγὸν ἢ
νὰ πωλήσῃ τὴν περιουσίαν των ἐπὶ εὐτελεστάτῃ τιμῇ καὶ ν'
ἀπέλθῃ τῆς πατρίδος των. Τοιαύτη παρανοματώτης πράξις ἐξι-
στορῇ τὴν διαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς Ἀγγλίας μὲ τὰ μελανώ-
τερα χρώματα, καὶ τὴν ὁποίαν πράξιν δύνανται νὰ ἐξαλείψωσιν
ἀπὸ τὴν ἱστορίαν οἱ ἐνδόξως διέποντες τὰ πράγματα τοῦ μεγά-
λου τούτου ἔθνους, ἀποδίδοντες πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν
τὴν εὐτελεῆ ταύτην ποσότητα τῶν χρωμάτων, τὰ ὁποῖα εἰς οἶον-

δήποτε καὶ ἂν ἐδόθησαν καὶ ν' ἀνακτήσουν τὴν Πάργαν δοθησομένην εἰς τοὺς ἰδίους Παργεῖους, οἵτινες περιφέρονται εἰς τὴν Ἐπτάνησον τὴν Ἑλλάδα καὶ πανταχοῦ ἀνέστιοι, δυστυχῶς καὶ πειναλέοι, τοιαύτη πράξις θέλει ἐπιφέρει εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς εὐλογίας ὁλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ καὶ πεφωτισμένου κόσμου.

Παρεισδύταντες ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου καὶ λέξεις τινὰς ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν αὐτοῦ πατριωτῶν μας Παργεῖων, ἐπανερχόμεθα οὖν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν συμβάντων τὰ ὅποια ἂνωτέρω διεκόψαμεν.

Ὁ θρασὺς Ἀλβανὸς Ἀλῆ πασσᾶς πληροφορηθεὶς μετὰ θετικού-τητος τὴν κατ' αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥαδιουργίαν καὶ ἀποδίδων ταύτην εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Πατόμπη, ἀπεφάσισε νὰ τὸν φονεύσῃ ἐντὸς αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξαπέστειλε δύο τολμηροὺς ἄλβανούς, ἰππεῖς οἵτινες μεταβάντες καὶ διαμείναντες ἡμέρας τινὰς ἠρεύνονταν καὶ ἔραθον τὴν κατοικίαν εἰς ἣν κατοικεῖ ὁ Πατόμπη· ἰππεύσαντες δὲ ἡμέραν τινὰ μετέβησαν εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην καὶ παρατηροῦντες εἶδον μακρόθεν τὸν Πατόμπην ἱστάμενον εἰς τι ἀνώγειον δωματίον ἔχων τὰ παράθυρα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πλησιάσαντες δὲ οἱ δύο ὑπὸ τὰ παράθυρα, ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτοῦ δια τῶν πιστολιῶν των, ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν φορὰν ὁ Πατόμπη· ἐπρόλαβε καὶ ἀπεσύρθη ὀπίσθεν τοῦ τοίχου· αἱ δὲ σφαῖραι σούριζαν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οἱ δὲ ἰππεῖς δρομαῖοι ἐξῆλθον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διευθύνοντο διὰ τῆς Θράκης πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Σουλτανικαὶ δὲ διαταγαὶ δι' ἐκτάκτων ταχυδρόμων διευθύνοντο πανταχοῦ ὅπως συλληφῶσιν οἱ κακοῦργοι οὗτοι, ὅθεν καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν συνελήφθη περὶ τὴν Ἀνδριανούπολιν, ὁ δ' ἕτερος κρυφθεὶς διέφυγε τὴν σύλληψιν καὶ μετέβη εἰς Ἰωάννινα.

Μετὰ τὸ τολμηρὸν τοῦτο συμβάν, ἅπαντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐχθροὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὑπάλληλοι, καὶ μὴ, ἐξανέστησαν καὶ κατεβόων πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, παριστάοντες τὴν στυγεράν καὶ ἀποτρόπαιον ταύτην πρᾶξιν, ὡς τόλμημα ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλέως, διότι ἔλεγον ὁ

τολήμης, κτενοργός, να φονεύῃ ἄνθρωπον καταφυγόντα καὶ ὑποκρυπτόμενον ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τοῦ Ὑψ. θρόνου, οὐδόλως παράδοξον εἶναι ὅτι δύναται νὰ πράξῃ ἔτι μεγαλύτερον ἀνοσιούργημα ἐὰν μένῃ ἀτιμώρητος. Ἡ Υ. Πύλη λοιπὸν μετὰ ἐμβριθοῦς διασκέψεως, ἀπεφάνισε τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ προφυλάξεως.

Ἐπὶ τῶν συμβάντων τούτων, καὶ πρὶν ἔτι, ἦτοι περὶ τὰ 1819—1820 ἡ φιλικὴ ἑταιρία εἶχεν ἑκτείνῃ τοὺς κλάδους τῆς καθ' ὅλην τὴν χερσόνησον τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, κατέξοχὴν δὲ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑψηλοτέρας ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως, ιδίως τοὺς καπεταναίους, τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς ἄρχοντας, καὶ πεπαιδευμένους, καὶ λοιποὺς προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, ὁ ὁξυδερκής δ' ἄλθανός· Ἀλῆ πασσᾶς ἔχων ἀπείρους Ἕλληνας πάσης τάξεως καὶ ἡθῶν ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ, ἐλαβεν ἔκ τινων ἀφωτισμένων αὐτῷ διὰ τὴν ἀναξίαν ἀνύψωσιν εἰς ἄνωτέρους τῶν δυνάμεων τῶν ὑπηρεσίας ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς φιλικῆς ἑταιρίας καὶ τῶν σκοπῶν αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τὰ καθέκαστα αὐτῆς καὶ τοὺς συνωμίτας. Ἀνερευνησας δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τι περισσότερον, διότι καὶ οὗτοι δὲν ἐγνώριζον περισσότερον τι, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον κατώρθωσε νὰ πληροφωρηθῇ ἦτον ὅτι συνεταῖροι ὑπῆρχον οἱ καπεταναῖοι, οἱ πρόκριτοι καὶ τὸ ἱερατεῖον, ἐφύεσσαν δὲ ὡς μινύμενος διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ λεπτομερῶς τὰ τοιαῦτα, διὰ νὰ φέρῃ τὴν καταστρεφὴν ἐφ' ὅλων αὐτῶν, ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν ὑπονοιῶν μόνον βασιζόμενος κατέστρεψε τοὺς ἐν ταῖς μεθορίαις τῆς ἐπικρατείας του καπεταναίους Λαζαίους, Νικόλαον πατέρα τοῦ Διαμαντῆ Ὀλυμπίου ἐκ τῆς Ἐλασσόνης καὶ Βερροίας καὶ τοὺς Γιωτέους εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δουμηνίκου, εἶχε κατὰ νῦν νὰ φονεύῃ καὶ ἄλλους τινάς ὡς τὸν Καρατάσον, Γιάτζον, καὶ Μάλιον Ξηρολειωσιδίτην, ἀλλ' οὗτοι ἐπροφυλάττοντο καὶ δὲν ἠδυνήθη, τοὺς ἀφῆκε δὲ δι' ἄλλην εὐκαιρίαν.

Μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν τῶν ἀνωτέρω καπεταναίων ἔκαμιν ἐλθεσιν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν δι' ἧς παρίστα τὴν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ὁ Ἰσμαλιτισμὸς ἐκ τῆς συνω-

μοσίας ταύτης τῶν βασιδῶν πάτη· φυλῆς καὶ τάξεως, καὶ ἐξή-
τει τὴν ἄδειαν τῆς Σουλτανικῆς κυβερνήσεως, ὅπως λάβῃ τὰ κα-
τάλληλα μέτρα πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ὑπόπτων τούτων προκρίτων
καὶ καπεταναίων, οἵτινες συνέλαβον τὴν ιδέαν τῆς ἀνταρσίας
κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ θρόνου.

Ἀμα ἡ ἐκθεσις αὕτη περιῆλθεν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβερνήσιν
ἀμέσως συνεκροτήθη ὑπουργικὸν συμβούλιον ἐν ᾧ προτεκλήθησαν
καὶ ἅπαντες οἱ μεγιστάνες τῆς Υ. Πύλης, παρόντος καὶ τοῦ με-
γάλου Βεζύρου, καὶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὑπάλ-
ληλοι τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, οἵτινες μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν
τῆς ἐκθέσεως, ἐξηγέρθησαν ἅπαντες ἐν μιᾷ φωνῇ λέγοντες ὅτι
αὐτὰ εἰσὶ μηχανορραφαί τοῦ πλεονέκτου Ἀλῆ πασσᾶ, διὰ νὰ
ἐπιχειρήσῃ νέαν καταδρομὴν κατὰ τῶν πιστῶν ὑπηκόων τοῦ
Δεσλετίου, ὅπως θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ τούτους ἐπὶ τῇ προφάσει
ταύτῃ καὶ διὰ ν' ἀρκάσῃ τὴν παρουσίαν αὐτῶν, καὶ ὅτι τὸ κρα-
ταῖον Δεσλέτι πρέπει νὰ προσέξῃ καὶ νὰ μὴ δώσῃ οὐδεμίαν ἀ-
κρόασιν εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐκτεθέντα, ν' ἀπαγορεύσῃ δὲ εἰς αὐτὸν
τοῦ ν' ἀφανίσῃ τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους τῆς χρηταϊᾶς βασιλείας
ὡς ἔπραξε πρὸ ὀλίγου κατὰ τῶν δυστυχῶν καπηταναίων τοῦ
Ὀλύμπου, ἀπ' ἐναντίας εἶναι ἀνάγκη νὰ διαταχθῇ αὐστηρῶς νὰ
μὴ κάμῃ οὐδὲν πρὸς τοῦτο κίνημα, καὶ τὸ Δεσλέτι ἔχει τὴν
προσοχὴν τοῦ ἄγρυπνον διὰ καθὲς ἐνδεχόμενον.

Ἐνῷ ἀντιθέτως ἐσχέπτετο ἡ αὐλὴ τοῦ Σουλτάνου καὶ ὁ Ἀλῆ
πασσᾶς περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἔλαβε χώραν ἡ τολ-
μηρὰ πράξις τοῦ τελευταίου κατὰ τοῦ Πασόμπη, θεωρηθεῖσα ἐν
Κωνσταντινουπόλει ὡς τολμηθεῖσα κατὰ τοῦ ἰδίου Σουλτάνου,
καὶ τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐξωγράφησαν μὲ τὰ μελανιώτερα
χρώματα. Εὗρε δὲ ἡ κυβερνήσις ἀρμόδιον τὸν φύσει ὀξύθυμον
Σουλτάν Μαχμούτην τὸν ὁποῖον ἠδυνήθησαν νὰ καταπείσωσι
ὅπως ἀποκηρύξῃ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλὰ διὰ τοῦ α-
κολούθου τρόπου.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς διὰ τῶν ὡς ἐρρέθη προηγουμένων μέσων εἶχεν
ἀρκάσει διαφόρους ἡγεμονίας, ἢ βεζυράτα, καὶ πασσαλίκια καὶ
τὰ ὁποῖα ἡ κυβερνήσις τοῦ Σουλτάνου φοβομένη, ἀνείχετο καὶ

τὰ ἐπεκίρου, ἄλλα μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ ἄλλα ἐπ' ὀνόματι τῶν τέκνων αὐτοῦ· ἤδη ἡ κυβέρνησις ἐσκέπτετο ἐάν ἐσύμφερε ν' ἀφαιρέσῃ ταύτας διὰ μιᾶς, καὶ νὰ τὰς δώσῃ εἰς ἄλλα Βεζυράτα, ἢ νὰ τὰς ἀφαιρέσῃ βαθμηδὸν ἐκ διαλειμμάτων. Εἰς τὸ συμβούλιον τοῦτο ὅπερ συνῆλθε περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, κατὰ τὸ ἔθιμον αὐτῶν προσεκλήθησαν διάφοροι ἐν ἐνεργείᾳ καὶ μὴ ὑπουργοὶ πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως, παρευρέθη δὲ καὶ εἰς Ἀλθανὸς τῆς δευτέρας τάξεως ὀνόματι Χασὰν Ἐφέντης Βοστίνας, ὅστις πρὸ ἐτῶν εἶχεν ἀποσταλῇ παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου ὡς Καπουτζουχαντάρης, καὶ κατοίπε δυσταρεσθηθέντος τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἐτίθη ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Σουλτανικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐπειδὴ ἦτον καὶ πείρας καὶ φρονήσεως ἄνθρωπος, ἔχαιρεν ἀρετῇ, ὑπόληψιν παρὰ τῇ κυβερνήσει τοῦ Σουλτάνου. Ἐρωτηθεὶς λοιπὸν καὶ οὕτως περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς διασκέψεως νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του, ἀπήντησεν ὅτι φρονεῖ ὅπως αἱ ἡγεμονίαι ἀφαιρεθῶσιν ἀνὰ μίαν ἐκ διαλειμμάτων, καὶ νὰ μὴ φέρωσιν εἰς ἀπελπησίαν τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, μάλιστα νὰ διαταχθῇ εἰς ἐκ τῶν ἐπιτηδείων ὑπαλλήλων τῆς κυβερνήσεως νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα καὶ προτρέψῃ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ νὰ μὴ κάμῃ οὐδὲν κίνημα, ἀπεναντίας νὰ τὸν πληροφορήσῃ ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα τῆς κυβερνήσεως εἶναι προσωρινὰ μέχρις οὗ παρέλθῃ ὁ θυμὸς τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ Σουλτάνου, καὶ ὑποσχεθῇ αὐτῷ, ὅτι οἱ φίλοι θὰ εὕρωσι τὸν τρόπον διὰ ν' ἀποδοθῶσι πάλιν ἅπασαι αἱ ἡγεμονίαι, πρὸς τὸν σκοπὸν δ' αὐτὸν νὰ τῷ γραψῶσιν ὅλοι οἱ παρ' αὐτοῦ νομιζόμενοι φίλοι του, καὶ ταῦτα δια νὰ δυνηθῇ ἡ κυβερνήσις νὰ ἐξάξῃ ἄνευ πολέμου ὅλα τα βεζυράτα καὶ πασταλήκια (Σιντσάκια) ἀπὸ τὰς χεῖράς του, καὶ ἀφ' οὗ ἀποσυρθῇ, τότε νὰ ἐκδοθῇ τὸ δίκταγμα, τῆς τελείας ἀποκηρύξεως αὐτοῦ. Τὸ συμβούλιον πεισθὲν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Χὰν Βοστίνᾳ, ἀπεφάσισεν καὶ ἔστειλεν αὐτὸν τὸν ἴδιον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων τούτων, δὲν τὸν ἐξαπίστειλεν ὁμῶς ὡς ἀπεσταλμένον ὑπάλληλον, ἀλλ' ὡς διωγμένον ὑποπτον ἄνθρωπον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ διότι μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Πατόμπεη ἀπόπειραν ἀπεφάνθη τὸ συμβού-

λιον ν' ἀποδιωχθῶσιν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅλοι οἱ παροικούντες Ἠπειρώται καὶ Ἀλβανοί. Προτεποιήθη δὲ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν συμπεριελήφθη ὡς ἀποδιωχθεῖς καὶ ὁ Χασὰν Ἐφέντης οὗτος ὅστις μυστικῶς εἶχεν τὰς ῥηθείας διαταγὰς.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος μεταβὰς εἰς Ἰωάννινα, τῷ ὄντι μὲ τὴν Ἀλωπεκὴν αὐτοῦ ἐξηπάτησε τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, τὸν ὀξυδερκῇ αὐτὸν Ἀλβανόν, ὅστις προέβλεπε τὰ πάντα, καὶ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῆς εὐγλωττίας του, τὸν ἔπεισε καὶ ἀπεσύρθη ἀπὸ ὅλας τὰς ἡγεμονίας, καὶ περιορίσθη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸ Μπεράτη· μετὰ τὰ αποτελέσματα ταῦτα ὁ Χασὰν Ἐφέντης ἀνελήφθη καὶ εὐρέθη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις ἰδοῦσα ὅτι ἐξαπατήσασα τὸν Ἀλῆ πασσᾶ τὸν ἔκαμε ν' ἀποσυρθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ Σαντζάκια (ἡγεμονίας) ἀμέσως ἔκαμε τοὺς διορισμοὺς τῶν οἰκείων Πασιάδων καὶ Βεζυράδων, ἤτοι εἰς τὰ Τρίκαλα διώρισε τὸν Μποσνάκον Σουλεϊμὰν πασσᾶν, εἰς τὴν Ναύπακτον τὸν Μπαμπᾶν πασσᾶν, εἰς δὲ τὴν μεγάλην Σατραπειάν τῆς Ῥούμελης διώρισε τὸν Παζαρτζικιώτην Χουσεῖν πασσᾶν Γκαβανόζουγλου καὶ μέχρι τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, διέταξε τὸν Ἰσοῦφ Μπέην Σερτζλὴν ὅπως καθέξη τὰ Μπιτόλια, πρωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας ταύτης· εἰς δὲ τὸ Ἀλμπζανή τὴν Ὀχρύδα καὶ τὴν κυριωτέραν τοῦ Αὐλῶνος ἡγεμονίαν, διέταξε τὸν Μουσταφᾶ πασσᾶ Σκόνδρας, τὸν ὅποιον ἔπεισε διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων διὰ νὰ ἐξέλθῃ καὶ καθέξη ταύτας μετὰ 15 χιλιάδων Γκέγκιδων, διευθυνόμενοι ἀμέσως πρὸς τὴν Πρωτεύουσαν τὸ Μπεράτι ὅπου ἦτον κλεισμένος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ Μουχτάρ Πασσᾶς, καὶ πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ Σκόδρα ἐδόθη καὶ ὁ Ἰσμαήλ πασσᾶς Πλιάσας.

Ὁ ἀνάξιος υἱὸς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ Μουχτάρ πασσᾶς παραδοθεὶς ἀνευ πολέμου μετέβη εἰς τὰ Μπιτόλια, καὶ ἐκείθεν ἡ Κυβέρνησις τὸν ἐστείλειν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Μετὰ τοὺς διορισμοὺς τούτους ὁ Σουλτάνος ἐπροβίβασεν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρων τοὺς Δράμαλην καὶ Πασόμπην· τὸν μὲν Δράμαλην διόρισεν εἰς τὰ Τρίκαλα ἀντὶ τοῦ Σουλεϊμὰν πασσᾶ Μποσνάκου, τὸν δὲ Πασόμπην εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἰων-

νίων ἀντὶ τοῦ ἀποκηρυχθέντος καὶ καθαιρεθέντος Ἀλῆ πασ-
σᾶ· πρὸς δὲ, τὸν Σελήμπεην Θεσσαλονίκης ἐπροβόλασε Βεζύρην
αὐτῆς, καὶ τὸν Χασὰν πασσᾶ Κασάμπασην εἰς Βεζύρην τῆς Εὐ-
βοίας, ἅπαντας αὐτοὺς τοὺς Βεζύρας καὶ πασσάδες τοὺς διέταξε
νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, τοῦ ὁποίου ἐζήτει τὴν
κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος (*), ὅλοι δὲ οὗτοι ἐδιευθύνοντο πρὸς τὰ
Ἰωάννινα, ἀλλὰ μὲ βήματα λύκου. Προσέτι εἶχε διαταχθῆ καὶ ὁ
Σουλτανικός στόλος ὑπὸ τὸν Καπετὰν μπέν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν
Πρέβεζα διὰ νὰ κυριεύσῃ τὰ φρούρια τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τῆς πα-
ραλίας τοῦ Ἰονίου Πελάγους καὶ ἀποκλείσῃ ἅπασαν τὴν παραλίαν
ταύτην, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὀθωμανικὴ Πύλη ἐφοβεῖτο πολὺ τὴν ἀπο-
τυχίαν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, διὰ τοῦτο ἔλαβε ἐπ' αὐτῆς τὰ
δραστηριώτερα μέτρα, καὶ κατὰ συνέπειαν διέταξε νὰ ὀπλισθῶ-
σι καὶ ἅπαντες οἱ ὀθωμανοὶ τε καὶ Χριστιανοὶ ὑπῆκοι, ὡς καὶ ὅ-
σοι εἶχον κατατρεχθῇ παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ εἶχον ἀποπεμ-
φθῇ τῆς πατρίδος αὐτῶν τοὺς διέττατε διὰ Βασιλικοῦ Διατάγ-
ματος νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας των. Ἀντίγραφα δὲ τῶν
Διαταγμάτων τούτων ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἐπτανήσον πρὸς τοὺς
ἐκεῖ μετανάστας Σουλιώτας.

Ολίγον δὲ τι πρὶν εἶτι ἀρχήσῃ ἡ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ κατα-
δρομὴ, οἱ πρῶτιστοι τῶν ὑπουργῶν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὀθωμανοὶ
καὶ χριστιανοὶ, καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ, βεβαρυμένοι ἀπὸ τὴν
ἀνυπόφορον τυραννίαν αὐτοῦ, εἶχον συνομῶσαι κατ' αὐτοῦ
καὶ μυστικὰ συνεννοήθησαν μετὰ τοῦ Πασόμπεη καὶ Δράμα-
λη, ὅτε οὗτοι ἤρχισαν νὰ πλησιάζουν καταβρίνοντες εἰς τὰ
μεθόρια τῆς Ἠπείρου. Συνεταῖροι δὲ καὶ ἀρχηγοὶ τῆς συνομοσίας
ἦτον ὁ Ὁμέρμπεχς Βεριόνης χασιατάρης, γενικὸς ταμίης, ἀλλὰ
παρὰ τοῖς ὀθωμανικοῖς ἔχει βαρυτέραν σημασίαν, ἡ θέσις οὗτη
διότι εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς πρῶτους βαθμοὺς, ὁ Ἠ-
λιάζμπεχς Ζεληχτάρης (αὐλάρχης ἢ πρωτοσπαθάριος) ὁ Ἄγο-Μου-
χουρντάρης (σφραγιδοφύλαξ) καὶ ὁ ἄλλος Μουχούνταρης Καρ-

(*) Τῷ 1820 τὸν Ἰσὺλιον ἐξέβλεθ' ἐπὶ Χάτι Σερίφη τοῦ Σουλτάνου ἀφο-
ρίζον τὸν Ἀλῆ πασσᾶ.

μουράτης, ὁ Δερβίς Χατάνης, ὁ Μπεκίρ Τσαγαδόρος, ὁ Μάνθος γραμματικὸς, ὁ Κώστα· γραμματικὸς, ὁ Στέφανος Δούκας, ὁ Κωνσταντῖνος Μαρίνογλους, καὶ ἄλλοι ἐτι τοιοῦτοι· οἱ συνομώ-
ται οὗτοι εἶχον ὀρκισθῆ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ διὰ νὰ τὸν κατα-
στρέψωσιν ἅμα εὕρωσι τὸν καιρὸν καὶ τὴν περίστασιν ἀρμοδίαν
οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἶχον πολλὴν στρατιωτικὴν ἀνικανότητα, καὶ τοῦτο
ἦτον ἐν τῶν μεγαλητέρων δυστυχημάτων τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ
μόλον τοῦτο τοὺς διένειμεν εἰς τὰ φρούρια διὰ νὰ τὰ ὑπερασπι-
σθῶσι, καὶ τὸν μὲν Μουχτὰρ πασσᾶ ὡς ἐρρέθη τὸν εἶχεν εφο-
διάσει μετὰ στρατοῦ καὶ ὅλων τῶν ἀναγκαίων εἰς τὸ Μπεράτι,
πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐστάθη ἱκανὸς οὐδ' ἓνα πυρὶ-
βολὸν νὰ ἐκκενώσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀλλὰ παρεδόθη ἀμαχητὶ εἰς
αὐτόν, τὸν δὲ ἕτερον υἱὸν τοῦ Βελῆ πασσᾶ τὸν εἶχε διατάξει νὰ
ὑπερασπισθῇ τὰ φρούρια τῆς Πρεβέζης, ἀλλὰ καὶ οὗτος παραδο-
θεὶς εἰς τὸν ἐχθρὸν Καπετανά-μπέην ἀπήχθη εἰς τὴν Ἀνατολήν.
Ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἀποσταλέντες εἰς τὰ φρούρια Πάργας
Τεπελενίου κλπ. παρεδόθησαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Σουλτανικῆς
κυβερνήσεως καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἰδὼν ὅτι ὁ Σουλτάνος δὲν εἶχε μόνον τὸν
σκοπὸν τοῦ νὰ τὸν ταπεινώσῃ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς φιλοτιμίας
του, ἀλλ' ὅτι ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὸν καταστρέψῃ παντά-
πασι, τότε ἐσκέφθη ὅτι ἠπατήθη ἀπὸ τοὺς αὐλικούς του, οἵτινες
πάντοτε τὸν ἐπαρηγόρουν καὶ τοῦ ἔλεγον ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ δο-
θῇ αὐτῷ τὸ Ἰντλάκ (ἱμνηστεία) ἐνῷ δὲ ἐσκέπτετο οὕτω ἔφθασεν
ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Σουλτάνος τὸν ἀπεκήρυξε καὶ ἐζήτει τὴν κεφαλὴν
του. Λαβὼν τὴν εἰδησιν ταύτην ἐφρίαξεν ἀπὸ τὸν θυμὸν αὐτοῦ
καὶ ἔκραξε μεγαλοφώνως « Ἄ ! ὁ υἱὸς τῆς αἰχμηλώτου ζωῆς ζητεῖ
τὴν κεφαλὴν μου, ἀλλ' ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι τὸ σύνορον με-
ταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν θὰ τεθῇ », συγχρό-
νως δὲ ἐξέδωκε τὰς διαταγὰς νὰ ἐκκινήσουν τὰ στρατεύματα
του πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ἐξαπέστειλεν τὸν Ὁμέρ Βριώνην ἐπὶ κε-
φαλῆς τεσσάρων χιλιάδων διὰ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Γρίκαλα καὶ ἐκεῖ νὰ
λάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ὅλους τοὺς καπεταναίους καὶ τοὺς
ὀπλαρχηγούς, ὁθωμανούς, συνισταμένους ἅπαντας· εἰς δ. κ. χιλιά-

ἔας, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν Λάριτταν διὰ νὰ συλ-
λάβῃ ζῶντα τὸν Σουλεϊμὰν πασσᾶ, Μπρσνάκον ἔχοντα περὶ τοὺς
τριακοσίους στρατιώτας μόνον μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τὸν ὅποιον εἶχεν
δικτάξῃ νὰ τὸν διευθύνῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἀκολούθως δὲ ἔπρε-
πε νὰ λάβῃ τὸν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην δρόμον, διότι ὡς εἶχε
διατάξῃ, ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῇ τὸ γενικὸν στρατόπεδον. Κατὰ
δὲ τὸ πρὸς τὴν Μακεδονίαν μέρος διέταξε τὸν Ζεληχτάρη Πόν-
τα μετὰ πέντε χιλιάδων ἐκλεκτικῶν Στρατιωτῶν νὰ μεταβῇ εἰς
τὴν Κόρτζαν διὰ νὰ στρατοπεδεύτῃ καὶ στρατολογήσῃ περὶ τὰς
δέκα χιλιάδας ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας Νταγκλῆ, Τισνίτζα, Γκόρσ,
Ὀπαρη, Κολώνιας, Κόρτζιας, Μπηχλίτζης, κλπ. καὶ διὰ τῶν Μπι-
τολίων νὰ διευθυνθῇ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Τὸν δὲ Ἄγον Βασιάρην ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ Μπεράτι μετὰ
δέκα χιλιάδων στρατοῦ τὸν ὅποιον διέταξε νὰ λάβῃ ἀπὸ ὅλας
τὰς ἐπαρχίας τοῦ βεζυράτου αὐτοῦ ἄλλας δέκα χιλιάδας στρα-
τοῦ, ὥστε σχηματιζομένης στρατιωτικῆς δυνάμεως ἐξ 20 χιλιά-
δων νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἀλμπασανίου τῆς Ὀχρύδος καὶ τῶν
Μπιτολίων εἰς Θεσσαλονίκην, ἐνθὰ ἐσκόπει νὰ σχηματίσῃ τὸ γε-
νικὸν αὐτοῦ στρατόπεδον, τὰς δὲ δυνάμεις ταύτας τῶν 40 χι-
λιᾶδων νὰ ἐνισχύτῃ μὲ ἴσον ἀριθμὸν καὶ ἔτι πλείονα ἐπικου-
ρίαν, πεζικοῦ τε καὶ ἵππικοῦ, καὶ ἐπὶ κεφαλῇς ὅλου τοῦ στρα-
τοῦ νὰ τεθῇ ὁ ἴδιος καὶ λάβῃ τὴν πρὸς τὴν Ἀνδριανούπολιν διεύ-
θυνσιν, εἰς ἣν ἐνόμιζεν ὅτι θέλει δώσῃ τὴν γενικὴν μάχην περὶ
τῶν ὅλων.

Τὰ σχέδια τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἦσαν κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν
αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ἐφηρμόζοντο ἴσως ἤθελον φέρει αἰσιον δι' αὐτὸν
ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ κατὰ κακὴν του τύχην οἱ ἐφαρμοσταὶ ἡ ἔλι-
πον, ἡ δὲν ἤθελον νὰ τὰ ἐφαρμόσωσι, διότι ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη,
ἅπαντες οἱ στρατηγοὶ οὗτοι εἶχον συνομώσει κατὰ τοῦ κυρίου
τῶν τούτου, ὥστε τὰ σχέδια ταῦτα ἀντὶ νὰ τὸν ὠφελήσωσι,
μετετρέπησαν εἰς βλάβην του, διότι οἱ διευθυνθέντες στρατηγοὶ
ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, ἀντὶ νὰ τοὺς πολεμήσωσι, οὗτοι προδύσαν-
τες τὸν κύριόν των συννενοήθησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν οἵτινες ἔτρε-
μον νὰ πατήσωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ κατεχόμενα ἐδάφη,

καὶ τοὺς ὑποίους παρέλαβον καὶ ὁδήγησαν ἀπέναντι τῶν Ἰωαννίνων ἔνθα ἐστρατοπέδευσαν.

Πρῶτος πάντων τῶν στρατηγῶν ἦτον ὁ εἰς Κόρτζιαν στρατοπεδεύσας Ζεληχτάρ Πόντας ὅστις ἔγραψεν εἰς τὸν Ἰσούφ μπεν Σερεζλήν νὰ καταβῇ εἰς Μπιτώλια, καὶ ἐντεῦθεν τὸν παρεκίνει ν' ἀπέλθῃ εἰς Κόρτζιαν. Ἄλλ' ὁ Σερεζλής δὲν ἐτόλμα ὥστε ἡναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Μπιτώλια ὁ ἴδιος Ζεληχτάσης μετὰ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Ἰσούφμπεν, ἐπέστρεψαν ἀμφότεροι εἰς Κόρτζιαν καὶ προσεκάλουν τὰς ἐπαρχίας εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, μετὰ τινα δὲ καιρὸν διευθύνθησαν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Ὁ Ὁμέρμπενς Βριώνης ὁ διευθύνas ὡς ἀρχηγὸς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ στρατιωτικὰ σώματα τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ οὗτος ἐκείθεν συννενοήθη μετὰ τοῦ Πασόμπεν καὶ τοῦ Δράμαλη καὶ τοὺς παρεκίνουν νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀλλ' οὗτοι δὲν ἐτόλμουν νὰ πράξουν τὸ τοιοῦτον φοβούμενοι ἀπάτην τινα, ἀναγκασθεὶς λοιπὸν ὁ Ὁμέρμπενς ἀπεσύρθη τῆς Θεσσαλίας διὰ νὰ τοὺς ἐξάξῃ τῆς ὑποψίας. Πρὸς δὲ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ πρὶν ἢ ἀποσυρθῇ ἔγραφεν, ὅτι ἀναρίθμητος στρατὸς σουλτανικὸς καταβαίνει ἀπὸ τὴν Ῥούμελην, καὶ ὅτι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ ἐμπορέσωσι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς Θεσσαλίας, καὶ μάλιστα ἀπέναντι πολυαρίθμου ἱππικοῦ, (ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχε καὶ εἰς) καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν διὰ νὰ μὴ πύθωμεν ἀπευκταῖόν τι, καὶ συγχρόνως ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ κυρίου των ὀπισθοπόρῃσεν εἰς τὸν Πίνδον, καὶ εἰδοποίησε ταύτοχρόνως τὸν Δράμαλη καὶ Πασόμπεν νὰ ταχυπορήσωσι πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν ὁποίαν ἐκκίνωσαν ἀπὸ ὅλον τὸν στρατὸν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων των· ὁ δὲ τρίτος στρατοπεδάρχης Ἄγος Βασίδρης ὁ διευθυνθεὶς μετὰ τὸν στρατὸν εἰς Βεράτι ἔμεινεν αὐτόθι καὶ δὲν ἔκαμε οὐδὲν κίνημα πρὸς τὰ πρῶτα, ἀλλὰ συννενοθεὶς μετὰ τοῦ Βεζύρου τῆς Σκόνδρας παρεκίνει τοῦτον νὰ ταχύνη τα πρὸς τὸ Μπεράτι βήματά του, διὰ νὰ παραδώσῃ τοῦτο πρὸς αὐτὸν ἅμα τῇ ἐλεύσει του, τὸν δὲ υἱὸν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ Μουχτάρ πασσᾶ ἀφ' οὗ τὸν κατέπεισαν καὶ παρεδόθη εἰς τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα

ἀπῆλθεν εἰς Μπιτώλια καὶ ἐκεῖθεν τοὺς μετέφερον εἰς τὴν Κουτάγια τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ μέγαν λοιπὸν σχέδιον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μετετράπη καὶ κατεστράφη διὰ τῆς προδοσίας καὶ αὐτομολίας τῶν στρατηγῶν τοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ ἀκόμη, ὥστε πτοηθεὶς ἐκ τῶν ἀπιστιῶν αὐτῶν δὲν ἐμπιστεύετο πλέον εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν. Ἐνῶ δὲ εὐρίσκειτο εἰς τὰς διασκίψεις αὐτάς ἐφθασεν ὁ Ὑμέρμπεης ἐκ Θεσσαλίας εἰς Ἰωάννινα, καὶ συννενοθεὶς μὲ τοὺς λοιποὺς συναδελφούς καὶ συνομῶτας ἐμελέτων ὅπως ἐπιτεθῶσι καὶ συλλάβωσι ζῶντα τὸν Ἀλῆ πασᾶ, ἀλλὰ δὲν εἶχον τοσαύτην εὐτολμίαν πρὸς ἐπιτευξιν τοιοῦτου μεγάλου σκοποῦ. Ὦθεν ἥλλαξαν τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ ἠθέλησαν νὰ τὸ θέσωσιν εἰς πρᾶξιν διὰ μιᾶς ἐπαναστάσεως τοῦ στρατοῦ. Ἐνήργησαν λοιπὸν νὰ μεταβῇ πρὸς αὐτὸν ὁ Δερβίς Χασάνης συνομῶτης ὅπως τὸν καταπαίτῃ καὶ ἐξέλθῃ τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὴν Μπουνίλα ὅπου ἦτον τὸ γενικὸν αὐτοῦ στρατόπεδον. Παρουσιασθεὶς λοιπὸν ὁ υποκριτὴς οὗτος Δερβίτης (τὸν ὁποῖον ὡς τοιοῦτον ὑπόπτευν ὀλιγότερον τῶν ἄλλων) καὶ προσποιούμενος τὸν ἀφροσιωμένον εἶπεν πρὸς αὐτόν. «Τί μένεις ἐφέντη μου ἀδιάφορος καὶ δὲν προετοιμᾷσαι ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ μας ἐφθασαν εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἰωαννίνων, σήμερον μάλιστα ἔμαθον ὅτι οἱ ντὶν ντουσμάνιδες ἡμῶν Σουλιῶται (τῆς πίστεως ἡμῶν ἄσπονδοι ἐχθροὶ) ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Νότην Μπότζαρην καὶ ἄλλους καπεταναίους Ἀσίδες Σουλιώτας παρακινήντες ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμῶν δυσμενοῦς Σουλτάν Μαχμουτ ἐξῆλθον εἰς τὸ Σούλι καὶ ἤγειρον ὅλην τὴν ὑποτεταγμένην εἰς ἡμᾶς ἐπαρχίαν αὐτῶν εἰς τὰ ὅπλα καὶ κατέβησαν καὶ ἐστρατοπεδεύσαν ἐξωθεν τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸ χωρίον Ῥαπζίσταν, ταῦτα ἔμαθον μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἦλθον νὰ σοῦ εἰπῶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἰκανοποιηθῇ ὁ στρατὸς καὶ πληρωθῇ τὴν μισθοδοσίαν του διότι εἶναι ἀπληρωτός, διὰ νὰ μὴν ἔχῃ οὐδὲν παράπονον καὶ νὰ ᾔναι ἀφροσιωμένος εἰς ἡμᾶς, διότι ἔχωμεν νὰ πολεμήσωμεν μὲ τὸ Δεβλετι καὶ οὐχὶ μὲ τυχεῖον ἐχθρὸν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἔχωμεν πιστὸν τὸν στρατὸν μας. Μὴ λυπεῖσαι λοιπὸν τὰ χρήματα τὰ ὅποια ἀπέκτητες διὰ νὰ σοῦ χορησιμεύουν εἰς τριαύτην

σοβαρὰν περίστασιν· διάταξον λοιπὸν τοὺς γραμματικούς σου νὰ ἐτοιμάσωσι τὰ κατὰστοιχα καὶ τοὺς σαράφιδες νὰ εὐγάλουν χρη-
ματα, καὶ ἐξελθε μόνος σου μετ' αὐτῶν εἰς τὸ στρατόπεδον διὰ
νὰ τοὺς πληρώσῃς καὶ τοὺς ἐνθαρρύνῃς εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

Ἐλθούσης τῆς παρακμῆς τὰ πάντα συντρέχουν εἰς τὴν κτ-
ταδρομήν. Ὁ ὀξυδερκὴς Ἀλῆ πασσᾶς ὅστις τὰ πάντα προέβλεπε
καὶ δὲν ἠδύνατο οὐδέποτε νὰ ἐξαπατηθῇ, ἠπατήθη καὶ ταύτην
τὴν φράν ὑπὸ τοῦ ὑποκριτοῦ αὐτοῦ Δεμβίση, καὶ χωρὶς νὰ συλ-
λογισθῇ τ' ἀποτελέσματα, διέταξε τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν
ταμίαν νὰ εὐγάλῃσι 2—3 ἑκατομύρια γρόσια καὶ ἐξῆλθεν εἰς
τὴν Μπουνίλα πρὸς ἐπιθεώρησιν καὶ πληρωμὴν τοῦ στρατοῦ,
ἀλλ' ἐνταῦθα εὗρεν ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σωμά-
των, οἵτινες δὲν ἐδέχοντο τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ, διότι
δῆθεν προσβάλεται ἡ φιλοτιμία αὐτῶν, καθόσον δὲν καταδέχων-
ται νὰ εἰπῶσιν ὅτι ἔχουσι περισσότερους ἢ ὀλιγοτέρους στρα-
τιώτας ἀφ' ὅσους ἕκαστος ἔχει, ἀλλὰ κατὰ τοὺς παρουσιαζομέ-
νους παρ' ἑκάστου καταλόγους. Μετ' ἀρκετὴν φιλονικίαν βια-
σμένος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, ἔδωκε τὰ χρήματα εἰς
τοὺς ἀρχηγοὺς ἄνευ ἐπιθεωρήσεως τοῦ στρατοῦ, καὶ τὰ ὅποια
διένειμον μετὰξὺ τῶν, μετὰ δὲ τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων ἤρ-
ξατο πάλιν ἡ φιλονικία περὶ τῆς δικαίας διανομῆς ἢ μὴ, καὶ
κατ' ἀρχὰς μὲν μικρὰ, ἀκολούθως δὲ κατέστη σοβαρά, καὶ ἤθελε
φέρει ἔτι σοβαρότερα, καὶ ἴσως τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ,
διότι σκοπεύοντες νὰ τὸν συλλάβωσι, ἤθελον ἔλθει εἰς τραγικὰ
ἀποτελέσματα· ἀλλ' ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐννοήσας τὸν σκοπὸν τῶν
προσεκάλεσεν ἀμέσως τοὺς πιστοτέρους τζουχανταραίους (σωμα-
τοφύλακας) καὶ τὸν περικύκλωσαν, ἱππεύσας δ' ἀμέσως, διευθύνθη
πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον. Ἀλλ' οἱ συνομῶται εἶχον συνε-
νοηθῇ μετὰ τοῦ φουράρχου Χαρί-Γιάσκα ὅστις ἔκλεισε τὰς πύ-
λας τοῦ φρουρίου, εἰς τὴν περίετασιν ὁμῶς ταύτην ἀνέπτυξε
καὶ πάλιν τὴν ἐτοιμοτάτην ὀξυδερκειαν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς καὶ κα-
ταβάς τοῦ ἵππου πλησίον τοῦ φρουρίου ἔστειλεν ἓνα τῶν ἱππέων
Σούτ-Αράπην λεγόμενον ἀπὸ κρύφιον δρόμον, ὅστις ἐξελθὼν τῆς

πόλεως ἐπέστρεψεν πάλιν ὁρμαίως καὶ πυρσοκροτῶν ἐφύναξε μεγαλοφώνως ὅτι ἔφθασεν τὸ Ἰνλτάκη (ἡ ὁμνιστία) ἀπὸ τὸ Δε-
βλίτι, οἱ δὲ ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις φρουροὶ ἀκούσαντες εἰδοποίησαν
τὸν φρούραρχον, ὅστις ἔκειτο εἰς ὁμφιβολίαν, ἀλλ' εἰς τῶν ἐγ-
κόνων τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὁ Ἰσμαῆλ μπέης μὲ τὴν ἀπὸ 200 στρα-
τιώτας συγκεκλιμένην φρουρὰν τοῦ εὐρισκόμενος ἐντὸς τοῦ φρου-
ρίου, προσεκάλεσε τὸν φρούραρχον ν' ἀνοίξῃ τὴν πύλην διότι ὁ
βεζύρης πάππος τοῦ εὐρίσκεται ἔξω τῆς πύλης. Ἐκ τῶν περιστα-
τικῶν τούτων εὐρεθεὶς εἰς τὴν ἀνάγκην ὁ φρούραρχος ἤνοιξεν
τὴν πύλην καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς πρὸς ὃν ἐδικαιολογήθη ὁ
φρούραρχος λόγῳ ἀσφαλείας φοβούμενος τὴν εἰσβολὴν τῶν προ-
δοτῶν προέβη εἰς τὴν πράξιν αὐτήν.

Ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἔμεινε κεκλεισμένος μὲ τὴν σχηματισθεῖ-
σαν ὑπ' αὐτοῦ φρουρὰν ἐκ τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ στρατιωτῶν.
Τὰ δὲ λοιπὰ τεσσαράκοντα περίπου φρούρια τὰ ὅποια εἶχεν ἀ-
ναγείρει διὰ τῆς πρωτοπικῆς ἐργασίας τῶν δυστυχῶν βαγιάδων
ἅπαντα εἰλώθησαν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.
Τοιαύτη τύχη ἐπερίμενε τὸν τύραννον τοῦτον τῆς Ἡπείρου,
ὅστις δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν τῶν λαῶν,
ἀλλ' ἐζήτει διὰ τῆς τυραννίας καὶ τοῦ τρόμου νὰ ἐξουσιάζῃ αὐ-
τοὺς, οἱ δὲ προσποιοῦμενοι ἀφοσίωσιν ἐξ ἀνάγκης ἀνέμενον εὐ-
καιρίαν, πορουσιασθείσης δὲ αὐτῆς ἐπανεστάτησαν καὶ ἀπετείναν-
ξαν τὸν ζυγόν, καταστρέψαντες τὸν τύραννον ἀνεπισρεπτί. Ἐρρέθη
λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀλῆ πασσᾶς κλεισθεὶς ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαν-
νίνων εἶχεν ἀνάλογον φρουρὰν πρὸς φρούρησιν τῶν ὀχυρῶν θέσεων
τῶν Ἰωαννίνων· οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων οἵτινες μετὰ τὴν
διανομὴν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἀπόπειραν τῆς στάσεως μείναν-
τες μετέωροι καὶ ὑποπτοὶ ἔκλειναν περισσότερον πρὸς τὴν σουλ-
τανικὴν μερίδα, καὶ ἐπερίμενον ἔωθεν τῶν Ἰωαννίνων ὅπως εὐ-
ρωσιν εὐκαιρίαν διὰ νὰ αὐτομολήσωσι καὶ ἀπέλθωσιν εἰς τοὺς
στρατοὺς τοῦ Σουλτάνου, ἀτυχῶς ὅμως, οἱ στρατοὶ τούτου ἔσταν-
το πολὺ μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων, φοβούμενοι νὰ διέλθωσι τὰς
χωρὰς τοῦ ὄρους Πίνδου. Τὰ μόνα δὲ στρατεύματα τὰ ὅποια
εἶχον πλησιάσει τὰ Ἰωάννινα ἦσαν τὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐπὶ κεφα-

λῆς ἔχοντα τὸν στρατηγὸν Νότην Βότζαρη. Μολονότι ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἀπὸ χριστιανούς, οἱ ἀρχηγοὶ οἱ ἀποσκιρτήσαντες ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ὀμέρμπεην Βριόνην καὶ τὸν ἔχονον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶν Σελήμπεην, ἔκριναν εὐλογον νὰ ὑπάγωσιν νὰ τοὺς προσκυνήσωσι καὶ νὰ ἐνωθῶσι μ' αὐτούς διὰ νὰ ἀποδείξωσιν εἰς τὸ Δουβλέτι ὅτι ἅμα τῇ ἐμφανήτει βασιλικῆς δυνάμεως ἐδωκαν τὴν εἰς τὸ Δουβλέτι ὑποταγὴν των, καὶ ἐνώθησαν μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου διὰ νὰ μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν καὶ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

Παρουσιασθέντες εἰς τὸν στρατηγὸν Βότζαρη (*) εἶπον αὐτῷ Μπότζαρη μὴ ἐκλάβῃς τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐμφάνησιν ὡς προσκύνῃσιν εἰς ὑμᾶς ἀλλ' ὅτι τοῦτο γίνεται μόνον καὶ μόνον ὅπως φέρωμεν ἰταᾶτη (ὑποταγὴν) εἰς τὸ Δεβλέτη· ὁ δὲ ἀγγινούστατος Νότης ἀπῆντησεν εὐστόχως, μπέη μὴ συκλετιζέσαι (στενοχωρεῖσαι) διότι μὲ τὴν ἀράδα ἔρχονται τοῦ κόσμου τὰ πράγματα, πότε μὲν οἱ Ῥωμαῖοι προσκυνοῦν τοὺς ὀθωμανούς καὶ πότε οἱ ὀθωμανοὶ τοὺς Ῥωμαίους. ἔπειτα ἀμφοτέροι τὸ μετέτρεψαν εἰς τὸ ἀστεῖον καὶ γελάσαντες ἐχαιρετήθησαν ἀγκαλιαζόμενοι κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἑπειρωτῶν· ἀφ' οὗ δὲ ἐγευματίσαν, ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸ χωρίον Ῥαψίστα· Ἐνταῦθα ἦλθε καὶ ὁ στρατηγὸς Μάρκος Μπότζαρης καὶ ἐνώθη μετὰ τοῦ θείου τοῦ Νότη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς Σουλιώτας· ἀκολούθως δὲ συσσωματωμένοι οἱ Σουλιῶται ἐμῶχαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐπολιόρησαν στενῶς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, τῶν Λιθαρτζίων καὶ τῆς Κούλιας.

Μετά τινας ἡμέρας ἐβῆσθε καὶ ὁ Πατόμπης ὁ λαβὼν τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου καὶ τὸ βεζυράτον τῶν Ἰωαννίνων ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος Ἀλῆ πασσᾶ καὶ ὅστις εἶχε λάβῃ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Ἰσμαῆλ πασσᾶ, καὶ οὕτως ἐλέγετο πλέον ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς τὸν ὁποῖον ἡ τύχη ἐπαίξεν ἅπαντα αὐτῆς τὰ παιγνῆδια καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους μεταβολάς, καὶ ἐπὶ τέλους τῷ ἐπέφερεν τὸν θάνατον, ὁ ἄνθρωπος οὗτος λέγω λαβὼν τὸν βιθμὴν τοῦ βεζυράτου,

(*) Ὅρα ἱστορίαν τοῦ Σουλίου.

καὶ ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα εὗρεν εὐοδούμενα τὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, οἷον ποτὲ δὲν ἤλπιζεν· ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης ἐξηπασθεὶς ἐγένετο ὑπερόπτης καὶ κατεφρόνει πάντας τοὺς συνεργήσαντας εἰς τὴν στενὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀναλαμβάνει εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν ἰκανότητά του· ὡς ἐκ τούτου δυσηρεστήθησαν ὅλοι οἱ πρόκριτοι ὀθωμανοὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ ἰδίως οἱ Σουλῳται. Ἄλλη τις περίστασις σπουδαιοτέρα καὶ ἐκ τῆς ἀπερισκεψίας τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐδιπλασίασε τὴν δυσареσκίαν τῶν ἐγκρίτων ἄλβανῶν οἵτινες πρὶ μικοῦ εἶχον ἀποσκιρτήσῃ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασσᾶν, καὶ μεταμεληθέντες ἐξήτουν τρόπον συνδιαλλαγῆς μετ' αὐτοῦ, αἰτία δὲ τῆς δυσареσκίας αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀφαίρεσις τῶν εἰσοδημάτων ἀπὸ τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ ἡ ἀφαίρεσις αὐτῶν τῶν ἰδίων κτημάτων, ἧτις ἐγένετο μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἠπειρόν· ἡ δὲ ἄδικος αὕτη ἀρπαγὴ τῆς περιουσίας τῶν ἄλβανῶν καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησις ἐκ μέρους τῶν Ὀσμανλίδων (χαλτουπιδῶν) τοὺς ἔφερον εἰς τοσαύτην ἀπελπησίαν, ὥστε ἔσπευσαν ν' ἀρχίσωσι τὴν μετὰ τοῦ πολιορκουμένου Ἀλῆ πασσᾶ συνενόησιν.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς μετὰ ταῦτα ἤρχισε μετ' αὐτῶν δραστηρίαν ἐνέργειαν συννενοήσεως, καὶ προσετι παρεπονεῖτο εἰς αὐτοὺς λέγων, πῶς τὰ τέχνα ταῦτα τὰ ὅποια ἡγάπα πλείοτερον ἀπὸ τὰ ἰδικά του, ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἐγκαταλείψωσι εἰς τὴν κρίσιν αὐτῆς περιστάσεως, καὶ δὲν ἐσυλλογίσθησαν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ τοὺς ἀγαπᾷ καλῆτερον αὐτοῦ ὁ ὅποιος καὶ τοὺς ἀνέδειξεν, γνωρίζει ἔλεγεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ του μετεχειρίσθησαν τὰ μέσα διὰ νὰ τοὺς ἀποπλκῇσωσιν, ἀλλ' ἤδη ὅτε οἱ ἐχθροὶ οὗτοι τοὺς ἀφῆκαν καὶ τοὺς καταφρονοῦσι, εἶναι καιρὸς καθ' ὃν δύναται νὰ ἐπανορθώσωσι τὰ ἡμαρτημένα, νὰ συνέλθωσιν εἰς ἑαυτοὺς καὶ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὸν πατέρα αὐτῶν τὸν καὶ Βεληνεμέτην των, (εὐεργέτην) καὶ νὰ σώσουν αὐτόν τε καὶ ἑαυτοὺς ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Οἱ πρόκριτοι οὗτοι ἀγάδες τῆς Ἀλβανίας ἀμέσως συννενοήθησαν ἅπαντες καὶ ἑλλινον τὴν πλάστιγγα πρὸς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, μάλιστα ἔλαβον ὡς συνομῶτας καὶ τὸν Ἰσούφμπην Σερεζλήν

καὶ τὸν Ἀμπὰς μπέην Ντίμπρα καὶ τινας ἄλλους δυσαρεστημένους ὁσμηνλίδας.

Πρὶν ἢ γενῇ ἡ συννενόησις αὕτη τῶν ἀλβανῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ οἱ Σουλιῶται εἶχον συννενοηθῇ μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὡς εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβάντων τοῦ Σουλίου ἐξεθέσαμεν, καὶ εἰς μὲν τὸν ἀπελπισμένον Ἀλῆ πασσᾶ ἔλεγον ὅτι τὰ πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ θ' ἀποθῶσι διότι δὲν δύνανται αἱ ἐπαρχίαι νὰ ὑποφέρωσι τὰ ζούλμια (καταχρῆσεις) τῶν χαλτρούπιδων καὶ εἶναι συννενοημένοι πολλοὶ τῶν καπεταναίων νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα κατ' αὐτῶν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, διὰ νὰ τὸν φέρωσιν εἰς ἀνεξάρτητον θέσιν καὶ διοικήσωσι αὐτοὶ διὰ τῶν ἐθίμων τοῦ τόπου τὰς ἐπαρχίας τῶν τακτικῶς μετ' οὐκ αὐτῶν προφυλάξεις συννενοηθήσαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ οἱ Σουλιῶται, εἰς δὲ τὸν κόσμον καὶ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν ἐκοινοποιοῦν ὅτι διὰ τῶν ραδιουργιῶν καὶ τῶν χρηματικῶν μέσων διεγείρει τὸ πᾶν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, τὸ δὲ μυστήριον τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ ἐφύλαττον εἰς τὰ βῆθη τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Τὸ παιγνίδι τοῦτο ἐπαίχθη λίαν καλῶς ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, ὥστε βλέπουσα ἡ σουλτανικὴ κυβέρνησις νὰ τὴν πολεμῶσι ἀναμιξ Ἕλληνες καὶ ὀθωμανοὶ, ἐπίστευεν ἐντελῶς ὅτι τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ Πελοποννήσου μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ κινδύνῳ ὑπὸ τὸν αὐτὸν Ἀλῆ πασσᾶν διὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ διὰ τοῦτο καὶ ἀπάσας τὰς δυνάμεις αὐτῆς τὰς διεύθυνε πρὸς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, καὶ ἤδη καὶ κατόπιν ὅτι ἐγένοντο τὰ κινήματα τῆς ἐπαναστάσεως, διότι ὡς κέντρον ὅλων τῶν κινήματων ἐθεώρει αὐτὸν τὸν Ἀλῆ πασσᾶ. Ὅτε δὲ οἱ Σουλιῶται κατὰ τὴν 6 τοῦ Δεκεμβρίου 1820 ἔτους ἐπανεστήσαν θαρραλεῶς ἀπέναντι ἐξήκοντα χιλιάδων στρατοῦ κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, δὲν ἐπροξένησεν μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν, διότι καὶ τὴν τολμηρὰν ταύτην πράξιν τῶν ἀπέδιδεν εἰς τὴν ὑποκίνησιν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ.

Καὶ ἡ μὲν σουλτανικὴ κυβέρνησις εὕρισκετο ἀφ' ἐνὸς οὕτως ἡ πατημένη διὰ τὰ ἀνάμικτα κατ' αὐτῆς κινήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, οὗτος δὲ ἀφ' ἐτέρου εὕρισκετο εἰς

μεγίστην ἀπάτην νομίζων ὅτι τὰ τῶν Ἑλλήνων κινήματα ἐγένοντο ὑπὲρ αὐτοῦ, μάλιστα δὲ πληροφορούμενος καθεικίστην τὰς λαμπρὰς τῶν Σουλιωτῶν νίκας, καὶ τὴν πρόοδον αὐτῶν, ἐγένετο θαρραλειώτερος καὶ ἐπέσπευδε τὴν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν συννεόησιν ὅπως φθάσωσιν εἰς ἐν ἀποτέλεσμα, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ γενικοῦ στρατοπέδου καὶ διαλύοντες τὴν πολιορκίαν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ συννεοήθη μετὰ τοῦ Ὁμέρμπεη Βριώνη, Ζελεχτάρη Πόντα, Ἄγου Βασιάρου, Δερδὶς Χασάνη καὶ τῶν δύο ξένων Ἰουήμπεη Σερεγλῆ, καὶ Ἀμπάσμπεη Ντίμπρα. Τὸ δὲ σχέδιόν των ἦτο νὰ ἐξέλθῃ μία ἰκανὴ δύναμις τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις τοποθετημένου ἐν τοῖς ὀχυρώμασι καὶ ταῖς οἰκίαις τῆς πόλεως σουλτανικοῦ στρατοῦ· οἱ συνομῶται συννεοηθέντες καὶ οὗτοι εἶχον καταλάβει σποράδην διαφόρους ὀχυράς τῆς πόλεως οἰκίας ὅπως προσθάλωσιν ἀπὸ τοῦ κέντρου κατὰ διαφόρους διευθύνσεις τὸν σουλτανικὸν στρατόν· ἐσχόπουν ἐπομένως νὰ εἰδοποιήσωσι καὶ τοὺς Σουλιώτας διὰ νὰ φθάσωσιν τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν καὶ ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τῶν νότων τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε εὐρισκόμενος ἐν μέσῳ ἀλλεπαλλήλων πυρῶν νὰ διασκορπισθῇ ἔνθεν καὶ ἔνθεν· οἱ Σουλιῶται ὅμως (ὡς ἐν τῇ ἱστορίᾳ των ἐξετέθη) τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἔλαβον ὑπὸ σοβαρωτέραν ἐποψιν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐνεργήσωσι ἀντιθέτως αὐτῆς. Αἱ φρόνιμαι λοιπὸν σκέψεις τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἄλλα τινὰ τυχερὰ περιστατικὰ ἐματαιώσαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, καταστραφέντων τῶν ἐξεληόντων τοῦ φρουρίου, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διαλύσεως τοῦ σουλτανικοῦ στρατοῦ, ἀκολούθως μέγας τῶν συνομωτῶν ἀνεχώρησαν μεταβάλλοντες εἰς τὸ Σούλι, ὡς ταῦτα ἐκτιθενται λεπτομερῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σουλίου.

Μετὰ τὴν ἦτταν ταύτην καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς κυριωτέρας φρουρᾶς, ἔμεινεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκούμενος· μὲν ἀλλ' ἀντέχων ἰσχυρῶς εἰς τὴν στενὴν ταύτην πολιορκίαν, κανονοβολούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δὲν εἶχεν ἄλλην ἐλπίδα ἢ τὴν τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν Ἀλβανῶν, ἔμεινε δὲ πολιορκημένος μέχρι τέλους τοῦ 1821, καθ' ἣν ἐποχὴν γέγονεν ὁ Ταχέρ Ἀμπάζης ἀπὸ τὸ Μεσολόγι-

γιον ἐνθά εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τῶν Σουλτανῶν μετὰ καὶ ἄλλων πληρεξουσίων ὅπως ἐνεργήσωσι καὶ ἐξέλθῃ ἑλληνικὸς στρατὸς μεγάλου ἀριθμοῦ εἰς τὴν Ἰπείρον καὶ ἐπιτεθῇ κατὰ πρῶτον κατὰ τοῦ σουλτανικοῦ καὶ ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, τὸν δὲ Ἀλῆ πασσᾶ νὰ μεταφέρῃ ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου ἢ εἰς ἄλλο τι μέρος ἀσφαλές, ἀκολοῦθως δὲ νὰ λάβῃ τὴν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην διεύθυνσιν καὶ προσβάλῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τὸ κέντρον ὡς εἴρηται.

Οἱ Σουλῶται συμφώνως μὲ τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν πείρα καὶ τὸν προορισμὸν τῶν, συνέλαβον τὴν μεγάλην ταύτην ἰδέαν, ὅπως ὁ πόλεμος μεταφερθῇ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ῥούμελης (Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας) καὶ ἐπαναστατήσωσιν ὅλοι οἱ λαοὶ μέχρι τῆς Ἰλλυρίας, καὶ τότε ἦτο βεβαία ἡ καταστροφὴ τῆς σεσαθρωμένης ταύτης τυραννίας, οἱ Πελοποννήσιοι ὅμως οὔτινες μόνις εἶχον ἀποτεινάζει τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας δὲν ἠδύναντο διὰ πολλὰς αἰτίας νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἐνὸς τοιούτου μεγάλου σκοποῦ, πρὸς δὲ ἡ κυβερνήσις ὑπέπεσεν εἰς μέγα σφάλμα ἀφήσασα νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω ὁ Ταχὴρ Ἀμπάζης ὅστις ἔδωκε καθαρὰν πληροφορίαν τῇ ἐπαναστάσει τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς, οἵτινες αὐθωρεὶ ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν συντροφίαν τῶν Ἑλλήνων. Οὗτος δὲ μετέβη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ κατέπεισε τὸν φρούραρχον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ Χαρχὸς Γιάσκαν νὰ παραδῶσιν τὸ φρούριον εἰς τὸν στρατάρχην τοῦ Σουλτάνου Χουρσίτ πασσᾶ, ὅστις καὶ τὸ παρέδωκεν. (*)

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐξυπνήσας καὶ ἰδὼν τὴν τρομερὰν ταύτην προδοσίαν τοῦ πιστοτάτου αὐτοῦ φρουράρχου ἔφριξε, καὶ δὲν ἤξευρε τί ν' ἀποφασίσῃ (**) ἐσκέπτετο ἐνίοτε νὰ θέσῃ τὸ πῦρ εἰς τὰς ὑπογείους αὐτοῦ πυριταποθήκας, τὰς ὁποίας πρὸ πολλοῦ εἶχε προτι-

(*) Ὅρα ἱστορίαν τοῦ Σουλίου.

(**) Τὸ φρούριον παρεδόθη εἰς τὸν Χουρσίτην ἀλλ' ἡ ἀκρόπολις (Ἰσκαλές) ἔμενεν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐξουσίαν φρουρουμένην ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ ὁπαδῶν ἔχοντος ἐνταῦς αὐτοῦ καὶ ἐκπαιτὰς τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ.

τοιμάσει, καὶ νὰ τειναχθῇ εἰς τὸν ἀέρα αὐτὸς, τὰ πλούτη του, καὶ τὰ χρήματά του, ἀλλ' ἡ δειλία δὲν ἀφίνει τοὺς τυράννους νὰ προβῶσιν εἰς τοιαῦτα ἀποφασιστικὰ τολμήματα. Ὁ δὲ Χρυσίτης γενόμενος κύριος τοῦ φρουρίου καὶ ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ καὶ τῶν θυσαυρῶν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ κύριος, ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ φοβηθῇ ποσῶς, διότι οὐδεμίαν διαταγὴν ἔχει κατ' αὐτοῦ δυσάρεστον, τούναντίον μάλιστα ἔχει ιδιόχειρον διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, ὅστις τὸν διατάττει εἰς περίστασιν παραδόσεως τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ νὰ τὸν περιποιηθῇ συμφῶνως μὲ τὸν ὅποιον φέρει βαθμὸν διότι ἐνθυμεῖται τὰς ὁποίας προτῆνεγκεν ἐκδουλεύσει· κατὰ καιρὸν εἰς τὸ Ἀλῆ Ὀσμὰν Δεβλέτι τὸν ἐβεβαίουν προσέτι ὁ Χρυσίτης μεθ' ὅρκου ὅτι ἀνέφερον εἰς τὸ Δεβλέτι περὶ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀμνηστείας αὐτοῦ.

Αἱ κατακεῖλαι αὗται καὶ ὑποχρεώσεις τῶν ὀσμανλίδων ἡδυνήθησαν νὰ παγιδεύωσι τὸν πονηρότατον αὐτὸν ἀλβανὸν ὅστις ὦν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἐγίνωσκε τὰ πάντα καὶ ἐλάμβανεν ἅπαντα τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, ἥδη ὁμως ἡ ἀπελπησία καὶ ἡ συνήθης τῶν τυράννων δειλία τὸν ἔφερον εἰς θέσιν ν' ἀπατάται καὶ νὰ πιστεύῃ τὰ πάντα· ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐζήτει ἐπομένως νὰ ἐκδοθῇ Β. διάταγμα ἐπιτρέπων αὐτῷ νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως παρουσιασθῇ εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ ὁμιλήσῃ ἀπαξ μόνον μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα εἶναι εὐχαριστημένος νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν· ὁ τύραννος ἐσχόπει ἴσως νὰ ὁμιλήσῃ τῷ Σουλτάνῳ περὶ τῆς ἐπαναστάσεώς μας, καὶ τὸν συμβουλεύσει τίνι τρόπῳ ἡδύνατο νὰ τὴν καταστρέψῃ, ἢ ἤθελεν ὑποσχεθῇ οὗτος ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν τάχιστα· ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ὦν εἶχε προωρῆσει τὸ τέλος αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον, ἐφ' οὗ διέπραξεν ἅπαντα τ' ἀνομήματα, διότι ὁ Χρυσίτης εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τὸν τελειώσῃ ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάβασίν του, διότι ἄλλως ἤθελε στερηθῇ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τέλους ὁ Χρυσίτης τὸν κατέπεισε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ φρουρίου καὶ μεταβῇ εἰς τὴν ἐντὸς τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων νῆσον προδιδρίσας ὡς κατάλυμμα μίαν τῶν ἐν αὐτῇ μονῶν. Εἰς δὲ τὴν

ἀκρόπολιν ἀφῆκε φρουρὰν ἔχουσαν ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῆς ἀξιωματικὸν Τζάμην τινα χωλὸν ὄντα, ἐκ τῶν πιστοτέρων του. Τὸν ἀξιωματικὸν τοῦτον εἶχε διατάξει αὐστηρῶς ἐπ' οὐδεμιᾷ περιστατεῖ νὰ μὴ ἀφήσῃ καὶ εἰσέλθουν εἰς τὴν ἀκρόπολιν σουλτανικὰ στρατεύματα, ἢ, ὅταν στείλει πρὸς αὐτὸν τὸ σημεῖον τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τεθέντος συνθήματος. Ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἤθελεν ἴδει ὅτι οἱ σουλτανικοὶ ἐμελέτων νὰ λάβουν τὴν ἀκρόπολιν διὰ τῆς βίας, ἢ ἄλλωςπως, ὁ Τζάμης οὗτος εἶχεν ὀρμισθῇ εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶ νὰ θέσῃ ἀμέσως τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα, παρ' ἣ ἀενάως εἶχεν ἀναμένην λαμπάδα, καὶ νὰ γενῇ παρανόλημα τοῦ πυρὸς τὰ τε πλούτη καὶ λοιπὰ πράγματα ὅσα ἐν τῷ θησαυροφυλακείῳ εἶχεν ἐναποταμιευμένα ὁ Ἀλῆ πασσᾶς.

Ὁ Χρυσίτης προσηγορεύειτο ὅτι δὲν τὸν ἐνδιέφερεν ἡ κατοχὴ τῆς ἀκροπόλεως, ἐνῷ τοῦτο ἦτον τὸ κύριον συμφέρον του. Εἰς δὲ τὸν Ἀλῆ πασσᾶ ἔλεγεν ὅτι ἐπτάκις ἔγραψεν εἰς Κωνσταντινὸν διὰ νὰ ἐκδοθῇ τὸ διάταγμα περὶ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβάσεώς του ὅπως παρουσιασθῇ εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ ἐκθέσῃ τὰ δίκαιά του, πράγματι ὅμως ὁ Χρυσίτης οὐδέποτε συνέλαβεν ἐν τῷ νῷ τοιαύτην ἰδέαν, καὶ μόνῃ αὐτοῦ φροντίς ἦτο νὰ ἐξεύρῃ μέσον ἀνακαλύψεως τοῦ μεταξὺ τοῦ φρουράρχου καὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ μυστικοῦ συνθήματος, διὰ νὰ καταλάβῃ σώους τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰς χεῖράς του. Διὰ πολλῶν δὲ χρηματικῶν μισθῶν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ τὸ μυστικὸν ὅπερ ἦτον τὸ ἐκ Κοραλίων κομβολόγι τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, τὸ ὁποῖον ὅταν οὗτος στείλει πρὸς αὐτόν, τότε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Τζάμης τῆς ἀκροπόλεως. Ἀφοῦ ἀνεκάλυψεν ὁ Χρυσίτης τὸ μυστήριον διὰ πολλῶν μέσων καὶ θυσιῶν, διεσκέδαζε τὸν Ἀλῆ πασσᾶ μὲ τὸ σήμερον καὶ αὔριον περιμένοντα τὸ σουλτανικὸν φερμάνι διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, διήλθον τεσσαράκοντα ἡμέραι ἐν τῷ διαστήματι δὲ τούτῳ μετέβαινεν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ὁ Κεχαγιᾶς τοῦ Χρυσίτου, Κιουσὲ Μεχμέτ πασσᾶς καὶ ἐπανελάμβανε τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὴν εἰλικρινῇ συνδρομὴν τοῦ Χρυσίτου, ὅτε ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐγένετο ἄφγαντον τὸ κομβολόγι τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ὅστις ἀμέσως ἔλαβε μεγάλαν ὑποψίαν, καὶ μὴ ὅλας τὰς κατὰ

Εληθείσας ερευνᾶς δὲν κατορθώθη ἡ ἀνεύρεσις αὐτοῦ· δὲν παρήλ-
 θον δὲ πολλαὶ ὥραι καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιόν του ὁ χωλὸς φρού-
 ραρχος Ἰζάμης, τὸν ὅποιον ἄμα εἶδεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἔμεινεν ἀ-
 κόπληκτος, τὸν ἠρώτησε δὲ μετὰ πολλῆς ταραχῆς, πῶς ἐγκατέ-
 λειπε τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἦλθεν ἄνευ τῆς διαταγῆς του, ἐκεῖνος
 δὲ ἐκβαλὼν τοῦ κόλπου του τὸ Κοράλινον κομπολόγι τῷ ἔδωκε
 εἰπὼν, ἰδοὺ κατὰ τὴν συμφωνίαν μας καὶ τὴν διαταγὴν σας ἦλ-
 θον, τότε δὲ ἐδόθησε μεγαλοφώνως ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἄχ! οἱ χαλ-
 τούπιδες μὲ μπέσια (ἀπιστίαν) μ' ἔφαγαν, ἔλαβε δὲ ὅλα τὰ
 προφυλακτικὰ μέτρα, ἀλλ' ἦτον πολὺ ἄργά.

Ὁ Κιουσὲ Μεχμέτ πασσᾶς ἐξηκολούθη νὰ ἐπισκέπτεται καθ' ἐ-
 κάστην αὐτὴν χωρὶς ὅμως νὰ γενῇ ὁμιλία τις περὶ κομπολο-
 γίων, ἡ περὶ τῆς παραδόσεως ἀκροπόλεως, οὐχ ἦτον ὅμως προ-
 σέβετε καὶ ἐπολαπλασiazε τὴν φρουρὰν, μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν
 μεταβαίνων εἰς τὴν μονὴν, διέταξε νὰ συλλάβωσιν ἢ νὰ φονεύ-
 σωσιν ἂν ἀντισταθῶσι τοὺς φρουροὺς καὶ ὑπηρέτας τοῦ Ἀλῆ
 πασσᾶ· προσέτι δὲ διέταξε ἐν μέρος τοῦ στρατοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς
 τὰ κκτώγεια, τὰ ὑπὸ τὰ δωμάτια τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, αὐτὸς δὲ ὁ
 Μεχμέτ πασσᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ πρὸς
 ὃν ἐντόνως εἶπε τάδε. Προσεύχου καὶ ὑποτάξου εἰς τὴν βασιλι-
 κὴν διάταξιν ἣτις ζητεῖ τὴν κεφαλὴν σου, καὶ ἀμέσως ἔσειργεν
 ἐκ τοῦ κόλπου του τὸ διάταγμα καὶ τοῦ τὸ ἐπαρουσίασεν. Ὁ
 Ἀλῆ πασσᾶς ἐξαγριωθεὶς κατ' αὐτοῦ ἔκβαλε τὸ πιστόλι του καὶ
 πυροσφοτῆσας τὸν ἐπλήγησεν ἐλαφρῶς εἰς τὸν βραχίονα, ὁ δὲ
 Μεχμέτ πασσᾶς ἀμέσως ἀπεσύρθη τοῦωματίου, καὶ ἔκλεισε,
 συγχρόνως τὴν θύραν ἔξωθεν, τοῦτ' αὐτὸ ἔπραξαν καὶ ἅπαντες
 οἱ ὀπαδοὶ του κλείσαντες ἐκείνους τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐντὸς τῶν δω-
 ματίων (κελείων) ἀπαγορεύσαντες αὐτοὺς νὰ μὴ τολμήσῃ τις καὶ
 πυροβολῇ διότι θ' ἀναγκασθῶσιν ἄκοντες νὰ τοὺς φονεύσωσιν
 ἅπαντας, ἐνῶ ἄλλως τε μένουν ἀνενόχλητοι διότι δὲν ὑπάρχει
 οὐδεμία κατ' αὐτῶν διαταγή. Ὁ Κιουσὲ Μεχμέτ πασσᾶς καὶ οἱ
 περὶ αὐτὸν ἐπυροβόλουν ἔξωθεν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὅστις
 προφυλαττόμενος, ἀντεπυροβόλει ἔσωθεν, ἀλλὰ καὶ οἱ εἰσελθόν-
 τες τῇ διαταγῇ τοῦ ἀνωτέρου των ὑπὸ τὰ δωμάτια τοῦ Ἀλῆ

πασσά στρατιῶται ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι κατ' αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄνω καὶ οὕτω ἐφόνευσαν τὸν Ἀλῆ πασσᾶ, μηδενὸς τῶν φρουρῶν του δυνηθέντος νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας· ἀμέσως δὲ ὁ Κιουσὲ Μεχμέτ πασσᾶς διέταξε καὶ ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὴν ὅποιαν ὁ Χρουσίτης ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἦτις ἐτέθη εἰς τὸ Μπάμπη Χουμαῖδὸν (περὶ τὰ ἀνάκτορα θέσιν) διὰ νὰ τὴν εἶδῃ ὁ Σουλτάνος· πρῶ· εὐχαρίστησίν του, ἐφρονεῦθη δὲ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς τὴν 16 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1822.

Τὴν δὲ ὡς σύζυγον αὐτοῦ Βασιλικὴν καὶ τὰς λοιπὰς γυναῖκας τοῦ χαρμελίου του διέταξεν ὁ Χρουσίτης νὰ μένωσιν εἰς προσδωρισμένα καταλύμματα μετὰ τὰς ἀναπαύσεις των, τοὺς δὲ θησαυροὺς καὶ ἅπαντα τὰ πολύτιμα εἰς ἀδάμαντας, χρυσὰ καὶ ἀργυρᾶ σκευή, ὡς καὶ ὅλα τὰ πολύτιμα ὄπλα αὐτοῦ, τὰ ἔλαβεν ὁ Χρουσίτης εἰς χεῖρας του, καὶ ὡς εἰχάζεται δὲν ἔδωκεν εἰληκρινῇ δι' αὐτὰ λογοδοσίαν εἰς τὴν Αὐλὴν του, διὸ καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ἐπῆλθεν εἰς ἐρεῦνας διὰ τὰ ὑποτιθεμένα πλούτη τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ὁ τύραννος, ἡ μάστιξ αὕτη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἣτις κατεβασάνισε τὴν ἀνθρωπότητα ἐπὶ 35 σχεδὸν ἔτη, καταρηνώσας διαφόρους πόλεις καὶ ἐπαρχίας τῶν ὁποίων ἡ τυραννικὴ ἐξουσία ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους νὰ μεταναστεύσωσι μακρὰν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος.

Ὁ τύραννος αὐτὸς μαχόμενος μετὰ τὸν Ἰμπραήμ πασσᾶ τοῦ Μπερατιοῦ κατέστρεψε τὴν περίφημον Μοσχόπολιν πατρίδα τοῦ Σ. Σίνι, καὶ ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους νὰ διασπαρῶσιν εἰς ἅπασαν τὴν Ρούμελην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Οὐγγαρίαν, αὐτὸς οὗτος ἦν ὁ αἷτις τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀμπελακίων περιφήμου πόλεως διὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς ἐμπόριον. Αὐτὸς ὁ ἴδιος τύραννος κατέστρεψε τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς πόλεις Τζερίτζανη, Ράφανη καὶ ἄλλας πολλὰς τῆς Θεσσαλικῆς χώρας. εἰς δὲ τὴν Ἠπειρὸν κατέστρεψε τὸ Χόρμοδον καὶ ὅλα τὰ χριστιανικὰ χωρία τῆς Χειμάρρας, καὶ τὸ πολυπῆδες καὶ ἔθλιον ὀθωμανικὸν Γαρδίκι, καθὼς καὶ ἄλλας ἀπειροὺς πόλεις καὶ ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας χάριν συντομίας παραλείπομεν, ἐπὶ τέλους

δὲ κατέστρεψε καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσάν, τοῦ τὴν λαμπροτάτην καὶ εὐεργετικωτάτην πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἥτις συνήργησε εἰς τὴν ἀνύψωσίν του, καὶ δι' ὀμριθὴν τὴν ἐκερχυνόβόλησε καὶ κατέστρεψεν. (*)

Ἱστορικός τις ὁμῶς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, ἐπαινέτης καὶ ἐγκωμιστῆς τῶν κακούργων πράξεων τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ τυράννου, δικαιολογῶν τὰς πράξεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, λέγει, ὅτι αἱ καταστροφαὶ αὗται τὰς ὁποίας ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἐπέφερεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐγένοντο πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν, διότι οἱ μὲν μεττηνάστευσαν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐπλούτησαν, οἱ δὲ ἔμαθον νὰ πολεμῶσι, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν τὸν Ἀλῆ πασσᾶ. Ἡρακία τῷ ὄντι λογικὴ πρὸς δικαιολόγησιν τῶν Νερόνων κλπ.

Οἱ νυήμενες Ἕλληνες κύριε ἱστοριογράφε δὲν εἶχον ἀνάγκην καταστροφῆς διὰ νὰ πλουτήσωσι καὶ ἐκπαιδευθῶσι, διότι καὶ πρὶν τῆς ἐλευτέως τοῦ Νέρωνος τούτου εἶχον ἀρχίσει νὰ πλουτίσουν, καὶ νὰ ἐκπαιδευθῶσι, καθόσον ἡ ἔνδοξος Γαλλία εἶχε διαχύσει ἐπὶ πίσης τῆς Εὐρώπης τὰ φῶτα καὶ τὴν ζωτικότητα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν αὐτῆς, καὶ ὁ ζωηρὸς Ἕλλην, δὲν ἤθελε ἢ σμικρὸν σπινθῆρα διὰ ν' ἀνέλῃ τὸ πῦρ τοῦ ζήλου αὐτοῦ πρὸς τὴν παιδεῖαν καὶ εὐδαιμονίαν. Περὶ δὲ τοῦ πολεμικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος δὲν ἔχρμεν ἀνάγκην ἀποδείξεων, διότι οἱ περιφημότεροι τῶν πολεμαρχῶν ἡρώων, τοιοῦτοι ἦσαν καὶ πρὶν τῆς ἐμφάνισεως τοῦ τυράννου αὐτοῦ ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἔλευσίν του ἐφρόντισεν ὅπως τοὺς ὁρεσιθίους τούτους ἤρωας προσκαλέσει εἰς τὴν αὐλήν του, καὶ τοὺς ἀπομαλθακώσῃ ἀποκχαστήσας ἐκ τεύτων πολλοὺς αὐλικούς του, ὁ αὐτὸς ἱστορικός ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς πατριώτας ἡμῶν Ἰωαννίτας λέγει ὅτι πρὶν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὑπέφερον πολλὰ δεινὰ ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν Ἀρμενοκαστρῶν καὶ τῶν ἐντοπίων Ἰωαννίτων Τούρκων Χαλίλη, μουστακία, Μπαρτζοίμα καὶ ἄλλων τοιούτων ἀσημάντων, τοὺς ὁποίους βεθαίως οἱ

(*) Ἡ αἰμυλωσία καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Πρεβέζης ὑπὸ τοῦ τυράννου αὐτοῦ ἐγένετο, καθὼς καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Πάργας ἀποστεινομένων τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ διασκορπισθέντων εἰς ξένην γῆν.

προεστοὶ ὄντες πρὶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἰσχυρώτατοι, ἐτιμώρουν διὰ τῆς τοπικῆς καὶ τῆς Σουλτανικῆς κυβερνήσεως θεόντως, καὶ πολλάκις τοὺς τοιούτους ἐξώριζον μακρὰν τῆς πατρίδος των, παραβαλόμενοι δὲ οἱ ἀσχημοὶ οὗτοι θρασεῖς καὶ προσωρινοὶ ὀθωμανοὶ μὲ τὸν τυραννικώτατον τῶν ἡγεμόνων, ὅστις οὐδὲν ἱερὸν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, προσέβαλον τὰ ἱερώτερα δικαιώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτὴν τὴν τιμὴν, καὶ ἠναγκάζε τοὺς δυστυχεῖς γονεῖς διὰ τὴν ἀποδημίαν μακρὰν τῆς ἐαυτῶν πατρίδος· μετὰ τῶν τέκνων αὐτῶν διὰ τὴν σώσασθαι τὴν τιμὴν αὐτῶν. Παραβαλόμενοι λέγω οἱ μικροὶ καὶ οἱ ἀσήμενοι ὀθωμανίσκoi, εἶλαι μηδὲν ὡς πρὸς τὰ πολυετῆ βασανὰ ἐνὸς μοχθηροῦ καὶ αἰμοδόξου ἡγεμόνος, ὁ τύραννος οὗτος εἶχεν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν φρικτωτέρων καὶ τρομεροτέρων τυράννων καὶ μὴ οὐδεμίαν τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀρετῶν ἦτον προικισμένος, ἐκτὸς τῆς ἀποδιδομένης εἰς πάντας ἰσότητος ὡς ἡπειρωτικὴν ἔθιμον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐθεώρει τοὺς πάντας ἴσους ἀπέναντι αὐτοῦ, καὶ ἅπαντας ἐμεταχειρίζετο ἐν τῇ ἐξουσίᾳ εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ διοικουμένης ἐπαρχίας.

Ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ ἦν φιλόδοξος καὶ ἀρπαξ ἀκώρεστος, πρὸς δὲ ἐκδικητικὸς, αἰμοχαρὴς καὶ ἄπιστος καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἀλβανοὺς φιλόαγυρος, προσέτι ἀκώρεστος εἰς τὴν ἀτέλγειαν καὶ ἡδυπάθειαν ὡς ἀληθὴς μουσουλμάνος, ἐν ἐδείκνυνεν εἰς τὸ φανερὸν ὅτι ἀδιαφορεῖ περὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, μῶλον τοῦτο ἦτον θρησκομανὴς μουσουλμάνος ἀφωτισμένος εἰς τὴν ἑαυτοῦ θρησκείαν καὶ πρὸς ἀπόδειξιν φέρωμεν τὰς ἀκολουθοῦσας περὶ τὰς αἰτίας.

Εἰς τῶν ἐπιστῶν αὐτοῦ χριστιανῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων μεμνημένος τῶν τῆς φιλικῆς εταιρίας, ἡρωτήθη παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ μετὰ τὴν διαδοθεῖσαν αὐτοῦ καταδρομὴν. Τί φρονεῖ περὶ τῆς καταδρομῆς καὶ τῶν περὶ αὐτῆς μέτρων, καὶ ἄλλων τοιούτων πραγμάτων, καὶ ποῖον τρόπον νομίζει κατάλληλον πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, ὁ ἀνὴρ οὗτος τῷ εἶπε, ὅτι εἶναι οἱ τρόποι τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ σωτηρίας τοῦ ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ὁ εἰς εἶναι τοῦ νὰ κηρυχθῇ ἡγεμὼν, ἢ βασιλεὺς ἀνεξάρτητος καὶ

συγχρόνως· νὰ προκηρύξη ἐλευθερίαν εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους καὶ δώσει αὐτοῖς ἐλευθέρους θεσμούς, δι' ὧν θελοῦν διοικεῖσθαι. οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπῆκοι ὀθωμανοὶ καὶ χριστιανοὶ θεωρούμενοι ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ οἱ μὲν νόμοι οὗτοι θὰ δικαίωσιν εἰς πάντας τὰ δικαιώματά των, αὐτὸς δὲ θὰ εἶναι ὡς ἐκτελεστικὴ δύναμις καὶ ὁ κύριος τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τῶν νόμων, ὁ Ἀλῆ πασσᾶς διακόψας τοῦτον τῷ εἶπε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ σαφέστερα διὰ νὰ ἐννόησῃ, οὗτος δὲ τοῦ ἀπήντησεν, ἰδοὺ ἐφέντη μου καὶ ἀπλυστέσα. Ἡ ὑψηλότης σου θὰ συμβουλεύσῃ ἀμέσως μὲ τοὺς προκριτοτέρους τῶν εἰλικρινῶν σου καὶ πιστῶν (Σαντίκιδων) ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν. καὶ θὰ ἐκδώσῃτε νόμους μὲ τοὺς ὁποίους εἰς τὸ ἐξῆς θὰ διοικηθῇ ὁ τόπος· οἱ νόμοι οὗτοι θὰ ὧσιν ἀπαράβατοι, καὶ ἡ ὑψηλότης σου ὁμοῦ μὲ τοὺς ὑπαλλήλους σου θὰ εἴσθε οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν νομῶν αὐτῶν. Ταῦτα θὰ εἶναι ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, τὰ δὲ θρησκευτικὰ ὁ παππᾶς θὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ χόντζας εἰς τὸ τζαμί· ἡ δὲ ὑψηλότης σου θὰ ἔχῃ πᾶσας τὰς βασιλικὰς τιμὰς καὶ θὰ εἶναι ὑπὸ τὰς διαταγὰς σου ὅλος ὁ στρατὸς καὶ οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι οἵτινες δυνάμει τοῦ νόμου θὰ διωρισθῶσιν ἀπὸ τὴν ὑψηλότητά σου.

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς ἀπήντησεν, ὅτι καλῶς ἐκατάλαβεν, καὶ τοῦ εἶπε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ καὶ τὸν ἄλλον σωτήριον τρόπον καὶ ἔπειτα νὰ τὴν ἀπαντήσῃ· ἐπὶ τούτων ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἀπεκρίθη. Ὁ ἄλλος τρόπος ἐφέντη εἶναι οὗτος· εἴαν δὲν θελήσῃς νὰ παραδεχθῇς τὸν ἀνωτέρω σωτηριοδεστατον τρόπον καὶ ὁ ὅποιος θὰ σοὶ ἀφήσῃ φήμην ἀθάνατον εἰς τὴν ἱστορίαν. Λαμβάνεις μεθ' ἑαυτοῦ ἅπαντα τὰ πλούτη σου καὶ τοὺς πιστοτέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταβαίνεις εἰς τὰ μικρὰ καὶ ἐλεύθερα κράτη τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐκεῖ ζῶν ἐν ἀνέσει χωρὶς νὰ ἐνασχοληθῇς παρ' οὐδενός, ἐκεῖ μάλιστα ἐκτιμοῦν πολὺ τὰ πλούτη καὶ θὰ ἔχῃς ὅλας τὰς τιμὰς καὶ περιποιήσεις.

Ἐ! (ὥρῃ μπῆρο) οὐὲ τοῦ ἀπεκρίθη πολὺ καλὰ μ' ἐσυμβούλευσες καὶ ἐπέισθην. Βαλαὰ Μπιλαα (μα τὸν Θεόν) ὅτι καὶ οἱ δύο τρόποι οὗτοι εἶναι σωτήριοι δι' ἐμὲ, ἀλλ' εἶμαι ἡναγκασμέ-

νος νὰ μὴ παραδεχθῶ οὐδένα ! διατί ἐφέντη μου τοῦ εἶπεν ; νὰ σοῦ εἰπῶ μῦθο εἶπεν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, τὸν πρῶτον τρόπον δὲν τὸν δέχομαι, διότι ἐγὼ ἐβδομηκοντούτης Τοῦρκος θὰ γείνω αἷτιος νὰ ὑποταχθῇ ἡ Τουρκία εἰς τοὺς χριστιανούς· ὁ δὲ ἀπάντησεν, ὅχι ἐφέντη μου δὲν θὰ ὑποταχῶσιν οἱ Τοῦρκοι εἰς κανένα καὶ φαίνεται ἐγένετο λάθος εἰς τὰς ἐξηγήσεις μας οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων. Ὁ δὲ Ἀλῆ πασσᾶς τὸν ἀντέκοψεν ὅχι ὥρὲ μῦθο δὲν ἔγινε κανὲν λάθο, ἀλλ' ἐγὼ τοὺς ἔχω δοκιμάσει καὶ τοὺς Τοῦρκους καὶ τοὺς χριστιανούς, καὶ εἰς τὴν γινώσκω καὶ εἰς τὴν παληκαριὰ καὶ πάντοτε εὖρον πολὺ ἀνωτέρους τοὺς χριστιανούς διὰ τοῦτο λέγω δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς ἀπὸ τὴν μεταβολὴν ταύτην, καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ γείνωσι κύριοι τῶν Τούρκων διὰ τοῦτο ἐγὼ ὡς Τοῦρκος ἐβδομήκοντα ἐτῶν δὲν θέλω νὰ γείνω αἷτιος αὐτῆς τῆς πράξεως.

Μοὶ κακοφαίνεται ἐφέντη μου τοῦ εἶπε πάλιν ὁ ἀνὴρ αὐτὸς, διότι τὰ ἐξηγεῖται οὕτω πῶς, ἐνῶ ἐγὼ φρονῶ ὅτι καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀκρόμῃ θὰ ζήσωσιν ἐν ἀναίσει κλητεῖρα, ἀλλ' ἂν αὐτὸ δὲν δύνασαι νὰ πράξεις, διατί δὲν χάμεις τὸν ἄλλον. Ἰδοὺ τοῦ εἶπεν διατί δὲν χάμνω οὔτε τὸν ἄλλον· διότι ἐγὼ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς εὕρισκόμενος ἐνταῦθα εἰς αὐτὴν τὴν ὑψηλὴν θέσιν, καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν φραγγιὰ θὰ εἶμαι ἴσα μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἐκεῖ θὰ ἔλθῃ καὶ κανένας πιθανὸν Βιτιανιώτης ψωμᾶς καὶ θὰ μὲ προσκαλέσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ νὰ δικασθῶμεν ἴσος πρὸς ἴσον δι' ἀδικημα τὸ ὁποῖον αὐτὸς θὰ νομίσῃ ὅτι τῷ ἐπράχθη ἐνταῦθα, λοιπὸν ὁ Ἀλῆ πασσᾶς προκρίνει κἄλλιον τὸν θάνατον παρὰ αὐτὴν τὴν ταπεινώσιν. Ἐλπίζω δὲ τοῦ εἶπε ὅτι τὸ δεβλέτι θὰ γίνῃ Βακνούφης (θὰ πληροφορηθῇ) ὅτι δὲν πταίω τίποτε, καὶ θὰ συνέλθῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ στοχασθῇ κατὰ πόσον ἐγὼ εἶμαι ἀναγκαῖος εἰς τὸν Ἀλῆ Ὀσμὰν Δεβλέτι, ἄλλως θὰ ἀποθά-νω μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι ἐδῶ.

Τοιοῦτος ἦτον ὁ θρησκομανὴς αὐτὸς Ἀλθανὸς τῆς Ἠπειροῦ τύραννος, τὸν ὁποῖον πολλοὶ ἀπατηθέντες ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἡμῶν, ἐνόμισαν ὅτι θὰ παραδεχθῇ τὸν χριστιανισμόν. Ἡ τίγρις αὕτη

οὐδέποτε ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ τὴν θριωδίαν της, ὅλας δὲ τὰς προσποιήσεις τὰς μεταχειρίζετο ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του, ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια κηδομένη τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ἠλευθέρωσε τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὸν ἐπικίνδυνον καὶ αἰμοδόρον αὐτὸν τύραννον, ὅστις ἐὰν ἔζη ἤθελεν ἐπιφέρει γενικὴν καταστροφὴν ἐν τῇ Στερεᾷ καὶ τῇ Πελοποννήτῳ. Ἐν τῇ ἐπαναστάσει μας δὲ κύριος οἶδε ἐὰν ἡδυνάμεθα ν' ἀνθέξωμεν ἀπέναντι τοιοῦτου ἰσχυροῦ πολυμηχάνου γίτονος ὅστις εἶχε πανταχόσε ἐξαπλωμένους τοὺς πλοκάμους τῆς μοχθηρᾶς καὶ πονηρᾶς αὐτοῦ ἐξουσίας.

Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ παρασιωπήσωμεν ὅτι μ' ὅλας τὰς τυραννικὰς αὐτοῦ διαθέσεις, εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ ἐκ προαιρέσεως εἶτε ἄκοντες, εὐρίσκοντο ἄνθρωποι μεγίστης ἀρετῆς καὶ ἱκανότητος· ἐξ ἀμφοτέρων τῶν θρησκευτῶν, τοὺς ὁποίους, μετεχειρίζετο εἰς ὑψηλὰς θέσεις· καὶ εἰς τὰ ὑπουργεῖα, ὡς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Σουλίου ἐβρέθη, οὗτοι εἰς πολλὰς περιστάσεις ἀναιχέτιζον τοῦτον ἀπὸ τὰς κακοπραγίας καὶ τὴν τυραννίαν.

ΠΙΝΑΞ

Τῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Σουλίου ἐμπεριεχομένων.

Τόμος Α΄. Τμήμα Α΄.

Προεισαγωγή τῆς ὅλης Ἱστορίας . . .	Σελ. Α΄.
Προλεγόμενα ἐπὶ τῆς ἰδίας Ἱστορίας τοῦ Σουλίου . . .	» Β΄.
Ἀπάντησις κατὰ τῆς ἐκδοθείσης Ἱστορίας τοῦ Σουλίου ὑπὸ τοῦ ΠΑΣ.	» Γ΄.
Γεωγραφικὴ περιγραφή τῆς τοποθεσίας τῆς ἐπαρ- χίας τοῦ Σουλίου καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων οἰκι- στῶν αὐτῆς κατὰ τὴν μαρτυρίαν διαφόρων συγγραφέων καὶ ὅσα ἐκ παραδόσεως εἰσὶν γνωστά	Σελ. 1
Πόλεμος μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἐξ αἰτίας τοῦ Λάπα	» 9
Πόλεμος μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν Ὀθω- μανῶν Δοῦτ Μπέϊ καὶ μαζοῦτ ἀγᾶ	» 13
Ἀλωσις καὶ καταστροφὴ τοῦ χωρίου Δερβίζιανα	» 14
Μάχη τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Τζάμιδων ὑπὸ τὸν Σουλεϊμὰν τζαπάρην	» 16
Μάχη μεταξὺ Σουλίου καὶ Κώκα ἡγεμόνος Δελβίνου	» 20
Μάχη τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ Μπεκίρπασια καὶ Χασὰν μπαϊράμ ἀγᾶ	» 20
Μάχη κρατερὰ μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελενήτου συμβᾶσα περὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1792. Εἰς ἣν κατεστράφη ὀλοσχερῶς ὁ δια- στρατὸς τῶν ὀθωμανῶν καὶ κατεδιώχθη ὁ δια- σωθεὶς μετὰ τοῦ ἡγεμόνος ἐκ τοῦ μέχρι τῶν πυλῶν τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν εἰρήνη	» 25
Κατάκτησις καὶ αἰχμαλωσία τῆς Πρεβίτζης παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ σφαγὴ τῶν ἐν αὐτῇ εὗρισκο- μένων καὶ φρουρούντων Γάλλων	» 38
Αἰτίαι καὶ συμβᾶντα ἅτινα ἐπανάφερον τὰς μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐχθροπραξίας καὶ ἡ δι' ἀπιστίας κατάκτησις τῆς Λάκας τοῦ Βότσαρη καὶ ἡ πι- θανάγκασις αὐτοῦ ἵνα μεταβῇ εἰς Τζουμέρκα	» 40

ΠΙΝΑΞ

Βασίλειος τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ κατὰ τοῦ Σουλίου οἱ πολεμικοὶ ἔργοντο αἱ φρικτώτεραι μάχαι νικη- θέντων παντοῦ τῶν Ὀθωμανῶν τὸ ἔτος 1800 περὶ τὸν Ἰούνιον	« 46
Συνθήκη μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ διὰ τοῦ γέροντος Κουτσοῦνικα	« 56
Επανάληψις τοῦ πολέμου τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ	« 62
Ἀναχώρησις τοῦ Φώτου Τζαβέλα εἰς Ἰωάννινα εἰς τὸν Ἀλῆ-πασσᾶ	« 65
Ἡ ἐξ ἐφόδου ἁλώσις τῆς Διλίας	« 67
Οἱ Σουλιωταὶ ἐλθόντες εἰς ἐσχάτην ἔλλειψιν τῶν τροφῶν παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ ἐχ- θροῦ ἵνα ἀπέλθωσιν τῆς πατρίδος των	« 71
Ἀναχώρησις ἐκ Σουλίου τοῦ Τζαβέλα καὶ τοῦ ἐνὸς μέρους τῶν Σουλιωτῶν εἰς Παργαν καὶ μάχη αὐτῶν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ	« 73
Ἀναχώρησις τοῦ Κουτσοῦνικα, Γούση, Φωτομάρα, καὶ τοῦ ἄλλου μέρους τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ διοικουμένου παρ' αὐτοῦ τοῦ ιδίου	« 74
Συμφωνία μετὰ τὴν μάχην μεταξὺ Κουτσοῦνικα καὶ λοιπ. καὶ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ, μεταβάσις αὐτῶν εἰς Τζουμέρκα, εἰς τὸν Βότσαρην, μάχη τελευταία τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ	« 77
Οἱ Σουλιωταὶ ἐν Ἑπτανήτῳ	« 86
Ἐπὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ τόμ. α'. τμῆμ. 6'.	
Προλεγόμενα περὶ Ἀλβανίας, τῆς καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῆς διαλέκτου αὐτῶν	« 89
Περὶ τῶν τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος Ἀλβανῶν	« 94
Περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρὸν καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα Βλάχων καὶ ἰδίως περὶ τῶν κατοικῶν τῆς Μοσχόπολεως	« 95
Σύντομος γεωγραφικὴ ἐκθεσις τοῦ πληθυσμοῦ κλπ. τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἠπειροῦ, Ἀλβανίας καὶ τῆς μικρᾶς ἢ χιτῶ Μακεδονίας	« 100
Περὶ τῆς ἁνῶ Ἀλβανίας καὶ τῆς πρωτεύουσος αὐτῶν Σκώδρας	« 114
Περὶ τῆς Τζερεναγώρας ἢ Μουροβουνίου	« 116

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

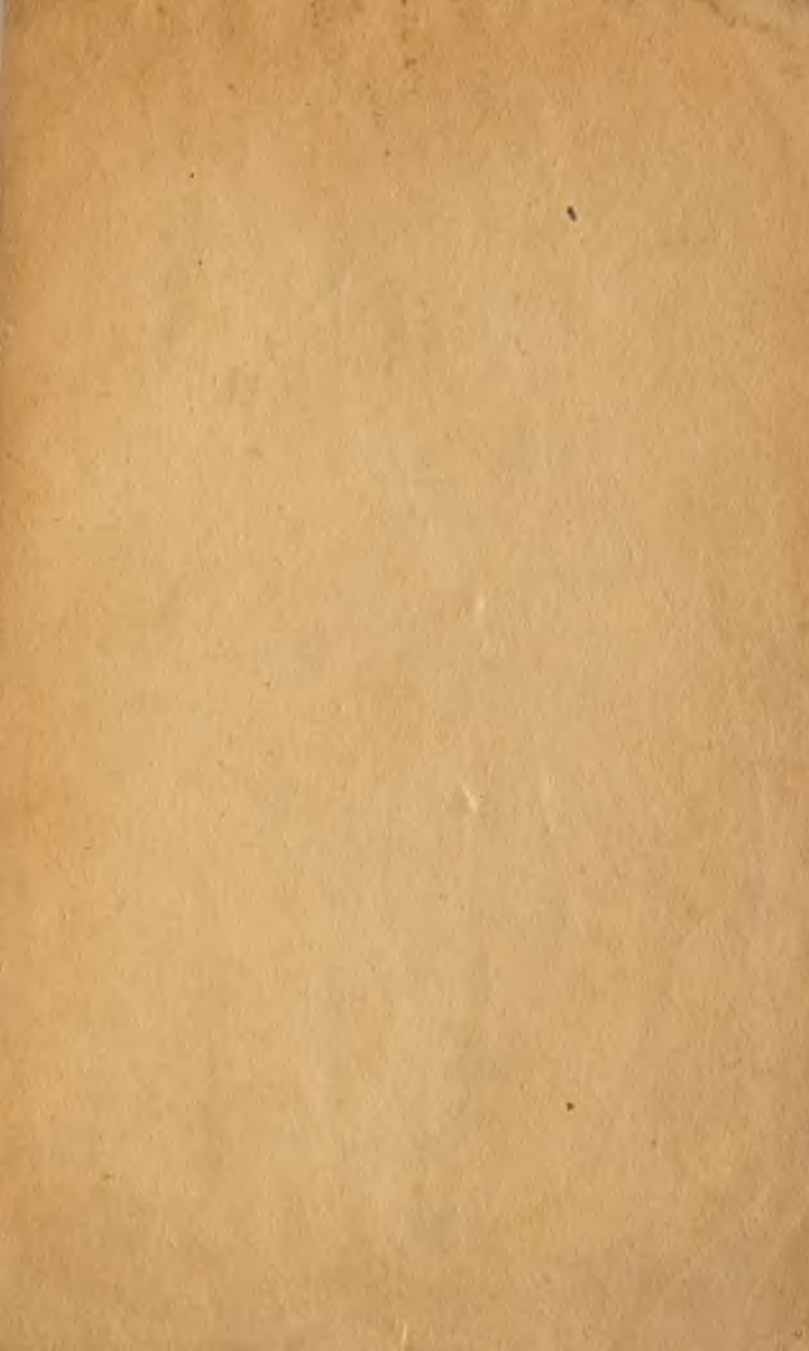
Περὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης	«	117
Περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βοσνίας	«	118
Περὶ τῆς Σερβίας	«	140
Περὶ τῆς Ρουμανίας	«	121
Περὶ τῆς Μακεδονίας	«	123
Περὶ τῆς Θράκης	«	158
Περὶ τῆς Βουλγαρίας	«	129
Περὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει	«	131
Περὶ τῆς εἰς ἡγεμονίας διαμερίσεως τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας παρα τῶν πρώτων κατακτη- τῶν Σουλτάνων	»	133
Περὶ τοῦ τοποῦ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀλη-Πασσᾶ τῆς προσόδου καὶ τῶν προστατῶν αὐτοῦ καὶ περὶ ἄλλων πολιτικῶν συμβεβηκότων	α	136
Περὶ τῶν διαδοθέντων φυλλαδίων τοῦ αἰμνήτου Ῥήγα τοῦ Φερραίου καὶ ὅτι ταῦτα ἐφίραν ὡς ἀποτελεσματὴν τῆς ἐπαναστατικῆς παππᾶ Εὐθυμίου Βλαχάδα, τὴν ὁποίαν κατέστρεψεν ὁ Ἀλη-Πασσᾶς ἐν τοῖς σφαγείοις οὗτος καὶ ἐξηκολούθησεν τὰς πρὸς τὰς κατακτητικὰς ἐν- εργείας του	«	145
Αἰτίαι συντελέσασαι εἰς τὴν καταδρομὴν τοῦ Ἀλη-Πασσᾶ	α	166
Ἐνέργειαι εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Σουλτάνου, ἀπὸ κέρους τοῦ Ἀλη-Πασσᾶ καὶ πολιορκίαις αὐ- τοῦ ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, ὡς παρὰ καὶ ἀποκεφάλαις αὐτοῦ.	α	176

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΠΑΛΑΤΕΣ

ΒΙΒΛ' ΟΘΙΝΗ
Μ. ΣΑΛΤΑΤΕ